

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПЕТРЯКОВ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК: 005.21:658.15]:330.131.7(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗРОБКА АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Спеціальність 051 Економіка

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Володимир ПЕТРЯКОВ

Науковий керівник Кущик Анатолій Петрович, к.е.н., професор

Запоріжжя – 2026

АНОТАЦІЯ

Петряков В. М. Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2026.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад і розробленню прикладного інструментарію щодо формування антикризової стратегії промислових підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи розробки антикризової стратегії підприємства» уточнено категоріальний апарат антикризового управління через авторське визначення антикризової стратегії підприємства за нестабільного зовнішнього середовища; розвинуто концепцію безперервного антикризового управління Л. О. Лігоненко; удосконалено інтегровану теоретичну рамку формування антикризової стратегії з функціональним розподілом семи підходів; уточнено семиблочну класифікацію кризових факторів та індикаторів; удосконалено двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики.

Враховуючи результати проведеного дослідження понять «антикризове управління», «криза» та «антикризова стратегія» сформовано авторське визначення антикризової стратегії підприємства за нестабільного зовнішнього середовища, яку розглянуто як інтегрований довгостроковий комплекс управлінських рішень, принципів і механізмів, що забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багат шарових зовнішніх шоків. На відміну від класичних трактувань, де антикризове управління зводиться до реактивного фінансового оздоровлення після настання кризи, запропоноване визначення зміщує акцент на безперервність: стратегія діє не епізодично, а постійно.

Проведене дослідження процесів формування і реалізації антикризової стратегії промислового підприємства за нестабільного зовнішнього середовища дозволило розвинути концепцію безперервного антикризового управління Л. О. Лігоненко, яка полягає в інтеграції превентивного, реактивного і трансформаційного контурів у єдиний управлінський цикл, у якому перехід між режимами здійснюється не за фактом настання кризи, а за сигналами системи раннього попередження. Означене дозволяє розглядати антикризову стратегію як перманентну функцію стратегічного управління підприємством, а не як надзвичайний захід, що активується лише в умовах гострої фази.

Дослідження процесів формування і реалізації антикризової стратегії дозволило удосконалити інтегровану теоретичну рамку, яка зводить сім взаємодоповнювальних підходів (кризовий менеджмент, стратегічний менеджмент, ризик-менеджмент, резильєнтність, динамічні здатності, системи раннього попередження, сценарне планування) у єдину методологічну архітектуру з функціональним розподілом ролей. На відміну від наявних еклектичних поєднань, де підходи застосовуються паралельно й без чіткого розмежування, у запропонованій рамці кожному з них відведено власну функцію – від цілепокладання й раннього виявлення загроз до поглинання шоків, сценарної варіативності та реактивних дій у гострій фазі.

На підставі дослідження факторів та індикаторів кризи удосконалено семиблочну класифікацію кризових факторів та індикаторів (фінансові, виробничі, логістичні, кадрові, енергетичні, регуляторно-екологічні, репутаційні), яка доповнена концепцією слабких сигналів І. Ансоффа та інтегровано з джерелами нестабільності й індикаторами раннього виявлення в єдиній таблиці-карті. На відміну від традиційних класифікацій, що фіксують лише dokonані прояви кризи, доповнення концепцією слабких сигналів дозволяє вловлювати загрози на стадії слабких, ще не оформлених проявів і реагувати на них завчасно. Удосконалено двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, яку покладено в основу формування антикризової стратегії: перший контур забезпечує оперативне відстеження стану; другий – поглиблений

причинний аналіз, що разом утворює діагностичне підґрунтя для побудови стратегічного каркасу від моніторингу до адаптації.

У другому розділі «Аналітична оцінка галузевого та корпоративного контексту формування антикризової стратегії промислових підприємств» проаналізовано фінансово-економічний стан п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest Holding; здійснено триангуляцію п'яти моделей банкрутства; розвинуто шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства, яку апробовано на досліджуваних підприємствах; виявлено системні прогалини в наявній антикризовій архітектурі та обґрунтовано феномен «стратегічного парадоксу 2025 р.».

На підставі проведеного дослідження розвинуто шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства (фінансова, операційна, логістична, кадрова, екологічно-регуляторна, зовнішньоінституційна) з п'ятибальною шкалою за кожним компонентом, яку апробовано на досліджуваних підприємствах та розраховано інтегральний показник системи. На відміну від традиційних оцінок стійкості, обмежених фінансовими показниками, удосконалена модель охоплює нефінансові виміри (логістичний, кадровий, екологічно-регуляторний і зовнішньоінституційний), що для прифронтового виробництва в умовах СВМ-трансформації є визначальними й без яких оцінка стійкості залишається неповною.

На матеріалах ПрАТ «Запоріжсталь» обґрунтовано феномен «стратегічного парадоксу 2025 р.»: за фізичної відбудови виробництва EBITDA-маржа залишилася від'ємною (–2,1% у 2024 р.), що підтверджує структурну неефективність мартенівської технології в умовах СВМ-трансформації. Сутність парадоксу полягає в тому, що відновлення фізичних обсягів випуску не лише не відновлює прибутковості, а й закріплює збитковість, оскільки сама технологічна база підприємства втрачає конкурентоспроможність у новому регуляторному середовищі. Це доводить, що для підприємств із мартенівським циклом антикризова стратегія не може зводитися до відновлення довоєнної моделі й потребує технологічної трансформації як єдиного довгострокового виходу.

Виявлено системні прогалини наявної антикризової архітектури, а саме: відсутність формалізованої системи раннього попередження криз; недостатню інтегрованість показників результативності та індикаторів ризику; обмеженість цифрової інфраструктури моніторингу; слабку формалізацію сценарних механізмів; недостатню координацію антикризових функцій. Саме ці прогалини підтверджують потребу в розробленні інструментарію антикризової стратегії промислового підприємства.

У третьому розділі «Розроблення та обґрунтування антикризової стратегії промислового підприємства» вперше розроблено адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями; удосконалено методику ранньої діагностики криз для промислового підприємства як методичне ядро системи раннього попередження; удосконалено модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними, але юридично окремими промисловими підприємствами; удосконалено транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету з участю представників закордонних активів вертикально інтегрованої групи з правом дорадчого голосу; сформовано авторську модель антикризової стратегії на трьох рівнях.

Запропоновано адаптивну сценарну модель, що прив'язує тригери переключення між сценаріями до системи сімнадцяти індикаторів ризику з каліброваними пороговими зонами та трактує сценарії не як статичні описи майбутнього, а як адаптивні траєкторії з кількісно визначеними правилами переходу. Принципова новизна полягає в тому, що перехід між сценаріями відбувається в режимі реального часу за досягнення індикаторами порогових значень – без перегляду стратегії в цілому. Це знімає головне обмеження класичного сценарного планування, у якому зміна сценарію вимагає повного перегляду стратегічних настанов, і дозволяє підприємству зберігати стратегічну цілісність за турбулентності, калібруючи реакцію під специфіку прифронтового виробництва в умовах СВМ-трансформації ринку.

Сформована методика ранньої діагностики криз для промислового підприємства як методичне ядро системи раннього попередження побудована на п'яти рівнях: вісім груп сигналів, потокова обробка оперативних даних,

аналітичний шар з ML-прогнозами і триангуляцією моделей банкрутства, дашборд із сімнадцяти індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами та антикризовий комітет. Удосконалена методика ранньої діагностики криз, на відміну від типових систем ризик-менеджменту, обмежених фінансовими індикаторами, охоплює вісім сигнальних груп (безпекову, сировинну, логістичну, енергетичну, СВМ-регуляторну, фінансову, операційну, кадрову та кіберзагрози), що дає змогу враховувати специфіку прифронтового мартенівського виробництва в умовах СВМ-трансформації.

Удосконалено модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними, але юридично окремими промисловими підприємствами, яка формалізує спільне антикризове прийняття рішень через розширений антикризовий протокол і дозволяє сформулювати правила розподілу критичних ресурсів та механізм їх координації з фіксованими нормативами для замкненого контуру «Запоріжсталь – Запоріжжкокс».

Удосконалено транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету з участю представників закордонних активів вертикально інтегрованої групи з правом дорадчого голосу, склад якого побудовано за принципом функціональної симетрії з вісьмома групами індикаторів ризику: кожен функціональний директор (фінансовий, виробництва, енергетики, логістики, персоналу, збуту, DX/IT) відповідає за власну групу KRI, що усуває розпорошеність антикризових функцій і забезпечує централізацію без втрати галузевої експертизи. Дорадчі члени від європейських активів дають змогу враховувати інтереси закордонних підрозділів у виробленні рішень за умов часткової втрати головного активу в основній юрисдикції, без передання їм права вирішального голосу.

Подальшого розвитку набула методологія масштабування авторської моделі антикризової стратегії на трьох рівнях. На рівні окремого підприємства модель забезпечує побудову власної системи раннього попередження, протоколів реагування та сценарного планування. На рівні міні-кластера вона координує антикризові дії технологічно пов'язаних, але юридично окремих підприємств замкненого контуру, узгоджуючи розподіл критичних ресурсів між

ними. На рівні вертикально інтегрованої групи модель інтегрує закордонні активи через транснаціональний формат комітету з дорадчою участю, що дає змогу переносити розроблені рішення з нижчих рівнів на рівень усієї групи без втрати керованості. Треступенева архітектура масштабування, на відміну від наявних підходів, орієнтованих на окреме підприємство, уможливорює застосування єдиної логіки антикризового управління на всіх організаційних рівнях бізнес-групи.

Сценарне забезпечення представлено трьома цільовими сценаріями: S1 «Виживання» (повний NPV –1 711 млн дол. США), S2 «Стабілізація» (повний NPV –657 млн), S3 «Трансформація» з переходом на технологію NG-DRI-EAF (повний NPV +597 млн дол. США, ROI 44%, IRR 13,8%, термін окупності 11 років), доповненими трирівневою дорожньою картою впровадження на 2026-2030 рр. Кількісне зіставлення сценаріїв доводить, що лише трансформаційний сценарій забезпечує додатну чисту приведену вартість, тоді як сценарії виживання і стабілізації, попри меншу капіталомісткість, залишаються збитковими, що емпірично підтверджує висновок про технологічну трансформацію як єдиний довгостроковий вихід. Розроблений інструментарій спирається на вдосконалену двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, яка враховує як операційну складову формування антикризової стратегії, так і восьмиетапний процес її формування – від моніторингу до адаптації – із прив'язкою кожного етапу до структури дисертаційного дослідження.

Дисертація виконана у відповідності до тематики науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету. Практичне значення одержаних результатів полягає в доведенні теоретико-методичних положень до рівня конкретних науково-методичних рекомендацій, готових до впровадження: playbook-протоколів, регламентів роботи антикризового комітету, системи сімнадцяти індикаторів ризику з пороговими зонами та сценарного забезпечення стратегії. Результати дослідження впроваджено у практичну діяльність ПАТ Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «Запоріжвогнетрив», а також використано під час

викладання дисциплін: «Економіка підприємства», «Фінанси підприємств», «Антикризове управління корпорацією», «Управління фінансовою санацією та банкрутством підприємств», «Фінансовий менеджмент».

Ключові слова: антикризова стратегія, антикризове управління, промислове підприємство, нестабільне зовнішнє середовище та кризові фактори, багатоплоскова турбулентність, система раннього попередження криз, індикатори ризику та діагностика криз, сценарне планування, організаційна стійкість, динамічні здатності, СВМ, декарбонізація металургії, антикризовий комітет, «міні-кластерне» антикризове управління, стратегічний парадокс.

ANNOTATION

Petriakov V. M. Development of an Enterprise Anti-Crisis Strategy in an Unstable External Environment. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Speciality 051 Economics. – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2026.

The dissertation is devoted to substantiating the theoretical and methodological foundations and to developing the applied toolkit for forming an anti-crisis strategy of industrial enterprises under an unstable external environment.

In the first chapter, “Theoretical and Methodological Foundations for Developing an Enterprise Anti-Crisis Strategy”, the conceptual apparatus of anti-crisis management is refined through the author's definition of an enterprise anti-crisis strategy under an unstable external environment; L. O. Lihonenko's concept of continuous anti-crisis management is further developed; an integrated theoretical framework for the formation of an anti-crisis strategy with a functional division of seven approaches; and the seven-block classification of crisis factors and indicators is refined; improved two-circuit method of express and fundamental diagnostics.

Taking into account the results of the conducted study of the concepts of “anti-crisis management”, “crisis” and “anti-crisis strategy”, the author's definition of an

enterprise anti-crisis strategy under an unstable external environment has been formulated; it is considered as an integrated long-term set of management decisions, principles and mechanisms that ensures the early detection of threats, the resilience of critical business processes, the dynamic reconfiguration of resources and continuous adaptation to multi-layered external shocks. Unlike classical interpretations, in which anti-crisis management is reduced to reactive financial recovery after the onset of a crisis, the proposed definition shifts the emphasis towards continuity: the strategy operates not episodically but permanently.

The conducted study of the processes of forming and implementing the anti-crisis strategy of an industrial enterprise under an unstable external environment has made it possible to further develop L. O. Lihonenko's concept of continuous anti-crisis management, which consists in integrating the preventive, reactive and transformational loops into a single management cycle in which the transition between modes is triggered not by the onset of a crisis but by signals from the early warning system. This makes it possible to regard the anti-crisis strategy as a permanent function of the enterprise's strategic management rather than an emergency measure activated only during an acute phase.

The study of the processes of forming and implementing an anti-crisis strategy has made it possible to improve the integrated theoretical framework, which brings together seven complementary approaches (crisis management, strategic management, risk management, resilience, dynamic capabilities, early warning systems, scenario planning) into a single methodological architecture with a functional distribution of roles. Unlike existing eclectic combinations, in which the approaches are applied in parallel and without clear demarcation, in the proposed framework each of them is assigned its own function – from goal-setting and the early detection of threats to the absorption of shocks, scenario variability and reactive actions during the acute phase.

Drawing on the study of crisis factors and indicators, the seven-block classification of crisis factors and indicators (financial, production, logistics, human-resource, energy, regulatory-environmental and reputational) has been improved; it is supplemented by I. Ansoff's weak-signal concept and integrated with sources of

instability and early-detection indicators within a single mapping table. Unlike traditional classifications that capture only the consummated manifestations of a crisis, supplementation with the weak-signal concept makes it possible to capture threats at the stage of weak, as-yet-unformed manifestations and to respond to them in advance. The two-circuit method of express and fundamental diagnostics, which is the basis for the formation of an anti-crisis strategy, has been improved: the first loop provides the operational monitoring of the enterprise's condition; the second provides a deeper causal analysis, which together form the diagnostic basis for building a strategic framework from monitoring to adaptation.

In the second chapter, “An Analytical Assessment of the Sectoral and Corporate Context for Forming an Anti-Crisis Strategy of Industrial Enterprises”, the financial and economic condition of five systemically important enterprises of Metinvest Holding is analysed; a triangulation of five bankruptcy models is performed; a six-component enterprise resilience assessment model, tested on the enterprises under study, is further developed; systemic gaps in the existing anti-crisis architecture are identified; and the phenomenon of the “strategic paradox of 2025” is substantiated.

Drawing on the conducted study, a six-component enterprise resilience assessment model (financial, operational, logistical, human-resource, environmental-regulatory and external-institutional) with a five-point scale for each component has been further developed and tested on the enterprises under study, and a system-wide integral score has been calculated. Unlike traditional resilience assessments confined to financial indicators, the improved model covers non-financial dimensions (logistical, human-resource, environmental-regulatory and external-institutional), which for near-frontline production under CBAM transformation are decisive and without which a resilience assessment remains incomplete.

Using the data of PrJSC “Zaporizhstal”, the phenomenon of the “strategic paradox of 2025” is substantiated: despite the physical recovery of production, the EBITDA margin remained negative (–2.1% in 2024), which confirms the structural inefficiency of open-hearth technology under CBAM transformation. The essence of the paradox is that restoring physical output volumes not only fails to restore

profitability but in fact entrenches loss-making, because the enterprise's very technological base loses its competitiveness in the new regulatory environment. This demonstrates that, for enterprises with an open-hearth cycle, an anti-crisis strategy cannot be reduced to restoring the pre-war model and requires technological transformation as the only long-term way out.

Systemic gaps in the existing anti-crisis architecture have been identified, namely: the absence of a formalised early warning system; the insufficient integration of performance indicators and risk indicators; the limited digital infrastructure for monitoring; the weak formalisation of scenario mechanisms; and the inadequate coordination of anti-crisis functions. It is precisely these gaps that confirm the need to develop the toolkit of an industrial enterprise's anti-crisis strategy.

In the third chapter, “Development and Substantiation of an Industrial Enterprise's Anti-Crisis Strategy”, for the first time an adaptive scenario model with triggers for switching between scenarios is developed; the early crisis diagnostics methodology for an industrial enterprise is improved as the methodological core of the early warning system; the “mini-cluster” anti-crisis management model for technologically inseparable but legally separate industrial enterprises is improved; the transnational format of the Anti-Crisis Committee organisational mechanism, involving representatives of the foreign assets of a vertically integrated group with advisory voting rights, is improved; the author's three-level anti-crisis strategy model is formulated.

An adaptive scenario model is proposed that ties the triggers for switching between scenarios to a system of seventeen risk indicators with calibrated threshold zones and treats scenarios not as static descriptions of the future but as adaptive trajectories with quantitatively defined transition rules. The fundamental novelty is that the transition between scenarios occurs in real time once the indicators reach their threshold values – without revising the strategy as a whole. This removes the principal limitation of classical scenario planning, in which a change of scenario requires a complete revision of strategic guidelines, and allows the enterprise to preserve its

strategic integrity under turbulence while calibrating its response to the specifics of near-frontline production under the CBAM transformation of the market.

The early crisis diagnostics methodology for an industrial enterprise, formed as the methodological core of the early warning system, is built on five tiers: eight signal groups, the stream processing of operational data, an analytical layer with ML forecasts and bankruptcy-model triangulation, a dashboard of seventeen risk indicators with four threshold zones, and the Anti-Crisis Committee. Unlike typical risk-management systems confined to financial indicators, the improved early crisis diagnostics methodology covers eight signal groups (security, raw-material, logistics, energy, CBAM-regulatory, financial, operational, human-resource and cyber), which makes it possible to account for the specifics of near-frontline open-hearth production under CBAM transformation.

The “mini-cluster” anti-crisis management model for technologically inseparable but legally separate industrial enterprises is improved; it formalises joint anti-crisis decision-making through an advanced anti-crisis protocol and makes it possible to formulate rules for distributing critical resources and a mechanism for their coordination with fixed allocation norms for the “Zaporizhstal – Zaporizhkoks” closed loop.

The transnational format of the Anti-Crisis Committee organisational mechanism, involving representatives of the foreign assets of a vertically integrated group with advisory voting rights, is improved; its composition is built on the principle of functional symmetry with the eight risk-indicator groups: each functional director (finance, production, energy, logistics, human resources, sales, DX/IT) is responsible for a corresponding group of KRIs, which eliminates the dispersion of anti-crisis functions and ensures centralisation without the loss of sectoral expertise. The advisory members from the European assets make it possible to take into account the interests of the foreign subsidiaries in decision-making under conditions of the partial loss of the main asset in the main jurisdiction, without granting them the right to a decisive vote.

The methodology for scaling the author's anti-crisis strategy model across three levels has been further developed. At the level of an individual enterprise, the model ensures the construction of its own early warning system, response protocols and scenario planning. At the level of a mini-cluster, it coordinates the anti-crisis actions of technologically linked but legally separate enterprises of a closed loop, reconciling the distribution of critical resources among them. At the level of a vertically integrated group, the model integrates foreign assets through the transnational committee format with advisory participation, which makes it possible to transfer the elaborated solutions from the lower levels to the level of the entire group without a loss of manageability. This three-tier scaling architecture, unlike existing approaches oriented towards an individual enterprise, enables a single logic of anti-crisis management to be applied at all organisational levels of a business group.

The scenario framework is represented by three target scenarios: S1 “Survival” (full NPV USD –1,711 million), S2 “Stabilisation” (full NPV USD –657 million) and S3 “Transformation” with a switch to NG-DRI-EAF technology (full NPV USD +597 million, ROI 44%, IRR 13.8%, payback period 11 years), supplemented by a three-tier implementation roadmap for 2026–2030. The quantitative comparison of the scenarios demonstrates that only the transformational scenario delivers a positive net present value, whereas the survival and stabilisation scenarios, despite their lower capital intensity, remain loss-making, which empirically confirms the conclusion that technological transformation is the only long-term way out. The developed toolkit relies on the improved two-loop methodology of express and fundamental diagnostics, which accounts for both the operational component of forming the anti-crisis strategy and the eight-stage process of its formation – from monitoring to adaptation – with each stage linked to the structure of the dissertation research.

The dissertation was carried out in accordance with the research themes of the Faculty of Economics of Zaporizhzhia National University. The practical significance of the results obtained lies in bringing the theoretical and methodological provisions to the level of specific scientific and methodological recommendations ready for implementation: playbook protocols, regulations for the work of the Anti-Crisis

Committee, a system of seventeen risk indicators with threshold zones, and the scenario framework of the strategy. The results of the research have been implemented in the operations of PJSC Zaporizhstal Iron and Steel Works, PrJSC Zaporizhkoks and PrJSC Zaporizhvognetryv, and have also been used in teaching the disciplines “Enterprise Economics”, “Corporate Finance”, “Anti-Crisis Management of a Corporation”, “Management of Financial Rehabilitation and Bankruptcy of Enterprises” and “Financial Management”.

Keywords: anti-crisis strategy, anti-crisis management, industrial enterprise, unstable external environment and crisis factors, multi-layered turbulence, crisis early warning system, risk indicators and crisis diagnostics, scenario planning, organisational resilience, dynamic capabilities, CBAM, metallurgy decarbonisation, Anti-Crisis Committee, “mini-cluster” anti-crisis management, strategic paradox.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. *Петряков В. М. Етапи розробки антикризової стратегії. *Сталий розвиток економіки*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 4 (55). С. 252–255. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1417>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-34> (дата звернення: 02.09.2025). (0,45 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Vernadsky National Library*).

2. *Петряков В. М. Експрес-діагностика та фундаментальна діагностика в антикризовому управлінні. *Економіка та суспільство*. Одеса : Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика»,

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

2025. № 77. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6340>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-4> (дата звернення: 28.07.2025). (0,81 друк. арк.) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), CrossRef (Великобританія), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Directory of Open Access Journals (DOAJ)).*
3. *Петряков В. М. Оцінка ефективності та адаптація стратегії у сфері бізнесу. *Економіка та суспільство*. Одеса: Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 80. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6922>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-75> (дата звернення: 27.10.2025). (0,68 друк. арк.) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), CrossRef (Великобританія), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Directory of Open Access Journals (DOAJ)).*
4. *Петряков В. М. Ринкова адаптація та інтеграція українського виробництва в ланцюги ЄС як антикризова стратегія підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 5 (287). С. 560–572. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25._topic_Volodymyr-Petryakov-560-572.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-287-560-572> (дата звернення: 30.05.2025). (1,05 друк. арк.) *(Міжнародна представленість та індексація журналу: EBSCOhost (США), EconLit, ABI/Inform (by ProQuest), Erih Plus (Норвегія), Cabell's Directories).*
5. *Петряков В. М. Цифрова трансформація та роль людського капіталу в забезпеченні гнучкості антикризової стратегії підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 8 (290). С. 405–418. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/08/8.25._topic_Volodymyr-Petryakov-405-418.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-290-405-418> (дата звернення:

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

30.08.2025). (1,11 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: EBSCOhost (США), EconLit, ABI/Inform (by ProQuest), Erih Plus (Норвегія), Cabell's Directories*).

6. *Петряков В. М. Інтеграція системи раннього попередження криз у стратегічне управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 12, Т. 2 (294/2). С. 228–253. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/12/12.25.2_topic_Volodymyr-Petryakov-228-253.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-294-228-253> (дата звернення: 30.12.2025). (3,10 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: EBSCOhost (США), EconLit, ABI/Inform (by ProQuest), Erih Plus (Норвегія), Cabell's Directories*).

7. *Петряков В. М. Вибір та типізація стратегічних рішень в антикризовій економічній стратегії підприємства. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. Т. 3, № 2. С. 194–201. URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/uk/article/view/409>. DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(2\)-25S](https://doi.org/10.60022/3(2)-25S) (дата звернення: 15.02.2026). (0,81 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), Open Ukrainian Citation Index (OUCI)*).

1.2. Статті у наукових виданнях інших держав:

8. Oleynikova L., Cherep O., Veremeyenko O., Savenko D., **Petryakov V.** Development of the Information Society by the Principles of Digitalization of All Regions in Ukraine. *University Science*. 2025. Vol. 2, No. 2. P. 72–80. URL: https://www.us-journal.us/wp-content/uploads/2025/12/US-2_8.pdf. DOI: <https://doi.org/10.51587/3068-3580/US-2025-12-2-72-80> (Last accessed: 25.12.2025). (0,76 друк. арк., особистий внесок автора: 0,33 друк. арк., проаналізовано стан цифровізації в регіонах України на прикладі проєктів електронного урядування (BroadBand, EGAP, Smart City), обґрунтовано роль

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

цифрової трансформації державних та комунальних сервісів як складової подолання цифрового розриву між міськими і сільськими територіями у контексті розвитку інформаційного суспільства).

9. Petriakov V. M. Unstable External Environment as a Challenge for Business Management in Ukraine. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2026. Vol. X, Issue II. P. 5312–5324. URL: <https://rsisinternational.org/journals/ijriss/view/unstable-external-environment-as-a-challenge-for-business-management-in-ukraine>. DOI: <https://doi.org/10.47772/IJRISS.2026.10200391> (Last accessed: 12.03.2026). (1,15 друк. арк.). *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія), RePEC, IDEAS, Econ Papers, Dimensions (Велика Британія), ScienceGate (Греція), Semantic Scholar, PhilPapers, Academia.edu)*

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Петряков В. М. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 1–2 черв. 2023 р.). Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. С. 89–90 (0,09 друк. арк.).

11. Петряков В. М. Прогнозування та оцінка стійкості підприємства в системі антикризового управління. *Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Запоріжжя, 29 квіт. 2025 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2025. С. 577–579. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/25952> (дата звернення: 29.04.2025). (0,13 друк. арк.).

12. Петряков В. М. Економічна та воєнна турбулентність: виклики та адаптація бізнес-управління в Україні. *Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.

(м. Одеса, 16 трав. 2025 р.). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, Research Europe, 2025. С. 35–37. URL: <https://researcheurope.org/book-81/> (дата звернення: 16.05.2025). (0,13 друк. арк.).

13. Петряков В. М. Типологія та підходи до антикризових стратегій підприємства. *Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 29–30 трав. 2025 р.). Львів : ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 25–29. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5284/> (дата звернення: 17.05.2025). (0,22 друк. арк.).

14. Петряков В. Ідентифікація факторів та індикаторів кризи. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії* : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав, 20 черв. 2025 р.). Переяслав, 2025. С. 7–8. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/conf/120/cat/5> (дата звернення: 20.06.2025). (0,09 друк. арк.).

15. Петряков В. М. Методи стратегічного аналізу в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Дев'яносто восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 26–27 черв. 2025 р.). Львів : ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 12–18. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5344/> (дата звернення: 24.06.2025). (0,27 друк. арк.).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	32
1.1. Теоретичні засади антикризового управління та антикризової стратегії підприємства	32
1.2. Нестабільне зовнішнє середовище та класифікація кризових явищ	45
1.3. Методичні засади формування антикризової стратегії та діагностика ймовірності банкрутства підприємства	69
Висновки до розділу 1	94
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ГАЛУЗЕВОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО КОНТЕКСТУ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	97
2.1. Оцінка ефективності промислових підприємств в умовах нестабільного середовища.....	97
2.2. Розрахунок показників фінансової стійкості та ймовірності банкрутства промислових підприємств	116
2.3. Обґрунтування доцільності формування антикризової стратегії промислових підприємств.....	134
Висновки до розділу 2	158
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	161
3.1. Модель інтеграції системи раннього попередження криз у стратегічне управління.....	161
3.2. Організаційний механізм реалізації антикризової стратегії промислового підприємства	181
3.3. Сценарне забезпечення антикризової стратегії та оцінка її економічної ефективності	202
Висновки до розділу 3	226
ВИСНОВКИ.....	229
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	234
ДОДАТКИ.....	255

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Скорочення	Розшифрування
CBAM	Carbon Border Adjustment Mechanism – Механізм прикордонного коригування вуглецю Європейського Союзу
EAF	Electric Arc Furnace – електродугова сталеплавильна піч
DRI	Direct Reduced Iron – пряме відновлене залізо
DR	Direct Reduction – пряме відновлення (технологія/окатиші)
EWS	Early Warning System – система раннього попередження криз
KRI	Key Risk Indicator – ключовий індикатор ризику
KPI	Key Performance Indicator – ключовий показник результативності
BSC	Balanced Scorecard – збалансована система показників
OKR	Objectives and Key Results – цілі та ключові результати
PESTEL	Political, Economic, Social, Technological, Environmental, Legal – модель аналізу факторів зовнішнього середовища
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats – модель стратегічного аналізу
SCADA	Supervisory Control and Data Acquisition – система оперативного диспетчерського управління
MES	Manufacturing Execution System – система оперативного управління виробництвом
CAPEX	Capital Expenditures – капітальні витрати
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation – прибуток до сплати відсотків, податків і амортизації
EUA	European Union Allowance – дозвіл на викид у системі ETS ЄС
NPV	Net Present Value – чиста приведена вартість
ROI	Return on Investment – рентабельність інвестицій
WACC	Weighted Average Cost of Capital – середньозважена вартість капіталу
FEED	Front-End Engineering Design – попереднє інженерне проектування
ETS	Emissions Trading System – система торгівлі викидами ЄС
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development – Європейський банк реконструкції та розвитку
EIB	European Investment Bank – Європейський інвестиційний банк
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development – Організація економічного співробітництва та розвитку
АКК	антикризовий комітет «Запоріжсталі»
ГЗК	гірничо-збагачувальний комбінат
ДП	доменна піч
ЄС	Європейський Союз
ЄК	Європейська Комісія
ОЕС	Об'єднана енергетична система України
ПрАТ	приватне акціонерне товариство
ПівніГЗК	Північний гірничо-збагачувальний комбінат
ЦГЗК	Центральний гірничо-збагачувальний комбінат
ВВП	валовий внутрішній продукт
GMK	GMK Center – аналітичний центр гірничо-металургійного комплексу
ISO	International Organization for Standardization
SALCOS	Salzgitter Low CO ₂ Steelmaking (проект декарбонізації)
PV	Present Value – приведена вартість
AMKR	ArcelorMittal Кривий Ріг
EUROFER	European Steel Association
ROA	Return on Assets – рентабельність активів
TOWS	Threats-Opportunities-Weaknesses-Strengths (інверсний SWOT)
SAP	Systems, Applications & Products – ERP-система
IRR	Internal Rate of Return – внутрішня норма дохідності

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасне зовнішнє середовище українських промислових підприємств набуло характеру хронічної багатошарової турбулентності, за якої війна, макроекономічні, інституційні, логістичні, енергетичні та регуляторно-екологічні чинники діють одночасно і взаємно посилюють один одного. Руйнування виробничих активів, систематичні удари по об'єктах енергетичної системи, перебудова сировинно-логістичних ланцюгів та запровадження механізму прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ) сформували для української промисловості, передусім для металургійної галузі, кризу безпрецедентної глибини і тривалості.

Класичні моделі антикризового управління, орієнтовані на фінансове оздоровлення, реструктуризацію заборгованості та ситуативне реагування на окремі шоки, для такого середовища методологічно недостатні. Вони виходять із припущення про тимчасовість кризи та можливість повернення до стабільного стану, тоді як сучасні умови вимагають розгляду постійної турбулентності як базового операційного контексту. Стратегічне управління підприємством має базуватися не на очікуванні стабілізації, а на вбудованій здатності безперервно діагностувати загрози, переключатися між сценаріями та зберігати стійкість критичних бізнес-процесів за будь-якого розвитку подій.

Попри значний доробок вітчизняних і закордонних науковців у сферах антикризового управління, організаційної стійкості та стратегічного менеджменту, питання комплексного формування антикризової стратегії великого промислового підприємства за одночасної дії воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків залишається методично недостатньо опрацьованим. Бракує цілісного інструментарію, який поєднував би раннє виявлення загроз, кількісне оцінювання стійкості, сценарне моделювання та організаційний механізм реалізації стратегії в єдину систему. Зазначене обумовлює потребу в розробленні теоретико-методичних засад і прикладного

інструментарію формування антикризової стратегії великого промислового підприємства за нестабільного зовнішнього середовища, що й визначає актуальність обраної теми.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні засади антикризового управління підприємством, організаційної стійкості, ризик-менеджменту і стратегічного управління за нестабільного зовнішнього середовища розкрито у працях вітчизняних та закордонних науковців: Андросова О. Ф.; Ансофф І.; Бланк І. О.; Бондарчук М. К.; Бугай В. З.; Гончарова М. Л.; Горбунова А. В.; Дашко І. М.; Дучек С.; Костецький В. М.; Кущик А. П.; Лемперт Р.; Лігоненко Л. О.; Ловетт Д.; Мостенська Т. Л.; Мурашко І. С.; Огренич Ю. О.; Пірс Дж.; Пірсон К.; Северина С. В.; Слеттер С.; Терещенко О. О.; Тіс Д.; Уек П.; Череп А. В.; Череп О. Г.; Шумейкер П. та ін.

Враховуючи вагомий внесок зазначених учених слід відзначити, що питання комплексного формування антикризової стратегії великого металургійного підприємства за одночасної дії воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків залишається методично недостатньо опрацьованим. Актуальність зазначеної проблеми та фрагментарність її вирішення обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету за темами: «Інноваційні підходи модернізації фінансового механізму повоєнного відновлення економіки України» (державний реєстраційний номер 0123U102122), в межах якої автором удосконалено двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, семиблочну класифікацію кризових факторів та індикаторів; «Використання інноваційних фінансових інструментів повоєнного відновлення територій України на засадах цифровізації та модернізації» (державний реєстраційний номер 0123U102123), де автором удосконалено модель «міні-кластерного» антикризового управління

технологічно нерозривними, але юридично окремими промисловими підприємствами, сформовано визначення сутності поняття «антикризова стратегія підприємства за нестабільного зовнішнього середовища» (довідка № 01/01-23/1852 від 06.11.2025 р.).

Матеріали дисертаційної роботи використані під час розробки держбюджетних науково-дослідних робіт Запорізького національного університету за темами: «Європейські практики діджиталізації як інструмент забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах війни та повоєнний період» (державний реєстраційний номер 0124U000600), де автором удосконалено методику ранньої діагностики криз для промислового підприємства як методичне ядро системи раннього попередження; «Штучний інтелект як інструмент протидії дезінформації в період війни та повоєнного відновлення економіки України» (державний реєстраційний номер 0125U000996), в межах якої автором розроблено адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями (довідка № 01/01-23/1851 від 06.11.2025 р.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розроблення теоретико-методичних засад і обґрунтування прикладного інструментарію формування антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв’язання таких *завдань*:

- узагальнити теоретико-методичні підходи та запропонувати авторське трактування антикризової стратегії підприємства за нестабільного зовнішнього середовища;
- розвинути концепцію безперервного антикризового управління у єдиний управлінський контур із зворотним зв’язком;
- обґрунтувати інтегровану теоретичну рамку формування антикризової стратегії у єдину методологічну архітектуру з функціональним розподілом ролей підприємств;

- систематизувати кризові фактори та індикатори для ранньої діагностики кризових явищ промислових підприємств;
- обґрунтувати двоконтурну методику діагностики промислових підприємств;
- провести аналітичну оцінку галузевого і корпоративного контексту формування антикризової стратегії системоутворюючих підприємств;
- удосконалити і апробувати шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства;
- запропонувати модель інтеграції системи раннього попередження криз у стратегічне управління підприємством на основі восьми груп сигналів і сімнадцяти індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами;
- розробити адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями, прив'язаними до системи індикаторів ризику, для умов прифронтового виробництва в умовах СВМ-трансформації;
- удосконалити транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету;
- удосконалити модель «міні-кластерного» антикризового управління юридично окремими промисловими підприємствами;
- обґрунтувати потенціал масштабування антикризової стратегії на трьох рівнях і розробити дорожню карту її впровадження в горизонті 2026–2030 рр.

Об'єктом дослідження є процеси формування і реалізації антикризової стратегії промислового підприємства за нестабільного зовнішнього середовища.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади розроблення антикризової стратегії промислового підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертації становлять фундаментальні положення економічної теорії, теорії стратегічного й антикризового управління, теорії організаційної стійкості, теорії динамічних

здатностей і сценарного планування. Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: *термінологічного аналізу, узагальнення, порівняння* – для уточнення категоріального апарату антикризового управління та формулювання авторського визначення антикризової стратегії (підрозділ 1.1); *системного підходу, методу класифікації та групування* – для систематизації кризових факторів та індикаторів і обґрунтування інтегрованої теоретичної рамки (підрозділи 1.1, 1.2); *абстрактно-логічного методу, аналізу й синтезу, індукції та дедукції* – для розкриття методичних засад формування антикризової стратегії і обґрунтування двоконтурної методики діагностики (підрозділ 1.3); *статистичного й фінансово-економічного аналізу, порівняльного і структурно-функціонального аналізу* – для оцінювання динаміки виробничо-фінансових показників і дослідження п'яти системоутворюючих підприємств групи Metinvest (підрозділ 2.1); *моделей прогнозування банкрутства (Е. Альтмана, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, Дж. Ольсона (O-score), О. О. Терещенка)* – для прогнозування ймовірності банкрутства підприємств (підрозділ 2.2); *бального оцінювання й інтегральних показників, PESTEL- і SWOT-аналізу* – для апробації шестикомпонентної моделі оцінювання стійкості та виявлення системних прогалин (підрозділ 2.3); *системно-структурного аналізу, методу проектування організаційних структур і регламентів* – для розробки моделі інтеграції системи раннього попередження криз і організаційного механізму реалізації стратегії (підрозділи 3.1, 3.2); *сценарного аналізу, аналізу чутливості, методу дисконтування грошових потоків (NPV, ROI, IRR)* – для розробки трьох цільових сценаріїв і кількісного обґрунтування переваги трансформаційного сценарію (підрозділ 3.3); *графоаналітичного методу* – для візуалізації результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять: законодавчі та нормативно-правові акти України; регламенти Європейського Союзу щодо СВМ; матеріали Європейської Комісії, Світового банку (RDNA4), Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку; статистичні

дані Державної служби статистики України, World Steel Association, OECD Steel Outlook, International Energy Agency; фінансова й операційна звітність Metinvest B. V. і його підприємств за 2022–2025 рр.; галузеві аналітичні матеріали GMK Center, «Укрметалургпром», EUROFER; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів; матеріали власних досліджень, авторські розрахунки на основі первинних даних.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробленні прикладного інструментарію формування антикризової стратегії великого промислового підприємства за хронічної багатошарової турбулентності зовнішнього середовища, зокрема:

вперше:

- розроблено адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями, прив'язаними до системи індикаторів ризику з 17 пороговими зонами під специфіку прифронтового виробництва в умовах СВМ-трансформації ринку, що дозволяє системі переключатися між сценаріями в режимі реального часу без перегляду стратегії в цілому в умовах турбулентних середовищ;

удосконалено:

- модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними, але юридично окремими промисловими підприємствами, яка, на відміну від моделей корпоративного контролю (Холдинг – Дочка) та класичної кластерної моделі М. Портера, формалізує спільне ухвалення антикризових рішень через розвинений антикризовий протокол, що дозволяє формувати правила розподілу критичних ресурсів і механізму їх координації з фіксованими нормативами;

- транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету з участю представників закордонних активів вертикально інтегрованої групи з правом дорадчого голосу, який, на відміну від моделей АКК у ArcelorMittal, Tata Steel і ThyssenKrupp Steel, відображає бізнес-реальність Metinvest після втрати головного активу головної юрисдикції та дозволяє

формалізувати право дорадчого голосу закордонних активів у межах єдиного антикризового протоколу;

– інтегровану теоретичну рамку формування антикризової стратегії з функціональним розподілом семи підходів, яка, на відміну від існуючих фрагментарних підходів, поєднує сім взаємодоповнювальних теоретичних напрямів (кризовий менеджмент, стратегічне управління, ризик-менеджмент, концепцію організаційної стійкості, теорію динамічних здатностей, системи раннього попередження та сценарне планування) у єдину методологічну архітектуру з чітким функціональним розподілом ролей кожного підходу, що дозволяє калібрувати їх застосування під одночасну дію воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків;

– методику ранньої діагностики криз для промислового підприємства як методичне ядро системи раннього попередження, яка, на відміну від існуючих, охоплює вісім груп сигналів (безпекова, сировинна, логістична, енергетична, СВАМ-регуляторна, фінансова, операційна, кадрова та кібернетична) і сімнадцять індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами та дозволяє, на відміну від типових систем ризик-менеджменту, обмежених фінансовими індикаторами, враховувати специфіку прифронтового мартенівського виробництва в умовах СВАМ-трансформації;

– двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, яка, на відміну від існуючих, враховує як операційну складову формування антикризової стратегії, так і восьмиетапний процес формування, що передбачає формування стратегічної рамки від моніторингу до адаптації;

набули подальшого розвитку:

– семиблочна класифікація кризових факторів та індикаторів (фінансові, виробничі, логістичні, кадрові, енергетичні, регуляторно-екологічні, репутаційні), яка доповнена концепцією слабких сигналів І. Ансоффа для ранньої діагностики та інтегрована з джерелами нестабільності і конкретними індикаторами раннього виявлення в єдиній таблиці-карті;

- шестикомпонентна модель оцінювання стійкості підприємства (фінансова, операційна, логістична, кадрова, екологічно-регуляторна, зовнішньоінституційна стійкість) із п'ятибальною шкалою оцінювання за кожним компонентом і п'ятирівневою шкалою інтерпретації інтегрального показника, що дозволяє визначити інтегральний показник системи;

- сутність поняття «антикризова стратегія підприємства за нестабільного зовнішнього середовища», яку запропоновано розглядати як інтегрований довгостроковий комплекс управлінських рішень, принципів і механізмів, що забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багатопарових зовнішніх шоків;

- концепція безперервного антикризового управління Л. О. Лігоненко через інтеграцію превентивного, реактивного і трансформаційного механізмів у єдиний управлінський контур із зворотним зв'язком, що забезпечує функціонування антикризової системи незалежно від наявності активної кризи (моніторинговий режим при зеленій-жовтій зоні KRI та режим активного реагування при помаранчевій-червоній зоні);

- модель антикризової стратегії з обґрунтуванням потенціалу її застосування на трьох рівнях: інші активи Metinvest Holding (ПівнічЗК, ЦЗК), українські металургійні підприємства поза групою та інші галузі промисловості України, що зазнають подібного впливу багатопарової зовнішньої турбулентності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у доведенні теоретико-методичних положень, висновків і практичних рекомендацій до рівня конкретних науково-методичних рекомендацій з формування і реалізації антикризової стратегії в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Основні результати дисертації впроваджено у практичну діяльність промислових підприємств, зокрема: двоконтурна методика експрес- і фундаментальної діагностики, шестикомпонентна модель оцінювання стійкості підприємства, методика ранньої діагностики криз для промислового

підприємства як методичне ядро системи раннього попередження та адаптивна сценарна модель з тригерами переключення між сценаріями впроваджені в діяльність ПАТ Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» (довідка № 7150/16 від 21.09.2025 р.); концептуальна конструкція «стратегічного парадоксу», авторська модель «міні-кластерного» антикризового управління, адаптивна сценарна модель та багатокomпонентна модель інтегральної оцінки стійкості підприємства використані в діяльності ПрАТ «Запоріжвогнетрив» (довідка № 4391/22 від 27.10.2025 р.); методика ранньої діагностики криз промислового підприємства, двоконтурна методика експрес- та фундаментальної діагностики, шестикomпонентна модель оцінювання стійкості підприємства та адаптивна сценарна модель антикризової стратегії були використані в діяльності ПрАТ «Запоріжжкокс» (довідка № 2834/26 від 05.11.2025 р.).

Окремі теоретичні та методичні положення дисертації використовуються у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету під час викладання дисциплін «Економіка підприємства», «Фінанси підприємств», «Антикризове управління корпорацією», «Управління фінансовою санацією та банкрутством підприємств», «Фінансовий менеджмент» (довідка № 01/01-23/2168 від 31.12.2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною самостійно виконаною науковою працею, в якій сформульовано й обґрунтовано авторський підхід до розв'язання наукового завдання щодо розроблення теоретико-методичних засад і прикладного інструментарію формування антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Основні наукові положення, результати, висновки, пропозиції та рекомендації, винесені на захист, одержано автором самостійно. З наукових праць, виданих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Особистий науковий внесок здобувача у наукові праці, опубліковані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися й отримали схвалення на науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення» (м. Львів, 1–2 червня 2023 р.); Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи» (м. Запоріжжя, 29 квітня 2025 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку» (м. Одеса, 16 травня 2025 р.); Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція «Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки» (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 29–30 травня 2025 р.); XX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії» (м. Переяслав, 20 червня 2025 р.); Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція «Дев'яносто восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки» (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 26–27 червня 2025 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки й результати дисертаційного дослідження опубліковано у 15 наукових працях, з них: 7 статей у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз (загальним обсягом 8,01 друк. арк.); 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав (загальним обсягом 1,91 друк. арк., з яких особисто авторів належить 1,48 друк. арк.); 6 тез доповідей за матеріалами конференцій (загальним обсягом 0,93 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 10,85 друк. арк. (особисто авторів належить 10,42 друк. арк.).

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 184 найменувань на 22 сторінках, 6 додатків на 22 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 276 сторінок, з них основний текст викладений на 197 сторінках.

Робота містить 58 таблиць та 35 рисунків (17 сторінок – таблиці і рисунки, які повністю займають площу сторінки), анотацію на 18 сторінках.

Декларація про застосування штучного інтелекту. Під час підготовки роботи «Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища» автор Петряков Володимир Миколайович використовував інструменти Gemini 3 Pro, OpenAI GPT-5 виключно для пошуку та первинного опрацювання літературних джерел, оформлення ілюстрацій, а також для виявлення та усунення граматичних, орфографічних та стилістичних помилок.

Після використання означених інструментів автором було проведено ретельний критичний аналіз, верифікацію текстового матеріалу та остаточне наукове редагування. Автором внесено усі необхідні корективи та він бере на себе повну особисту відповідальність за остаточний зміст дисертаційної роботи. Усі наукові положення, висновки та результати сформовані автором самостійно.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні засади антикризового управління та антикризової стратегії підприємства

Антикризове управління тривалий час сприймалося як набір реактивних заходів – реакція на вже наявну загрозу, спроба втримати підприємство на плаву після удару [1, с. 15–27]. Сьогодні цей підхід вичерпано. Сучасні дослідження трактують антикризове управління як комплексну систему дій, що охоплює попередження кризових явищ, підготовку до можливих шоків, оперативне реагування, відновлення функціонування підприємства та подальшу адаптацію до нових умов [107, с. 277–282; 82, с. 1661–1692]. Сама природа кризи в науковому розумінні зазнала переосмислення: якщо раніше вона трактувалася як окремий епізод дестабілізації або фінансової неспроможності, то нині дедалі більше дослідників розглядають її як процес, що формується під впливом взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників та потребує системної управлінської відповіді [146, с. 60–63]. Логічний наслідок такого зміщення зрозумілий – антикризове управління не може зводитися до разових рішень, прийнятих після настання критичної ситуації; воно має бути вбудоване у загальну систему управління підприємством [147, с. 18–24].

Становлення вітчизняної школи антикризового управління відбувалося переважно навколо фінансово-економічної проблематики. Л. О. Лігоненко обґрунтувала системний підхід, у якому діагностика, превентивні заходи й реактивне реагування об'єднано в єдиному управлінському циклі [147, с. 32–44]. О. О. Терещенко розкрив фінансову складову антикризового управління – передусім методологію фінансової санації [136, с. 41–53]. І. О. Бланк сформулював концепцію антикризового фінансового управління як цілісної системи [162, с. 22–34]. У роботі О. Ф. Андросова, А. В. Череп, Д. О. Світлий

антикризове управління представлене як основа забезпечення життєдіяльності підприємства [1, с. 513–518], а М. Л. Гончарова [8, с. 4–6] і В. Костецький [16, с. 208–210] зосередилися на розробленні та реалізації антикризових стратегій [145]. Спільна риса цих досліджень – концентрація на фінансово-економічних аспектах кризи. Сучасні дослідження трансформації системи антикризового управління вітчизняними підприємствами в умовах воєнного стану [58, с. 336–345] підтверджують потребу в перегляді класичних підходів. Питання функціонування підприємства в умовах багатошарової турбулентності [29, с. 35–37], що стало актуальним після 2022 р., у класичній вітчизняній традиції залишається методично недостатньо опрацьованим.

Динаміка наукових поглядів свідчить про поступове зміщення акцентів від вузького трактування кризи як фінансового дистресу до її осмислення як багатовимірного організаційного явища. У класичних підходах антикризовість пов'язувалася передусім із відновленням діяльності після спаду, фінансовою санацією, реструктуризацією боргів і недопущенням банкрутства [136, с. 12–24]. Подальший розвиток теорії перевів увагу на стратегічну стійкість, організаційну адаптацію та динамічні здатності підприємства [157, с. 52–63]. Антикризове управління почали трактувати не лише як подолання наслідків кризи, а як здатність завчасно ідентифікувати загрози, переосмислювати бізнес-модель, перерозподіляти ресурси й підтримувати безперервність критичних процесів [86, с. 54–58]. Така еволюція веде наукову думку від трактування антикризового управління як «післякризового відновлення» до його розуміння як безперервної управлінської діяльності, націленої на підтримання життєздатності підприємства в турбулентному середовищі [157, с. 58–62].

Для коректного розкриття сутності досліджуваної категорії необхідно розмежувати три близькі, але нерівнозначні поняття – кризове реагування, кризове управління та антикризове управління. Кризове реагування є найвужчою категорією. Воно охоплює сукупність оперативних заходів, що реалізуються безпосередньо в момент настання кризової події або одразу після неї; його призначення – локалізація втрат, забезпечення безпеки, відновлення мінімальної

керованості та зниження гостроти негативних наслідків [99, с. 65–77]. Кризове управління має ширший зміст: до реакції на кризу додаються дії, спрямовані на зменшення ймовірності її виникнення, пом'якшення наслідків та організацію післякризового відновлення [146, с. 64–70]. Антикризове управління – найширша з трьох категорій. Воно охоплює постійний процес раннього виявлення загроз, профілактики кризових явищ, діагностики проблем, формування сценаріїв реагування, адаптації системи управління та забезпечення стійкості підприємства [147, с. 95–107]. Звідси випливає важливий методологічний висновок: кризове реагування є лише одним із компонентів антикризового управління, а не його синонімом [107, с. 280–282].

Авторське визначення. Антикризове управління підприємства за нестабільного зовнішнього середовища [148] розуміється як безперервна управлінська діяльність, що інтегрує превентивну ідентифікацію загроз, оперативне реагування на кризові події, відновлення функціонування та трансформаційну адаптацію в єдиний управлінський контур із зворотним зв'язком. На відміну від класичних трактувань Л. О. Лігоненко, І. О. Бланка та О. О. Терещенка, де ці чотири функції розглядаються послідовно, авторське визначення зводить їх в одночасну і взаємоузгоджену дію [38, с. 25–29].

Не менш важливим є розмежування превентивного й реактивного підходів. Превентивний підхід працює на випередження – формування систем раннього попередження, моніторинг фінансових та операційних індикаторів, аудит внутрішніх процесів, оцінювання зовнішніх ризиків, створення резервів, диверсифікація ресурсів, розроблення сценаріїв дій [161, с. 209–212]. Реактивний підхід, навпаки, активізується після настання кризи: швидкі стабілізаційні заходи, скорочення витрат, екстрена перебудова процесів, пошук фінансування [119, с. 4–7]. Якщо вибирати між ними, помилка вже закладена в самій постановці питання. Ефективне антикризове управління поєднує обидва підходи: превентивні інструменти зменшують імовірність та глибину кризи, реактивні дають змогу мінімізувати наслідки тоді, коли криза все ж настала [180, с. 233–236].

Сформовано авторське визначення антикризова стратегія підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища – це інтегрований довгостроковий комплекс управлінських рішень, принципів і механізмів, що забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багатопланових зовнішніх шоків. У класичних визначеннях Л. О. Лігоненко [19, с. 35–47], І. О. Бланка [3, с. 142–154], О. О. Терещенка [53, с. 12–24] та А. В. Череп [60, с. 277–282] превентивний, реактивний і трансформаційний контури розглядаються послідовно або фрагментарно. Запропоноване визначення зводить їх у одночасну і взаємоузгоджену дію в межах єдиної управлінської архітектури, що методологічно узгоджується з концепцією *crisis-prepared organization* С. М. Pearson і І. І. Mitroff [147, с. 48–59] та принципами організаційної стійкості за К. М. Sutcliffe і Т. J. Vogus [166, с. 94–106].

Антикризова стратегія, на відміну від кризового реагування, належить до стратегічного рівня управління. Її доречно визначати як інтегрований довгостроковий комплекс управлінських рішень, принципів, пріоритетів, сценаріїв і механізмів, спрямованих на зниження імовірності криз, мінімізацію їхніх наслідків, відновлення функціонування підприємства та його адаптацію до нестабільного середовища [77, с. 5–9]. Загальна стратегія підприємства орієнтована переважно на досягнення конкурентних переваг, розвиток ринкових позицій і підвищення результативності в умовно нормальному середовищі.

Цілі антикризової стратегії мають багаторівневий характер. Першочерговою метою є виживання – збереження керованості, критично важливих активів, ключових компетенцій і недопущення фатальної втрати платоспроможності або ліквідації [162, с. 134–146]. Наступний рівень – стабілізація: локалізація наслідків кризи, повернення до контрольованого функціонування, формування ресурсної бази для подальших дій [145, с. 6–8]. У середньостроковій перспективі ключового значення набуває адаптація. Перебудова процесів, організаційної структури, логістики, ринкової поведінки та управлінських механізмів відповідно до нових умов – саме вона дає

підприємству можливість не лише пережити кризу, а й перейти до нового стану [86, с. 521–525]. Подальші цілі стосуються відновлення результативності діяльності та формування нової траєкторії розвитку, у якій кризовий досвід стає підґрунтям для оновлення підприємства й посилення його довгострокової стійкості [157, с. 56–60]. Антикризова стратегія, як бачимо, орієнтована не лише на ліквідацію наслідків кризи, а й на здатність підприємства до самооновлення та розвитку в умовах нестабільності [77, с. 7–10].

У дослідженнях з типології антикризових стратегій [28] підкреслюється, що залежно від глибини, причин і стадії кризи підприємство може застосовувати різні моделі стратегічної поведінки – реструктуризацію, стабілізацію, виживання, зростання або ліквідацію [119, с. 5–9]. Типологію та підходи до антикризових стратегій підприємства уточнено у праці автора [38, с. 25–29]. Антикризові рішення набувають форми захисної, наступальної, компромісної стратегії або стратегії делегування повноважень [77, с. 8–11]. Це означає, що антикризова стратегія не є статичною схемою. Вона функціонує як система взаємопов'язаних рішень, які добираються відповідно до характеру кризової ситуації, ресурсного потенціалу підприємства та зовнішніх обмежень [161, с. 210–212]. Зведення її до шаблонного набору дій було б методологічною помилкою – це гнучкий механізм стратегічного вибору, не алгоритм [180, с. 234–237].

Місце антикризової стратегії у системі стратегічного управління визначається її координувальною роллю. Вона узгоджує стратегічні цілі підприємства з механізмами реагування на ризики й кризи, забезпеченням безперервності бізнесу та підтриманням організаційної стійкості [115, с. 5–9]. У такому розумінні антикризова стратегія перестає бути периферійною функцією, що активізується лише у критичний момент. Вона стає центральним елементом стратегічного управління в умовах нестабільності – встановлює правила поведінки підприємства за умов невизначеності, визначає межі прийнятного ризику, забезпечує узгодженість між стратегічними цілями та механізмами реагування, створює організаційні передумови для швидкої адаптації [180,

с. 235–237]. Сучасне підприємство має розглядати антикризову стратегію як стратегічний каркас, що забезпечує збереження життєздатності та здатність до оновлення в мінливому зовнішньому середовищі [157, с. 60–63].

Попри значну кількість напрацювань, у літературі зберігається фрагментарність у трактуванні співвідношення антикризового управління, антикризової стратегії, управління ризиками та забезпечення безперервності бізнесу [7, с. 184–194]. Одні автори зосереджуються на фінансовому оздоровленні, інші – на поведінці підприємства у гострій фазі кризи або забезпеченні стійкості після шоку [118, с. 120–150]. Унаслідок цього недостатньо розкритим залишається питання інтеграції превентивних, реактивних й адаптаційних механізмів у єдину стратегічну систему. Саме ця прогалина обґрунтовує необхідність розглядати антикризову стратегію не як похідний елемент кризового менеджменту, а як самостійну підсистему стратегічного управління підприємством.

Антикризова стратегія підприємства, отже, не є сукупністю разових управлінських рішень, що приймаються для подолання окремих кризових проявів. Це системний стратегічний інструмент, який забезпечує стійкість, адаптивність і керованість розвитку підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища [77, с. 6–11]. Виклики нестабільного зовнішнього середовища для бізнес-менеджменту в Україні узагальнено у праці автора [148, с. 5312–5324]. Для великих промислових холдингів – подібний підхід має особливу релевантність. В умовах воєнних, енергетичних, логістичних і ринкових шоків критичного значення набуває не тільки здатність реагувати на загрози, а й уміння завчасно їх ідентифікувати, адаптувати управлінську систему та підтримувати безперервність ключових бізнес-процесів [115, с. 14–18].

Сучасне підприємство працює в умовах, де межа між кризою, ризиком і стратегічним викликом дедалі більше розмивається. Та сама подія може водночас виступати гострим дестабілізуючим фактором, що потребує негайного реагування, і довгостроковим стратегічним зломом, що вимагає перегляду бізнес-моделі, конфігурації ресурсів, логістики, ринків і управлінських

пріоритетів [109, с. 3–7]. У такому середовищі вузькорамкові управлінські концепції втрачають достатню методичну силу. Дослідження антикризової стратегії має спиратися на інтеграцію кількох взаємодоповнювальних теоретичних підходів [38, с. 25–29] – управління кризами (crisis management), стратегічного управління (strategic management), управління ризиками (risk management), стійкості та організаційної стійкості (resilience / organizational resilience), динамічних здатностей (dynamic capabilities), систем раннього попередження (early warning systems), слабких сигналів (weak signals) і сценарного планування (scenario planning) [109, с. 8–12].

Кожен з перелічених підходів виконує власну, чітко окреслену функцію. Управління кризами забезпечує логіку реагування на вже розгорнуту кризову подію [146, с. 65–70]. Стратегічне управління визначає орієнтири та пріоритети розвитку [64, с. 62–68]. Управління ризиками систематизує загрози й формує ризик-орієнтовану основу прийняття рішень. Стійкість задає здатність підприємства витримувати удари та відновлювати функціонування. Динамічні здатності пояснюють механізм швидкої перебудови ресурсів і компетенцій [86, с. 515–520]. Система раннього попередження разом зі слабкими сигналами забезпечують раннє виявлення загроз [172, с. 22–28]. Методику дослідження слабких сигналів представлено у праці Б. Коффмана [84]. Сценарне планування дозволяє працювати з альтернативними варіантами розвитку подій у ситуації глибокої невизначеності [171, с. 28–34]. Лише поєднання цих підходів формує цілісну теоретичну рамку антикризової стратегії сучасного підприємства.

Цінність управління кризами – у формуванні логіки дій у гострій фазі кризи. Коли подія вже настала, підприємство потребує швидких, чітких і скоординованих рішень. Цей підхід забезпечує локалізацію загроз, підтримання мінімальної керованості, захист критично важливих функцій і формування організаційної готовності до відновлення [99, с. 35–47]. Водночас концепція має суттєве обмеження – вона переважно реактивна. Якщо управління звужується до дій після настання шоку, підприємство втрачає можливість дешевого та своєчасного попередження руйнівних процесів на ранніх стадіях [109, с. 6–9]. До

того ж crisis management часто концентрується на безпосередньому реагуванні й не дає достатнього інструментарію для перегляду довгострокових стратегічних виборів – а саме вони нерідко й формують джерела майбутньої вразливості. Цей підхід, отже, є необхідним, але самотійно недостатнім для побудови повноцінної антикризової стратегії.

У ситуаціях різких зовнішніх зламів цей підхід наражається на власну межу. Застосування підходів поведінкової економіки в управлінні організаціями обґрунтовано у праці А. Кущика [17]. Формалізоване стратегічне планування здебільшого спирається на припущення про відносну передбачуваність середовища, послідовність трендів і можливість більш-менш надійного прогнозування [14, с. 108–112]. У хронічно нестабільному середовищі такі припущення втрачають ґрунт. Стратегічне управління потребує доповнення інструментами, що дають змогу працювати з високою невизначеністю, ранніми сигналами та швидкою перебудовою стратегічних рішень [106, с. 4–8].

Управління ризиками – наступна теоретична основа дослідження. Принципи ризик-менеджменту унормовано міжнародним стандартом ISO 31000 [117]. Базові принципи побудови сучасної системи управління ризиками викладено у праці П. Гопкіна [112]. Антикризова стратегія в сучасних умовах не може будуватися без системного опису, оцінювання та моніторингу ризиків. Міжнародний стандарт ISO 31000 розглядає управління ризиками як безперервний процес ідентифікації, аналізу, оцінювання, оброблення та моніторингу ризиків у масштабі всієї організації [118, с. 120–150]. COSO ERM додає до цієї рамки вимогу інтеграції управління ризиками зі стратегією, результативністю та корпоративним управлінням [49, с. 12–18]. Систематичний огляд напрямів дослідження ERM подано у праці П. Бромілі та співавторів [79, с. 265–276].

Цінність управління ризиками полягає в тому, що він дає підприємству мову опису невизначеностей, формує дисципліну роботи з ризиками та переводить загрози з абстрактної площини в площину конкретних управлінських рішень. Особливо значущим є положення про різну природу ризиків –

внутрішніх, стратегічних і зовнішніх, – що передбачає різні механізми управління [50, с. 50–54].

Слабкі сторони управління ризиками проявляються у двох вимірах [152]. У практиці управління він нерідко звужується до формального комплаєнсу, звітності та контролю – без реальної інтеграції у стратегічний цикл підприємства [49, с. 24–30]. Класичні ризик-орієнтовані моделі недостатньо ефективні в ситуації глибокої невизначеності, коли неможливо достовірно оцінити ймовірності подій або коли загрози мають нелінійний і каскадний характер [50, с. 56–60]. Тому управління ризиками потребує доповнення підходами, що працюють з неповною інформацією, слабкими сигналами та множинністю можливих майбутніх сценаріїв.

Підхід стійкості, передусім організаційної стійкості, має ключове значення для осмислення антикризової стратегії в умовах хронічної турбулентності. Якщо управління кризами зосереджується на подоланні окремої кризової події, стійкість зміщує акцент на здатність організації витримувати удари, адаптуватися до порушень, підтримувати безперервність функціонування та відновлюватися після шоків [7, с. 184–194]. ISO 22316 трактує організаційну стійкість як сукупність принципів і властивостей, що дозволяють організації ефективно функціонувати в умовах змін і потрясінь [7, с. 184–194]. ISO 22301 формує управлінську рамку безперервності бізнесу, орієнтовану на захист критичних функцій, реагування на інциденти та відновлення діяльності [115, с. 14–18].

У сучасній теорії організаційної стійкості часто описують як метаспроможність, що об'єднує три ключові стадії: *anticipation* (передбачення), *coping* (витримування та реагування), *adaptation* (адаптація) [51, с. 220–228]. Цінність такого трактування – у виході за межі простої логіки виживання. Стійкість охоплює і підготовку до ударів, і дії під час порушення, і післякризове оновлення. Однак концепція має й слабе місце: вона нерідко набуває надто широкого, «парасолькового» характеру, коли в її межах поєднуються культура, структура, процеси, технології, лідерство, комунікації й навчання – без

достатньої операціоналізації [51, с. 235–242]. Без поєднання з інструментами стратегічного аналізу, ризик-менеджменту та раннього попередження стійкість залишається радше нормативною вимогою, ніж практичним управлінським механізмом. Концепцію управління глобальними ризиками в турбулентному середовищі розгорнуто у праці С. Клірі та Т. Маллере [83].

Концепція динамічних здатностей доповнює стратегічне управління та пояснює, як саме підприємство зберігає результативність у середовищі швидких і часто нелінійних змін. Ідеться про здатність організації інтегрувати, будувати та переконфігурувати внутрішні й зовнішні компетенції відповідно до змін зовнішнього середовища [86, с. 510–516].

Перевага підходу – у поясненні джерел адаптивності на стратегічному рівні. Завдяки динамічним здатностям підприємство переходить від пасивного виживання до активної перебудови та оновлення моделі функціонування [86, с. 525–530]. Однак концепція не дає прямої відповіді на низку прикладних питань: як саме виявляти загрози, за якими індикаторами визначати необхідність змін, як упорядковувати невизначеність у процесі стратегічного вибору [86, с. 528–533]. Тут потрібне поєднання з підходами слабких сигналів, система раннього попередження і сценарне планування які створюють інформаційно-аналітичну основу для своєчасної перебудови.

Окреме місце в теоретичній рамці посідають системи раннього попередження і слабкі сигнали. Їхня роль – переведення антикризового управління з реактивної в проактивну площину. Систему раннього попередження криз можна охарактеризувати як інтегрований організаційно-аналітичний механізм, що дає змогу виявляти загрози ще до того, як вони набудуть форми явної кризи, інтерпретувати їх та трансформувати у випереджальні управлінські рішення [166, с. 230–238]. Теоретичним підґрунтям EWS є концепція слабких сигналів І. Ансоффа: великі стратегічні загрози рідко виникають абсолютно раптово – здебільшого вони мають передкризову фазу, у якій з'являються нечіткі, фрагментарні, але змістовно важливі сигнали майбутніх змін [172, с. 22–28].

Для підприємства EWS і слабкі сигнали розширюють горизонт спостереження. Вони дозволяють виявляти передкризові тенденції, пов'язувати окремі відхилення в середовищі з потенційними стратегічними наслідками й діяти ще до переходу ризику в критичну фазу [106, с. 6–9]. В умовах воєнно-економічної нестабільності така логіка набуває особливої ваги: традиційні фінансові індикатори вже не є достатніми, а система раннього попередження повинна охоплювати енергетичні, логістичні, інфраструктурні, кадрові й безпекові тригери [166, с. 240–246]. Сам по собі підхід має й методичну складність – ранні сигнали часто неоднозначні та фрагментарні; без зв'язку з ризик-менеджментом і стратегічним контролем вони можуть не перетворюватися на реальні рішення, залишаючись лише аналітичними спостереженнями [109, с. 7–10]. EWS, відповідно, повинні бути інтегровані у ширший контур стратегічного управління, а не існувати у формі ізольованого моніторингового модуля.

В умовах високої невизначеності важливе місце в дослідженні займає сценарне планування [176]. Його сутність полягає у побудові кількох правдоподібних сценаріїв розвитку зовнішнього середовища та підготовці відповідних стратегічних реакцій для кожного з них [171, с. 26–32]. На відміну від традиційного планування, що часто базується на одному домінуючому прогнозі, сценарний підхід визнає множинність можливих траєкторій розвитку подій. Підприємство працює не з «єдиним майбутнім», а з полем альтернатив [92, с. 73–80].

Перевага сценарного планування – у зменшенні стратегічної сліпоті. Підприємство наперед розглядає наслідки різних комбінацій ризиків і готує варіанти дій для ситуацій, які не описуються одним стандартним прогнозом [171, с. 33–38]. Для дослідження антикризової стратегії великого підприємства, що функціонує в багатофакторному нестабільному середовищі [19], такий підхід є критично важливим. Однак сценарне планування не дає змоги достеменно визначити, який саме сценарій реалізується, і саме по собі не пропонує механізму раннього переходу від спостереження до дії [92, с. 84–88].

Жоден з розглянутих підходів окремо не дає достатньої методологічної основи для формування ефективної антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Управління кризами необхідний для дій у гострій фазі кризи, проте залишається переважно реактивним [146, с. 65–70]. Стратегічне управління забезпечує стратегічну узгодженість, але потребує доповнення механізмами роботи з невизначеністю [14, с. 110–114]. Управління ризиками структурує загрози й інтегрує ризикове мислення у прийняття рішень, проте без слабких сигналів і сценаріїв виявляється недостатнім для роботи з глибокою невизначеністю [50, с. 56–60]. Стійкість та організаційна стійкість задають цільовий стан стійкості й здатності до відновлення, але потребують конкретизації через управлінські інструменти [51, с. 240–246]. Динамічні здатності пояснюють механізм стратегічної перебудови, не визначаючи індикаторів, які мають її запускати [86, с. 528–533]. Система раннього попередження і слабкі сигнали дозволяють виявляти передкризові тенденції – за умови інтеграції зі стратегією та ризик-менеджментом [172, с. 28–32]. Сценарне планування працює з альтернативними майбутніми станами, але потребує зв'язку із системою раннього моніторингу та механізмами ескалації [171, с. 36–40].

Логічним наслідком цього аналізу є необхідність побудови інтегрованої теоретичної моделі, у якій кожному підходу відведено власну роль:

- управління кризами – забезпечує логіку реагування;
- стратегічне управління – визначає стратегічні пріоритети;
- управління ризиками – формує структуру загроз і дисципліну їх оцінювання;
- стійкість та організаційна стійкість – задає цільову здатність до витримування ударів і відновлення;
- динамічні здатності – забезпечують механізм перебудови ресурсів і компетенцій;
- системи раннього попередження та слабкі сигнали – відповідають за раннє виявлення загроз [69];

– сценарне планування – створює варіативну основу для стратегічного вибору в умовах невизначеності. Теоретичні підходи, що формують наукову базу дослідження антикризової стратегії, наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи, що формують наукову базу дослідження антикризової стратегії підприємства, та їх функціональний розподіл

№	Підхід	Сутність	Функціональна роль у рамці
1	Управління кризами	Менеджмент реагування на гострі кризові події з фокусом на локалізацію втрат і відновлення мінімальної керованості	Реагування у гострій фазі кризи
2	Стратегічний менеджмент	Управління довгостроковим розвитком підприємства через формування цілей, стратегій, ресурсного забезпечення	Стратегічна узгодженість антикризових і загальних рішень
3	Управління ризиками	Систематична ідентифікація, оцінювання та мінімізація ризиків у діяльності підприємства	Ризик-орієнтована основа прийняття рішень
4	Організаційна стійкість	Здатність підприємства зберігати функціональність і відновлюватися після шоків	Цільова характеристика – те, що антикризова стратегія має забезпечити
5	Динамічні можливості	Здатність підприємства цілеспрямовано перебудовувати ресурсну базу під зміни середовища	Адаптаційний механізм реалізації стратегії
6	Системи раннього попередження / слабкі сигнали	Системи раннього виявлення слабких сигналів до настання кризової фази	Випереджувальна діагностика загроз
7	Сценарне планування	Розроблення кількох взаємовиключних сценаріїв розвитку для управління невизначеністю	Варіативність рішень в умовах глибокої невизначеності

Примітка: сформовано автором

Дані табл. 1.1 підтверджують ключову тезу: жоден із семи розглянутих підходів окремо не забезпечує достатньої методологічної повноти для дослідження антикризової стратегії великого промислового холдингу в умовах багатошарової турбулентності. Управління кризами залишається переважно реактивним і не охоплює довгостроковий стратегічний вимір [146, с. 70–75]. Стратегічне управління побудований на припущенні про відносну передбачуваність середовища – припущенні, що в сучасних умовах є недосяжним [14, с. 110–114]. Управління ризиками структурує загрози, проте в класичному виконанні недооцінює нелінійні та каскадні ефекти [50, с. 56–60]. Стійкість задає нормативний стан стійкості, але потребує операційної конкретики [7, с. 184–194]. Динамічні здатності пояснюють механізм

перебудови, не визначаючи її пускових сигналів [86, с. 528–533]. EWS і слабкі сигнали розширюють горизонт попередження, проте потребують інтеграції зі стратегічним циклом [172, с. 30–33]. Сценарне планування працює з множинністю майбутніх станів, але самотійно не є механізмом ескалації чи управлінського реагування [92, с. 84–88].

Теоретична база дослідження, відповідно, будується не на одній вузькій управлінській концепції, а на інтеграції кількох підходів, кожен з яких виконує окрему, але взаємопов'язану функцію в логіці антикризового управління. У цьому полягає принципова наукова позиція дослідження: сучасна антикризова стратегія підприємства має розроблятися як інтегрована система, що поєднує раннє виявлення загроз, ризик-орієнтоване мислення, стратегічну узгодженість, сценарне моделювання, організаційну стійкість і здатність до швидкої перебудови. Питання моделювання антикризової стратегії промислових підприємств в умовах невизначеності досліджено у праці [1]. Для підприємств, який функціонує в умовах воєнно-економічної, логістичної та енергетичної турбулентності, ефективність антикризової стратегії визначається не лише якістю реагування на вже наявні шоки, а й здатністю підприємства завчасно виявляти сигнали змін, інтерпретувати їх і трансформувати у випереджальні стратегічні рішення [166, с. 248–253].

1.2. Нестабільне зовнішнє середовище та класифікація кризових явищ

Уявлення про зовнішнє середовище як про відносно стабільний простір, де стратегічні рішення можна приймати на основі довгострокових і передбачуваних трендів, у сучасних умовах втрачає опору. Простір функціонування підприємства набув ознак постійної мінливості, багатофакторної невизначеності й високої чутливості до зовнішніх шоків. Нестабільність більше не є короткостроковим відхиленням від «нормального» стану. Вона перетворилася на стійку характеристику сучасного етапу розвитку бізнесу [63, с. 5313–5316]. Ця

зміна парадигми має фундаментальні наслідки для всієї системи стратегічного управління підприємством – від методології планування до практики прийняття рішень, від побудови організаційних структур до підходів до управління ризиками.

У межах дослідження пропонується розуміти нестабільне зовнішнє середовище як сукупність зовнішніх умов і факторів, для яких характерні висока швидкість змін, складність прогнозування, нагромадження ризиків, порушення усталених господарських зв'язків та необхідність безперервної адаптації управлінських рішень. Таке трактування відображає сучасну логіку турбулентності: кризи більше не зводяться до окремих епізодів – вони формують режим хронічної невизначеності. Підприємство змушене працювати не з одиничним шоком, а з постійною комбінацією ризиків, які взаємно посилюють один одного [19, с. 12–18]. Цю комбінацію не можна звести до простої суми окремих чинників – вона має властивість каскадування, коли збій в одному контурі породжує нові збої в інших, а сукупний негативний ефект перевищує те, що міг би спричинити будь-який окремих фактор. Науково-методичний підхід до оцінки впливу факторів на формування антикризової стратегії обґрунтовано у праці А. Череп, О. Череп та Ю. Огренич [61].

У сучасних дослідженнях середовища функціонування підприємств часто застосовується концепція VUCA, що описує його чотирма ключовими характеристиками: Volatility (волатильність – швидкість і амплітуда змін), Uncertainty (невизначеність – неможливість точного прогнозування), Complexity (складність – множинність взаємопов'язаних факторів), Ambiguity (неоднозначність – складність інтерпретації причинно-наслідкових зв'язків) [63, с. 5316–5318]. Дана концепція виявилася корисною для опису бізнес-середовища 2000–2010-х років, коли волатильність ринків і складність глобальних ланцюгів постачання стали домінантною характеристикою корпоративного управління. Однак події 2020–2025 рр. – пандемія COVID-19, російсько-українська війна, енергетична криза в Європі, обвал поставок коксівного вугілля, технологічні

розриви – продемонстрували, що VUCA вже не охоплює всієї глибини сучасної турбулентності.

Альтернативною концепцією стало BANI-середовище, запропоноване Дж. Касіо: Brittle (крихке – уявно стабільне, але здатне раптово ламатися), Anxious (тривожне – середовище, де домінує невпевненість і психологічне напруження), Non-linear (нелінійне – наслідки непропорційні причинам), Incomprehensible (незрозуміле – події втрачають інтерпретаційну логіку звичних моделей) [63, с. 5318–5320]. Концепція BANI краще описує реалії, з якими стикається сучасне українське підприємство. Що особливо важливо – крихкість як характеристика середовища означає, що навіть інфраструктура, яка десятиліттями вважалася стабільною (енергосистема, транспортні коридори, банківські канали), може раптово виявитися вразливою. А нелінійність каскадних ефектів робить точне прогнозування наслідків дій практично неможливим.

Аналітичні матеріали Всесвітнього економічного форуму прогнозують тривалий «турбулентний» або «штормовий» розвиток подій у найближчі роки, що свідчить про закріплення глобальної тривожності щодо майбутніх ризиків [19, с. 8–11]. Енергетичну стратегію Metinvest в умовах війни розкрив генеральний директор групи О. Мироненко [135]. На цей загальносвітовий фон в Україні накладаються внутрішні воєнні, економічні, інституційні та інфраструктурні потрясіння. Виникає особливий тип зовнішнього середовища – багат шарова турбулентність, яку можна охарактеризувати як одночасну дію кількох контурів нестабільності, що взаємно посилюють один одного й не можуть бути керовані стандартними інструментами окремо для кожного контуру [63, с. 5320–5322].

Воєнний фактор – ключове джерело нестабільності для українських підприємств після лютого 2022 р. Повномасштабна війна змінила не лише безпекові умови функціонування бізнесу, а й саму логіку стратегічного управління. Шляхи підвищення ефективності управління кадровою безпекою підприємства запропоновано у праці І. Дашко, О. Андросової та С. Стефаника

[87]. Воєнні ризики охоплюють низку якісно різних загроз: загрозу втрати або пошкодження виробничих активів унаслідок ракетно-дронових ударів; небезпеку для життя й здоров'я персоналу; окупацію або блокування територій; руйнування критичної інфраструктури – енергетичних об'єктів, транспортних вузлів, мостів, портів; постійну невизначеність щодо тривалості та інтенсивності бойових дій; необхідність ведення бізнесу в умовах режиму воєнного стану з обмеженнями на пересування персоналу, валютні операції, експортно-імпорتنі процедури [53, с. 24–38]. Правовий режим воєнного стану в Україні встановлено Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 р. [47].

Безпечовий фактор у такому контексті перестає бути зовнішнім обмеженням другорядного характеру. Він стає базовою передумовою будь-якого стратегічного рішення. Великі промислові підприємства тепер мають враховувати не лише економічну доцільність, а й фізичну можливість збереження виробництва, активів і трудового потенціалу. Те, що раніше називали «географічною диверсифікацією», набуло нового змісту: рознесення критичних активів на різні географічні майданчики стало не питанням оптимізації, а питанням виживання [62, с. 6–9]. Для прифронтових активів – як ПАТ «Запоріжсталь» – воєнний фактор визначає не лише операційну, а й технологічну стратегію: вибір між капіталомісткими інвестиціями в модернізацію і консервацією виробництва часто залежить від оцінок безпекової ситуації на найближчі 3-5 років.

Інша особливість воєнного фактору – його не можна редукувати до окремих епізодів обстрілів. Це режим постійної готовності, який вимагає особливих управлінських рішень: будівництва захисних споруд, формування резервних запасів критичних компонентів, дублювання логістичних маршрутів, психологічної підтримки персоналу, налагодження протоколів швидкого реагування на повітряні тривоги. Зростають витрати на безпеку: за оцінками галузевих експертів, для великих промислових підприємств вони сягають 3-5 % від операційного бюджету. Докладніше про конкурентні переваги національної економіки зазначено у праці [151]. Цей фактор створює «тіньову» собівартість,

яка не завжди відображається у фінансовій звітності, але реально впливає на конкурентоспроможність українського виробника на світових ринках [62, с. 8–12].

Не менш значущими є макроекономічні та фінансові чинники нестабільності. Воєнні події супроводжуються спадом виробництва, інфляційним тиском, валютними коливаннями, зниженням інвестиційної активності, зростанням вартості фінансових ресурсів та ускладненням доступу до кредитування [178, с. 14–22]. Підприємства змушені працювати в умовах нестійкого попиту, підвищеної собівартості, дефіциту оборотного капіталу та ускладненого фінансового планування. Макроекономічна нестабільність виступає не лише фоном для діяльності бізнесу. Вона безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність, інвестиційні рішення та можливість реалізації довгострокових програм розвитку [56, с. 4–8].

Інфляційне середовище в Україні після 2022 р. сформувало нову реальність ціноутворення. Якщо у 2021 р. індекс споживчих цін становив 110 %, то у 2022 р. він сягнув 126,6 %, у 2023 р. знизився до 105,1 % завдяки жорсткій монетарній політиці НБУ та фіксованому валютному курсу, у 2024 р. – повернувся до 12,0 % під впливом зростання тарифів та логістичних витрат [178, с. 8–14]. Облікова ставка НБУ протягом 2022–2025 рр. змінювалася від 25 % до 13,5 % [21], що відображає політику балансування між боротьбою з інфляцією та підтримкою кредитування економіки. Динаміку облікової ставки НБУ наведено за даними Reuters [156]. Для промислового підприємства такі коливання означають, що вартість запозичень для модернізації або поповнення оборотного капіталу може швидко зрости в півтора-два рази, що принципово змінює економіку інвестиційних проєктів.

Валютний фактор – окремий вимір макроекономічної нестабільності. У лютому 2022 р. курс гривні до долара був зафіксований на рівні 29,25 грн/дол.; у липні 2022 р. курс було скориговано до 36,57 грн/дол.; у жовтні 2023 р. НБУ перейшов до режиму керованої гнучкості, після чого курс почав поступово девальвувати – до 38-39 грн/дол. у 2024 р. і 41-42 грн/дол. у 2025 р. [178, с. 18–

22]. Динаміку офіційного курсу гривні наведено за даними Мінфіну [20]. Для металургійних підприємств, що мають значну валютну виручку (експорт до ЄС, Туреччини, Близького Сходу) і одночасно імпортують критичну сировину (коксівне вугілля з США, Колумбії, Польщі), валютна волатильність створює складну ситуацію: девальвація номінально покращує гривневий еквівалент експортних надходжень, але одночасно здорожчує імпорт. Без активного хеджування це призводить до значних коливань фінансових результатів. Зміну структури коксового балансу України розглянуто в аналітиці GMK Center [13].

Конкретні статистичні дані ілюструють масштаб викликів для українських підприємств. ВВП України скоротився на 28,8 % у 2022 р., однак у 2023 р. зріс на 5,3 %, а у 2024 р. – на 2,9 %, що свідчить про поступове, але нестійке відновлення [53, с. 12–14]. Обсяги виробництва у металургійній галузі впали на 70,7 % у 2022 р. і лише частково відновилися – до 50-55 % довоєнного рівня станом на 2024–2025 рр. [10; 62, с. 4–7]. Експорт залізної руди й залізорудних окатишів зменшився з 44 млн т у 2021 р. до 17,5 млн т у 2022 р. [12], поступово відновився до 32 млн т у 2024 р. Експорт сталі скоротився ще різкіше – з 18 млн т у 2021 р. до 4,5 млн т у 2022 р. Рівень мобілізації на великих промислових підприємствах сягає 15-20 % від загальної чисельності персоналу, що безпосередньо знижує виробничу спроможність [53, с. 88–92]. У березні-травні 2024 р. внаслідок російських атак було пошкоджено або знищено близько 9 ГВт генеруючих потужностей – приблизно половину зимового пікового попиту України. Прямий збиток за оцінками RDNA4 перевищив 176 млрд дол. США, а потреби у відновленні оцінюються в 524 млрд дол. США [53, с. 9–11]. У 2023 р. близько 79 % українського експорту залізних і сталевих виробів спрямовувалося на ринок ЄС і відповідно підпадатиме під дію механізму CBAM, що формує новий регуляторний тиск на металургійний сектор [160, с. 6–10]. Вплив CBAM на торгівлю сталлю та алюмінієм проаналізовано у праці Беллори С. та Фонтаня Л. [76]. Для вітчизняних підприємств макроекономічна нестабільність – не абстрактний фон, а конкретне операційне обмеження, що визначає межі стратегічного маневру.

Окрему групу становлять інституційні та регуляторні фактори. Умови воєнного стану, зміни податкових підходів, нові бюджетні пріоритети, трансформація механізмів державної підтримки бізнесу, поступова імплементація європейських норм і стандартів – усе це істотно змінює «правила гри» для суб'єктів господарювання [8, с. 12–18]. Нестабільність зумовлена не лише швидкістю регуляторних змін, а й складністю їх прогнозування та неоднорідністю впливу на різні галузі. Для промислових підприємств критичну вагу мають вимоги, пов'язані з екологічною модернізацією, декарбонізацією, цифровізацією, прозорістю корпоративного управління та інтеграцією до ринків ЄС [106, с. 12–18; 160, с. 12–18].

Особливе місце серед регуляторних факторів посідає механізм СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism), запроваджений Європейським Союзом для вирівнювання конкурентних умов між виробниками з різним вуглецевим слідом. Перехідна фаза СВАМ розпочалася 1 жовтня 2023 р. і триватиме до 31 грудня 2025 р. – у цей період імпортери до ЄС зобов'язані лише звітувати про вуглецевий слід продукції без сплати фінансових платежів. Позицію європейської металургії щодо СВАМ викладено у позиційному документі EUROFER [94]. З 1 січня 2026 р. розпочинається повноцінна фінансова фаза, коли імпортери повинні купувати СВАМ-сертифікати, ціна яких буде прив'язана до котирувань європейської системи торгівлі викидами (EU ETS) – а це 70-90 євро за тону CO_2 еквіваленту [160, с. 8–14]. Для українських металургійних підприємств це означає істотне підвищення собівартості експорту: при середньому вуглецевому сліді доменно-конвертерної сталі 2,2 т CO_2 /т сталі, додаткові витрати на СВАМ можуть скласти 150-200 дол. США/т сталі – тобто 20-30 % від ринкової ціни. Підприємства з мартенівськими технологіями, де вуглецевий слід вищий, постануть перед екзистенційним вибором: модернізувати виробничий процес або втратити доступ до ринку ЄС.

Інституційна нестабільність проявляється не тільки у правовій змінності, а й у необхідності постійно адаптувати внутрішні управлінські системи до нових регуляторних рамок. Питання трансформації системи мотивації персоналу в

межах антикризового управління розглянуто у праці А. Череп, Т. Мостенської та І. Мурашко [59].

Логістичні обмеження – ще одне джерело нестабільності. Війна призвела до руйнування або блокування традиційних транспортних маршрутів, подорожчання перевезень, зростання тривалості поставок, ускладнення експорту й імпорту, а також необхідності перебудови ланцюгів постачання [16, с. 1–3]. Найбільш драматичні зміни торкнулися морської логістики: блокада чорноморських портів від лютого 2022 р. фактично паралізувала експорт металургійної продукції, який до війни на 70-80 % здійснювався морем через Маріуполь, Бердянськ, Миколаїв, Одесу. Маріупольський і Бердянський порти втрачено внаслідок окупації; миколаївські залишаються блокованими; функціонування одеських портів нерегулярне через ракетні удари по портовій інфраструктурі та ризики мінних загроз. Створення «зернового коридору» в липні 2023 р. і його розширення на металургійну продукцію стало вимушеним рішенням, але обсяги перевезень все ще на 30-40 % нижчі за довоєнні.

Логістика для українських підприємств більше не є допоміжною функцією. Вона перетворилася на стратегічний чинник конкурентоспроможності, що безпосередньо впливає на ритмічність виробництва, доступ до ринків збуту, виконання контрактів і фінансові результати. Ініціатива Solidarity Lanes, запущена ЄС у травні 2022 р., стала ключовим механізмом зовнішньої торгівлі України. Однак сухопутна логістика принципово дорожча за морську. Гостро це проявляється у великих промислових холдингах, діяльність яких критично залежить від постачання сировини, стабільності експортних каналів і безперебійного функціонування транспортної інфраструктури [62, с. 9–12].

Енергетичні обмеження стали самостійним і довготривалим фактором турбулентності. Руйнування енергетичної інфраструктури, аварійні відключення, зростання тарифів, необхідність імпорту електроенергії та формування резервних джерел живлення змушують підприємства не лише збільшувати витрати, а й змінювати режими роботи виробництва [62, с. 14–17]. Систематичні російські удари по об'єктах генерації та передачі електроенергії,

призвели до пошкодження або знищення майже половини генеруючих потужностей країни. Для енергоємних галузей, зокрема металургії, ризики тут є критичними: енергетична нестабільність впливає на обсяги випуску продукції, завантаження потужностей, собівартість і рентабельність.

Металургійне підприємство середнього розміру споживає 100-200 МВт електроенергії – це еквівалент потреби міста на 50-100 тис. жителів. Зупинка такого підприємства внаслідок енергетичної кризи має каскадні наслідки не тільки для самого виробника, а й для всього ланцюга постачання. Аварійна зупинка доменної печі – технологічно складна процедура, що може коштувати десятки мільйонів доларів через незворотне пошкодження футерування, втрату продукту в робочих агрегатах, тривалий час відновлення роботи. Тому енергетична безпека для металургійних підприємств перетворилася на елемент стратегічної стійкості. Підприємства змушені інвестувати в автономну генерацію – газопоршневі установки, ТЕЦ, сонячні станції, дизельні генератори, – формуючи багаторівневу систему резервування. Капітальні вкладення в такі проєкти на великому металургійному комбінаті можуть сягати 50-100 млн дол. США, але без них функціонування у воєнний період неможливе.

Ринкові фактори нестабільності проявляються через коливання внутрішнього й зовнішнього попиту, зміну структури ринків збуту, цінову волатильність, загострення конкуренції, потребу швидкої переорієнтації на нові сегменти та підвищення вимог до якості продукції [19, с. 22–28]. Підприємства мусять постійно переглядати власні ринкові позиції. Для українського бізнесу проблема ускладнюється тим, що ринкова нестабільність поєднується з воєнними та логістичними ризиками – а отже будь-яке зниження попиту чи зміна торговельних умов здатні мати мультиплікативний негативний ефект [63, с. 5320–5322].

Глобальний ринок сталі, до якого тісно прив'язана українська металургія, у 2022–2025 рр. перебуває у стані структурної перебудови. Китай, що раніше виступав основним експортним покупцем української руди, активно скорочує

виробництво сталі в межах політики декарбонізації; одночасно зростає внутрішнє споживання металопродукції в межах інфраструктурних програм, але імпортна залежність зменшується. Європейський ринок, навпаки, потребує імпортової сталі (внутрішня конкурентоспроможність європейських виробників падає через високі енерговитрати), але запровадження СВМ змінює правила доступу до нього. Усе це означає, що українські металурги мусять тримати в полі зору щонайменше п'ять-шість регіональних ринків одночасно, оперативно перерозподіляючи продажі залежно від динаміки попиту, цін, логістичних можливостей.

Окремої уваги потребує феномен каскадних ефектів – ситуація, коли збій в одному контурі породжує ланцюгову реакцію, що поширюється на інші контури з мультиплікативним ефектом. Класичний приклад: ракетний удар по підстанції в Дніпропетровській області (зовнішній безпековий шок) призводить до знеструмлення гірничозбагачувального комбінату (енергетичний контур), що зупиняє виробництво окатишів (виробничий контур), що зриває постачання сировини на металургійний комбінат у Запоріжжі (логістичний контур), що знижує виплавку сталі (виробничий контур), що зменшує обсяги відвантаження європейським клієнтам (ринковий контур), що погіршує грошовий потік (фінансовий контур) і створює необхідність переговорів про реструктуризацію кредитів (інституційний контур). Початковий шок локалізований у часі та просторі, але його наслідки розгортаються протягом тижнів і охоплюють усі функціональні контури підприємства.

Специфіка українського контексту полягає у багат шаровості турбулентності. У більшості економік нестабільність зумовлюється переважно циклічними коливаннями, інфляцією чи ринковою кон'юнктурою. Українські підприємства функціонують під одночасним впливом воєнних, макроекономічних, інституційних, логістичних, енергетичних, соціальних та регуляторних факторів [56, с. 5–9]. Таке нашарування створює каскадний ефект: руйнування інфраструктури породжує логістичні розриви; логістичні розриви

посилюють виробничі та фінансові проблеми; енергетичні перебої ускладнюють виконання контрактів; кадрові втрати знижують операційну стійкість; регуляторні зміни вимагають додаткової адаптації управлінських процесів. Нестабільність набуває системного характеру і не може бути подолана окремими ситуативними заходами [63, с. 5318–5321].

Для великих промислових холдингів – цей стан зовнішнього середовища має критичне значення. Масштаб діяльності, залежність від критичної інфраструктури, висока енергоємність, складні експортні ланцюги, потреба у значному кадровому потенціалі та зростаючі вимоги європейського ринку роблять зовнішню нестабільність не просто фоном, а фактором, що безпосередньо визначає межі стратегічного маневру підприємства [62, с. 18–22]. Традиційне стратегічне управління, побудоване на припущенні про відносну передбачуваність середовища, у таких умовах втрачає достатню ефективність. Його мають замінити підходи, засновані на гнучкості, сценарному мисленні, ризик-орієнтованості, системному моніторингу та здатності до швидкої переконфігурації ресурсів [8, с. 18–24].

Узагальнення основних джерел нестабільності зовнішнього середовища наведено в табл. 1.2.

Нестабільне зовнішнє середовище – нова норма функціонування сучасного підприємства, а не тимчасова аномалія. Для українських підприємств ця нестабільність має багатофакторний і довготривалий характер: вона поєднує воєнні, економічні, інституційні, логістичні, енергетичні, ринкові та регуляторні виклики [56, с. 7–10]. Перегляду потребують самі принципи стратегічного управління – від орієнтації на відносно стабільні умови до формування системи управління, здатної працювати в режимі постійної турбулентності. В умовах багатошарової нестабільності стратегія підприємства має будуватися не лише навколо досягнення економічних цілей, а й навколо забезпечення стійкості, адаптивності та безперервності функціонування.

Таблиця 1.2

**Семиблочна класифікація факторів кризи з джерелами нестабільності та
індикаторами раннього виявлення**

Блок факторів	Джерела нестабільності	Конкретні фактори кризи	Індикатори раннього виявлення
Фінансові	Девальвація національної валюти; обмеження доступу до зовнішнього фінансування; зростання вартості капіталу	Курсові розриви; дефіцит ліквідності; зростання боргового навантаження; неплатоспроможність контрагентів	Поточна ліквідність < 1,2; коефіцієнт автономії < 0,3; EBITDA-маржа < 4 %; Z-Альтман < 2,3
Виробничі	Руйнування активів; перебої в постачанні сировини; обмеження доступу до енергоресурсів	Зниження утилізації потужностей; аварійні зупинки; перевищення нормативу витрати сировини	Утилізація < 60 %; OEE < 65 %; аварійні зупинки > 24 год/міс
Логістичні	Блокада портів; знищення транспортної інфраструктури; зростання тарифів фрахту	Збільшення Lead time; необхідність обхідних маршрутів; здорожчання експортної логістики	Lead time експорту > 21 дня; запас сировини < 15 днів
Кадрові	Мобілізація; еміграція кваліфікованих кадрів; втрата виробничих традицій	Дефіцит критичних професій; зростання плинності; розрив поколінь у трудовому колективі	Вакансії критичних професій > 10 %; плинність > 12 %/рік
Енергетичні	Атаки на енергоінфраструктуру; зростання тарифів на електроенергію та газ; обмеження доступу до автономної генерації	Аварійні знеструмлення; стрибки тарифу; необхідність купівлі резервних потужностей	Частка автономної генерації < 20 %; резерв е/е < 12 год; зростання тарифу > 50 %/рік
Регуляторні (екологічні)	Введення СВАМ; жорсткіші екологічні нормативи;	Збільшення вуглецевих витрат; втрата експортних ринків;	СВАМ-витрати / EBITDA > 25 %; частка ЄС в експорті < 30 %; відсутність декарбонізаційного плану
Репутаційні	Негативні інформаційні кампанії; втрата довіри партнерів та інвесторів;	Погіршення сприйняття бренду; ускладнення доступу до фінансування; відтік кадрів і клієнтів	Індекс тональності медіа < 0; негативні згадки > 30 %/міс; зниження кредитного рейтингу

Примітка: сформовано автором на основі [5, с. 41–67; 6, с. 277–282; 102; 112; 147, с. 32–58; 172, с. 21–33]

В антикризовому управлінні принципово важливо не просто констатувати факт настання кризи, а вчасно її розпізнати, інтерпретувати й попередити.

Сучасна криза підприємства рідко виникає миттєво. Здебільшого вона формується поступово під впливом комбінації внутрішніх вразливостей і зовнішніх шоків, а потім проявляється у вигляді фінансового стискання, виробничої дестабілізації, логістичних збоїв, кадрового дефіциту, енергетичних обмежень або репутаційних втрат [147, с. 45–52].

У цій роботі криза розглядається як процес порушення нормального циклу функціонування підприємства, що виникає внаслідок накопичення несприятливих внутрішніх і зовнішніх впливів. Криза проявляється у зниженні стійкості, втраті керованості, погіршенні результативності або загрозі життєздатності підприємства [155, с. 6–9]. Для великих промислових підприємств – таке трактування має особливу релевантність: в умовах воєнно-економічної нестабільності кризові явища мають не одинарний, а комбінований характер і розгортаються одночасно у кількох функціональних контурах [162, с. 89–95].

Криза як процес проходить кілька стадій життєвого циклу. Перша стадія – інкубаційна, коли в системі підприємства накопичуються вразливості, але вони ще не виявлені або сприймаються як другорядні (висока концентрація постачальників, високе боргове навантаження, стара технологічна база, кадрова перенасиченість деяких функцій). Друга стадія – стадія прихованих проявів: окремі індикатори починають демонструвати негативну динаміку, з'являються слабкі сигнали (повторювані затримки постачань, локальні збої обладнання, зростання плинності в окремих підрозділах). Третя стадія – відкрита маніфестація кризи: погіршення стає видимим у фінансовій звітності, виробничій статистиці, ринковій позиції. Четверта стадія – ескалація: проблеми каскадно поширюються між контурами, ситуація виходить з-під контролю звичайних управлінських інструментів. П'ята стадія – пік кризи: підприємство опиняється на межі життєздатності або проходить процедури реорганізації, санації, а в крайньому випадку – банкрутства. Шоста стадія – вирішення: або підприємство відновлюється на новій основі, або припиняє існування. Сьома

стадія – післякризове навчання: інкорпорація отриманого досвіду в управлінські системи [147, с. 67–73].

Класифікація криз має не лише теоретичне, а й прикладне значення. Вона дозволяє пов'язати тип кризи з відповідними індикаторами, частотою моніторингу, методами діагностики та управлінськими реакціями [147, с. 45–50]. Найбільш практично корисною є багатокритеріальна класифікація, що охоплює джерело виникнення, швидкість наростання, масштаб, сферу впливу та ступінь передбачуваності кризових явищ.

За джерелом виникнення кризи поділяються на зовнішні, внутрішні та комбіновані. Зовнішні породжуються чинниками, що не контролюються підприємством: війною, макроекономічними шоками, регуляторними змінами, енергетичними обмеженнями, ринковими коливаннями, блокуванням логістичних маршрутів [155, с. 7–10]. Внутрішні виникають через управлінські помилки, неефективну структуру активів, перевантаження боргом, деградацію виробничих потужностей, низьку якість контролю, кадрові дисфункції чи помилки ринкової стратегії [155, с. 8–11]. Комбіновані формуються внаслідок взаємодії обох груп чинників і є найнебезпечнішими: зовнішній шок активізує вже наявні внутрішні слабкості підприємства [162, с. 105–112]. Класичний приклад комбінованої кризи – ситуація 2022–2023 рр., коли воєнний шок накладався на високе боргове навантаження окремих українських підприємств, і навіть незначна затримка з реструктуризацією кредитів призводила до серйозних фінансових проблем.

За швидкістю розгортання розрізняють раптові, тліючі та хронічні кризи. Раптові характеризуються швидким переходом до високої гостроти та мінімальним часовим резервом для реагування – приклади: аварії, ракетні удари, блокування критичних вузлів постачання, різкі обвали попиту або ліквідності [162, с. 95–98]. Сигнали загрози були очевидними з весни 2024 р., однак планомірні рішення про резервування коксівного вугілля та підготовку альтернативних постачальників запізнилися. Зупинка Покровської групи у березні 2025 р. стала шоком для всієї української металургії, хоча її настання

можна було передбачити за рік. Хронічні кризи пов'язані з тривалим функціонуванням підприємства в режимі турбулентності – стають не одноразовим епізодом, а фоновим станом, що виснажує ресурси, знижує адаптивність і ускладнює стратегічне оновлення [147, с. 60–67]. Українська металургія після 2022 р. функціонує саме у режимі хронічної кризи: жодне з підприємств не повернулося до довоєнних обсягів, а перспективи такого повернення розмиваються через СВАН, кадровий дефіцит, енергетичну нестабільність.

За масштабом – кризи локальні, корпоративні та системні. Локальні стосуються окремої ділянки, підрозділу, маршруту, активу чи процесу. Тимчасова зупинка одного з прокатних станів через несправність двигуна, локальний збій постачання конкретного компонента, плинність в окремому цеху – типові приклади локальних криз, які мають обмежений вплив на загальну стійкість підприємства. Корпоративні охоплюють більшість функціональних підсистем підприємства й безпосередньо впливають на його загальну стійкість. Зупинка ключового технологічного агрегату, системний фінансовий розрив, втрата основного клієнта – такі ситуації потребують реакції на рівні всього підприємства. Системні мають мережевий характер, коли ризики поширюються каскадом між підрозділами, постачальниками, логістичними вузлами, інфраструктурними мережами або галузями [162, с. 98–105]. Для промислового холдингу системні кризи становлять найбільшу небезпеку – вони руйнують не окремий процес, а взаємозв'язки між ключовими елементами бізнес-моделі. Зупинка Покровської вугільної групи – приклад системної кризи: вона уразила не одне підприємство, а всю українську металургію через каскадний дефіцит коксу.

За природою впливу виокремлюються фінансові, виробничі, логістичні, кадрові, енергетичні та репутаційні кризи [124, с. 12–14]. Цей поділ – ключовий для дисертаційного дослідження, бо він дозволяє перейти від загального поняття «криза» до системи функціонально релевантних індикаторів. У межах такого підходу формується система раннього попередження, що поєднує фінансові й

нефінансові параметри стійкості підприємства [170, с. 1–4]. Семиблочна класифікація криз за природою впливу стане методологічною основою побудови моделі шестикомпонентної стійкості, яка обґрунтовується у наступному підрозділі та апробується на прикладі п'яти підприємств у розділі 2 дисертації.

За рівнем передбачуваності кризи поділяються на передбачувані, частково передбачувані та малопередбачувані. Передбачувані мають чіткі структурні причини та регулярні патерни. Прикладом може бути циклічна криза металургійної галузі, що повторюється приблизно раз на 7-10 років і пов'язана з циклами капітальних інвестицій. Частково передбачувані супроводжуються слабкими сигналами, але їх інтерпретація неоднозначна – наприклад, зростання геополітичної напруженості перед війною давало численні сигнали, але точний час і масштаб конфлікту передбачити було неможливо [172, с. 21–28]. Малопередбачувані формуються в умовах глибокої невизначеності, коли неможливо ні надійно оцінити ймовірність подій, ні точно описати динаміку їх наслідків [164, с. 4–7]. Антикризова стратегія тому не може базуватися лише на традиційному прогнозуванні – вона має враховувати слабкі сигнали, сценарне моделювання та ранню діагностику погіршення стійкості.

Кризовий стан підприємства не виникає ізольовано, а є результатом взаємодії внутрішнього та зовнішнього контексту. Зовнішні фактори формують тиск на підприємство з боку середовища; внутрішні визначають, наскільки воно вразливе до цього тиску [155, с. 9–12]. Навіть потужний зовнішній шок не завжди призводить до глибокої кризи, якщо підприємство має достатній запас фінансової, операційної та організаційної стійкості. Зворотне твердження теж справедливе: неефективне внутрішнє управління здатне спровокувати кризу і у відносно сприятливому середовищі [155, с. 11–13]. Класичний приклад – крах окремих українських металургійних підприємств у середині 2010-х років, коли загальна галузева кон'юнктура була стерпною, але слабкий менеджмент і агресивна боргова політика призводили до банкрутств.

До ключових зовнішніх чинників належать: спад попиту, макроекономічна нестабільність, інфляція, валютні коливання, політико-регуляторні зміни,

нестабільність законодавства, податкова та фіскальна політика, пандемії, війни, транспортні обмеження, порушення ланцюгів постачання, енергетичні дефіцити та інші форс-мажорні обставини [155, с. 13–16]. Для українського промислового бізнесу ці чинники доповнюються воєнними ризиками, втратою частини активів, проблемами експорту, кадровими втратами, перебоями енергопостачання та логістичною фрагментацією [153, с. 20–24]. Особливість сучасної ситуації полягає в тому, що традиційне групування зовнішніх чинників на ринкові, регуляторні та форс-мажорні втрачає аналітичну силу: воєнні події одночасно виступають форс-мажорними, регуляторними і ринковими факторами. Це вимагає більш гнучкої класифікації, орієнтованої на функціональні наслідки, а не на формальну природу чинників.

Серед основних внутрішніх чинників – помилки стратегічного вибору, неефективне управління, слабка система контролю, технічна зношеність основних засобів, нераціональна структура активів, висока частка дебіторської заборгованості, неефективна маркетингова політика, хибне ціноутворення, низькі показники ліквідності, перевантаження боргом, дефіцит критичних компетенцій, висока плинність персоналу, слабкий енергоменеджмент, низька гнучкість виробничої архітектури [155, с. 16–19]. Особливу небезпеку становить ситуація, коли кілька внутрішніх чинників одночасно підсилюють зовнішній тиск: наприклад, високий борговий тягар поєднується зі спадом попиту, а логістичні розриви – із низькою диверсифікацією маршрутів і запасів [118, с. 120–150]. Це створює умови для реалізації найгіршого сценарію – комбінованої кризи, в якій зовнішній шок безпосередньо активізує внутрішні слабкості, перетворюючи їх з потенційних на реальні вразливості.

Ключове положення сучасного антикризового управління: кризові явища повинні діагностуватися через систему індикаторів, а не лише за фактом погіршення кінцевих результатів. Індикатор у кризовій діагностиці – це вимірювана змінна, яка або фіксує факт погіршення, або попереджає про підвищення ймовірності небажаних відхилень [153, с. 4–8]. Тут варто розрізняти запізнювальні індикатори, що відображають уже досягнутий результат, та

випереджувальні індикатори або KRI, які сигналізують про зростання ризику [170, с. 4–7]. Поєднання обох груп дає змогу не лише оцінити стан підприємства, а й вчасно ідентифікувати небезпечні тенденції.

Принципова відмінність між запізнювальними і випереджувальними індикаторами полягає у часовому горизонті. Запізнювальні показують, що підприємство вже досягло певного стану – але змінити цей стан вже неможливо, можна лише реагувати на наслідки. Випереджувальні дають часовий резерв 3-12 місяців до того, як ці явища відобразяться у фінансових результатах. Сучасна антикризова система спирається на пропорцію 30/70: приблизно 30 % складають запізнювальні індикатори, 70 % – випереджувальні. У традиційних системах ця пропорція часто зворотна, що пояснює, чому реакція на кризу у багатьох підприємств виявляється запізнілою.

У традиційній практиці антикризової діагностики найбільш поширеними є фінансові індикатори. Сюди входять показники ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності та ділової активності [170, с. 7–10]. Коефіцієнт поточної ліквідності показує здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів – суттєве зниження, а особливо падіння нижче 1,0, свідчить про проблеми з покриттям боргів [170, с. 8–11]. Нормативне значення коефіцієнта – 1,5-2,5; для металургійних підприємств з тривалим виробничим циклом нижня межа норми може бути зміщена до 1,2-1,4 через специфіку структури оборотних активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності має нормативне значення 0,7-1,0. Його падіння нижче 0,5 свідчить про серйозний ризик касових розривів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, що враховує лише грошові кошти й еквіваленти, повинен бути не менше 0,2; його зниження нижче 0,1 – один з найсильніших сигналів про неминучу кризу платоспроможності, оскільки означає, що підприємство не зможе виконати поточні зобов'язання навіть за умов блискавичної мобілізації грошей.

Показники фінансової стійкості характеризують структуру капіталу [34, с. 89–90]. Коефіцієнт автономії (частка власного капіталу в загальному капіталі)

повинен перевищувати 0,5; його зниження до 0,3 і менше означає критичну фінансову залежність від кредиторів. Угода Metso/Metinvest у 2025 р. отримала нагороду «Угода року» у категорії експортного фінансування за версією TXF Deals [175]. Коефіцієнт фінансового левериджу (відношення зобов'язань до власного капіталу) має утримуватися в діапазоні 0,5-1,0; перевищення значення 1,5-2,0 створює фінансову вразливість при будь-яких зовнішніх шоках, бо обслуговування боргу починає поглинати оборотний грошовий потік [155, с. 19–22]. Не менш важливими є показники рентабельності активів (ROA), власного капіталу (ROE), продажів (ROS) – їх різке погіршення вказує на зниження здатності підприємства генерувати прибуток і поповнювати власний капітал.

Окреме місце посідають інтегральні моделі оцінювання. У науковій та прикладній літературі підкреслюється цінність Altman Z-score як класичного інструменту раннього попередження фінансової кризи: значення нижче критичного порогу розглядаються як зона високого ризику банкрутства [150, с. 590–595]. Українська наукова традиція робить акцент на необхідності комплексного застосування коефіцієнтів та інтегральних індикаторів, а не на покладанні лише на один показник [164, с. 6–9]. Детальний розгляд моделей Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, моделі Ольсона та інших моделей прогнозування банкрутства здійснюється у наступному підрозділі дисертації, оскільки саме вони складають методичне ядро фундаментальної фінансової діагностики.

Поряд із фінансовими індикаторами дедалі більшої ваги набувають виробничі. Для промислового підприємства такими індикаторами є незаплановані простої, частота аварійних ремонтів, рівень браку, відкладений ремонт, погіршення виходу придатної продукції, падіння завантаження потужностей [153, с. 8–12]. Саме виробничі показники нерідко сигналізують про кризові тенденції раніше, ніж підприємство фіксує падіння прибутковості у фінансовій звітності. Для капіталомістких галузей – зокрема металургії – деградація виробничої спроможності є одним із найчутливіших ранніх симптомів погіршення стійкості [170, с. 10–13].

Серед виробничих індикаторів особливу увагу варто приділити показнику ОЕЕ, що враховує доступність, продуктивність і якість роботи виробничого агрегату. Падіння ОЕЕ нижче 65 % при нормативному значенні 75-85 % для металургії свідчить про погіршення технічного стану обладнання. Зростання частки незапланованих ремонтів понад 30 % від загальних ремонтних робіт – сильний сигнал про деградацію основних засобів і необхідність капітального ремонту або заміни. Для доменного виробництва критичним показником є тривалість міжремонтного циклу: скорочення нормативного циклу з 12-15 років до 8-10 років часто передую великим аваріям з тривалою зупинкою. Накопичення відкладених ремонтів – ситуація, коли необхідні роботи переносяться на пізніші періоди через брак фінансування, – формує приховану кризу, яка зрештою маніфестується раптовою аварією.

Логістичні індикатори – ще одна важлива група. Сюди входять стабільність строків поставки, надійність доставки, дотримання графіків, концентрація маршрутів і постачальників, рівень страхових запасів, залежність від критичних вузлів [118, с. 120–150]. Логістична криза в сучасних умовах часто має каскадний характер: збій в одному вузлі породжує ланцюгову реакцію в інших контурах підприємства. Зростання варіативності строків постачання або зниження надійності окремих маршрутів треба трактувати як ранній індикатор, а не лише як операційну проблему.

Критично важливим логістичним індикатором є рівень концентрації постачальників – частка одного або декількох постачальників у загальному обсязі поставок ключової сировини. Якщо понад 70 % постачань коксівного вугілля надходить від одного джерела, будь-яке порушення у роботі цього джерела миттєво створює кризу для покупця. Аналогічно для логістичних маршрутів: концентрація понад 60 % експортних обсягів через один порт або одну прикордонну точку формує системну вразливість. Дисперсія lead time – статистичний показник варіативності строків поставки – дозволяє виявляти проблеми в логістичному ланцюгу до того, як вони матеріалізуються у вигляді зривів графіка.

До важливих груп належать також кадрові й енергетичні індикатори. Кадровими KRI вважають плинність у критичних ролях, зростання абсентеїзму, погіршення укомплектованості змін, падіння навчання й допусків, зростання інцидентів безпеки [153, с. 12–16]. Для промислового підприємства з вузькоспеціалізованим персоналом плинність вище 8-10 % на рік у критичних професіях створює загрозу втрати компетенцій. Якщо середній термін підготовки заміни доменного майстра становить 5-7 років, скорочення штату кваліфікованих працівників не може бути компенсоване за короткий період. Зростання абсентеїзму понад 5 % часто є передвісником більш серйозних кадрових проблем – демотивації, зниження залученості, психологічного виснаження персоналу.

Енергетичні індикатори охоплюють інтенсивність енергоспоживання, частоту енергозбоїв, відхилення від енергетичної базової лінії, зростання частки дорогої електроенергії, простої через дефіцит енергії [118, с. 120–150]. Для сучасних українських підприємств ця група індикаторів має критичну вагу: енергетичні порушення безпосередньо впливають на безперервність виробничого циклу [62, с. 14–17]. Показник EnPI дозволяє відстежувати енергоефективність на рівні окремих агрегатів і виявляти приховані проблеми технологічних режимів. Зростання частки годин з обмеженнями споживання понад 5-10 % – сильний сигнал необхідності інвестицій в автономну генерацію або резервні джерела.

Репутаційні індикатори – динаміка скарг, зміна тональності медіа та соціальних мереж, хвилі негативних згадувань, падіння довіри з боку клієнтів або постачальників [153, с. 16–20]. Репутаційна криза часто розгортається швидше, ніж її фінансові наслідки, тому репутаційні сигнали мають розглядатися як повноцінний елемент системи раннього попередження. Сучасні системи моніторингу медіа дозволяють у реальному часі відстежувати індекс тональності згадувань про підприємство, виявляти різкі сплески негативного контенту, аналізувати динаміку реакцій ключових стейкхолдерів – інвесторів, клієнтів, регуляторів, журналістів.

Принципово важлива теза цього підрозділу: криза має виявлятися не лише за допомогою підсумкових показників, а й через слабкі сигнали. Слабкі сигнали – це рання, фрагментарна та часто неоднозначна інформація, що може вказувати на майбутні зміни або загрози ще до їх повної матеріалізації [172, с. 22–28]. Концепція слабких сигналів сформульована І. Ансоффом у 1975 р. і ґрунтується на ідеї, що великі стратегічні зміни рідко виникають раптово – їм передуює період фрагментарних, неоднозначних, часто протирічних повідомлень про можливі зміни середовища.

Слабкі сигнали дозволяють побачити тліючу кризу до її переходу у гостру фазу [124, с. 35–38]. Однак робота з ними потребує особливих управлінських компетенцій: толерантності до невизначеності, системного мислення, стратегічної інтуїції. Не випадково в багатьох організаціях слабкі сигнали ігноруються або інтерпретуються як «не варта уваги дрібниця» – саме тому кризи приходять «несподівано», хоча їх можна було передбачити.

Серед прикладів слабких сигналів фінансової кризи – збільшення частки термінових платежів, часті коригування прогнозу грошових потоків, аномалії у структурі оборотного капіталу, перегляд ковенантів, наростання розривів між планом і фактом [172, с. 28–33]. Слабкими сигналами виробничої кризи виступають мікропростой, дрібні відмови обладнання, зростання аварійних ремонтів, відхилення технологічних режимів, локальне збільшення браку [171, с. 25–32]. У логістичному контурі – повторювані затримки на одному маршруті, зростання дисперсії lead time, локальні черги, нестабільність перевізників [171, с. 32–36]. Кадрова криза дає сигнали через поступове зростання абсентеїзму, підвищення плинності у вузьких спеціальностях, зниження залученості персоналу [172, с. 33–39]. Енергетична – короткі, але повторювані перебої, зростання відхилень енергоіндикаторів від базового рівня [171, с. 36–40].

Слабкі сигнали – не «доказ» кризи, а її передкризові маркери. Їхня роль – формувати часовий резерв для управлінського реагування [164, с. 8–11]. Сучасна система антикризового управління має поєднувати фінансові, операційні, логістичні, кадрові, енергетичні та репутаційні індикатори з шаром слабких

сигналів. Такий шар розширює горизонт спостереження і дозволяє діагностувати кризу до того, як вона відобразиться у фінансовому результаті.

Логічним продовженням системи індикаторів є поєднання експрес-діагностики та фундаментальної діагностики [30]. Експрес-діагностика – система оперативної оцінки ключових показників діяльності підприємства, спрямована на раннє виявлення симптомів кризи та первинну оцінку її масштабу [170, с. 11–14]. Її переваги – швидкість, регулярність, невисока вартість і можливість застосування стандартних алгоритмів аналізу [170, с. 14–17]. Експрес-діагностика виконує функцію першого фільтра: якщо базові індикатори перебувають у межах норми і не демонструють негативної динаміки, потреби у спеціальних антикризових заходах немає; якщо ж виявлено сигнали небезпеки, запускається другий рівень – фундаментальний аналіз [170, с. 17–20].

Фундаментальна діагностика передбачає глибоке дослідження причин кризових явищ, оцінювання сили впливу різних чинників та прогнозування подальшого розвитку кризи [170, с. 20–23]. Вона включає факторний, кореляційний, економіко-математичний аналіз, прогнозування сценаріїв, оцінку спроможності підприємства нейтралізувати кризу власними силами [170, с. 23–26]. Якщо експрес-діагностика відповідає на питання «чи є ознаки небезпеки?», то фундаментальна – на питання «чому вони виникли, до чого приведуть і які дії потрібні?» [170, с. 26–28]. У межах фундаментальної діагностики застосовуються моделі прогнозування банкрутства (Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, Ольсона), стрес-тестування ліквідності за різних сценаріїв зовнішнього середовища, побудова матриць строків погашення боргу, факторний аналіз рентабельності, причинно-наслідкові діаграми Ісікави для виявлення кореневих причин виявлених проблем.

Поєднання цих двох типів діагностики реалізує головну ідею підрозділу: кризові явища мають діагностуватися не лише за фактом погіршення результатів, а через багаторівневу систему індикаторів, слабких сигналів і поглибленого аналізу причин. У сучасних умовах ефективна антикризова діагностика – це не одноразова процедура, а постійно діючий аналітичний контур, інтегрований у

повсякденне управління підприємством. Узагальнену систему ранньої діагностики кризових явищ подано в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Система ранньої діагностики кризових явищ на підприємстві

Рівень діагностики	Основне призначення	Типові індикатори / сигнали	Управлінський результат
Експрес-діагностика	Оперативне виявлення симптомів кризи	Ліквідність, рентабельність, ділова активність, грошовий потік, боргове навантаження, різкі відхилення KPI	Фіксація сигналу небезпеки, запуск поглибленого аналізу
Фундаментальна діагностика	Виявлення причин, сили впливу факторів і сценаріїв розвитку	Факторний аналіз, моделі банкрутства, сценарії, прогнозування, оцінка внутрішнього потенціалу санації	Формування обґрунтованої програми антикризових дій
Моніторинг слабких сигналів	Випереджувальне розпізнавання передкризових змін	Мікропростої, затримки постачань, зростання абсентеїзму, локальні відхилення EnPI, хвилі негативних згадувань	Створення часового резерву для превентивного реагування

Примітка: сформовано автором на основі [37, с. 22–28; 47, с. 6–11; 170, с. 11–28]

Класифікація криз, чинників та індикаторів – необхідна умова побудови сучасної системи антикризового управління. Кризи слід розглядати як багатовимірні явища, що відрізняються за джерелом виникнення, швидкістю наростання, масштабом, сферою впливу та рівнем передбачуваності [172, с. 21–25]. Їх розвиток зумовлюється взаємодією зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких для сучасного підприємства найзначущішими є фінансові, виробничі, логістичні, кадрові, енергетичні та репутаційні чинники [155, с. 19–22].

Кризові явища мають ідентифікуватися не через підсумкові результати діяльності, а через систему провідних індикаторів і слабких сигналів, що дозволяють виявляти небезпечні тенденції на ранніх стадіях [164, с. 8–11]. Такий підхід забезпечує перехід від реактивного до випереджувального антикризового управління. Для підприємств це має особливу цінність – функціонування в умовах багатопланової нестабільності вимагає не лише фіксації вже наявних втрат, а постійного моніторингу передкризових змін у всіх критичних контурах

діяльності підприємства [170, с. 26–28]. Семиблочна класифікація кризових явищ і факторів, обґрунтована у цьому підрозділі, стає методологічною основою для шестикомпонентної моделі стійкості, яка детально опрацьовується у наступному підрозділі дисертаційного дослідження.

1.3. Методичні засади формування антикризової стратегії та діагностика ймовірності банкрутства підприємства

Формування антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища потребує переходу від фрагментарних реактивних дій до цілісної методичної системи. Стратегічні рішення мають спиратися на комплексну діагностику, оцінку стійкості, моделі прогнозу неплатоспроможності, сценарне моделювання, раннє попередження криз та безперервний моніторинг результативності [134, с. 4–7]. Антикризова стратегія в сучасних умовах не може зводитися ані до скорочення витрат, ані до суто оперативних заходів реагування. Вона має розглядатися як інтегрований цикл управлінських рішень – від стратегічного аналізу та діагностики до проєктування альтернатив, реалізації, контролю, адаптації та оновлення [180, с. 232–236].

Якщо у класичних умовах стратегічне управління спирається на припущення про можливість більш-менш надійного прогнозування зовнішнього середовища, то в умовах багатошарової турбулентності таке припущення стає неіздатним. Підприємство має одночасно тримати в полі зору безпекові, макроекономічні, регуляторні, логістичні, енергетичні, ринкові й кадрові ризики – і реагувати на їхню взаємодію не послідовно, а паралельно. Це створює фундаментальну проблему методології. Розв’язання цієї проблеми лежить у площині інтеграції різних методичних інструментів – від традиційного стратегічного аналізу до моделей раннього попередження, від дискримінантних моделей фінансової неспроможності до сценарного планування.

Методична логіка формування антикризової стратегії спирається на три базові положення. Ризик-менеджмент має бути вбудований у стратегічне управління, а не існувати як відокремлена функція [118, с. 120–150]. Стійкість підприємства не забезпечується одним інструментом чи однією дисципліною: вона формується через взаємодію стратегічного аналізу, діагностики, систем раннього попередження, сценарного планування та управлінського контролю [7, с. 184–194]. За турбулентного середовища лагові показники прибутку, EBITDA, виручки чи ліквідності фіксують кризу запізно – методика орієнтується на випереджувальні індикатори, слабкі сигнали та аналітичні тригери [170, с. 6–9]. Звідси випливає опорний методичний прийом: антикризова стратегія спирається на поєднання аналітичних і прогностичних інструментів, що водночас виявляють наявні проблеми і завчасно готують підприємство до можливих шоків [134, с. 7–10].

Методичні засади формування антикризової стратегії будуються через систему з п'яти взаємопов'язаних принципів – інтеграції, випереджувальності, адаптивності, доказовості та безперервності зворотного зв'язку. Кожен з них має не декларативне, а інструментальне навантаження: задає конкретні вимоги до побудови процесів, систем показників, регламентів прийняття рішень і форматів звітності.

Принцип інтеграції вимагає, щоб антикризова стратегія була вбудована у загальну систему управління підприємством – у стратегічні цілі, процеси, бюджетування, ризик-менеджмент, систему показників і процедури прийняття рішень [134, с. 8–11]. Антикризові заходи не існують окремо від корпоративної стратегії – це її функціональний контур за нестабільності. Звідси конкретні вимоги до архітектури управління. Без такої інтеграції стратегія залишається паралельним документом, що активізується лише в моменти криз і не впливає на повсякденне управління.

На відміну від інтеграції, що працює на горизонталі управлінської системи, принцип випереджувальності зміщує фокус у часі – з реакції на прогноз. Методика поєднує запізнювальні KPI з випереджувальними KRI, системами

раннього попередження та слабкими сигналами; тільки таке поєднання дає змогу діагностувати кризу до того, як вона проявиться у кінцевих фінансових результатах [153, с. 4–8]. Звідси чотири практичні вимоги: пропорція 70 % випереджувальних до 30 % запізнювальних показників у системі моніторингу; формалізовані процедури ескалації при перевищенні порогових значень KRI; квартальний перегляд переліку KRI з урахуванням змін зовнішнього середовища; інтеграція системи раннього попередження зі сценарним аналізом для перетворення сигналів на стратегічні рішення.

Принцип адаптивності розширює цю логіку: стратегія враховує високу мінливість середовища і передбачає коригування рішень залежно від нових сигналів і сценаріїв [105, с. 5–8]. Йдеться не про відмову від стратегічного планування, а про його переформатування у бік більшої гнучкості, варіативності та здатності до швидкої перебудови. Адаптивність реалізується через ковзне планування з регулярним переглядом стратегічних припущень, сценарне забезпечення стратегії, модульність організаційної структури і резервування ресурсів.

Якщо адаптивність відповідає за швидкість, то принцип доказовості та аналітичної обґрунтованості – за якість рішень. Стратегічні рішення спираються на комплексну діагностику, аналітичні моделі, дані моніторингу, причинно-наслідкові зв'язки, стрес-тести і прогностні оцінки [106, с. 4–7]. Стратегія має бути не декларативною, а кількісно й якісно обґрунтованою. Принцип доказовості вимагає, щоб кожне стратегічне рішення супроводжувалося аналітичним обґрунтуванням.

Завершує систему принцип безперервності та зворотного зв'язку. Розробка антикризової стратегії не закінчується її затвердженням: стратегія потребує безперервного моніторингу, періодичної переоцінки ризиків, контролю виконання, оновлення сценаріїв і корекції управлінських рішень [134, с. 11–14]. У методиці закладено не лише етапи розробки [31, с. 252–255], а й механізми. Антикризова стратегія розглядається як «жива» система, що вдосконалюється на основі досвіду її реалізації.

Початковим елементом формування антикризової стратегії є стратегічний аналіз. У кризовій логіці він виконує дві взаємопов'язані функції. Перша – пояснити, чому підприємство є вразливим у певних аспектах. Друга – визначити, які саме контури діяльності потребують захисту, перебудови або стратегічної трансформації [106, с. 6–9]. На відміну від традиційного стратегічного аналізу, орієнтованого на пошук конкурентних переваг і ринкових можливостей, антикризовий стратегічний аналіз фокусується на ідентифікації джерел вразливості, точок несправності та сценаріїв стресового розгортання подій.

Аналіз зовнішнього середовища проводиться з використанням PESTEL-аналізу, що систематизує політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та правові фактори [134, с. 14–17]. У методиці антикризової стратегії його роль – перетворення зовнішньої невизначеності на перелік керованих припущень для подальшого сценарного аналізу та побудови карти ризиків. Невизначеність і ризик як передумову антикризового управління підприємством проаналізовано у праці Горбунової А. В. [104]. Кожен з шести вимірів PESTEL у антикризовому контексті отримує спеціалізоване наповнення: політичний – аналіз геополітичних ризиків, безпекової ситуації, ризиків зміни режиму регулювання; економічний – макроекономічні шоки, інфляція, валютні коливання, доступність кредитування; соціальний – демографічні зміни, мобілізація, міграція, культурні трансформації; технологічний – дисруптивні технології, кібербезпека, цифровізація; екологічний – кліматичні ризики, регулювання викидів (CBAM), вимоги ESG; правовий – зміни законодавства, регуляторні новели, санкційні режими.

Однак PESTEL має й обмеження: за високої мінливості середовища він швидко застаріває, а внутрішні причини вразливості підприємства він не охоплює [134, с. 17–19]. Тому PESTEL використовується не як самодостатній інструмент, а як вхідний шар стратегічної діагностики. У сучасних умовах рекомендується доповнювати PESTEL динамічним моніторингом.

Для аналізу галузевого та конкурентного контексту застосовується модель п'яти сил Портера. Вона дозволяє оцінити силу конкурентного тиску, залежність

від постачальників і покупців, ризик входу нових гравців та появи товарів-замінників [134, с. 19–22]. У кризовому контексті ця модель допомагає переоцінити стійкість позицій підприємства на ринку, критичність окремих контрагентів, ризики концентрації постачань і ймовірність втрати ринкових сегментів. Для української металургії п'ять сил Портера в антикризовому ракурсі набувають специфічного звучання: загроза появи нових гравців ослаблюється високими бар'єрами входу й капіталоемністю, але посилюється імпортом сталі з Китаю та Туреччини; влада постачальників (коксівне вугілля, залізна руда, енергоносії) – критично висока через концентрацію джерел; влада покупців – залежить від ринку (на ринку ЄС – висока через конкуренцію з місцевими виробниками; на ринках третіх країн – нижча); загроза товарів-замінників – середня (алюміній, композиційні матеріали поступово витісняють сталь у певних сегментах); інтенсивність конкуренції – висока в умовах структурного надлишку потужностей у глобальному масштабі.

Внутрішній контур аналізу включає SWOT-аналіз і оцінку внутрішніх ресурсів, компетенцій та динамічних здатностей підприємства [106, с. 9–12]. SWOT пов'язує сильні й слабкі сторони підприємства з можливостями та загрозами зовнішнього середовища, а концепція динамічних здатностей дозволяє оцінити здатність підприємства швидко реконфігурувати активи, логістику, технологічні маршрути, портфель продуктів та ринків [86, с. 515–520]. Завдяки цьому стратегічний аналіз перестає бути лише описом середовища і перетворюється на інструмент визначення меж стратегічного маневру підприємства в кризі.

В антикризовому SWOT особливу увагу варто приділити взаємозв'язкам між квадрантами. Стратегія SO у кризі трансформується у стратегію диверсифікації; стратегія ST – у стратегію посилення стійкості; WO – у стратегію адаптивної модернізації; WT – у захисну стратегію виживання. Вибір домінантної стратегії залежить не лише від співвідношення сильних і слабких сторін, а й від оцінки ймовірності реалізації різних сценаріїв зовнішнього середовища.

У методиці формування антикризової стратегії стратегічний аналіз має двоконтурний характер: він поєднує оцінку зовнішнього середовища та внутрішньої спроможності підприємства [134, с. 22–25]. Лише така комбінація дає змогу перейти від фіксації загроз до формування обґрунтованих стратегічних альтернатив. Двоконтурність означає, що жодне стратегічне рішення не приймається на основі лише зовнішніх або лише внутрішніх даних – кожна альтернатива оцінюється з обох боків: чи відповідає вона зовнішнім умовам і чи має підприємство ресурси й компетенції для її реалізації.

Ключова методична засада формування антикризової стратегії – комплексна діагностика підприємства у двох взаємопов'язаних режимах: експрес-діагностика та фундаментальна діагностика [170, с. 11–14]. Авторський підхід до двоконтурної діагностики обґрунтовано у праці автора [30, с. 28–34]. Двоконтурна діагностика дозволяє оптимізувати співвідношення «глибина аналізу – швидкість отримання результатів» через спеціалізацію двох рівнів: експрес-діагностика забезпечує швидкість і регулярність, фундаментальна – глибину й обґрунтованість.

Експрес-діагностика виконує функцію оперативного скринінгу. Вона швидко визначає, у яких контурах діяльності підприємства спостерігаються критичні відхилення, чи є загроза ескалації та які зони потребують негайної уваги [170, с. 14–17]. Її характерні риси – оперативність, регулярність, невелика глибина аналізу, використання наявної інформації та мінімізація витрат часу й ресурсів [170, с. 17–19]. У межах експрес-діагностики оцінюються ліквідність, платоспроможність, рентабельність, структура боргу, динаміка грошового потоку, оборотність оборотних активів, частка простроченої кредиторської заборгованості [18, с. 110–113] та інші ключові індикатори [180, с. 234–236]. Її основна мета – зафіксувати факт появи кризових симптомів і запуснути подальший глибинний аналіз [170, с. 19–22].

Інструментально експрес-діагностика реалізується через систему dashboards (аналітичних панелей), що візуалізують ключові показники в режимі реального часу або з мінімальною затримкою. Кожен показник має визначені

порогові значення (зелена, жовта, помаранчева, червона зони), при перевищенні яких автоматично генерується сигнал. Періодичність експрес-діагностики має бути диференційованою залежно від критичності показника: щоденна для показників ліквідності й безпекової ситуації, щотижнева для виробничих і логістичних KRI, щомісячна для показників фінансової стійкості. Загальна кількість показників, що відстежуються в межах експрес-діагностики, для великого промислового підприємства зазвичай складає 50-80 – більше створює інформаційне перевантаження, менше не забезпечує достатнього охоплення.

Інструментальною надбудовою експрес-діагностики, що піднімає її до рівня системи раннього попередження кризових явищ, виступає авторська система ранньої діагностики криз. Вона побудована на трьох принципах: (1) функціональної повноти – охоплення всіх контурів вразливості підприємства (безпекового, сировинно-логістичного, фінансового, операційного, регуляторно-екологічного, кадрового, енергетичного, кібернетичного); (2) кількісної каліброваності – кожен індикатор має чотири порогові зони (зелена → жовта → помаранчева → червона) з конкретними числовими значеннями; (3) дієвої прив'язки – кожна зона має закріпленого власника рішення та регламентний час реагування. Прикладна архітектура авторської системи раннього попередження криз для ПАТ «Запоріжсталь» – вісім груп сигналів і сімнадцять KRI з чотирма пороговими зонами – деталізована у підрозділі 3.1.

Фундаментальна діагностика – другий рівень антикризового аналізу. Вона передбачає поглиблене дослідження причин кризових явищ, факторний аналіз, побудову причинно-наслідкових зв'язків, оцінку сили впливу окремих чинників, прогнозування траєкторії розвитку кризи й визначення меж керованості кризової ситуації [170, с. 22–26]. У межах фундаментальної діагностики застосовуються факторний аналіз, кореляційно-регресійні моделі, аналіз чутливості, стрес-тести ліквідності, матриця строків погашення боргу, платіжний календар, а також моделі прогнозу неплатоспроможності – Z-рахунок Альтмана, моделі Таффлера та Спрінгейта [180, с. 235–237]. Подальший розвиток моделі Р. Таффлера представлено у праці Р. Таффлера [168, с. 295–308]. Результат такого аналізу –

карта вразливостей, виявлення «вузлів кризи» та підготовка обґрунтованих варіантів стратегічних дій [170, с. 26–28].

Фундаментальна діагностика має значно ширший методичний інструментарій порівняно з експрес-варіантом. Сюди входять: аналіз чутливості (sensitivity analysis) – дослідження того, як зміна одного фактора впливає на ключові показники підприємства; стрес-тестування – моделювання поведінки підприємства за умов реалізації несприятливих сценаріїв; сценарний аналіз – паралельний розгляд кількох можливих варіантів розвитку зовнішнього середовища; кореляційно-регресійний аналіз – встановлення статистично значущих зв'язків між показниками; причинно-наслідкові діаграми Ісікави (fishbone) – візуалізація системи факторів, що впливають на конкретний результат; аналіз кореневих причин (root cause analysis) – послідовне з'ясування справжніх джерел проблеми, а не її симптомів.

Експрес– і фундаментальна діагностика – не альтернативи. Вони функціонують як два режими однієї системи. Експрес-діагностика виявляє симптоми та визначає пріоритети, фундаментальна – розкриває першопричини, масштаби проблеми й формує аналітичну основу для вибору стратегічної альтернативи [134, с. 25–28]. Експрес-діагностика застосовується не лише на старті, а й під час реалізації антикризової стратегії як інструмент поточного контролю та оцінки результативності оздоровчих заходів [170, с. 28–30]. Існує сформована логіка переходу від експрес-діагностики до фундаментальної: якщо два або більше показників експрес-діагностики стійко (протягом щонайменше двох послідовних циклів моніторингу відповідної періодичності) перебувають у помаранчевій зоні, або один – у червоній зоні, автоматично запускається фундаментальна діагностика відповідного функціонального контуру. Прив'язка до циклів моніторингу враховує диференційовану періодичність експрес-діагностики: для щоденних KRI ліквідності два цикли – це два дні, для щомісячних показників фінансової стійкості – два місяці, що відповідає різній інерційності відповідних процесів. Така тригерна модель дозволяє раціонально використовувати аналітичні ресурси, не перевантажуючи підприємство

постійним глибинним аналізом, але й не пропускаючи момент, коли він стає необхідним.

Окремим методичним блоком, що становить ядро фундаментальної діагностики, є моделі ранньої діагностики ймовірності банкрутства. У світовій та вітчизняній практиці антикризового управління склався арсенал інтегральних дискримінантних моделей, які за обмеженою кількістю фінансових коефіцієнтів дозволяють розрахувати інтегральний показник ризику фінансової неспроможності та віднести підприємство до однієї з зон фінансової стійкості – стійкої, проміжної (зони невизначеності) або кризової [150, с. 589–595].

Дискримінантні моделі ймовірності банкрутства побудовані на одному фундаментальному припущенні: фінансово стійкі та фінансово неспроможні підприємства відрізняються характерними значеннями певних фінансових коефіцієнтів, і ці відмінності можуть бути використані для побудови інтегрального показника, який автоматично класифікує підприємство до однієї з груп. Моделі калібруються на історичних даних: дослідник збирає вибірку підприємств, які стали банкрутами, і вибірку фінансово стійких підприємств.

Найвідомішою та найбільш використовуваною є п'ятифакторна модель Е. Альтмана, розроблена у 1968 р. на вибірці з 66 американських промислових компаній (33 банкрути та 33 фінансово стійкі) [65, с. 593–598]. Подальший розвиток моделі – модифікації для непублічних компаній (1983) і для emerging markets (1995) – описано в робочій праці автора [67, с. 4–16] та у вибіркового міжнародному дослідженні Е. І. Altman, М. Iwanicz-Drozowska та співавторів [66, с. 131–143]. Модель Г. Спрінгейта (1978 р.) є однією з найкомпактніших дискримінантних моделей. Вона побудована на чотирьох фінансових коефіцієнтах і дозволяє з точністю близько 92,5 % передбачити ймовірність банкрутства [170, с. 22–25].

Модель Р. Таффлера (1977 р.) розроблена на матеріалах британських компаній і орієнтована переважно на середні та великі підприємства [170, с. 26–28].

Окремо серед інтегральних моделей виокремлюється модель Дж. Ольсона (J. Ohlson, 1980) – одна з перших logit-моделей прогнозування банкрутства, що оцінює ймовірність неплатоспроможності за дев'ятьма балансовими предикторами без потреби в ринкових (біржових) даних [110, с. 5–17]. Її вибір обґрунтовано трьома міркуваннями: модель опублікована у рецензованому виданні (Journal of Accounting Research) і має тривалу історію верифікації; вона не потребує ринкової капіталізації, а отже придатна для непублічних компаній, до яких належать досліджувані підприємства; ймовірнісна (logit) природа дає метрику P_b , зручну для зіставлення з дискримінантними моделями в межах триангуляції [140, с. 109–121].

Доповнює дискримінантні моделі система коефіцієнтів W. H. Beaver, обґрунтована в його класичній роботі 1966 р. [73, с. 71–83] – однофакторний підхід, що базується на оцінці п'яти індикаторів у динаміці: коефіцієнт Бівера (відношення (чистий прибуток + амортизація)/загальні зобов'язання), коефіцієнт поточної ліквідності, рентабельність активів, фінансовий леверидж і покриття активів власним оборотним капіталом [162, с. 198–204]. На відміну від інтегральних моделей, підхід Бівера не дає одного підсумкового балу, а вимагає аналізу кожного коефіцієнта окремо із зіставленням значень з нормативними діапазонами для трьох груп підприємств: благополучних, потенційних банкрутів за 5 років і потенційних банкрутів за 1 рік. Метод цінний для глибинного аналізу динаміки фінансового стану.

Дослідження Бівера, проведене на вибірці 158 підприємств за 1954–1964 рр., виявило, що коефіцієнт Бівера (Cash Flow / Total Debt) є найточнішим єдиним предиктором банкрутства – точність прогнозу за 5 років до банкрутства склала 78 %, а за 1 рік – 87 %. Для нормативних значень коефіцієнта Бівера прийнято: $\geq 0,4$ – благополучне підприємство; $0,17-0,4$ – потенційний банкрут за 5 років; $\leq 0,15$ – потенційний банкрут за 1 рік. Перевага моделі Бівера – можливість аналізу динаміки коефіцієнтів за кілька років, що дозволяє виявити тренд і прогнозувати майбутній стан підприємства, а не лише оцінити поточний.

Обмеження – відсутність інтегрального показника ускладнює автоматизовану класифікацію та потребує експертної інтерпретації результатів [73, с. 85].

Серед моделей, спеціально орієнтованих на українські реалії, варто виокремити універсальну дискримінантну функцію О. О. Терещенка [136, с. 145–152], адаптовану під особливості бухгалтерського обліку в Україні.

Модель Терещенка – найбільш адаптована до українських реалій, оскільки її коефіцієнти калібровані на даних вітчизняних підприємств, що пройшли процедури санації або банкрутства у 1990-2000-х роках. Особливість моделі – найвищий ваговий коефіцієнт (10) присвоєно X_3 (прибуток/баланс), що відображає рентабельність активів. Це підкреслює провідну роль операційної ефективності у фінансовій стійкості підприємства. Включення показника оборотності основного капіталу (X_6) робить модель чутливою до проблем виробничої завантаженості, що особливо важливо для металургійних та інших капіталомістких галузей [52, с. 41].

Узагальнення основних моделей діагностики ймовірності банкрутства, які використовуються в дисертаційному дослідженні, наведено в табл. 1.4.

Жодна модель окремо не дає вичерпної відповіді про фінансову стійкість підприємства – особливо в умовах хронічної багатошарової турбулентності, коли поряд із внутрішніми фінансовими параметрами діють воєнні, регуляторні (СВАМ) та логістичні шоки. Особливості економічної та воєнної турбулентності в Україні розглянуто у праці автора [29, с. 35–37]. Тому методичною засадою дослідження є комплексне застосування п'яти моделей одночасно (Альтман [65; 66], Спрінгейт [163], Таффлер [72; 169], Ольсон [140], Терещенко [52]) із подальшим зіставленням результатів. Такий підхід відповідає рекомендаціям J. L. Bellovary, D. E. Giacomino і M. D. Akers щодо багатомодельної діагностики банкрутства [74, с. 22–34] і узгоджується з оглядом сучасних практик прогнозування фінансової кризи J. Sun та співавторів [165, с. 41–56]. Якщо всі моделі сигналізують про стійкий фінансовий стан – діагноз вважається підтвердженим; якщо результати розходяться – це сигнал додаткової невизначеності, що вимагає поглибленого аналізу причин розбіжностей. Така

багатомодельна діагностика апробується у розділі 2 на матеріалах п'яти системоутворюючих підприємств.

Таблиця 1.4

Моделі діагностики ймовірності банкрутства підприємства з обґрунтуванням вибору для емпіричного аналізу

Модель	Тип	Кількість факторів	Шкала / зони	Застосовність до даного дослідження
Модифікована модель Е. Альтмана (Z'-Score, Altman, 1983)	Дискримінантний аналіз	5	$Z > 2,9$ – стійкість; $1,23 < Z < 2,9$ – невизначеність; $Z < 1,23$ – ризик банкрутства	ЗАСТОСОВАНО. Адаптована модель для підприємств з ринків, що розвиваються
Модель Г. Спрінгейта (1978)	Дискримінантний аналіз	4	$Z > 0,862$ – стабільна; $Z < 0,862$ – ризик банкрутства	ЗАСТОСОВАНО. Перевірена в українській практиці; дозволяє кросс-валідацію Альтмана
Модель Р. Таффлера (1977)	Дискримінантний аналіз	4	$Z > 0,3$ – стабільна; $0,2 < Z < 0,3$ – невизначеність; $Z < 0,2$ – банкрутство	ЗАСТОСОВАНО. Орієнтована на промислові підприємства; чутлива до структури капіталу
Модель Дж. Ольсона	Logit-модель	9	За P_b : $< 0,20$ – С; $0,20-0,50$ – Н; $0,50-0,80$ – 3; $\geq 0,80$ – Б	ЗАСТОСОВАНО. Рецензована модель без ринкових даних, придатна для неpubлічних компаній
Універсальна функція О. О. Терещенка	Дискримінантний аналіз	6	$Z > 2$ – фінансово стійке; $1 < Z < 2$ – нестабільне; $Z < 1$ – банкрут	ЗАСТОСОВАНО. Адаптована саме для українських підприємств; враховує специфіку звітності
Коефіцієнти В. Бівера (1966)	Однофакторний дискримінантний аналіз	5 окремих коефіцієнтів	Динамічна шкала на основі 5+ років спостережень	ВИКЛЮЧЕНО. Модель не підлягає включенню в процедуру триангуляції з двох причин: (1) методологічної – потребує безперервної динамічної послідовності фінансових показників за період не менше 5 років; (2) предметної – модель не дає інтегрального показника

Примітка: сформовано автором [19, с. 134–158; 136, с. 12–35; 181, с. 589–609]

Логіка комплексного застосування моделей будується на принципі триангуляції – підтвердження висновків через незалежні джерела. Кожна з моделей має різну природу: Альтман і Спрінгейт акцентують увагу на рентабельності активів та робочому капіталі; Таффлер – на короткостроковій ліквідності й операційній прибутковості; Ольсон – на ймовірності неплатоспроможності за комплексом балансових предикторів без потреби в ринкових даних; Бівер – на динаміці коефіцієнтів. Збіг результатів усіх моделей значно підвищує впевненість у висновку. Розбіжність між моделями зазвичай вказує на специфічну ситуацію: наприклад, підприємство з високою рентабельністю активів, але низькою ліквідністю – модель Альтмана може показати стійкість, тоді як Таффлер – сигнал банкрутства. Така ситуація вимагає окремого аналізу причин і вибору відповідної антикризової стратегії.

Методичний перехід від діагностики до антикризової стратегії забезпечує оцінка стійкості підприємства. Стійкість – це здатність підприємства витримувати порушення, підтримувати критично важливі функції, адаптуватися до змін та відновлювати результативність після потрясінь [7, с. 184–194]. Оцінка стійкості переводить діагностичні висновки у параметри стратегічного вибору: визначає допустимі межі ризику, потребу в резервах, швидкість відновлення, пріоритети інвестування та рівень гнучкості бізнес-моделі [115, с. 9–13].

Концептуально стійкість слід розрізняти від робастності й антикрихкості. Вимоги до систем управління безперервністю бізнесу встановлено стандартом ISO 22301 [115]. Робастність – здатність системи зберігати функціональність при зовнішніх збуреннях у визначених межах; це пасивна якість, побудована на резервуванні й надмірності. Стійкість – ширше поняття, що включає як здатність витримувати, так і здатність адаптуватися й відновлюватися. Антикрихкість – концепція Н. Талеба – означає здатність системи не лише витримувати шоки, а й посилюватися завдяки їм через організаційне навчання й еволюцію. Антикризова стратегія сучасного підприємства має орієнтуватися на стійкість, а в довгостроковій перспективі – прагнути до елементів антикрихкості. Робастність

ефективна в стабільному середовищі, але в умовах хронічної турбулентності її ресурсних витрат стає недостатньо.

У методичному сенсі оцінка стійкості охоплює щонайменше три ключові виміри.

Перший – фінансова стійкість. Сюди входять оцінка ліквідності, платоспроможності, боргового навантаження, якості грошових потоків, запасу фінансової міцності, доступу до фінансування та спроможності підприємства підтримувати життєздатність у разі реалізації негативних сценаріїв [180, с. 234–237]. Фінансова стійкість оцінюється як на рівні балансу, так і на рівні грошових потоків. Особливе значення має показник запасу фінансової міцності – кількість місяців, протягом яких підприємство може функціонувати при повній зупинці виручки за рахунок наявних грошових коштів і високоліквідних активів. Для металургійного підприємства цей запас має становити мінімум 3-6 місяців; критичне значення – менше 30 днів.

Другий – операційна стійкість. Йдеться про здатність підприємства підтримувати функціонування виробництва, логістики, енергозабезпечення, кадрового ядра та ключових процесів навіть за умов порушень [115, с. 9–13]. Для оцінювання використовуються показники завантаження потужностей, якості виробництва, рівня аварійності, енергоємності, кадрової укомплектованості, надійності логістичних маршрутів і доступності критичних ресурсів. Операційна стійкість – це не лише поточна ефективність, а й резервна спроможність: наявність альтернативних варіантів виконання критичних функцій, дублювання обладнання, запасів сировини, кваліфікованого персоналу.

Третій – стійкість до невизначеності та адаптивність. Цей вимір – про здатність підприємства змінювати конфігурацію діяльності, працювати в альтернативних сценаріях, переорієнтовувати ринки збуту, перебудовувати логістику, трансформувати продуктову структуру та адаптувати систему управління до нових умов [105, с. 7–10]. Саме він наближає оцінку стійкості до логіки антикризової стратегії як системи не лише захисту, а й адаптації та оновлення. Адаптивність вимірюється такими параметрами, як швидкість

переключення між сценаріями, гнучкість виробничих процесів (можливість зміни асортименту продукції) як необхідна умова виживання в нестабільному середовищі [81, с. 9–13], різноманітність ринків збуту, диверсифікація постачальників, наявність резервних логістичних маршрутів.

Викладені три виміри становлять ядро методичної конструкції. Для прикладного дослідження великих промислових холдингів, що функціонують у багатошаровому турбулентному середовищі, ця конструкція потребує деталізації та операціоналізації. У дисертаційному дослідженні пропонується розширити логіку оцінювання стійкості до шестикомпонентної моделі. Також систематизовано підходи до ідентифікації факторів та індикаторів кризи [27, с. 7–8].

Зміст шести компонентів стійкості:

- фінансова стійкість – ліквідність, платоспроможність, якість грошового потоку, боргове навантаження, доступ до фінансування та запас фінансової міцності у кризових сценаріях; Дострокове погашення єврооблігацій на 428 млн дол. США у 2024 р. підтверджено офіційним повідомленням Metinvest B. V. [129];

- операційна стійкість – завантаження потужностей, рівень аварійності, енергоємність, надійність технологічних процесів та кадрова укомплектованість критичних змін;

- логістична стійкість – диверсифікація маршрутів і постачальників, тривалість і дисперсія lead time, наявність буферних запасів критичної сировини, незалежність від одиничних транспортних вузлів;

- кадрова стійкість – укомплектованість критичних ролей, плинність у вузькопрофільних спеціальностях [55], термін підготовки заміни, рівень мобілізаційного навантаження та мотиваційні характеристики персоналу;

- екологічно-регуляторна стійкість – здатність відповідати чинним і перспективним регуляторним вимогам, верифікований вуглецевий слід, рівень екологічної модернізації, готовність до технологічних переходів;

– зовнішньоінституційна стійкість – здатність функціонувати у непередбачуваному інституційному, безпековому та геополітичному середовищі, наявність протоколів взаємодії з регуляторами і безпековими структурами, гнучкість корпоративного управління в умовах санкційних та воєнних обмежень. Персональні спеціальні санкції РНБО, ухвалені Указом Президента України № 275/2023, формують частину нормативно-правового контексту дослідження [46].

Практичне значення такої деталізації полягає у трьох можливостях: перейти від інтегральної (узагальненої) оцінки стійкості до диференційованого аналізу за функціональними контурами; обчислювати інтегральний показник стійкості як середньозважене за компонентами з урахуванням ваги кожного блока; виявляти «вузькі місця» стійкості, що потребують пріоритетного антикризового реагування. Шестикомпонентна модель оцінювання стійкості – одна з ключових методичних новацій дисертаційного дослідження. Методику прогнозування та оцінювання стійкості підприємства викладено у праці автора [36, с. 577–579]. Вона апробується у розділі 2 на матеріалах п'яти системоутворюючих підприємств.

Шкала оцінювання за кожним компонентом – п'ятибальна, де 1 бал означає критичну вразливість компонента, 2 бали – низьку стійкість, 3 бали – середню стійкість, 4 бали – високу стійкість, 5 балів – дуже високу стійкість. Інтегральний показник для підприємства розраховується як середньозважене арифметичне за шістьма компонентами. У методологічно простому варіанті ваги компонентів приймаються рівними ($1/6$ кожна); у більш складному – визначаються через метод експертних оцінок з верифікацією узгодженості думок експертів за коефіцієнтом конкордації Кендалла.

Методичні засади формування антикризової стратегії реалізуються у вигляді послідовного багатостадійного процесу. Ефективна стратегія є не разовою реакцією, а поетапним процесом, який спирається на діагностику, вибір альтернатив, планування реалізації та безперервний моніторинг [180, с. 232–237]. Узагальнено виокремлюються вісім етапів [31, с. 252–255]:

1. Формування стратегічної рамки. Уточнюються місія, стратегічна мета антикризового циклу, часовий горизонт, пріоритети, межі допустимого ризику та критерії результативності [180, с. 232–234]. На цьому етапі також формулюється ризик-апетит підприємства – максимально допустимий рівень ризикової експозиції, який підприємство готове прийняти заради досягнення стратегічних цілей.

2. Проведення стратегічного аналізу. Реалізуються PESTEL-аналіз, SWOT-аналіз, аналіз конкурентного середовища, оцінка ресурсів, компетенцій і динамічних здатностей [106, с. 7–10]. Мета – виявлення ключових зовнішніх драйверів кризи, стратегічних залежностей та зон внутрішньої вразливості. Результат етапу – комплексний аналітичний звіт, який містить: карту зовнішніх загроз і можливостей; матрицю внутрішніх сильних і слабких сторін; результати п'ятисильного аналізу галузевого тиску; перелік ключових стратегічних залежностей (постачальники, клієнти, технології, регуляторні рамки).

3. Експрес-діагностика. Здійснюється швидкий скринінг ключових KRI та KPI, фінансових і операційних індикаторів, а також слабких сигналів кризи [170, с. 14–17]. На цьому етапі формується первинне розуміння кризового профілю підприємства. Якщо явні ознаки виявлено, наступний етап – фундаментальна діагностика; якщо ні, але є слабкі сигнали – формується програма посиленого моніторингу; якщо все стабільно – стратегічна логіка переходить у режим превентивного управління.

4. Фундаментальна діагностика та оцінка стійкості. Проводиться глибокий аналіз причин, стрес-тестування, оцінка фінансової й операційної стійкості, побудова карти вразливостей, визначення меж життєздатності та можливостей нейтралізації кризи. На цьому етапі застосовуються моделі ймовірності банкрутства як інтегральні індикатори фінансового стану [170, с. 22–28]. Результат етапу – детальна карта вразливостей з пріоритизацією за рівнем критичності, визначенням кореневих причин кожної проблеми та оцінкою керованості ситуації власними силами підприємства.

5. Формування стратегічних альтернатив. На основі діагностики генерується портфель антикризових альтернатив. Їх поділяють на захисні, адаптивні та трансформаційні [180, с. 235–237]. Захисні спрямовані на швидку стабілізацію й мінімізацію втрат: реструктуризація боргу, скорочення витрат, оптимізація оборотного капіталу, продаж непрофільних активів. Адаптивні – на перебудову маршрутів, ринків, продуктів чи витратної структури: переорієнтація на нові ринки збуту, диверсифікація постачальників, освоєння нових продуктових ніш, гнучкі формати співпраці з клієнтами. Трансформаційні – на стратегічне оновлення бізнес-моделі, технологій та інвестиційних пріоритетів: технологічна модернізація, перехід на EAF, цифровізація, інтеграція в європейські ланцюги доданої вартості. Цифровізацію бізнес-процесів як інструмент запобігання банкрутству підприємств досліджено у праці С. Ткаченко, Ю. Огренич та Н. Кайрачки [173]. Роль цифрової трансформації та людського капіталу в антикризовій стратегії досліджено у праці автора [39, с. 405–418].

6. Оцінка та вибір оптимальної альтернативи. Стратегічні альтернативи оцінюються за системою критеріїв: відповідність стратегічним цілям, ресурсна реалізованість, швидкість впливу, рівень ризику, вартість впровадження, стійкість у сценаріях, вплив на ключових стейкхолдерів [180, с. 236–237]. У сучасних умовах цей етап включає робастне тестування в альтернативних сценаріях [68, с. 8–14]. Якщо альтернатива виявляється чутливою лише до одного сценарію, вона може бути неприйнятною з точки зору антикризової логіки.

7. Планування реалізації. Після вибору стратегії формується дорожня карта: визначаються конкретні заходи, відповідальні особи, бюджети, джерела ресурсів, часові межі, контрольні точки, правила ескалації та механізми координації [134, с. 16–19]. Дорожня карта розроблюється у форматі Гантта з визначенням залежностей між заходами, критичного шляху реалізації, контрольних milestones, бюджетних циклів. Особлива увага приділяється виявленню залежностей: коли реалізація одного заходу не може початися до

завершення іншого, або коли паралельне виконання заходів конкурує за обмежені ресурси.

8. Моніторинг, оцінка ефективності та адаптація [35]. Реалізація стратегії супроводжується систематичним контролем через систему KPI, KRI, Balanced Scorecard (BSC), Objectives and Key Results (OKR), карту ризиків, аналітичні панелі та регулярні сесії стратегічного перегляду [105, с. 8–12]. Цей етап забезпечує адаптивність стратегії та її коригування у відповідь на нові сигнали й зміни середовища. Принципово важливо, що моніторинг не зводиться до пасивного спостереження – він має активний характер: при виявленні значних відхилень автоматично запускається процедура перегляду стратегії, аналізу причин відхилень і формування корегувальних заходів. Восьмиступний методичний цикл формування антикризової стратегії наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Восьмиступний методичний цикл формування антикризової стратегії з
прив'язкою до структури дослідження

Етап	Зміст етапу	Інструменти
1. Стратегічна рамка	Формулювання місії антикризового управління; визначення горизонту і базових принципів	Аналіз місії і бачення; принципи (інтеграції, випереджувальності, адаптивності, доказовості, безперервності)
2. Діагностика середовища	Аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів кризи; ідентифікація слабких сигналів	PESTEL, SWOT, слабкі сигнали Ансоффа, Семиблочна класифікація
3. Оцінка стійкості	Кількісне оцінювання поточної стійкості підприємства за компонентами; виявлення прогалин	Шестикомпонентна модель стійкості; п'ятибальна шкала; інтегральний показник
4. Діагностика банкрутства	Прогнозування ймовірності фінансової неспроможності за кількома моделями	Триангуляція 5 моделей банкрутства (Альтман, Спрінгейт, Таффлер, Ольсон, Терещенко)
5. Формування стратегічних альтернатив	Розробка превентивних, реактивних і трансформаційних рішень	Сценарне планування; модель «міні-кластерного» управління; організаційний механізм
6. Економічне обґрунтування	Кількісна оцінка ефектів альтернатив; вибір опорного сценарію	NPV, ROI, IRR, аналіз чутливості, сценарне зіставлення
7. Реалізація	Впровадження організаційно-управлінських рішень; адаптація персоналу	Антикризовий комітет; чотирирівневий протокол ескалації; playbook-протоколи
8. Моніторинг і адаптація	Постійне відстеження KRI; коригування рішень; перехід між сценаріями за тригерами	Система 17 KRI; дашборд; тригери переключення сценаріїв

Примітка: сформовано автором

У методиці важливо не лише сформулювати перелік можливих дій, а й здійснити обґрунтований вибір між ними. У кризовому середовищі типова помилка – спроба одночасно реалізовувати несумісні заходи (наприклад, різке скорочення витрат і одночасне розширення продуктового портфеля без належної ресурсної бази). Тому стратегічні альтернативи оцінюються не як перелік ізольованих заходів, а як узгоджені набори активностей, кожен з яких відповідає певній логіці поведінки підприємства в кризі [180, с. 233–236].

Альтернативи оцінюються за такими групами критеріїв:

- стратегічна узгодженість – наскільки альтернатива відповідає ціннісній пропозиції підприємства, його конкурентній позиції та довгостроковим цілям [180, с. 234];

- ресурсна реалізованість – чи має підприємство достатньо фінансових, виробничих, кадрових і управлінських ресурсів для впровадження альтернативи [134, с. 16];

- швидкість ефекту – як швидко альтернатива здатна стабілізувати ситуацію або створити умови для відновлення [180, с. 235];

- ризик-профіль – наскільки альтернатива відповідає ризик-апетиту підприємства і чи не створює нових критичних загроз [118, с. 120–150];

- робастність у сценаріях – чи залишається альтернатива прийнятною за різних варіантів розвитку зовнішнього середовища [68, с. 10–14];

- керованість – чи можна забезпечити контроль виконання альтернативи через систему тригерів, показників і процедур ескалації [105, с. 9–12].

Багатокритеріальний вибір дозволяє уникнути хибного відбору рішень, які є привабливими в короткостроковій перспективі, але руйнують стратегічну основу стійкості підприємства. Практично вибір реалізується через метод аналізу ієрархій або матричні методи (наприклад, матриця «вплив-керованість»), де кожна альтернатива оцінюється за всіма критеріями з ваговими коефіцієнтами. Альтернативи з найвищою сумарною оцінкою формують портфель пріоритетних заходів антикризової стратегії.

Одна з ключових методичних засад формування антикризової стратегії – інтеграція інструментів моніторингу, діагностики й прогнозування у єдиний управлінський контур. Адаптивний інструментарій діагностики та моніторингу в антикризовому управлінні запропоновано у праці А. Череп, Т. Мостенської та І. Мурашко [57]. У цьому контексті важливу роль відіграють системи раннього попередження криз, ключові показники результативності, ключові індикатори ризику, карта ризиків, сценарії та аналітичні панелі [134, с. 13–18].

Система раннього попередження криз (EWS) виконує функцію раннього сканування середовища [32, с. 228–240]. Концепцію периферійного сканування зовнішнього середовища обґрунтовано у праці Дж. Дея та П. Шумейкера [88, с. 135–148]. Її завдання – не точне прогнозування майбутнього, а своєчасне виявлення відхилень і сигналів, які можуть змінити стратегічні припущення [166, с. 230–238]. Джерелами таких сигналів є ринкові зміни, логістичні порушення, регуляторні зрушення, безпекові події, енергетичні обмеження та кадрові ризики. Дані щодо обсягів споживання електроенергії великими промисловими групами підтверджуються звітами НКРЕКП [22]. EWS пов'язана не лише з моніторингом, а й зі сценаріями, картою ризиків та правилами ескалації [134, с. 14–16]. Архітектура сучасної EWS складається з кількох шарів: шар збору даних (внутрішні ІТ-системи, зовнішні джерела інформації); шар обробки (нормалізація, очищення, агрегація); шар інтерпретації (зіставлення з пороговими значеннями, кластерний аналіз сигналів); шар прийняття рішень (ескалація, активація playbooks, інформування ключових осіб); шар зворотного зв'язку (оцінка ефективності реагування, оновлення параметрів системи). Зведення шести базових playbook антикризової стратегії з тригерами (KRI) та контрольними KPI подано в табл. Б.1 (Додаток Б).

Ключові показники результативності (KPI) забезпечують контроль результату та прогресу реалізації стратегії. Вони охоплюють фінансові, операційні, клієнтські та організаційні виміри [105, с. 6–9]. Ключові індикатори ризику (KRI) доповнюють KPI: вони сигналізують про підвищення рівня ризику ще до того, як погіршаться результативні показники [152, с. 4–8]. У практичному

аспекті KRI встановлюються проти лімітів, порогів, стандартів або історичної бази та входять до системи регулярного перегляду. Кожен KRI має чотири порогові зони – зелену (норма), жовту (підвищена увага), помаранчеву (попередження) і червону (критичний стан) – і відповідні протоколи реагування для кожного рівня.

Принципова відмінність між KPI і KRI полягає у тому, що KPI відображають уже досягнуті результати, тоді як KRI – потенційні проблеми, які ще не реалізувалися. Ефективна антикризова система містить KRI у пропорції приблизно 2:1 до KPI – тобто на кожен показник результату припадає два показники випереджальної діагностики ризику. Це забезпечує переважно проактивний характер управління і знижує ймовірність запізнених реакцій на проблеми.

Карта ризиків у методичній системі – не статична матриця, а інтеграційний інструмент, який пов’язує ризик з його власником, драйверами, індикаторами, порогоми, сценарною чутливістю та набором управлінських дій [134, с. 17–20]. Карта ризиків перетворює аналітичний висновок на структурований об’єкт управління. У сучасних реалізаціях карта ризиків дискретизується у формат risk register – реєстру, де для кожного ризику зазначено його ідентифікатор, опис, категорію, ймовірність, потенційний вплив, сценарну чутливість, основні драйвери, відповідальну особу, наявні захисні механізми, плани реагування на випадок реалізації. Регулярний (зазвичай щоквартальний) перегляд реєстру дозволяє підтримувати його актуальність і виявляти нові ризики.

Сценарії виконують функцію роботи з невизначеністю. Вони дозволяють не обмежуватися одним прогнозом, а тестувати стратегічні альтернативи в кількох правдоподібних майбутніх станах: ескалація воєнних ризиків, поглиблення енергетичної кризи, часткове відновлення експорту, посилення європейських регуляторних вимог [106, с. 6–10]. Сценарний контур забезпечує стратегії не жорсткість, а адаптивну стійкість. У сучасній методології розрізняють два типи сценарного аналізу: класичний і кількісний. Обидва типи

доповнюють один одного: класичний дає стратегічну картину, кількісний – конкретні чисельні параметри для прийняття рішень.

Аналітичні панелі забезпечують операціоналізацію системи. Вони візуалізують ключові показники, тригери, сигнали ескалації, відхилення від бази та дозволяють деталізовано переглядати причини відхилень [105, с. 10–13]. Без такого інструмента стратегія ризикує залишатися документом, не пов'язаним із поточним управлінським циклом. Сучасні аналітичні панелі будуються за принципом *drill-down*: від інтегральних показників верхнього рівня до деталізованих даних окремих процесів. Це дозволяє користувачу гнучко пересуватися від загального огляду до глибокого аналізу конкретної проблеми. Інтеграція аналітичних панелей з системою алертів забезпечує не лише пасивний моніторинг, а й активне попередження про критичні зміни.

Важлива складова методики – визначення критеріїв результативності антикризової стратегії. Стратегічне рішення є дієвим лише за умови систематичного вимірювання його результатів і готовності до коригувань [105, с. 4–7]. Результативність антикризової стратегії оцінюється за п'ятьма групами критеріїв.

Фінансова результативність – збереження ліквідності, стабілізація грошового потоку, покращення структури боргу, підвищення маржинальності, утримання або відновлення платоспроможності, поліпшення Z-показників моделей банкрутства [170, с. 28–30]. Ключові метрики: коефіцієнт поточної ліквідності в межах 1,5-2,0; коефіцієнт автономії не нижче 0,5; рентабельність активів – позитивна; чистий грошовий потік від операційної діяльності – стабільно позитивний; Z-показник Альтмана – не нижче 1,81 (зона невизначеності) з тенденцією до підвищення.

Операційна результативність – зниження простоїв, відновлення ритмічності виробництва, скорочення аварійності, стабілізація логістики, покращення продуктивності, контроль енергоємності, підтримання критичних процесів [105, с. 7–10]. Ключові метрики: ОЕЕ виробничих агрегатів – не нижче 70 %; рівень браку – не вище 2 %; кількість аварійних ремонтів – щомісячно

тенденція до зниження; lead time критичних поставок – стабільний з низькою дисперсією.

Стратегічна результативність – збереження або відновлення ринкової позиції, переорієнтація на нові сегменти, підвищення гнучкості бізнес-моделі, формування нових джерел стійкості, адаптація до вимог регуляторного середовища [180, с. 235–237]. Ключові метрики: частка експорту в стратегічно пріоритетних регіонах; диверсифікація продуктового портфеля; рівень готовності до СВМ-вимог; кількість нових клієнтів і ринків, освоєних протягом року.

Організаційна результативність – підвищення швидкості прийняття рішень, узгодженість між функціональними контурами, ефективність системи ескалації, якість управлінських комунікацій, розвиток культури змін [105, с. 10–13]. Ключові метрики: середній час від виявлення сигналу до прийняття управлінського рішення; кількість стратегічних рішень, прийнятих за квартал; рівень виконання дорожньої карти; якість міжфункціональної координації.

Адаптивна результативність – здатність стратегії змінюватися без втрати керованості, швидко реагувати на нові сигнали, підтримувати актуальність у мінливому середовищі [134, с. 18–20]. Цей критерій набуває особливої ваги у сучасних умовах: стратегія може втратити релевантність уже за кілька місяців. Ключові метрики: частота переглядів стратегічного плану; швидкість впровадження корегувальних заходів; кількість успішних адаптацій до нових сценаріїв; рівень довіри стейкхолдерів до якості адаптивних рішень.

Для контролю цих параметрів застосовується комбінація ключових показників результативності (KPI), Balanced Scorecard (BSC) та Objectives and Key Results (OKR) [70, с. 24–32]. Покрокова методика впровадження Balanced Scorecard описана у праці П. Нівена [138]. KPI забезпечують регулярне вимірювання результативності й фіксацію відхилень; BSC [120] пов'язує антикризову стратегію зі стратегічними цілями та збалансованою системою показників; OKR дає можливість короткими циклами уточнювати пріоритети й узгоджувати адаптаційні дії в умовах мінливого середовища. Систему цілей OKR

описано у праці Дж. Дорра [89]. Інструменти застосовуються не ізольовано, а як елементи єдиного контуру стратегічного контролю й адаптації.

BSC у адаптації до антикризового контексту охоплює чотири перспективи: фінансову (як в традиційному варіанті); клієнтську (з акцентом на утримання критичних клієнтів і диверсифікацію портфеля); внутрішніх процесів (з акцентом на стійкість і резервування); навчання й розвитку (з акцентом на формування антикризових компетенцій і організаційне навчання). Така адаптація дозволяє інтегрувати антикризову логіку в традиційну управлінську систему, не створюючи паралельних структур.

OKR у антикризовому контексті використовується для встановлення короткострокових (зазвичай квартальних) цілей з вимірюваними ключовими результатами. На відміну від класичного використання OKR для стратегічного розвитку, в антикризовому варіанті фокус зміщується на стабілізацію і захист критичних функцій. Приклад: ціль – «забезпечити безперервність експорту»; ключові результати – «зберегти не менше 80 % довоєнних обсягів експорту в ЄС», «підтримувати рівень страхових запасів коксу не нижче 30 днів виробництва», «диверсифікувати кількість логістичних маршрутів до 4-5 паралельних варіантів».

Методичні засади формування антикризової стратегії підприємства ґрунтуються на комплексному поєднанні стратегічного аналізу, експрес– та фундаментальної діагностики, моделей оцінки ймовірності банкрутства, оцінки стійкості, сценарного моделювання, систем раннього попередження та безперервного контролю результативності [134, с. 19–22]. Така стратегія будується не як разовий план реагування, а як інтегрована система управління. Вона поєднує аналітичні й прогнозні інструменти, перетворює ранні сигнали на управлінські дії та забезпечує постійне коригування стратегічних рішень відповідно до змін середовища [118, с. 120–150].

Ключовою методичною інновацією дослідження є інтеграція моделей діагностики ймовірності банкрутства (Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, Ольсона) з шестикомпонентною моделлю оцінювання стійкості, системою

ключових індикаторів ризику та сценарним забезпеченням стратегії. Така інтегрована конструкція забезпечує перехід від фрагментарного антикризового реагування до системного антикризового управління, що відповідає вимогам сучасної України в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Це доводить головну тезу підрозділу: розробка антикризової стратегії спирається на комплексну діагностику підприємства (включно з кількісними моделями ймовірності банкрутства), а також на поєднання аналітичних і прогнозних інструментів. Лише такий підхід дозволяє не просто реагувати на наслідки кризи, а своєчасно виявляти загрози, оцінювати стійкість, тестувати альтернативи й забезпечувати адаптивність підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Висновки до розділу 1

За результатами теоретико-методичного дослідження антикризової стратегії підприємства за нестабільного зовнішнього середовища сформульовано низку висновків, які становлять методичну основу подальшого аналізу та проєктування авторської моделі.

1. Узагальнення теоретико-методичних підходів засвідчило, що антикризове управління в сучасній економічній науці зазнає принципового переосмислення: класичне трактування його як набору реактивних заходів з фінансового оздоровлення та реструктуризації заборгованості вичерпало пояснювальні можливості. Уточнено розмежування трьох нерівнозначних понять – кризове реагування, кризове управління та антикризове управління, де останнє є найширшим і охоплює постійний процес раннього виявлення загроз, профілактики, діагностики, формування сценаріїв, адаптації та забезпечення стійкості. На цій основі набуло подальшого розвитку визначення сутності поняття «антикризова стратегія підприємства за нестабільного зовнішнього середовища» як інтегрованого довгострокового комплексу управлінських

рішень, принципів і механізмів, що забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багатопланових зовнішніх шоків. На відміну від наявних підходів, ключовою рисою визначення є принцип багатоконтурності реагування, що зводить превентивний, реактивний і трансформаційний контури в одночасну і взаємоузгоджену дію в межах єдиної управлінської архітектури.

2. Набула подальшого розвитку концепція безперервного антикризового управління Л. О. Лігоненко: превентивний, реактивний і трансформаційний механізми інтегровано в єдиний контур зі зворотним зв'язком, що працює незалежно від наявності активної кризи. Доведено доцільність двох режимів роботи контуру – моніторингового (за зеленої та жовтої зон індикаторів) і активного реагування (за помаранчевої та червоної зон). Це створює методологічний місток між теоретичною концепцією безперервності та прикладною системою порогового управління третього розділу.

3. Удосконалено інтегровану теоретичну рамку формування антикризової стратегії з функціональним розподілом семи підходів. Кожному з них – кризовому менеджменту, стратегічному управлінню, ризик-менеджменту, організаційній стійкості, динамічним здатностям, системам раннього попередження, сценарному плануванню – відведено окрему функцію в межах єдиної архітектури. Доведено, що результативним є саме їх інтегроване застосування, відкаліброване під одночасну дію воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків.

4. Розкрито сутність нестабільного зовнішнього середовища як сукупності умов з високою швидкістю змін, складністю прогнозування, нагромадженням ризиків і потребою безперервної адаптації. Виявлено принципову новизну ситуації в Україні після 2022 р. – багатопланову турбулентність, за якої воєнні, макроекономічні, інституційні, логістичні, енергетичні, ринкові та регуляторно-екологічні чинники діють одночасно і взаємно посилюють один одного, формуючи каскадний ефект з очікуваним впливом механізму СВМ з 1 січня 2026 р.

5. Набула подальшого розвитку семиблочна класифікація кризових факторів, доповнена концепцією слабких сигналів І. Ансоффа та зведена з джерелами нестабільності й індикаторами раннього виявлення в єдину таблицю-карту. Розкрито механізм каскадного розгортання криз, за якого зовнішній шок послідовно активує енергетичний, виробничий, логістичний, ринковий і фінансовий контури. Це обґрунтовує побудову антикризового управління як інтегрованого комплексу взаємопов'язаних інструментів, а не набору ізольованих заходів.

6. Удосконалено двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, що враховує операційну складову формування антикризової стратегії та її восьмиетапний процес. Експрес-діагностику побудовано як інструмент оперативного скринінгу з диференційованою періодичністю моніторингу – від щоденного для критичних фінансових індикаторів до щомісячного для показників стійкості. Фундаментальну діагностику зорієнтовано на поглиблене дослідження причин через факторний і кореляційно-регресійний аналіз, стрес-тестування ліквідності та моделі прогнозу неплатоспроможності. Сформульовано тригерну логіку переходу між контурами – за стійкого виходу індикаторів за порогові зони.

7. Розкрито методичне ядро фундаментальної фінансової діагностики – моделі ймовірності банкрутства як інтегральні індикатори фінансового стану. Систематизовано моделі з обґрунтуванням сильних сторін і обмежень: п'ятифакторну модель Е. Альтмана (модифікація Z' для непублічних компаній); чотирифакторну модель Г. Спрінгейта; модель Р. Таффлера; модель Дж. Ольсона (O-score); універсальну дискримінантну функцію О. О. Терещенка, адаптовану під українську звітність. Обґрунтовано засаду комплексного застосування цих п'яти моделей за принципом тріангуляції для перехресної верифікації висновків, що становить методичну основу аналітичного й проєктного розділів дисертації.

Результати дослідження першого розділу викладено у наступних публікаціях автора: [27; 29; 30; 31; 38; 148].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ГАЛУЗЕВОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО КОНТЕКСТУ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Оцінка ефективності промислових підприємств в умовах нестабільного середовища

Аналіз ефективності діяльності великих промислових підприємств [35] України у 2022–2025 рр. подано через систему фінансових, виробничих, ринкових і операційних показників. Емпіричною базою стали офіційна звітність Metinvest B. V. за FY2021-FY2024 [61; 63; 78], операційні релізи групи [149, с. 4–12], дані Ukrmetallurgprom, World Steel Association [184, с. 6–14], GMK Center [169] та EUROFER. Базовим періодом порівняння обрано 2021 р. як останній довоєнний рік. Реєстраційні та фінансові дані підприємств групи додатково звірено за базами Opendatabot [48]. За підсумками 2025 р. Metinvest залишається одним із найбільших приватних експортерів України [100] і сплатив до державного бюджету 18,7 млрд грн податків [11].

Війна стала найглибшим шоком для української металургії за всю історію її існування. Виплавка сталі скоротилася з 21,37 млн т у 2021 р. до 6,26 млн т у 2022 р. (–70,7 %) [32, с. 5–22; 182, с. 8–11] внаслідок втрати маріупольських активів, блокади Чорноморських портів і енергетичних обмежень [54, с. 12–28]. Сукупні збитки металургійної галузі за оцінками RDNA4 Світового банку [181, с. 56–78] становлять близько 176 млрд дол. США, з яких 18-22 % припадає на безпосередньо виробничі активи. Динаміку основних показників галузі за 2022–2025 рр. подано в табл. 2.1.

Дані табл. 2.1 фіксують структурний шок 2022 р. і часткове відновлення галузі у 2024–2025 рр. на рівні 35-36 % довоєнних обсягів. Запуск Українського морського коридору у серпні 2023 р. став фактором стабілізації: експорт прокату через нього зріс у 8 разів у І пол. 2024 р. порівняно з 2023 р. [24; 64, с. 2–4]. Галузь

функціонує в умовах хронічного недозавантаження потужностей: середній рівень утилізації у 2024 р. становив 42 % проти 75 % у 2021 р., що відповідає 38 %–му знищенню виробничих потужностей унаслідок воєнних дій.

Таблиця 2.1

Динаміка виробництва металургійної галузі України, 2022–2025 рр.

Показник, млн т	2021	2022	2023	2024	2025
Виплавка сирової сталі	21,37	6,26	6,23	7,58	7,41
Виплавка чавуну	21,16	6,39	6,00	7,09	7,88
Виробництво прокату	19,08	5,35	5,37	6,22	6,52
Експорт прокату	8,34	2,47	1,78	2,28	2,40
Зміна до 2021 р., %	–	–70,7	–70,8	–64,5	–65,3

Примітка: сформовано автором [19, с. 134–158; 135, с. 12–35; 181, с. 589–609]

Частка металургійного сектору у ВВП України скоротилася з 10 % у довоєнний період до 2 % у 2023 р. [53, с. 50–55; 71]. Внутрішнє споживання сталі впало до 3,3 млн т у 2024 р. – на 35 % менше, ніж у 2021 р. [179, с. 14–17]. Частка експорту в загальному виробництві зросла з 38 % у 2023 р. до 67 % у 2024 р., що свідчить про переорієнтацію галузі на зовнішні ринки на тлі стиснення внутрішнього попиту через паузу в інвестиційному та будівельному циклах. Сектор металургії, що до війни давав 20 % усього експорту України, у 2024 р. забезпечив лише 9 % (3,8 млрд дол. США проти 14,3 млрд дол. у 2021 р.).

На результативність галузі суттєво впливає динаміка цін на сировину. Дані по ключових сировинних позиціях для українських металургів за 2021–2024 рр. подано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка цін на ключові сировинні ресурси, середньорічні значення

Сировина, дол. США/т	2021	2022	2023	2024	2024/2021, %
Залізна руда 62 % Fe (CFR Китай)	160	122	119	110	–31,3
Окатиші 65 % Fe	215	172	155	141	–34,4
Коксівне вугілля HCC (premium)	265	355	295	220	–17,0
Кокс металургійний CFR ARA	485	615	390	315	–35,1
Брухт чорний HMS 1/2 80:20	485	420	385	365	–24,7
Електроенергія UA, дол./МВт·год	65	88	125	145	+123,1
Природний газ TTF, дол./тис. м³	365	1380	445	385	+5,5

Примітка: сформовано автором [139, с. 5–11]

Аналіз цінової динаміки виявляє «ножиці маржі» для українських металургів: ціни на готову продукцію впали на 30-40 %, ціни на залізорудну сировину – на 31-34 % (тобто пропорційно), ціни на коксівне вугілля – лише на 17 %, а вартість електроенергії, навпаки, зросла на 123 %. Інакше кажучи, два головних компоненти витрат – кокс і електроенергія – подорожчали відносно цін на готову продукцію, що структурно стиснуло маржу. У сегменті високовартісних марок сталі ситуація додатково ускладнюється високими тарифами на логістику до європейських клієнтів. У підсумку українські металурги опинилися у структурно збитковому становищі без агресивної оптимізації собівартості.

Динаміку виплавки сталі України порівняно з регіоном «Russia & other CIS + Ukraine» наочно ілюструє рис. 2.1.

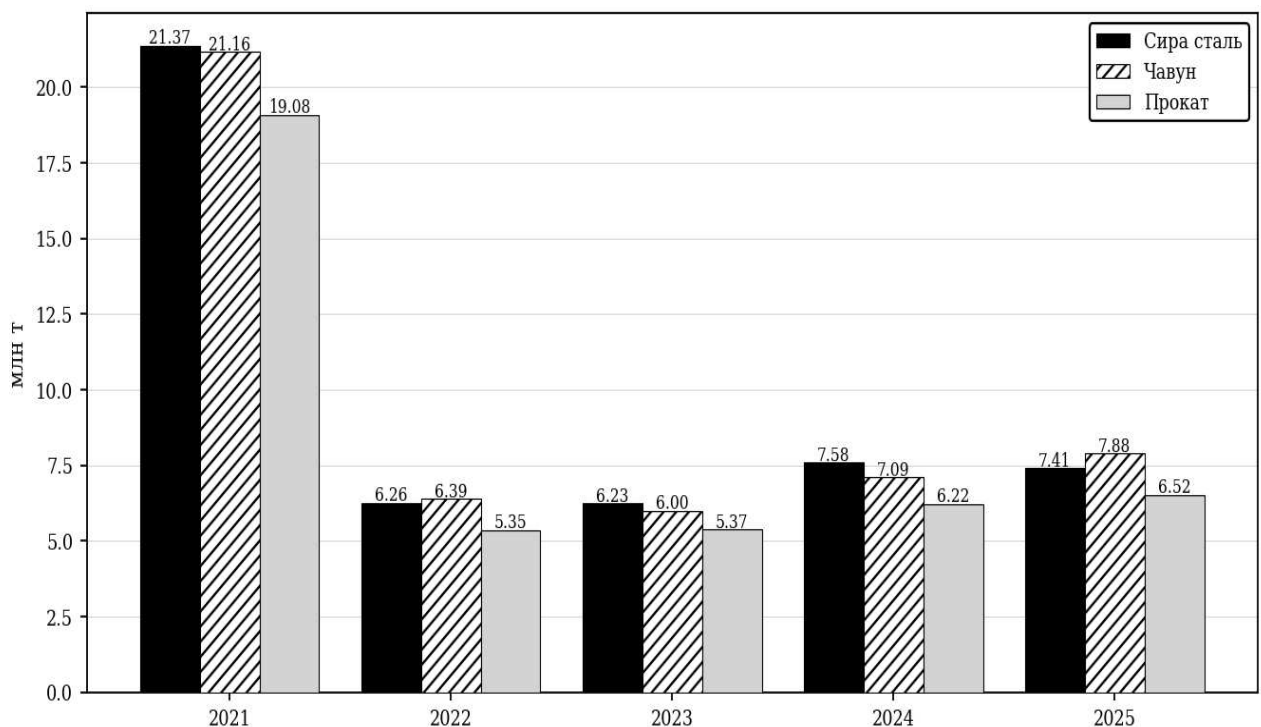

Рис. 2.1. Динаміка виплавки сталі в Україні, 2022–2025 рр., млн т

Примітка: сформовано автором [103, с. 4–9]

Ударвійни найбільючіше відчув Metinvest Holding – найбільша гірничо-металургійна група України, що до 2022 р. входила до ТОП-50 світових виробників сталі [78, с. 2–6; 111, с. 4–8]. Втрата Маріупольських активів –

комбінатів ПрАТ «Азовсталь» і ПрАТ «ММК ім. Ілліча» з сумарною виплавною 8,6 млн т сталі у 2021 р. (40 % усього українського виробництва) – кардинально змінила бізнес-модель групи [21, с. 32–48; 78, с. 4–6; 111, с. 8–11]. Структурні зрушення подані в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структурна перебудова Metinvest Holding після початку повномасштабної війни

Актив / показник	До лютого 2022	Після лютого 2022	Після квітня 2024	Втрати
ПрАТ «Азовсталь» (Маріуполь)	Працює, 4,3 млн т сталі	Знищено	Знищено	100 %
ПрАТ «ММК ім. Ілліча» (Маріуполь)	Працює, 4,3 млн т сталі	Окуповано	Окуповано	100 %
ПрАТ «Авдіївський коксохім»	Працює, найбільший у Європі	Зупинено	Знищено / окуповано	100 %
ПрАТ «Камет-Сталь» (Кам'янське)	Придбано у липні 2021 р.	Працює (2,1 млн т у 2024 р.)	Працює, 1 системоутв. актив	0 %
ПАТ «Запоріжсталь» (СП, 50 %)	Працює (4 МД, 5 МП)	3 з 4 МД працюють	3 МД, 70 % потужності	30 %
ПрАТ «Покровськвугілля»	Придбано у 2021 р., осн. постачальник коксу	Працює	Зупинено у березні 2025 р.	100 %
Сумарна виплавка сталі групи	15,0 млн т	4,2 млн т	4,0 млн т	–73 %

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 127, с. 45–58]

Втрата Маріуполя означала для Metinvest зникнення 8,6 млн т виплавки сталі – 60 % корпоративного потенціалу. Замість дев'яти металургійних активів в Україні залишилися фактично два: ПрАТ «Камет-Сталь» (Кам'янське) та СП ПАТ «Запоріжсталь» (50 %). У січні 2024 р. Metinvest офіційно оголосив про зупинку металургійного виробництва на маріупольських майданчиках, що завершило процес списання активів – сумарні воєнні збитки склали 17,4 млрд дол. США за оцінками World Steel Association [184, с. 6–14].

Динаміка операційних і фінансових показників Metinvest у 2019–2024 рр. подана в табл. 2.4. Дані базуються на офіційних звітах Metinvest B. V. [61; 63; 78;

93], зокрема Annual Report 2023 [127, с. 42] та Annual Report 2024 [128], та внутрішній звітності групи.

Таблиця 2.4

Динаміка ключових фінансових і операційних показників Metinvest B.V., 2019–2024 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виручка, млн дол. США	10 757	10 453	18 005	8 288	7 397	8 050
EBITDA, млн дол. США	1 213	2 204	7 044	1 873	861	957
EBITDA-маржа, %	11	21	39	23	12	12
Чистий результат, млн дол. США	341	532	4 765	–2 200	–194	+150
CAPEX, млн дол. США	1 050	780	1 200	355	284	670
Виплавка сталі, млн т	9,07	8,68	9,55	2,92	2,02	2,10
Концентрат залізорудний, млн т	28,9	30,1	28,4	10,7	8,2	15,7

Примітка: сформовано автором [130]

Аналіз даних табл. 2.4 виявляє три ключові закономірності. Перша – надприбуткові 2021 р. (виручка 18,0 млрд дол., EBITDA-маржа 39 %) сформували фінансовий буфер, який дозволив групі пережити шок 2022 р. без катастрофічного зриву. Друга – падіння виплавки сталі у 4,7 раза (з 9,55 до 2,02 млн т) поряд із падінням виручки лише в 2,4 раза (з 18,0 до 7,4 млрд дол.) свідчить про несподівану стабілізацію цінової кон’юнктури протягом 2022 р., коли світові ціни на сталь і руду були підвищеними через шоки початку війни. Третя – стиснення EBITDA-маржі з 39 % до 12 % у 2023–2024 рр. фіксує перехід від «надприбуткового» режиму до «маржинальної стійкості», де запас фінансової міцності мінімальний (за оцінкою GMK Center, Динаміку виручки та EBITDA представлено на рис. 2.2.).

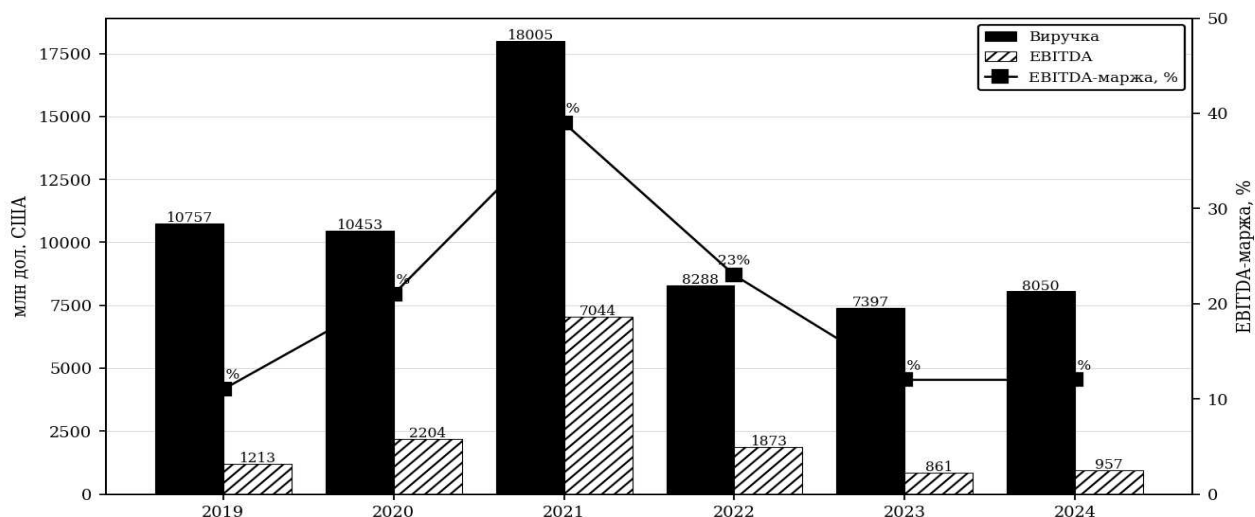

Рис. 2.2. Динаміка виручки та EBITDA Metinvest B.V., 2019–2024 рр.,

млн дол. США

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Після втрати Маріуполя ядром Metinvest Holding в Україні стали п'ять системоутворюючих підприємств: ПрАТ «Камет-Сталь» (Кам'янське), ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК». Їх порівняльну характеристику подано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Порівняльна характеристика п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest Holding в Україні

Показник	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівнГЗК	ЦГЗК
Локація	Кам'янське (Дніпропетр. обл.)	Запоріжжя	Запоріжжя	Кривий Ріг	Кривий Ріг
Профіль	Чавун, сталь, прокат	Чавун, сталь, г/к, х/к рулон	Кокс, хімподукти	Концентрат, окатиші	Концентрат, окатиші
Технологія	ДП-конвертер	ДП-мартен	Коксування	Збагачення, окискування	Збагачення, окискування
Частка Metinvest, %	100	50 (СП)	50,5	100	100
Потужність (довоєнна), млн т/рік	4,5 (сталь)	4,3 (сталь)	1,5 (кокс)	14,0 (концентр.) + 11,0 (окат.)	7,0 (концентр.)
Виробництво у 2024, млн т	2,10 (сталь)	1,3 (сталь, оц.)	0,875 (кокс)	6,5 (концентр.+ока т.)	5,0 (концентр.+ока т.)
Завантаження, %	47	30 (70 від 3 ДП)	58	26 (до 100 в Q4)	71
Безпекова локація	Тил (>200 км до фронту)	Прифронтowa (40-50 км)	Прифронтowa (40-50 км)	Тил (>200 км)	Тил (>200 км)
Чисельність персоналу	10 000	10 200	1 800	7 200	6 200

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 127, с. 45–58]

Аналіз профілю п'яти підприємств виявляє три специфічні групи активів за рівнем безпекового ризику. Перша – прифронтна група: ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Запоріжжкокс» (40-50 км до фронту, регулярні ракетно-дронові обстріли). Друга – тилова металургія: ПрАТ «Камет-Сталь» (Кам'янське, понад 200 км до фронту). Третя – тилова сировинна база: ПрАТ «ПівнГЗК», «ЦГЗК» (Кривий Ріг, відносно безпечна локація). Така диференціація створює різні стратегічні пріоритети для кожної групи активів – від збереження виробничого ядра у прифронтному контурі до нарощування експортних обсягів у тиловому.

Деталізовану динаміку виробничих обсягів і капітальних інвестицій п'яти підприємств Metinvest Holding за 2021–2024 рр. наведено в табл. Г.1 (Додаток Г). Аналіз показників виявляє істотну диференціацію за глибиною падіння: найкраще відновлення продемонстрували активи з відносно простими технологічними циклами – Запоріжжкокс (93,3 % від рівня 2021 р.), Камет-Сталь (85,4 %) і ЦГЗК (74,6 %); найбільший провал – у Запоріжсталі (40,2 %) через мартенівську технологію та прифронтну локацію. Ситуація з ГЗК ускладнюється логістикою: експорт залізорудної продукції критично залежав від функціонування морських портів, тому до запуску USC у серпні 2023 р. виробництво було депресивним. Поступове відновлення у 2024 р. (ПрАТ «ПівнГЗК» до 100 % потужності в Q4) [43] пов'язане з відновленням морської логістики. Зміну обсягів виробництва п'яти підприємств показано на рис. 2.3.

Фінансова ефективність п'яти підприємств оцінюється через виручку, EBITDA та EBITDA-маржу за 2021–2024 рр. Оскільки звітність окремо за українськими підприємствами Metinvest у відкритому доступі обмежена, для аналізу застосовано метод декомпозиції консолідованих показників на основі частки виробничих обсягів кожного активу та середньозважених галузевих маржинальностей за сегментами (металургія / кокс / руда) [169, с. 12–18]. Деталізовану динаміку виручки і EBITDA-маржі п'яти підприємств за 2021–2024 рр. наведено в табл. Г.3 (Додаток Г). Аналіз виявляє різко диференційовану

фінансову віддачу між активами групи. Найкращі позиції – у гірничозбагачувальних активів: ЦГЗК з EBITDA-маржею 32,5 % і ПрАТ ПівнГЗК з 28,2 % у 2024 р. – це лідери прибутковості. Запоріжжкокс зберігає прийнятні 8,7 %. Камет-Сталь працює на межі рентабельності (3,5 %). Найгірша позиція – у Запоріжсталі: від’ємна EBITDA-маржа (–2,1 %) у 2024 р. за виручки лише 36,8 % довоєнного рівня свідчить про структурно збиткову модель мартенівського активу за поточних цінових і СВМ-параметрів. Цей феномен далі позначається як «стратегічний парадокс 2025 року».

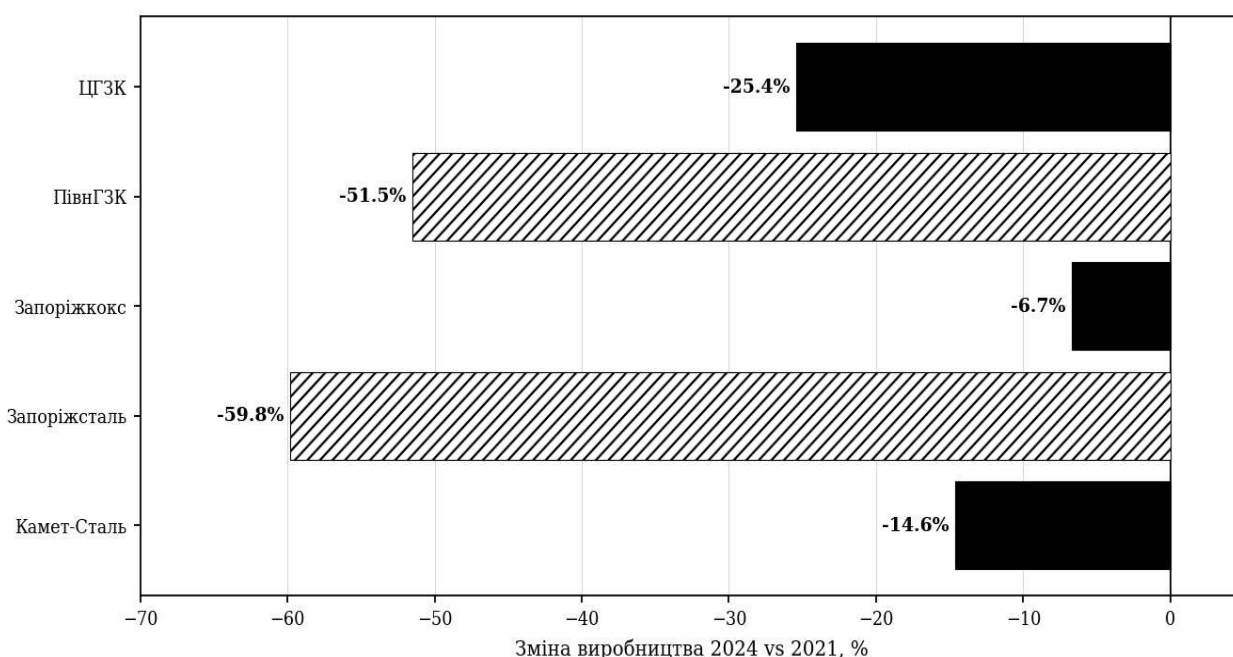

Рис. 2.3. Зміна обсягів виробництва п’яти підприємств Metinvest, 2024 р.
до 2021 р., %

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 127, с. 45–58]

Застосований метод декомпозиції є стандартною аналітичною практикою для вертикально інтегрованих холдингів, що публікують виключно консолідовану звітність (GMK Center, 2024 [169]; OECD Steel Outlook, 2025 [78]) [139]. Метод базується на двох верифікованих параметрах: (1) частці натуральних обсягів виробництва кожного активу в загальному випуску групи – джерело: Metinvest Annual Reports 2021–2024 pp. [63; 80; 93; 154]; (2) середньозваженій галузевій маржинальності за сегментами металургія/кокс/руда

– джерело: GMK Center [169, с. 12–18]. Точність методу для оцінки відносного порядку EBITDA-маржі є прийнятною з похибкою $\pm 15\%$. Такий рівень точності достатній для підтвердження структурної збитковості мартенівського активу. EBITDA-маржу п'яти підприємств за 2021–2024 рр. представлено на рис. 2.4.

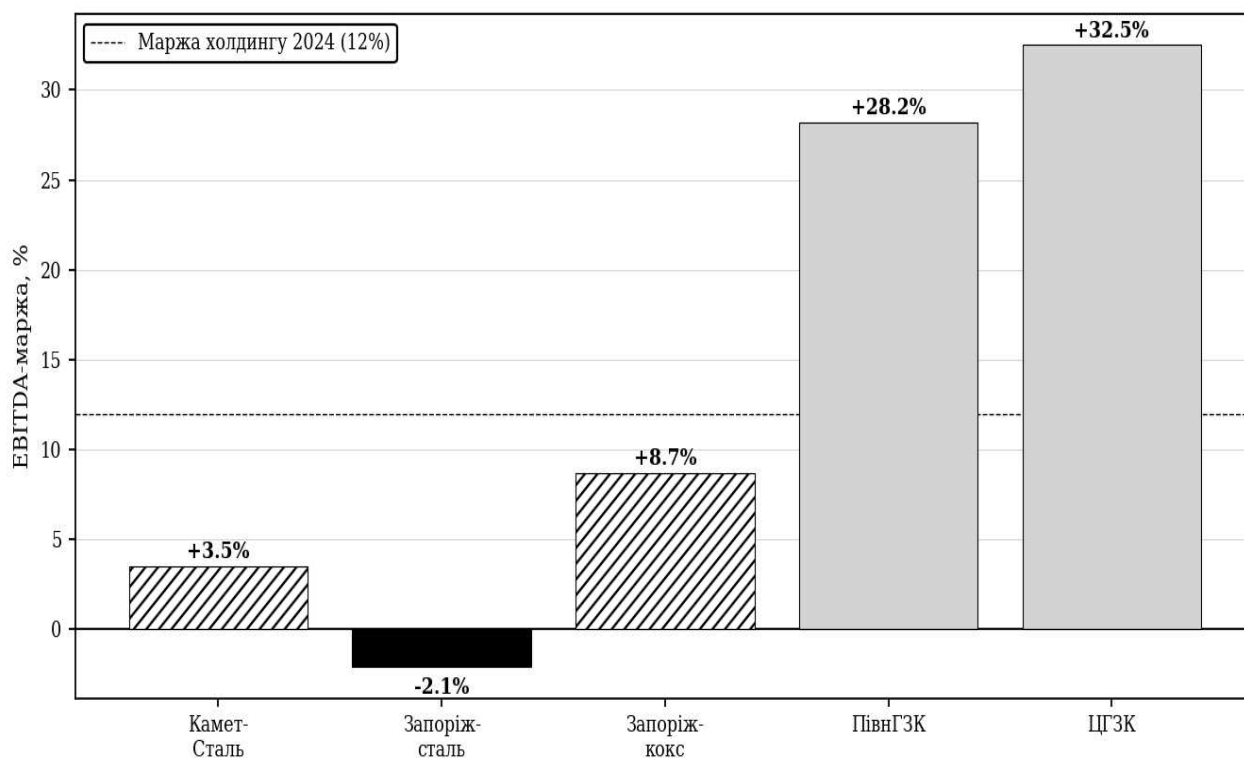

Рис. 2.4. EBITDA-маржа п'яти підприємств Metinvest у 2024 р., %

Примітка: сформовано автором [63; 71; 80; 93; 154]

Ринкова ефективність характеризується структурою збуту за регіонами, ціновою динамікою та диверсифікацією. Зміни географії продажів Metinvest у 2021–2024 рр. подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Зміна географії продажів Metinvest, 2021–2024 рр.

Ринок збуту	2021, %	2022, %	2023, %	2024, %
Україна (внутрішній)	18	32	48	45
Європейський Союз	31	42	39	35
Близький Схід і Африка	23	18	8	12
Південно-Східна Азія	12	3	2	3
Північна Америка	6	3	12	17
Інші	10	2	–9	–12

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Структурні зрушення в географії продажів – один з найбільш виразних індикаторів адаптації групи до воєнних умов. Частка ринку ЄС зросла з 31 % у 2021 р. до 35 % у 2024 р., однак у 2023–2024 рр. почала знижуватись через посилення європейської конкуренції та підготовку до запуску СВМ [37, с. 560–572]. Внутрішній ринок зріс з 18 % до 45 % за рахунок переорієнтації продажів через логістичні обмеження – однак це віддзеркалення не зростання попиту в Україні, а скорочення експортної здатності. Найшвидше зростання – на ринку Північної Америки (з 6 % до 17 %), що пов’язано з відкриттям нових експортних маршрутів через Solidarity Lanes і Чорноморський коридор. Однак запровадження США 25 % тарифу на сталь у лютому 2025 р. створює нові ризики для цього напрямку.

Цінова динаміка глобального ринку сталі суттєво вплинула на маржинальність експорту. Світові ціни на пласку сталь скоротилися на 37 % з 2021 до 2024 рр. Цю тенденцію проілюстровано на рис. 2.5.

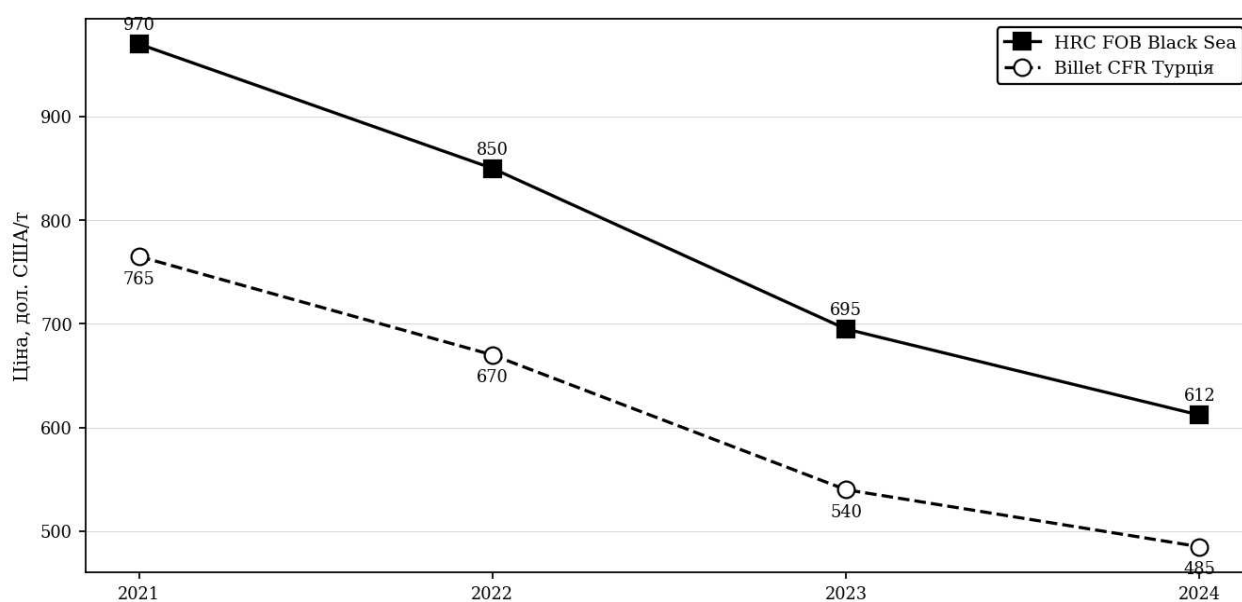

Рис. 2.5. Динаміка світових цін на пласку сталь та CFR Туреччина billet, 2021–2024 рр., дол. США/т

Примітка: сформовано автором [139, с. 5–11]

Логістика стала ключовим вузловим обмеженням для українських металургів після 2022 р. Зміна логістичної архітектури призвела до різкого

зростання вартості перевезень та зменшення оборотності оборотного капіталу. Узагальнені характеристики наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Зміна логістичних параметрів експорту металургійної продукції з підприємств Metinvest

Параметр	До 2022	Q1-Q3 2022	2023	2024
Частка морського експорту, %	75-80	0	15-25 (з кін. 2023)	55-65
Частка сухопутного експорту, %	20-25	100	75-85	35-45
Тариф ЗАП → Польща, дол./т	12-15 (море)	65-80	60-70	25-50 (mix)
Lead time до ЄС, днів	7-10	21-35	18-25	10-18
Частка логістики у собівартості, %	8-10	18-25	15-20	12-16

Примітка: сформовано автором [158]

Запуск Українського морського коридору в серпні 2023 р. і відкриття глибоководних портів Одеси (жовтень-листопад 2023 р.) стали ключовим логістичним проривом для Metinvest. До кінця 2024 р. морська логістика забезпечувала 55-65 % експорту групи, а тарифи на доставку у ЄС знизилися з пікових 70-80 дол./т до 25-50 дол./т залежно від виду перевезення. Однак волатильність маршруту залишається високою.

Енергетична ефективність – один з найгостріших факторів для української металургії. Систематичні російські удари по об'єктах генерації призвели до пошкодження або знищення половини генеруючих потужностей. Metinvest у 2023–2024 рр. інвестував 250 млн дол. США в автономну генерацію (когенераційні установки, ГПУ), що дозволило знизити залежність від нестабільної енергосистеми. Енергетичні параметри п'яти підприємств станом на 2024 р. деталізовано в табл. Г.2 (Додаток Г). Найкращу енергетичну стійкість демонструє Запоріжжкокс [41] – 63 % автономної генерації, що пояснюється технологічними особливостями коксохімічного виробництва: коксовий газ слугує енергоносієм для турбогенераторів. Найгірші позиції – у гірничозбагачувальних активів (ПрАТ «ПівнГЗК» і ЦГЗК): нульова автономна генерація і 18-25 днів простоїв через знеструмлення за рік. Запоріжсталь –

посередня позиція (36 % автономії), але найвища серед сталеливарних активів енергоємність – 28,7 ГДж/т через мартенівську технологію, що формує найбільший СВАМ-ризик у групі.

Кадровий контур став критичним фактором ефективності українських промислових підприємств після 2022 р. Мобілізація, міграція та конкуренція з оборонним сектором за робочу силу спричинили хронічний кадровий дефіцит. Кадрові параметри п'яти підприємств станом на 2024 р. і динаміку продуктивності праці за 2021–2024 рр. наведено в табл. Г.5 (Додаток Г). Найгостріша кадрова ситуація – на Запоріжсталі: скорочення штату на 22 % від рівня 2021 р., найвища серед групи частка мобілізованих (21 %), найвища плинність (13,8 %). Це віддзеркалюється у найнижчій продуктивності праці серед сталеливарних активів – 127 т/особу проти 210 т/особу на Камет-Сталі, що в 1,7 раза менше. Натомість гірничозбагачувальні активи (ПрАТ «ПівніГЗК» – 903 т/особу, ЦГЗК – 806 т/особу) і Запоріжжкокс (486 т/особу) демонструють стійкішу кадрову модель.

Окремої аналітичної уваги потребує оцінка впливу європейського механізму прикордонного вуглецевого регулювання (СВАМ) на собівартість продукції п'яти підприємств. Нормативні засади механізму СВВАМ закріплено Регламентом ЄС 2023/956 [96]. Перехідна фаза СВВАМ розпочалася 1 жовтня 2023 р. і триватиме до 31 грудня 2025 р. – у цей період імпортери до ЄС лише звітують про вуглецевий слід без сплати фінансових внесків. З 1 січня 2026 р. розпочинається повноцінна фінансова фаза з купівлею СВВАМ-сертифікатів, ціна яких прив'язана до європейської системи торгівлі викидами (EU ETS). Параметри впливу СВВАМ на собівартість української сталі та коксу при ціні квоти EU ETS 80 євро/т CO₂ подано в табл. 2.8.

Розрахунки СВВАМ-впливу виявляють катастрофічну ситуацію для прифронтового мартенівського виробництва «Запоріжсталі». При повному запуску фінансової фази у 2026 р. СВВАМ-внесок становитиме 209 дол./т сталі, що практично вдвічі перевищує операційну маржу. У підсумку маржа стає від'ємною на рівні –15,0 %, що робить експорт у ЄС економічно безглуздим. Для

«Камет-Сталі» з конвертерною технологією ситуація легше (–7,6 %), але також критична. Найкраще становище у гірничодобувних активів: завдяки мінімальному вуглецевому сліду залізорудної продукції (0,11-0,12 т CO₂/т) та високій базовій маржинальності, СВМ практично не впливає на конкурентоспроможність концентрату й окатишів. Це структурно посилює перекіс економіки групи у бік сировинного сегменту.

Таблиця 2.8

Розрахунок впливу СВМ на собівартість і маржу продукції п'яти підприємств Metinvest при ціні квоти EU ETS 80 євро/т CO₂

Підприємство / продукт	Вуглецевий слід, т CO ₂ /т	СВМ-внесок, дол. США/т	Собівартість, дол. США/т	Ціна EXW ЄС, дол. США/т	Маржа з СВМ, %
Камет-Сталь (BOF, заготовка)	2,05	177	485	615	–7,6
Запоріжсталь (мартен, г/к)	2,42	209	572	680	–15,0
Запоріжжкокс (кокс)	0,95	82	265	315	–10,2
ПівніГЗК (окатиші)	0,12	10	89	141	+30,5
ЦГЗК (окатиші)	0,11	9	82	141	+33,3

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8]

Стратегічна відповідь на СВМ-загрозу для металургійного блоку – перехід на електросталеплавильну технологію (EAF), що знижує вуглецевий слід на 60-70 % (з 2,2-2,4 до 0,7-0,9 т CO₂/т сталі). У листопаді 2024 р. Metinvest підписав угоду з італійським урядом про будівництво «зеленого» комбінату EAF у Пьомбіно (Італія) – перший великий проект декарбонізації групи. Аналогічного рішення для «Запоріжсталі» поки що не прийнято: перехід на EAF потребує 1,2-1,5 млрд дол. США інвестицій, що в умовах прифронтової локації важко обґрунтувати інвесторам.

Інвестиційна активність як індикатор стратегічної перспективи підприємств у воєнні роки зазнала кардинального скорочення. Динаміка капітальних інвестицій (CAPEX) п'яти підприємств за 2021–2024 рр. зведена в табл. Г.1 (Додаток Г) разом із виробничими показниками. Аналіз інвестиційної активності виявляє глибоку диференціацію інвестиційної політики групи між активами. Найбільший «провал» інвестицій – на «Запоріжсталі» (відновлення

лише до 11,4 % від рівня 2021 р.). Це симптоматично: керівництво групи фактично перейшло у режим «підтримки операційної цілісності» прифронтового активу без реальних інвестицій у його модернізацію. Натомість для тилкових ГЗК у 2024 р. рівень CAPEX майже відновився (80-86 % від 2021 р.) на тлі запуску морської логістики та розблокування експорту. Загальний показник CAPEX по 5 активах у 2024 р. становить 561 млн дол. США (62 % від 2021 р.) – менше, ніж необхідно для повноцінного інвестиційного циклу галузі (1 млрд дол. США/рік за оцінкою GMK Center). За оцінками генерального директора Metinvest Ю. Риженкова [158], доки триває війна, група не може робити значних інвестицій в Україні [137] через ризики безпеки та неможливість залучення кредитного фінансування на територію бойових дій.

Динаміка продуктивності праці за 2021–2024 рр. деталізована у секції Б табл. Г.5 (Додаток Г). Тільки два активи групи відновили довоєнну продуктивність – Камет-Сталь (100,5 %) і Запоріжжкокс (105,9 %); інші три перебувають у діапазоні 51-87 % довоєнного рівня, що свідчить про неповне відновлення кадрового потенціалу галузі станом на 2024 р.

Порівняльний аналіз показників ефективності Metinvest та головного конкурента в Україні – ArcelorMittal Кривий Ріг (AMKR) – дозволяє оцінити відносну позиціювання групи. AMKR належить глобальній групі ArcelorMittal (Люксембург), що має значно ширші фінансові й технологічні можливості. Зіставлення основних параметрів подано в табл. 2.9.

Порівняльний аналіз виявляє цікавий парадокс. У 2024 р. Metinvest і AMKR мають близькі обсяги виплавки сталі в Україні (2,10 і 1,95 млн т відповідно), однак виручка Metinvest у 6 разів більша за рахунок гірничодобувного дивізіону, який AMKR не має у такому масштабі. EBITDA-маржа Metinvest (11,9 %) у 2,5 раза перевищує AMKR (4,8 %) – також через гірничодобувну компоненту. CAPEX Metinvest (670 млн дол.) у 4,3 раза більше за AMKR (155 млн дол.), що вказує на більшу інвестиційну спроможність групи навіть в умовах війни. Фінансова перевага Metinvest у 2021–2024 рр. сформувалася саме завдяки вертикальній інтеграції з гірничодобувним

сегментом – незважаючи на втрату Маріуполя, гірничодобувний дивізіон (об'єднаний ГЗК) забезпечує 80 % EBITDA групи [23], що компенсує збитки металургійного дивізіону.

Таблиця 2.9

Порівняльний аналіз показників Metinvest і ArcelorMittal Кривий Ріг, 2021 і 2024 рр.

Параметр	Metinvest 2021	Metinvest 2024	AMKR 2021	AMKR 2024
Виплавка сталі, млн т	9,55	2,10	6,25	1,95
Виручка, млн дол. США	18 005	8 050	4 650	1 320
EBITDA-маржа, %	39,1	11,9	31,2	4,8
CAPEX 2024, млн дол.	–	670	–	155
Чисельність, тис. осіб	80 (з Маріуполем)	37	25	21
Доступ до фінансування	Євробонди, локальний банк	Викуп євробондів, обмежено	Через материнську компанію	Через материнську компанію

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 86; 127, с. 45–58]

Зведену оцінку ефективності п'яти підприємств за усіма проаналізованими вимірами наведено в табл. 2.10. Кожен показник нормований до п'ятибальної шкали: 5 – найкраща позиція в групі, 1 – найгірша.

Таблиця 2.10

Інтегральна оцінка ефективності п'яти підприємств Metinvest, 2024 р., балів

Вимір ефективності	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівнГЗК	ЦГЗК
Виробнича ефективність	4,0	2,0	4,5	3,0	3,5
Фінансова ефективність	2,5	1,0	3,0	4,5	4,5
Ринкова ефективність	3,5	2,5	3,0	4,0	4,0
Логістична ефективність	3,5	2,0	3,0	4,0	4,0
Енергетична ефективність	2,5	3,5	4,5	2,0	2,0
Кадрова ефективність	3,5	2,0	4,0	3,5	3,5
Інтегральна оцінка (середнє)	3,25	2,17	3,67	3,50	3,58

Примітка: сформовано автором

Інтегральний профіль ефективності п'яти системоутворюючих підприємств за шістьма вимірами представлено на рис. 2.6.

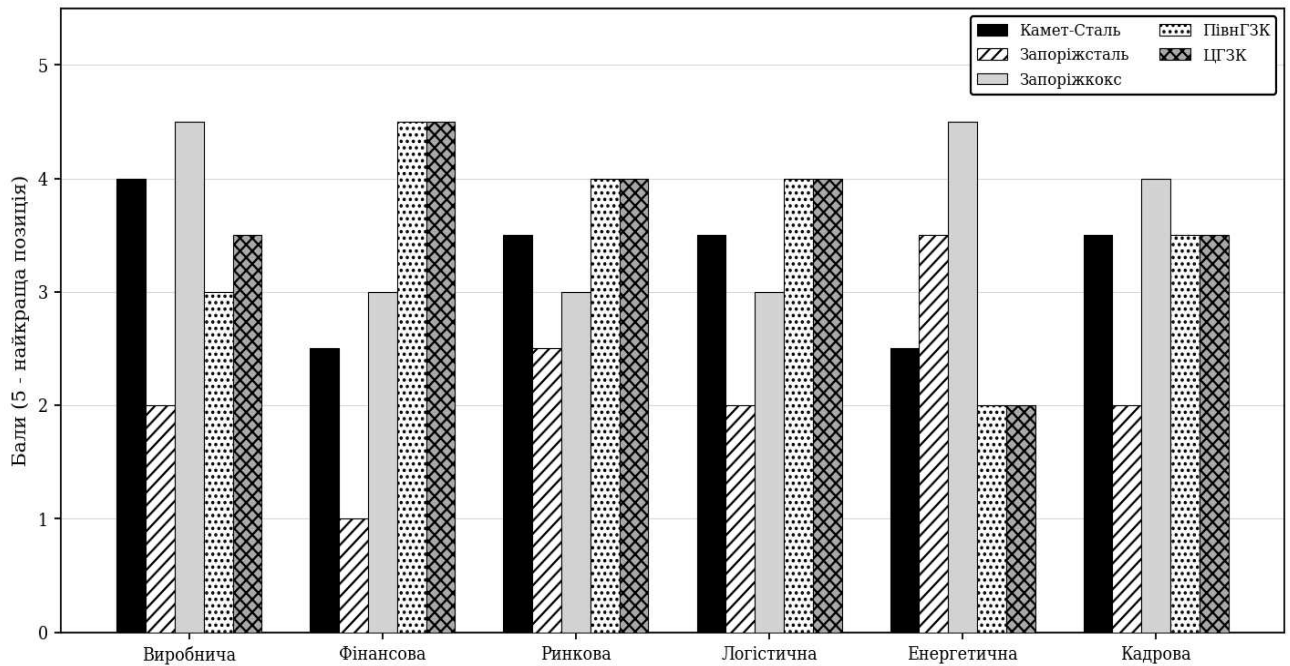

Рис. 2.6. Профіль ефективності п'яти підприємств Metinvest, 2024 р.

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.10

Рейтинг інтегральної ефективності виявляє два полярних кейси. Лідер – ПрАТ «Запоріжжокс» (3,67 бала), що поєднує високу виробничу ефективність, енергетичну автономність і стабільну кадрову базу. Аутсайдер – ПАТ «Запоріжсталь» (2,17 бала), що демонструє критичні показники у фінансовому, логістичному та виробничому контурах. Гірничодобувні активи (ПрАТ «ПівніГЗК» – 3,50; ЦГЗК – 3,58) утримують середній рейтинг завдяки високій маржинальності, але страждають від нестабільності енергопостачання. ПрАТ «Камет-Сталь» (3,25) знаходиться у проміжній зоні.

Особливої уваги заслуговує феномен, який автор позначає як «стратегічний парадокс 2025 року» для ПАТ «Запоріжсталь». Він полягає у нелінійному зв'язку між фізичними обсягами виробництва та фінансовим результатом активу за одночасної дії воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків. Динаміку основних параметрів подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка ключових параметрів ПАТ «Запоріжсталь», 2021–2024 рр.

Параметр	2021	2022	2023	2024
Виплавка сталі, тис. т	3 233	1 293	1 862	1 300
Виручка, млн дол. США	2 580	960	1 320	950
Виручка/тонну сталі, дол.	798	742	709	731
EBITDA-маржа, %	38,5	12,3	4,5	–2,1
CAPEX, млн дол. США	245	48	31	28
Витрати на безпеку, млн дол.	8	32	47	58

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 127, с. 45–58]

Аналіз даних виявляє три ключові закономірності парадоксу. Перша – відновлення обсягів у 2023 р. (1,86 млн т) не призвело до пропорційного відновлення фінансового результату: EBITDA-маржа продовжила знижуватися (38,5 % → 12,3 % → 4,5 %). Друга – у 2024 р. незначне падіння обсягів (–30 %) поєдналося з обвалом маржі до від’ємного значення (–2,1 %) – актив став збитковим на операційному рівні. Третя – поточна виручка на тонну сталі (731 дол. у 2024 р. проти 798 у 2021 р.) скоротилася лише на 8,4 %, тоді як EBITDA-маржа впала на 40,6 в.п. Головною причиною є зростання витратної частини: тариф на електроенергію виріс у 2–2,5 раза, логістика подорожчала у 3–4 рази, витрати на безпеку зросли у 7 разів (з 8 до 58 млн дол.). Прибутковість активу нелінійно залежить від обсягів виробництва. Графічну ілюстрацію стратегічного парадоксу подано на рис. 2.7.

Висновок «стратегічного парадоксу» має фундаментальне значення для розробки антикризової стратегії: подальше нарощування обсягів виплавки на існуючій технологічній базі (доменно-мартенівській) не вирішить фінансової кризи активу. Потрібна структурна трансформація – перехід на електросталеплавильну технологію (EAF), що зменшить вуглецевий слід (підготовка до CBAM), знизить енерговитрати на 35–40 % та дозволить активу витримати очікуваний регуляторний тиск з 1 січня 2026 р. [54, с. 16–24; 114, с. 32–58].

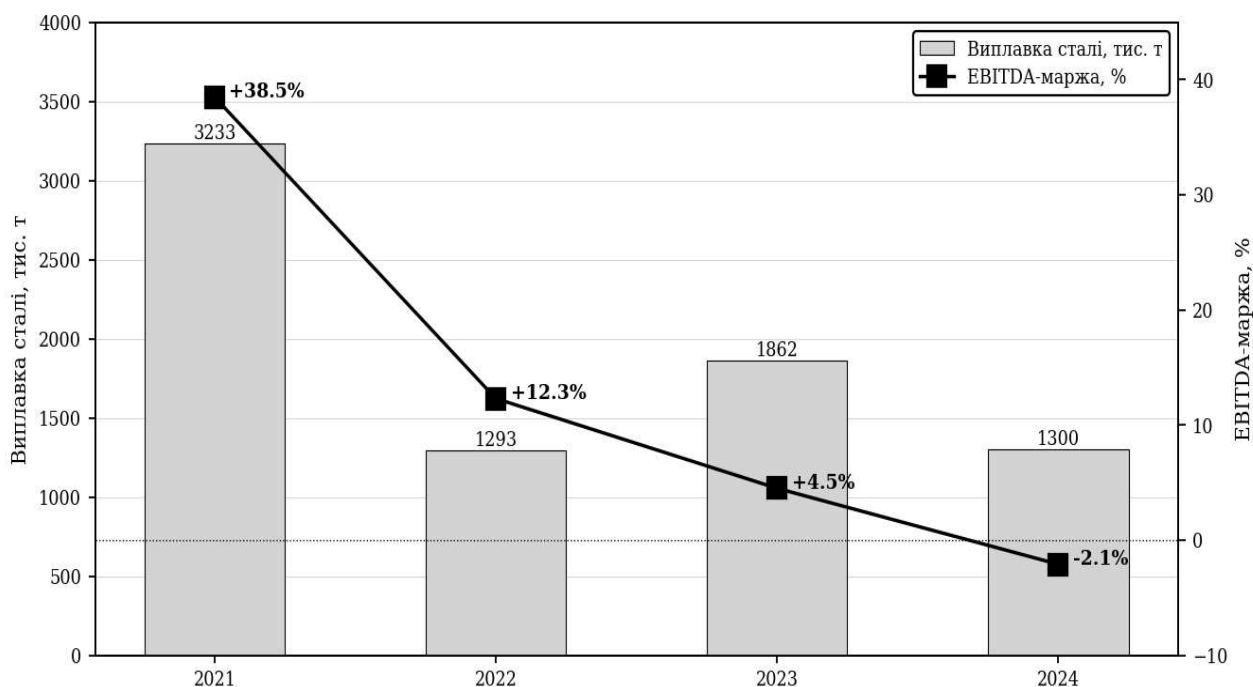

Рис. 2.7. Стратегічний парадокс 2025 р.: динаміка виплавки і EBITDA-маржі
ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.11

Технологічно-економічна доцільність такого переходу обґрунтована в дослідженнях А. Toktarova та співавторів [144, с. 12–28] на прикладі шведської металургії, а також у роботах N. Pardo і J. A. Moya [174] щодо CO₂-сценаріїв європейської галузі. Інвестиція у такий перехід оцінюється на рівні до 1,5 млрд дол. США (детальна структура CAPEX наведена в підрозділі 3.3, табл. 3.20), але без неї подальша операційна діяльність на «Запоріжсталі» втрачає економічний сенс.

Аналіз ефективності п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest Holding в умовах нестабільного середовища 2021–2024 рр. виявив суттєву неоднорідність кризового впливу та диференційовану траєкторію відновлення активів.

Перше – українська металургія втратила 65 % довоєнних обсягів виробництва і функціонує на 42 % завантаженні потужностей, тоді як Metinvest зберігає лише 22 % довоєнної виплавки сталі (2,10 млн т у 2024 р. проти 9,55 млн т у 2021 р.).

Друге – у фінансовому вимірі група пройшла шлях від «надприбуткового» режиму 2021 р. (EBITDA-маржа 39 %) до «маржинальної стійкості» 2023–2024 рр. (EBITDA-маржа 12 %).

Третє – кризовий вплив виявився різко асиметричним по 5 системоутворюючих активах. Лідер – ПрАТ «Запоріжжкокс» (інтегральна оцінка 3,67 бала, продуктивність 105,9 % від 2021 р., EBITDA-маржа 8,7 %). Аутсайдер – ПАТ «Запоріжсталь» (2,17 бала, продуктивність 51,4 %, від’ємна EBITDA-маржа –2,1 %). Різниця у 1,7 раза за інтегральним показником ефективності між активами однієї групи демонструє масштаб виклику для антикризового управління.

Четверте – виявлено «стратегічний парадокс 2025 року» для «Запоріжсталі»: нелінійний зв’язок між фізичними обсягами виробництва і фінансовим результатом – подальше нарощування обсягів на існуючій мартенівській технології посилює збитковість через диспропорції у структурі витрат (зростання тарифу на електроенергію на 123 %, логістика +200-300 %, витрати на безпеку +625 %). Перехід на EAF-технологію стає екзистенційно необхідним з огляду на вимоги СВМ з 1 січня 2026 р.

П’яте – інвестиційна активність по 5 активах у 2024 р. відновилася до 62 % довоєнного рівня (561 млн дол. США проти 902 млн у 2021 р.), однак цей показник суттєво занижений по «Запоріжсталі» (11,4 % від 2021 р.). Це свідчить про практичну відмову Metinvest від модернізації прифронтового активу до завершення активної фази війни [115; 116, с. 2–4].

Виявлені аналітичні закономірності формують емпіричну базу для подальшої фінансово-економічної діагностики (підрозділ 2.2 – розрахунки моделей ймовірності банкрутства Альтмана, Спрінгейта, Таффлера, Ольсона для 5 підприємств) і оцінки рівня стійкості за шестикомпонентною моделлю (підрозділ 2.3). Інтегральний підсумок аналізу 2.1 – середня оцінка ефективності 5 системоутворюючих активів на рівні 3,23 бала з 5 – вказує на значний простір для покращення через комплексну антикризову стратегію.

2.2. Розрахунок показників фінансової стійкості та ймовірності банкрутства промислових підприємств

Перехід від описової характеристики п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest до кількісного діагностування їхнього фінансового стану є обов'язковою ланкою методичного циклу формування антикризової стратегії. У підрозділі здійснено розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості та застосовано п'ять інтегральних моделей прогнозування банкрутства, теоретичну характеристику яких подано в розділі 1: модифіковану модель Е. Альтмана [150, с. 593–609], модель Г. Спрінгейта [170, с. 22–25], модель Р. Таффлера [170, с. 26–28], logit-модель Дж. Ольсона (O-score) [140, с. 109–131] та універсальну дискримінантну функцію О. О. Терещенка [136, с. 145–152]. Одночасне застосування п'яти моделей реалізує методичний принцип триангуляції – перехресної верифікації висновків через незалежні аналітичні інструменти, що відрізняються набором факторів, ваговими коефіцієнтами та критичними порогами [170, с. 30–32].

Аналітичним періодом обрано 2022, 2023 і 2024 рр. Такий вибір зумовлено методологічно: 2021 р. для української металургії був аномальним – рекордна виручка Metinvest 18,0 млрд дол. США та EBITDA-маржа 39 % спотворили б порівняльну інтерпретацію (підрозділ 2.1, табл. 2.4), тоді як 2022–2024 рр. формують єдиний воєнний цикл із фазами шоку, стабілізації та часткового відновлення. Емпіричною базою розрахунків стали: фактичні балансові показники ПрАТ «Камет-Сталь» з табл. Г.3 (Додаток Г) поточної дисертації; декомпозиція консолідованих даних Metinvest B. V. за натуральними обсягами та середньозваженими галузевими балансовими пропорціями, що застосовувалася в підрозділі 2.1; галузеві коефіцієнти оборотності активів за даними GMK Center для сталеливарних, коксохімічних і гірничодобувних підприємств [125, с. 8–14].

Вихідні балансові показники п'яти підприємств, потрібні для розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості та інтегральних моделей банкрутства,

систематизовано у табл. Г.4 (Додаток Г). До їхнього складу входять виручка, активи (загальні та оборотні), зобов'язання (загальні та поточні), власний капітал, нерозподілений прибуток, ЕВІТ і чистий прибуток за 2022–2024 рр. Звертають на себе увагу від'ємні значення власного капіталу у Камет-Сталі ($-290 \rightarrow -1\,170 \rightarrow +610$ млн грн) і Запоріжсталі ($-3\,700 \rightarrow -4\,600 \rightarrow +1\,700$ млн грн), що сигналізує про технічне банкрутство протягом 2022–2023 рр. і часткове відновлення у 2024 р. Натомість гірничозбагачувальні активи зберігали стійко позитивний власний капітал упродовж усього періоду. Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості охоплює чотири аналітичні блоки: ліквідність (поточна та швидка), структура капіталу (автономія, фінансування) [34, с. 89–90], рентабельність (ROA, ROE, ROS) та ділова активність (оборотність активів) [170, с. 18–22]. Результати розрахунків подано в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Коефіцієнти ліквідності та структури капіталу п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Показник	Рік	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівнГЗК	ЦГЗК
Поточна ліквідність	2022	0,60	0,57	0,85	1,45	1,13
	2023	0,59	0,51	0,90	1,55	1,19
	2024	0,63	0,58	1,00	1,63	1,49
Швидка ліквідність	2022	0,35	0,39	0,48	1,12	0,88
	2023	0,31	0,31	0,50	1,20	0,92
	2024	0,31	0,36	0,56	1,27	1,18
Коеф. автономії	2022	–0,009	–0,105	0,462	0,607	0,529
	2023	–0,026	–0,089	0,455	0,618	0,553
	2024	0,013	0,041	0,493	0,622	0,610
Коеф. фінансування	2022	–0,009	–0,095	0,857	1,545	1,123
	2023	–0,025	–0,082	0,836	1,615	1,235
	2024	0,013	0,043	0,971	1,648	1,565

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.11

Аналіз даних табл. 2.12 виявляє чітку диференціацію за фінансовою стійкістю. Коефіцієнт поточної ліквідності для ПрАТ «Камет-Сталь» і

ПАТ «Запоріжсталь» упродовж усіх трьох років залишається нижче 0,7, що більш ніж удвічі менше від нормативного 1,5. У ПрАТ «Запоріжжкокс» поточна ліквідність зростає від 0,85 у 2022 р. до 1,00 у 2024 р., наближаючись до норми. Гірничодобувні активи демонструють здоровий рівень ліквідності: ПрАТ «ПівнГЗК» – від 1,45 (2022 р.) до 1,63 (2024 р.); ПрАТ «ЦГЗК» – від 1,13 до 1,49. Коефіцієнт автономії показує ще більш виразну диференціацію: від’ємний для ПрАТ «Камет-Сталь» у 2022–2023 рр. та для ПАТ «Запоріжсталь» у тих самих роках; стабільно високий для ПрАТ «ПівнГЗК» (0,61-0,62). Динаміку автономії наочно ілюструє рис. 2.8.

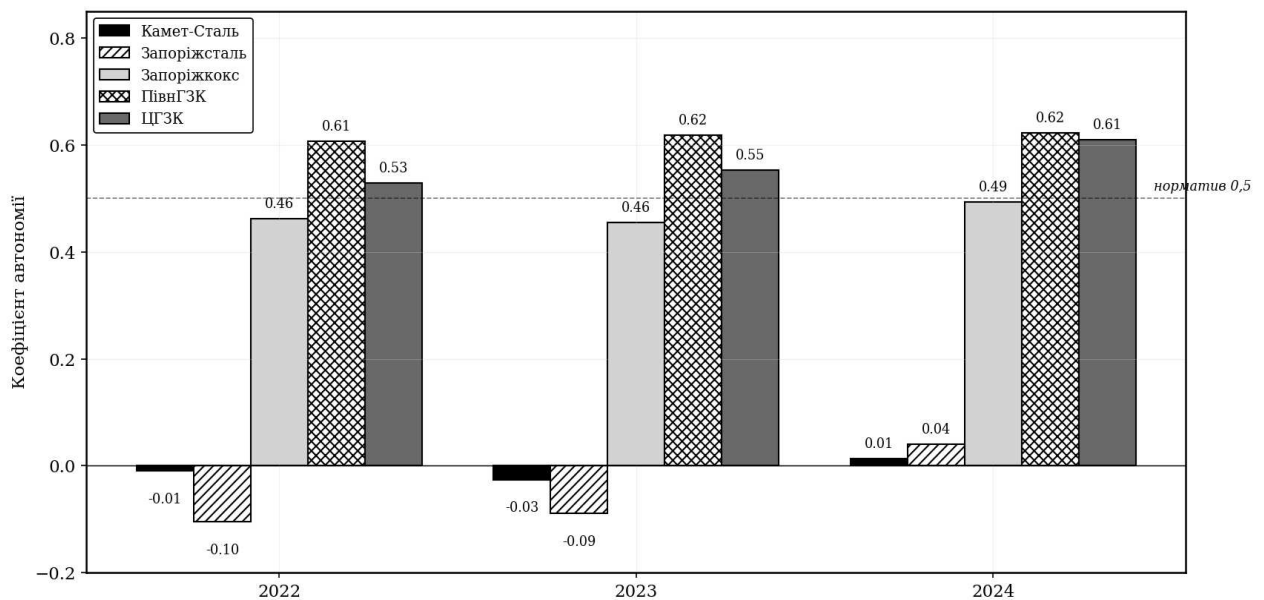

Рис. 2.8. Динаміка коефіцієнта автономії п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.12

Рис. 2.8 фіксує два прямо протилежні тренди. Сталеливарні активи перетинають нульову лінію автономії знизу вгору лише у 2024 р., що відображає вихід зі стану технічної неплатоспроможності за рахунок одноразового позитивного фінансового результату (прибуток ПАТ «Запоріжсталь» 10,67 млрд грн у 2024 р. – наслідок переоцінки активів та нормалізації цін на прокат). Гірничодобувні підприємства впродовж усіх трьох років демонструють зростаючий тренд автономії, що робить їх фінансовими донорами групи [125].

Розрахунок показників рентабельності та ділової активності наведено в табл. 2.13. Зведення цих чотирьох коефіцієнтів дозволяє побачити співвідношення фінансової результативності та ефективності використання активів [170, с. 28–30].

Таблиця 2.13

Показники рентабельності та оборотності активів п'яти підприємств Metinvest,
2022–2024 рр., %

Показник	Рік	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжюкс	ПівнГЗК	ЦГЗК
ROA (рентаб. активів)	2022	–2,14	–10,91	–3,20	+2,98	–0,87
	2023	–2,11	–7,05	+3,57	+33,57	+9,65
	2024	+3,12	+25,71	+6,25	+21,38	+19,66
ROE (рентаб. ВК)	2022	+237,52	+103,78	–6,93	+4,91	–1,64
	2023	+81,24	+79,35	+7,84	+54,35	+17,46
	2024	+249,39	+627,65	+12,69	+34,35	+32,22
ROS (рентаб. продажів)	2022	–2,16	–12,31	–2,48	+3,85	–1,12
	2023	–1,92	–7,56	+2,60	+41,98	+11,56
	2024	+2,59	+28,08	+4,38	+26,31	+24,17
Оборотність активів, разів	2022	0,988	0,886	1,292	0,775	0,777
	2023	1,099	0,933	1,373	0,800	0,835
	2024	1,206	0,916	1,426	0,812	0,814

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.11

Дані табл. 2.13 чітко поділяють підприємства на «генератори вартості» та «споживачі ресурсу». ПрАТ «ПівнГЗК» демонструє найвищу рентабельність активів – від 2,98 % у 2022 р. до 21,38 % у 2024 р., – підтверджуючи свою роль фінансового локомотива групи [133]. ПрАТ «ЦГЗК» у 2024 р. виходить на ROA 19,66 %, що є найкращим показником відновлення серед усіх п'яти активів. Сталеливарний дивізіон демонструє від'ємну рентабельність активів у 2022–2023 рр., часткове відновлення у 2024 р. до 3,12 % (ПрАТ «Камет-Сталь») та 25,71 % (ПАТ «Запоріжсталь» – ефект одноразової переоцінки) [125]. Оборотноість активів у сталеливарному контурі стабільно висока (0,89-1,21), що

підтверджує інтенсивне використання балансу; у гірничодобувному вона нижча (0,77-0,84), що типово для капіталоємних активів із довшим виробничим циклом [154, с. 12–15].

Аномально високі значення ROE (627,65 %) та ROA (249,39 %) ПАТ «Запоріжсталь» у 2024 р. зумовлені обліковим ефектом, а не операційним поліпшенням. Протягом 2022–2023 рр. підприємство зафіксувало від’ємний власний капітал (–3 700 та –4 600 млн грн) внаслідок накопичених збитків воєнного періоду. Відновлення позитивного власного капіталу (+1 700 млн грн у 2024 р.) при збереженні від’ємної EBITDA-маржі (–2,1 %) підтверджує: ROE/ROA є формальним артефактом низької бази, а не індикатором реального оздоровлення. Для операційного аналізу коректнішим є показник EBITDA-маржі.

Методологічно важливим є питання інтерпретації коефіцієнта X_4 (відношення балансової вартості власного капіталу до загальних зобов’язань) для підприємств з від’ємним власним капіталом. Класична специфікація моделі Е. Альтмана [150, с. 593–609] не передбачає від’ємних значень X_4 , оскільки калібрування здійснювалось на вибірці фінансово стійких і збанкрутілих компаній з позитивним балансом. У адаптації модифікованої моделі Z' для непублічних компаній (Altman, 1983), призначеної для ринків, що розвиваються, автор моделі рекомендує приймати $X_4 = 0$ при від’ємному власному капіталі. Така інтерпретація використана у дисертаційному дослідженні для ПрАТ «Камет-Сталь» (2022–2023 рр.) і ПАТ «Запоріжсталь» (2022–2023 рр.), що зафіксовано у табл. Г.6 (Додаток Г) значенням $X_4 = 0,000$. Зазначимо, що навіть якщо застосувати «м’яку» інтерпретацію з реальними від’ємними X_4 (відповідно $X_4 = -0,009, -0,025$ для Камет-Сталі і $X_4 = -0,095, -0,082$ для Запоріжсталі), всі чотири кейси однаково потрапляють до зони високого ризику банкрутства ($Z < 1,23$), тобто методологічний вибір не змінює інтегрального висновку діагностики, лише уточнює числове значення Z . Адаптована модифікована модель Z' з кепом $X_4 \geq 0$ обрана як більш консервативна, вона менш чутлива до «викидів» при технічній неплатоспроможності.

Для застосування в дослідженні обрано модифіковану модель Е. Альтмана для непублічних компаній (Z'-Score, Altman, 1983), оригінально обґрунтована в роботі Е. І. Altman [67, с. 4–22] і узагальнена в міжнародному порівняльному аналізі Е. І. Altman, М. Iwanicz-Drozdowska та співавторів [66, с. 131–171]. Інтегральний Z-показник за модифікованою моделлю Е. Альтмана розраховано за формулою 2.1:

$$Z = 0,717 \cdot X_1 + 0,847 \cdot X_2 + 3,107 \cdot X_3 + 0,420 \cdot X_4 + 0,998 \cdot X_5, \quad (2.1)$$

де X_1 – відношення робочого капіталу до загальних активів; X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до загальних активів; X_3 – відношення ЕВІТ до загальних активів; X_4 – відношення власного капіталу (балансова оцінка) до загальних зобов'язань; X_5 – відношення виручки до активів. Зони інтерпретації: Z менше 1,23 – висока ймовірність банкрутства; 1,23 не вище Z не вище 2,9 – зона невизначеності; Z більше 2,9 – фінансова стійкість [150, с. 598–602]. Результати розрахунку п'яти коефіцієнтів та інтегрального Z-показника для п'яти підприємств за 2022–2024 рр. деталізовано в табл. Г.6 (Додаток Г). Узагальнено: усі 9 розрахунків для Камет-Сталі та Запоріжсталі перебувають у зоні банкрутства ($Z < 1,23$); Запоріжжюкс, ПівнГЗК і ЦГЗК – у зоні невизначеності ($1,23 < Z < 2,9$), з тенденцією до поліпшення у 2024 р. Жодне підприємство групи за поточних умов не досягає зони фінансової стійкості за моделлю Альтмана. Динаміку Z-показника Альтмана за 2022–2024 рр. подано на рис. 2.9 із виділеними зонами банкрутства, невизначеності та стійкості.

Аналіз даних табл. Г.6 (Додаток Г) і рис. 2.9 виявляє три типологічно різні траєкторії. Перша – стійка зона ризику банкрутства: ПрАТ «Камет-Сталь» (Z від 0,588 у 2022 р. до 1,010 у 2024 р.) та ПАТ «Запоріжсталь» (Z від 0,218 до 0,606 у тих самих роках). Жодне зі значень не виходить вище 1,23 – нижньої межі зони невизначеності. Це означає, що навіть з урахуванням позитивного результату 2024 р., за моделлю Альтмана обидва сталеливарні активи перебувають у зоні

високої ймовірності банкрутства [150, с. 600–604]. Друга траєкторія – перехідна зона: ПрАТ «Запоріжжкокс» (Z 1,596 до 2,204) та ПрАТ «ЦГЗК» (Z 1,489 до 2,479). Підприємства рухаються вгору в межах зони невизначеності, наближаючись до нижньої межі стійкості (2,9). Третя траєкторія – найкраща в групі: ПрАТ «ПівнГЗК» (Z 1,884 до 2,542) – найвищі значення Z серед п'ятірки, але ще не перетинає поріг 2,9.

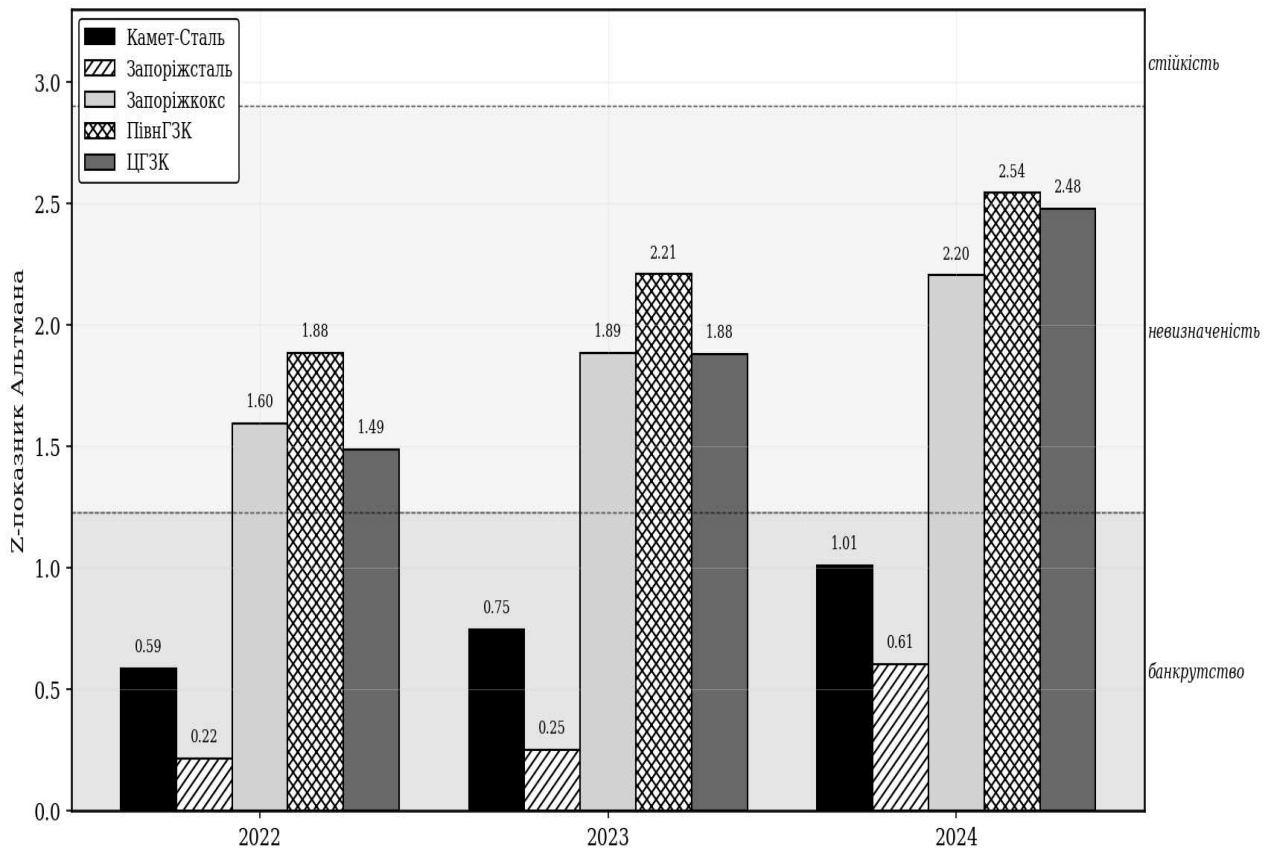

Рис. 2.9. Динаміка Z -показника модифікованої моделі Альтмана для п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором

Жодне з п'яти підприємств за моделлю Альтмана не входить у зону безумовної стійкості (Z більше 2,9). Це підтверджує тезу про системну фінансову нестабільність українського гірничо-металургійного комплексу в умовах воєнного шоку та потребу в комплексній антикризовій стратегії на рівні групи Metinvest [180, с. 232–237].

Модель Г. Спрінгейта побудована на чотирьох коефіцієнтах [170, с. 22–25] має такий вигляд (2.2):

$$Z = 1,03 \cdot A + 3,07 \cdot B + 0,66 \cdot C + 0,4 \cdot D, \quad (2.2)$$

де A – відношення робочого капіталу до активів; B – відношення ЕВІТ до активів; C – відношення прибутку до оподаткування від операційної діяльності (ЕВТ_оп, з табл. Г.4 (Додаток Г)) до поточних зобов'язань; D – відношення виручки до активів. Використання ЕВТ_оп замість загального чистого прибутку є методологічно обґрунтованим вибором: дискримінантна модель Г. Спрінгейта створювалась для прогнозу банкрутства за рахунок операційної ефективності, а не сукупного фінансового результату, який може включати одноразові доходи (переоцінка, курсові різниці), що не повторюються в наступних звітних періодах і не характеризують стійкість бізнес-моделі підприємства. Точність прогнозу за оригінальним обґрунтуванням автора – 92,5 % [170, с. 24–25]. Розрахунок коефіцієнтів A , B , C , D та інтегрального Z -показника моделі Спрінгейта для п'яти підприємств за 2022–2024 рр. деталізовано в табл. Г.7 (Додаток Г). Результати збігаються з висновками моделі Альтмана за 13 з 15 розрахунків (87 % збігу) – це підтверджує надійність методу триангуляції; розбіжності виникають лише для Запоріжсталі у 2024 р., де моделі дають близькі, але різні зони ризику.

Методологічно важливо наголосити: оскільки вихідні дані сформовано через декомпозицію консолідованої звітності Metinvest B. V. з похибкою $\pm 15\%$, абсолютні значення Z -показників усіх моделей мають трактуватися як орієнтовні, а не точні. Аналогічну логіку вже застосовано вище для коефіцієнта X_4 моделі Альтмана (значення $X_4 = 0$ проти реальних від'ємних), де методологічний вибір не змінював інтегрального висновку. Динаміку Z -показника за моделлю Альтмана для п'яти підприємств представлено на рис. 2.10.

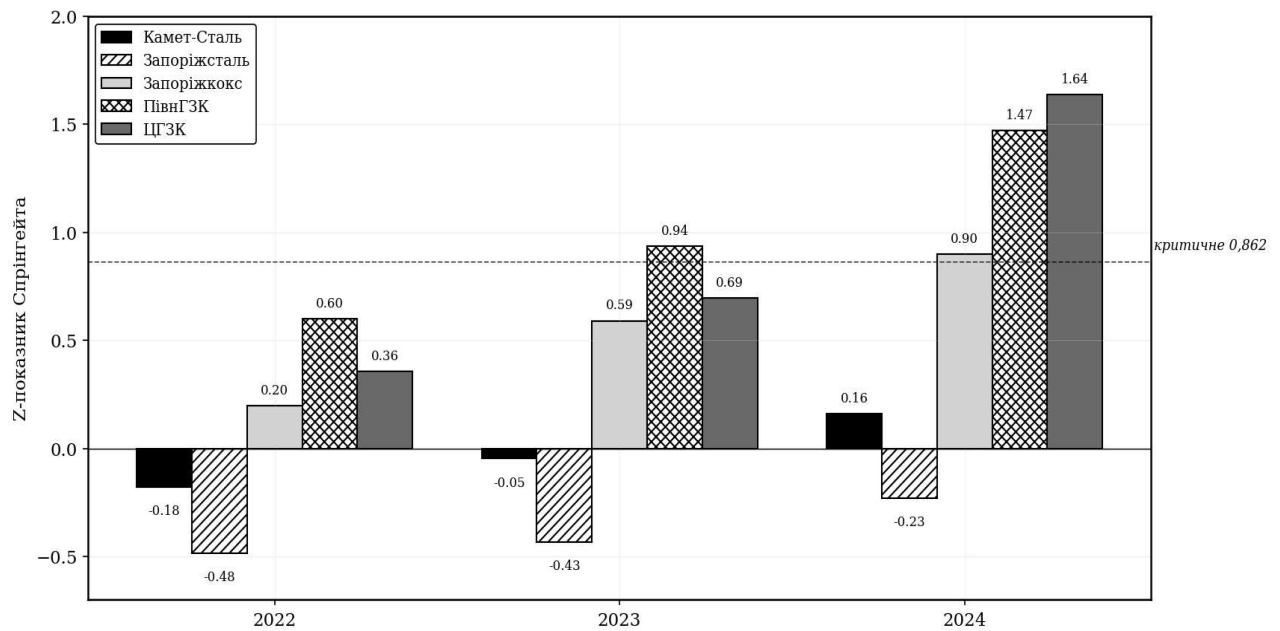

Рис. 2.10. Динаміка Z-показника моделі Спрінгейта для п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.13

Модель Спрінгейта формує дещо іншу картину порівняно з моделлю Альтмана. ПрАТ «Запоріжжкокс» у 2024 р. виходить за критичне значення 0,862 ($Z = 0,898$), потрапляючи в зону фінансової стійкості, тоді як Альтман у цей рік ще тримає підприємство в зоні невизначеності. Гірничодобувні активи за Спрінгейтом сильніше відриваються від критичного порогу: ПрАТ «ПівнГЗК» у 2024 р. – $Z = 1,471$; ПрАТ «ЦГЗК» – $Z = 1,637$. Сталеливарний дивізіон залишається в зоні загрози банкрутства всі три роки: ПрАТ «Камет-Сталь» – Z від $-0,178$ до $+0,161$; ПАТ «Запоріжсталь» – Z від $-0,484$ до $-0,229$. Від'ємні значення Z формуються через негативні коефіцієнти А (від'ємний робочий капітал) і В (від'ємний ЕВІТ) [170, с. 23–24].

Модель Р. Таффлера орієнтована на середні та великі промислові підприємства і має вигляд (2.3) [170, с. 26–28]:

$$Z = 0,53 \cdot X_1 + 0,13 \cdot X_2 + 0,18 \cdot X_3 + 0,16 \cdot X_4, \quad (2.3)$$

де X_1 – відношення прибутку до оподаткування від операційної діяльності (ЕВТ_{оп}, з табл. Г.4 (Додаток Г)) до поточних зобов'язань (найбільша вага в моделі – 0,53, що становить майже 53 % від суми абсолютних значень коефіцієнтів і робить модель особливо чутливою саме до операційної прибутковості, а не загального фінансового результату); X_2 – відношення оборотних активів до загальних зобов'язань; X_3 – відношення поточних зобов'язань до загальних активів; X_4 – відношення виручки до активів. Зони інтерпретації: Z більше 0,3 – фінансова стійкість; 0,2 не нижче Z не нижче 0,3 – невизначеність; Z менше 0,2 – загроза банкрутства [170, с. 27–28]. Розрахунок коефіцієнтів та Z -показника моделі Таффлера для п'яти підприємств за 2022–2024 рр. наведено в табл. Г.8 (Додаток Г). Модель Таффлера загалом більш «оптимістична» – у зону фінансової стійкості потрапляє 9 з 15 розрахунків, що пояснюється структурою моделі (більша вага показника X_2 – оборотні активи / загальні зобов'язання). Для Запоріжсталі модель показує невизначеність у всі три роки, що узгоджується з висновками інших моделей. Модель Таффлера формує найоптимістичніший сигнал серед п'яти моделей. Це пояснюється структурою її ваг: найбільший коефіцієнт (0,53) має відношення прибутку до поточних зобов'язань, що в умовах прибуткового 2024 р. компенсує негативні значення інших факторів. ПрАТ «Камет-Сталь» уже у 2023 р. виходить у зону стійкості ($Z = 0,311$), що йде врозріз із сигналами Альтмана та Спрінгейта. Це показовий випадок методологічного розриву між моделями: при від'ємному робочому капіталі та чистому збитку Таффлер усе ще оцінює стійкість як достатню, бо оборотність активів і відношення оборотних активів до зобов'язань залишаються в нормі [170, с. 28]. Інтерпретація: модель Таффлера недооцінює довгострокові ризики прифронтового розташування й структурної розбалансованості капіталу. ПАТ «Запоріжсталь» – єдине з п'ятірки, що за Таффлером залишається в зоні невизначеності всі три роки ($Z = 0,233$ – $0,246$).

Модель Дж. Ольсона (J. Ohlson, O-score) побудована на балансових показниках без потреби розраховувати ринкову вартість капіталу [140, с. 109–131]. Це одна з перших logit-моделей прогнозування банкрутства: вона оцінює

не дискримінантний бал, а безпосередньо ймовірність неплатоспроможності. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємства як передумову фінансової стійкості розглянуто у праці Ю. Огренич, К. Мельникової та А. Момот [142]. Формула моделі (2.4):

$$O = -1,32 - 0,407 \cdot \ln(TA/P) + 6,03 \cdot (TL/TA) - 1,43 \cdot (WC/TA) + \\ 0,0757 \cdot (CL/CA) - 2,37 \cdot (NI/TA) - 1,83 \cdot (FFO/TL) + 0,285 \cdot INTWO - \\ 1,72 \cdot OENEG - 0,521 \cdot CHIN, \quad (2.4)$$

де TA – активи; TL – загальні зобов'язання; CA – оборотні активи; CL – поточні зобов'язання; NI – чистий прибуток; WC = CA – CL – робочий капітал; FFO = NI + амортизація; INTWO = 1 за чистого збитку в поточному і попередньому роках (інакше 0); OENEG = 1, якщо TL > TA (інакше 0); CHIN = $(NI_t - NI_{t-1}) / (|NI_t| + |NI_{t-1}|)$. Ймовірність банкрутства обчислюється як $P_b = 1 / (1 + e^{(-O)})$. Шкала інтерпретації за ймовірністю: P_b менше 0,20 – фінансова стійкість; 0,20 не нижче P_b менше 0,50 – невизначеність; 0,50 не нижче P_b менше 0,80 – загроза банкрутства; P_b не менше 0,80 – банкрутство (максимальний ризик).

Розрахунок O-score за дев'ятьма предикторами та визначення зони ймовірності банкрутства для п'яти підприємств за 2022–2024 рр. деталізовано в табл. Г.9 (Додаток Г). На відміну від дискримінантних моделей, Ольсон стискає результат у діапазон ймовірності [0; 1], тому дає згладжену, але добре впорядковану картину: для Запоріжсталі P_b знижується з 0,634 (2022 р., загроза банкрутства) до 0,260 у 2024 р. (зона невизначеності) – траєкторія, що відображає вихід підприємства з гострої фази фінансової трансформації, типової для багатошарової турбулентності 2022–2024 рр. У 2022 і 2023 рр. сталеливарний дивізіон тримається в зоні підвищеного ризику: ПАТ «Запоріжсталь» – P_b = 0,634 та 0,527 (загроза банкрутства); ПрАТ «Камет-Сталь» – P_b = 0,452 та 0,418 (невизначеність на верхній межі); ПрАТ «Запоріжжкокс» у 2022 р. – P_b = 0,228

(невизначеність). Ці підвищені значення формуються двома факторами: від’ємним робочим капіталом (WC менше 0, що збільшує член $-1,43 \cdot WC/TA$) і високим фінансовим важелем (TL/TA близько одиниці або вище – за технічної неплатоспроможності спрацьовує ще й індикатор $OENEG = 1$). У 2024 р. сталеливарні активи зміщуються в зону невизначеності: ПАТ «Запоріжсталь» – $P_b = 0,260$, ПрАТ «Камет-Сталь» – $P_b = 0,497$ (гранична клітинка на межі з зоною загрози). ПрАТ «ПівнГЗК» зберігає зону фінансової стійкості всі три роки ($P_b = 0,010$ до $0,001$ до $0,005$). Logit-природа моделі робить її менш чутливою до одноразових сплесків прибутку, ніж дискримінантні моделі: аномальний чистий результат Запоріжсталі 2024 р. (+10,67 млрд грн від переоцінки активів) не переводить підприємство одразу в зону мінімального ризику, а лише пом’якшує оцінку до невизначеності, що методологічно коректніше відображає збереження структурної розбалансованості капіталу [140, с. 116–120].

Універсальна дискримінантна функція О. О. Терещенка побудована спеціально на даних українських підприємств, що пройшли санацію або процедуру банкрутства, і має вигляд (2.5) [136, с. 145–152]:

$$Z = 1,5 \cdot X_1 + 0,08 \cdot X_2 + 10 \cdot X_3 + 5 \cdot X_4 + 0,3 \cdot X_5 + 0,1 \cdot X_6, \quad (2.5)$$

де X_1 – відношення суми чистого прибутку та амортизації до зобов’язань (грошовий потік до боргу); X_2 – відношення активів до зобов’язань; X_3 – рентабельність активів ($ЧП/А$) із найвищим ваговим коефіцієнтом 10; X_4 – рентабельність продажів ($ЧП/В$); X_5 – відношення запасів до виручки; X_6 – оборотність активів. Зони інтерпретації: Z більше 2 – фінансова стійкість; 1 менше Z не вище 2 – невизначеність; 0 не нижче Z не вище 1 – загроза банкрутства; Z менше 0 – підприємство є банкрутом [136, с. 150–152]. Розрахунок шести коефіцієнтів та інтегрального Z -показника моделі Терещенка для п’яти підприємств за 2022–2024 рр. деталізовано в табл. Г.10 (Додаток Г). Модель Терещенка – найжорсткіша серед застосованих: у 5 з 15 розрахунків

результат потрапляє в зону «банкрут» (Камет-Сталь і Запоріжсталь 2022–2023 рр., Запоріжжюкс 2022 р.). Водночас модель фіксує найбільший контраст між проблемними і стійкими активами: ПівнГЗК і ЦГЗК у 2023–2024 рр. показують Z від +2,323 до +7,289 (зона стійкості), що пояснюється високою рентабельністю гірничозбагачувальних активів за поточних цін на залізну руду. Модель Терещенка дає найбільш концентровану картину фінансової розбалансованості сталеливарного контуру. ПрАТ «Камет-Сталь» у 2022 та 2023 рр. за моделлю має статус банкрута ($Z = -0,047$ та $Z = -0,024$ відповідно – від’ємні значення). ПАТ «Запоріжсталь» – найгірша оцінка: $Z = -1,577$ (2022 р.) та $Z = -0,896$ (2023 р.). Висока чутливість моделі до рентабельності активів (вага коефіцієнта $X_3 = 10$) забезпечує таку категоричність [136, с. 151]. У 2024 р. ситуація радикально змінюється: ПАТ «Запоріжсталь» отримує $Z = 4,678$ (зона стійкості), ПрАТ «ПівнГЗК» – $Z = 4,825$, ПрАТ «ЦГЗК» – $Z = 4,437$. Така амплітуда коливань підтверджує, що модель Терещенка добре пристосована для діагностування фінансових режимів українських підприємств: вона жорстко карає за збиткові та технічно неплатоспроможні роки і високо оцінює роки прибуткової стабілізації. ПрАТ «Запоріжжюкс» залишається в зоні невизначеності всі три роки, що відображає його перехідний фінансовий стан.

Окремої методичної уваги потребує вибір показника прибутку для коефіцієнтів S моделі Спрінгейта і X_1 моделі Таффлера. Класичні специфікації обох моделей передбачають використання «прибутку до оподаткування», що в українській фінансовій звітності відповідає рядку 2290 ф. № 2 «Звіт про фінансові результати». Однак для підприємств, які упродовж досліджуваного періоду 2022–2024 рр. зазнавали суттєвого впливу одноразових облікових подій – переоцінки основних засобів унаслідок воєнних руйнувань і зміни облікової політики, курсових різниць від девальвації гривні (від 36,57 до 41,29 грн/USD за 2022–2024 рр.), втрат від знецінення активів у зоні бойових дій – пряме використання рядка 2290 викривлює оцінку фінансової стійкості, оскільки одноразові переоцінки можуть формувати позитивний фінансовий результат при

операційній збитковості (показовий випадок – ПАТ «Запоріжсталь» у 2024 р. з чистим прибутком +10 670 млн грн при від’ємній EBITDA-маржі –2,1 %). Тому у дисертаційному дослідженні в обох моделях замість стандартного «прибутку до оподаткування» застосовано показник EBT_{оп} – «прибуток (збиток) від операційної діяльності до оподаткування», значення якого систематизовано у табл. Г.4 (Додаток Г). Такий підхід є методологічно консервативним і відповідає рекомендаціям Е. Альтмана щодо адаптації дискримінантних моделей до постшокових економічних умов [149, с. 605–609].

Інтегральне порівняння висновків п’яти моделей за принципом триангуляції наведено в табл. 2.14. [170, с. 30–32].

Таблиця 2.14

Зведена матриця діагностики ймовірності банкрутства п’яти підприємств

Metinvest за п’ятьма моделями, 2022–2024 рр.

Підприємств о	Рік	Альтман	Спрінгейт	Таффлер	Ольсон	Терещенко	Інтегральний рейтинг
Камет-Сталь	2022	З	З	Н	Н	Б	0,400
	2023	З	З	С	Н	Б	0,466
	2024	З	З	С	Н	З	0,532
Запоріжсталь	2022	З	З	Н	З	Б	0,332
	2023	З	З	Н	З	Б	0,332
	2024	З	З	Н	Н	С	0,600
Запоріжжкокс	2022	Н	З	Н	Н	Б	0,468
	2023	Н	З	С	С	Н	0,734
	2024	Н	С	С	С	Н	0,868
ПівніГЗК	2022	Н	З	С	С	Н	0,734
	2023	Н	С	С	С	С	0,934
	2024	Н	С	С	С	С	0,934
ЦГЗК	2022	Н	З	Н	С	З	0,600
	2023	Н	З	С	С	С	0,800
	2024	Н	С	С	С	С	0,934

Примітка: сформовано автором

Візуалізацію матриці діагностики у вигляді теплової карти подано на рис. 2.11. Колірна шкала підкреслює зони максимального ризику (чорний – банкрутство) і зони стійкості (білий).

	Альтман	Спрінгейт	Таффлер	Ольсон	Терещенко
Камет-Сталь 2022	З	З	Н	Н	Б
Камет-Сталь 2023	З	З	С	Н	Б
Камет-Сталь 2024	З	З	С	Н	З
Запоріжсталь 2022	З	З	Н	З	Б
Запоріжсталь 2023	З	З	Н	З	Б
Запоріжсталь 2024	З	З	Н	Н	С
Запоріжкокс 2022	Н	З	Н	Н	Б
Запоріжкокс 2023	Н	З	С	С	Н
Запоріжкокс 2024	Н	С	С	С	Н
ПівнГЗК 2022	Н	З	С	С	Н
ПівнГЗК 2023	Н	С	С	С	С
ПівнГЗК 2024	Н	С	С	С	С
ЦГЗК 2022	Н	З	Н	С	З
ЦГЗК 2023	Н	З	С	С	С
ЦГЗК 2024	Н	С	С	С	С

С — фінансова стійкість
 З — загроза банкрутства
 Н — невизначеність
 Б — банкрутство

Рис. 2.11. Теплова карта діагностики ймовірності банкрутства п'яти підприємств Metinvest за п'ятьма моделями (Альтман, Спрінгейт, Таффлер, Ольсон, Терещенко), 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.14

Аналіз матриці триангуляції (табл. 2.14) виявляє три рівні узгодженості висновків. Перший – повна узгодженість усіх п'яти моделей: ПрАТ «ПівнГЗК» 2023 та 2024 рр. демонструє стабільну стійкість за чотирма моделями (виняток –

Альтман, який тримає підприємство в зоні невизначеності через консервативну межу 2,9). ПрАТ «Камет-Сталь» 2022 та 2023 рр. – узгоджений сигнал критичного ризику за моделями Альтмана, Спрінгейта та Терещенка [136, с. 151]. Другий рівень – часткова узгодженість: одна-дві моделі дають сигнал, що відрізняється від більшості. Показовий випадок – ПрАТ «Камет-Сталь» 2024 р., де Таффлер переводить підприємство в зону стійкості (через високу чутливість до поточної прибутковості), а решта моделей залишають його в зоні ризику. Третій рівень – методологічна розбіжність: ПАТ «Запоріжсталь» 2024 р. – Таффлер і Ольсон у зоні невизначеності, Терещенко в зоні стійкості, Альтман у зоні високого ризику. Така амплітуда відображає унікальний фінансовий профіль 2024 р.: одноразова переоцінка активів сформувала аномально високий чистий результат (10,67 млрд грн), на який різні моделі реагують по-різному.

Інтегральний кризовий рейтинг підприємств за всіма п'ятьма моделями та трьома роками подано на рис. 2.12.

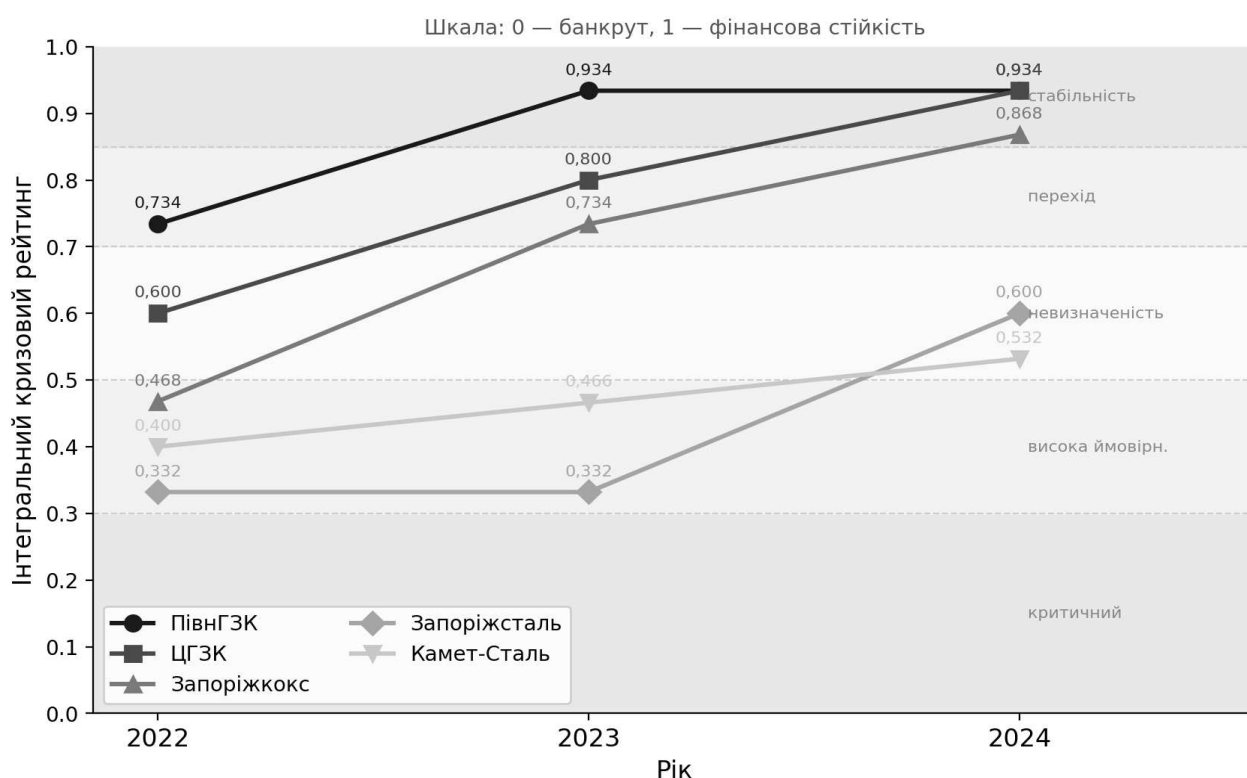

Рис. 2.12. Інтегральний кризовий рейтинг п'яти підприємств Metinvest за результатами триангуляції п'яти моделей, 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.14

Рис. 2.12 формує чітку ієрархію антикризового профілю п'яти підприємств за 2022–2024 рр. Інтегральний рейтинг ПрАТ «ПівнГЗК» зростає з 0,734 (2022 р.) до 0,934 (2024 р.) – найкраща траєкторія в групі. ПрАТ «ЦГЗК» демонструє найбільшу динаміку: з 0,600 у 2022 р. до 0,934 у 2024 р. ПрАТ «Запоріжжкокс» має плавне зростання: 0,468 до 0,734 до 0,868. ПрАТ «Камет-Сталь» залишається в нижньому квадранті – рейтинг 0,400 (2022 р.) до 0,466 (2023 р.) до 0,532 (2024 р.). Для ПАТ «Запоріжсталь» простежується U-подібна траєкторія: 0,332 до 0,332 до 0,600, що відображає поліпшення показників за рахунок виходу на чистий прибуток у 2024 р. при збереженні структурної розбалансованості капіталу [125].

Підсумовуючи результати розрахунку показників фінансової стійкості та ймовірності банкрутства п'яти підприємств Metinvest, можна виокремити п'ять висновків, що становлять кількісну основу для переходу до оцінки шестикомпонентної стійкості (підрозділі 2.3) і формування антикризової стратегії на рівні групи.

Перший висновок – диференціація фінансового профілю п'яти системоутворюючих підприємств є структурною і не вирівнюється навіть у роки часткового відновлення. Гірничодобувний сегмент (ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК») виступає фінансовим ядром стійкості з інтегральним рейтингом 0,934 у 2024 р.; коксохімічний (ПрАТ «Запоріжжкокс») перебуває у проміжній зоні стабілізації (0,868); сталеливарний (ПрАТ «Камет-Сталь», ПАТ «Запоріжсталь») залишається у зоні структурного ризику з інтегральним рейтингом 0,532-0,600.

Другий висновок стосується ПрАТ «Камет-Сталь» [42]: у 2022 і 2023 рр. одночасно фіксуються ознаки технічної неплатоспроможності – від'ємний власний капітал (–290 та –1 170 млн грн), від'ємний робочий капітал (–9 100 та –13 400 млн грн), чисті збитки (–688,8 та –950,5 млн грн). За моделлю Терещенка підприємство в ці роки має статус банкрута ($Z = -0,047$ та $-0,024$) [136, с. 151]. Така констатація вимагає окремої антикризової реакції на рівні групи Metinvest, яка підтримує комбінат через внутрішньокорпоративне фінансування.

Третій висновок – ПАТ «Запоріжсталь» демонструє унікальний випадок дисонансу між короткостроковою прибутковістю та довгостроковою фінансовою розбалансованістю. Чистий прибуток 10,67 млрд грн у 2024 р. за рахунок одноразової переоцінки активів поліпшив оцінки Терещенка ($Z = 4,678$) і Таффлера ($Z = 0,246$); модель Ольсона відреагувала стриманіше, перевівши підприємство лише в зону невизначеності ($P_b = 0,260$), а Z -показник Альтмана залишився у зоні високого ризику ($Z = 0,606$), а власний капітал лише ледь виходить у позитивну зону. Це свідчить про те, що структурне відновлення комбінату вимагає не одноразових прибутків, а сталого позитивного грошового потоку та поетапного відновлення капіталу [180, с. 234–237].

Четвертий висновок – методологічна триангуляція п'яти моделей виявляє чотири патерни узгодженості. Найбільш стабільний сигнал – за моделями Альтмана та Ольсона, які поряд із моделлю Терещенка формують ядро діагностики. Модель Спрінгейта найкраще диференціює перехідні стани (зони невизначеності майже не виникає завдяки бінарній шкалі). Модель Таффлера схильна до оптимізму у короткостроковому горизонті – її висновки потребують верифікації через інші моделі. Модель Терещенка найкраще пристосована до українських реалій, але виявляє високу чутливість до екстремальних значень рентабельності активів [170, с. 30–32].

П'ятий висновок – результати триангуляції п'яти моделей формують емпіричну основу для подальшої роботи у підрозділі 2.3, де фінансові показники доповнюватимуться оцінками операційної, логістичної, кадрової, екологічно-регуляторної та зовнішньоінституційної стійкості. Шестикомпонентна модель стійкості, теоретично обґрунтована у підрозділі 1.3, потребує саме такої кількісної бази, де фінансовий вимір поєднується з якісними оцінками інших п'яти вимірів. Інтегральний рейтинг п'яти підприємств за результатами триангуляції моделей банкрутства слугуватиме базовим індикатором фінансового виміру у системі антикризових пріоритетів групи Metinvest.

2.3. Обґрунтування доцільності формування антикризової стратегії промислових підприємств

Аналіз ефективності п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest у підрозділ 2.1 та діагностика їхньої фінансової стійкості і ймовірності банкрутства у підрозділ 2.2 створюють емпіричну базу для центрального методичного запитання дисертаційного дослідження – чи потрібна великим промисловим підприємствам в умовах багатшарової турбулентності окрема антикризова стратегія як самостійний управлінський контур, або достатньо традиційних механізмів стратегічного планування, ризик-менеджменту та фінансового контролю. Для відповіді на це запитання необхідно перейти від аналізу окремих вимірів стану підприємств до інтегрованої оцінки їхньої стійкості, виявлення прогалин у наявній антикризовій архітектурі та кількісного обґрунтування економічної доцільності розробки авторської моделі антикризової стратегії.

Структура підрозділу 2.3 побудована за логікою «діагностика – оцінка – обґрунтування». Першим кроком здійснюється шестикомпонентне оцінювання стійкості п'яти підприємств за моделлю, обґрунтованою у підрозділі 1.3, з розрахунком інтегрального показника стійкості системи (ICC). Другим – проводиться диференційований PESTEL-аналіз зовнішнього середовища, що демонструє різну вразливість окремих активів до зовнішніх шоків. Третім – здійснюється SWOT-аналіз системи Metinvest як інтегрованого об'єкта антикризового управління. Четвертим кроком виявляються шість системних прогалин у наявній антикризовій архітектурі холдингу. На завершення подається кількісне обґрунтування доцільності формування авторської антикризової стратегії через зіставлення поточного інтегрального показника стійкості з цільовим рівнем.

Шестикомпонентна модель оцінювання стійкості підприємства, теоретичні засади якої викладено в підрозділі 1.3, охоплює фінансову, операційну, логістичну, кадрову, екологічно-регуляторну та

зовнішньоінституційну стійкість [134, с. 7–10]. Для забезпечення прозорості розрахунків застосовано п'ятибальну шкалу оцінювання, де 1 бал означає критичну вразливість компонента, 2 – низьку стійкість, 3 – середню, 4 – високу, 5 – дуже високу. Оцінювання проведено на основі узагальнення даних підрозділу 2.1 (виробничі та фінансові показники), підрозділу 2.2 (інтегральний кризовий рейтинг за п'ятьма моделями банкрутства), а також якісного аналізу логістичних, кадрових, екологічно-регуляторних і зовнішньоінституційних факторів за відкритими джерелами Metinvest [61; 78; 80], GMK Center [71; 101; 125] та EUROFER. Результати оцінки наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Шестикомпонентне оцінювання стійкості п'яти підприємств Metinvest за п'ятибальною шкалою

Компонент стійкості	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжю КС	ПівнГЗК	ЦГЗК
Фінансова	3,3	3,1	3,5	4,3	4,1
Операційна	3,2	2,8	3,0	3,5	3,4
Логістична	3,0	3,0	2,8	3,2	3,2
Кадрова	3,1	2,9	3,0	3,2	3,2
Екологічно-регуляторна	2,5	2,0	2,3	3,8	4,5
Зовнішньоінституційна	3,2	2,7	2,8	3,1	3,1
Інтегральний показник підприємства	3,05	2,75	2,90	3,52	3,58

Примітка: сформовано автором [134, с. 12–14]

Візуалізацію результатів оцінювання подано на рис. 2.13, який наочно демонструє різні профілі стійкості п'яти підприємств за шістьма компонентами. Аналіз даних табл. 2.15 і рис. 2.13 виявляє три типологічно різні профілі стійкості. Гірничодобувний сегмент (ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК») демонструє найвищу інтегральну стійкість (3,52 та 3,58 бала відповідно) з максимальними оцінками за фінансовою (4,3 та 4,1) і екологічно-регуляторною (3,8 та 4,5) компонентами. Високий показник екологічно-регуляторної стійкості ЦГЗК (4,5) пояснюється його статусом єдиного в Україні продуцента DR-окатишів, що відповідають вимогам європейської зеленої металургії та механізму CBAM.

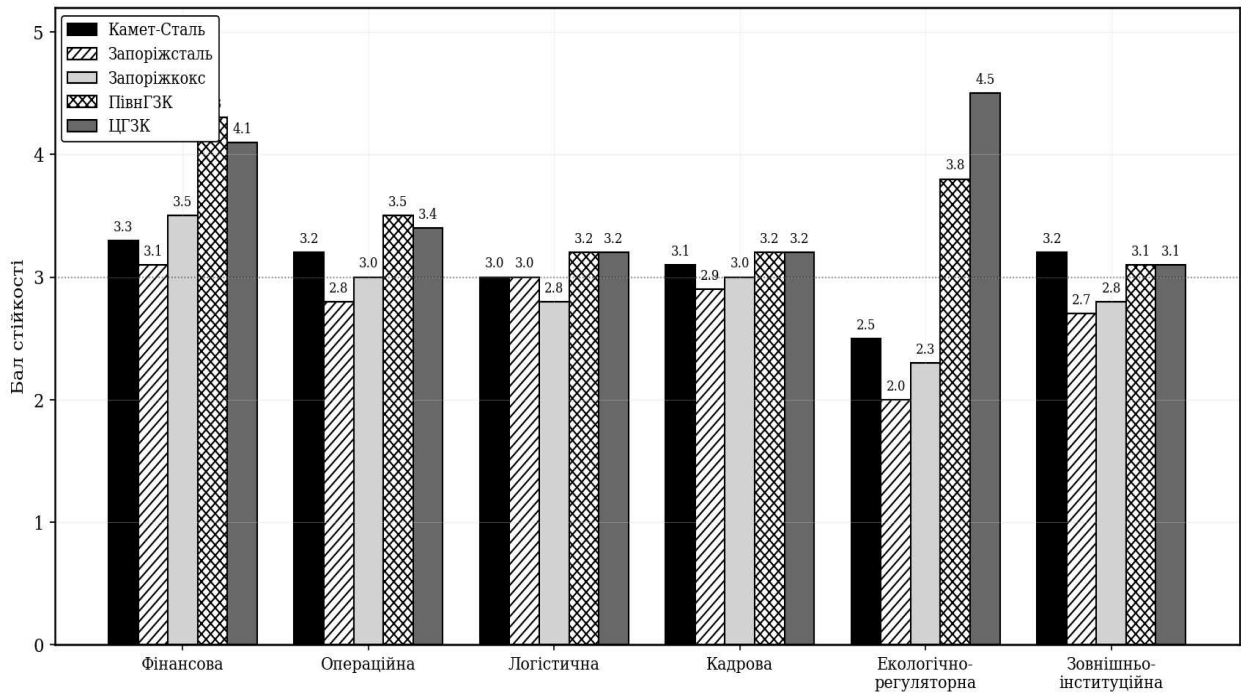

Рис. 2.13. Шестикомпонентний профіль стійкості п'яти підприємств Metinvest

Примітка: сформовано автором

Сталеливарний сегмент (ПрАТ «Камет-Сталь», ПАТ «Запоріжсталь») перебуває у нижній частині шкали з інтегральними показниками 3,05 та 2,75. ПАТ «Запоріжсталь» отримав найнижчу серед усіх п'яти оцінку екологічно-регуляторної стійкості (2,0) – наслідок поєднання мартенівської технології виплавки сталі (найвищий вуглецевий слід серед усіх активів групи, понад 2,2 т CO₂/т сталі) з прифронтовою локацією в Запоріжжі. Коксохімічний сегмент (ПрАТ «Запоріжжкокс») посідає проміжне положення з інтегральним показником 2,90, що віддзеркалює суперечливий характер його стійкості: відносна фінансова стабільність (3,5) поєднується з критичною сировинною залежністю (логістична стійкість лише 2,8) після зупинки Покровської вугільної групи у березні 2025 р. [116].

Згідно з прийнятою шкалою інтерпретації (табл. 2.16), три з п'яти підприємств групи належать до зони середньої стійкості (2,5-3,4 бала), тоді як ПрАТ «ПівнГЗК» і ПрАТ «ЦГЗК» досягли зони високої стійкості (3,5-4,4 бала). Жодне з підприємств не потрапило ні в зону дуже високої, ні в зону критичної

стійкості, що відображає поточний адаптаційний стан групи: збережена операційна функціональність за наявності системних вразливостей в окремих компонентах.

Таблиця 2.16

Шкала інтерпретації п'ятибального інтегрального показника стійкості

Діапазон балів	Рівень стійкості	Управлінська інтерпретація
4,5-5,0	Дуже висока	Підприємство здатне витримати багатошарові зовнішні шоки без структурних змін; антикризові заходи мають превентивний характер
3,5-4,4	Висока	Стійкість забезпечує контрольовану адаптацію без екстрених заходів; достатньо моніторингу і точкових коригувань
2,5-3,4	Середня	Окремі компоненти потребують посилення; ризик ескалації за погіршення зовнішніх умов; необхідні стабілізаційні заходи
1,5-2,4	Низька	Системна вразливість; потрібні негайні антикризові заходи у вразливих компонентах
1,0-1,4	Критична	Загроза втрати функціональності підприємства; режим оперативного антикризового управління

Примітка: сформовано автором [90, с. 158–184; 121, с. 71–79]

Аналітична інтерпретація балів за окремими компонентами стійкості потребує опори на конкретні дані з підрозділу 2.1 і 2.2. Фінансова стійкість безпосередньо співвідноситься з результатами триангуляції моделей банкрутства: інтегральний кризовий рейтинг ПрАТ «ПівнГЗК» 0,93 за 2024 р. (табл. 2.14) узгоджується з оцінкою фінансової стійкості 4,3 бала; рейтинг 0,67 для ПАТ «Запоріжсталь» – з балом 3,1 (підвищеним за рахунок одноразового позитивного фінансового результату 2024 р.); рейтинг 0,53 для ПрАТ «Камет-Сталь» – з балом 3,3 (відновлення після технічної неплатоспроможності 2022–2023 рр.). Така узгодженість методологічно підтверджує валідність шестикомпонентної моделі.

Операційна стійкість оцінюється через рівень завантаження потужностей, технологічну гнучкість та частоту вимушених простоїв. ПрАТ «ПівнГЗК» демонструє найвищий рівень операційної стійкості (3,5 бала) завдяки відновленню до 100 % потужності в Q4 2024 р. та диверсифікації потоків між

експортом і внутрішнім споживанням групи. ПАТ «Запоріжсталь» отримав 2,8 бала через критичну вразливість мартенівського процесу до перебоїв електропостачання: блекаут січня 2026 р. призвів до падіння виплавки сталі на 15,8 %. Завантаження потужностей 30 % від трьох діючих доменних печей (з чотирьох довоєнних) додатково знижує операційну ефективність порівняно з титовими активами.

Логістична стійкість має найрівномірніший розподіл балів серед п'яти підприємств (від 2,8 до 3,2), що відображає системний характер логістичних ризиків в умовах війни. Найнижчий бал у ПрАТ «Запоріжжкокс» (2,8) пояснюється 100 % імпортною залежністю від коксівного вугілля [9] після зупинки Покровської групи [102]. Океанський «вугільний міст» з United Coal Company (США) [26], створений у березні-квітні 2025 р. за 4-6 тижнів, дозволив уникнути зупинки коксових батарей, однак наразі залишається експромтним рішенням, яке не закріплене формалізованим протоколом резервування на випадок повторного порушення морської логістики (детальніше про це у розрізі прогалин нижче).

Кадрова стійкість лежить у вузькому діапазоні 2,9-3,2 бала, що віддзеркалює системний характер кадрової кризи в українській металургії. Структурний дефіцит вузькопрофільних спеціалістів – машиністів екскаваторів і прохідників (ПрАТ «ЦГЗК», ПрАТ «ПівнГЗК», цикл підготовки 5-7 років), машиністів МБЛЗ і прокатників (ПрАТ «Камет-Сталь», ПАТ «Запоріжсталь»), коксохіміків (ПрАТ «Запоріжжкокс») – не може бути оперативно покритий за рахунок ринку праці. Корпоративні програми Metinvest «Шлях героя», «Метинвест Політехніка», ветеранські простори [45] діють на рівні групи, але їх потенціал не безмежний: 17 % штату групи перебуває у складі ЗСУ (вдвічі більше за середній показник по великому бізнесу України).

Екологічно-регуляторна стійкість має найбільший розкид (від 2,0 до 4,5 бала), що відбиває технологічну біполярність холдингу. Гірничодобувний сегмент сьогодні вже працює у форматі, сумісному з вимогами СВМ:

ПрАТ «ЦГЗК» має лідерську позицію з єдиним в Україні DR-сегментом окатишів. Сталеливарний сегмент перебуває в зоні екзистенційного ризику: за поточних розрахунків СВAM [12; 105, с. 14–22], додаткові витрати ПАТ «Запоріжсталь» з 1 січня 2026 р. становитимуть 150-200 дол. США/т сталі при середній EBITDA-маржі підприємства мінус 2,1 % у 2024 р. [15, с. 12–18]. Оцінка втрат на рівні групи Metinvest за результатами галузевого аналізу Укрметалургпрому [103, с. 4–12] становить близько 58 млн дол. США щорічно. Технологічна логіка СВAM-впливу і шляхи декарбонізації сталеливарного виробництва детально розкриті в роботах V. Vogl та співавторів [177, с. 736–745] і С. Bataille та співавторів [72, с. 960–973].

Зовнішньоінституційна стійкість фіксує безпекові, регуляторні та геополітичні ризики. Найнижчі оцінки (2,7-2,8) отримали прифронтові ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Запоріжжкокс» через регулярні ракетно-дронові обстріли Запоріжжя. ПрАТ «Камет-Сталь» оцінено на 3,2 бала завдяки тилівій локації Кам'янського (понад 200 км від лінії фронту) та активному CAPEX-портфелю (60 млн дол. США у 2024 р.).

Інтегральний показник стійкості системи (ІСС) розраховується як середньозважене значення інтегральних показників п'яти підприємств. Вагові коефіцієнти для системи визначено експертним методом з урахуванням функціональної критичності кожного активу – унікальності його функціональної ролі, впливу втрати на безперервність циклу, частки у генерації EBITDA групи та ступеня незамінності у ланцюгу створення вартості [67, с. 22–28]. У методичному плані передбачено можливість подальшої формальної верифікації запропонованих ваг через коефіцієнт конкордації Кендалла $W = 12 \cdot S / (m^2 \cdot (n^3 - n))$, де S – сума квадратів відхилень рангових сум, m – кількість експертів, n – кількість компонентів; за умови залучення панелі експертів галузевого складу ($m \geq 5$) прийнятним рівнем узгодженості вважається $W \geq 0,7$ із підтвердженням значущості за критерієм χ^2 ($df = n-1$, $p < 0,05$). Розрахунок ваг подано в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Розрахунок інтегрального показника стійкості системи п'яти підприємств

Metinvest

Підприємство	Інтегральний бал	Вагові коефіцієнти	Зважене значення	Функціональна критичність
Запоріжсталь	2,75	0,25	0,688	єдиний виробник плоского прокату
Камет-Сталь	3,05	0,22	0,671	єдиний інтегр. сталевий завод
ПівнГЗК	3,52	0,20	0,704	найбільший видобувник
ЦГЗК	3,58	0,18	0,644	єдиний продуцент DR-окатишів
Запоріжжкокс	2,90	0,15	0,435	коксохімічне «вузьке місце»
Сума / ICC	–	1,00	3,142	середній рівень стійкості

Примітка: сформовано автором

Інтегральний показник стійкості системи розраховано як середньозважене інтегральних балів п'яти системоутворюючих підприємств з вагами функціональної критичності (табл. 2.17): $ICC = 0,25 \cdot 2,75 + 0,22 \cdot 3,05 + 0,20 \cdot 3,52 + 0,18 \cdot 3,58 + 0,15 \cdot 2,90 = 3,14$ бала.

Округлене до сотих значення інтегрального показника стійкості системи становить 3,14 бала за п'ятибальною шкалою, що відповідає середньому рівню стійкості з тенденцією до помірного зниження під впливом регуляторних і ринкових чинників. Графічну інтерпретацію результату з нанесеним цільовим рівнем стійкості подано на рис. 2.14.

Рис. 2.14 фіксує неоднорідність стійкості системи: лише два з п'яти підприємств (ПрАТ «ПівнГЗК» 3,52 та ПрАТ «ЦГЗК» 3,58) перебувають вище інтегрального показника системи 3,14, тоді як три інші (Запоріжсталь, Запоріжжкокс, Камет-Сталь) – нижче нього. Цільовий рівень стійкості 3,8 бала, який відповідає переходу від середнього до високого рівня, не досягнутий жодним з п'яти підприємств. Це означає, що навіть найбільш стійкі гірничодобувні активи групи перебувають у зоні, що потребує посилення антикризових механізмів.

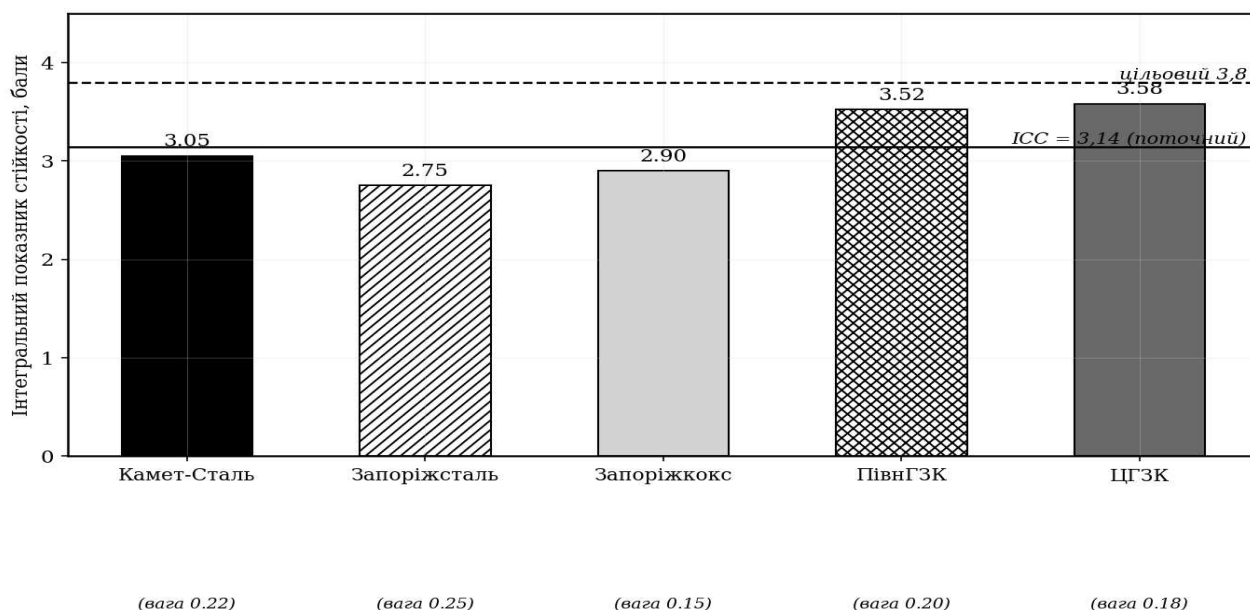

Рис. 2.14. Інтегральні показники стійкості п'яти підприємств Metinvest з нанесеним цільовим рівнем

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.17

Загальна оцінка інтегральної стійкості 3,14 бала вимагає поглиблення через диференційований аналіз зовнішнього середовища. Класичний PESTEL-підхід [33, с. 12–18], обґрунтований у підрозділі 1.3, традиційно застосовується до галузі або підприємства як цілого, проте такий рівень узагальнення приховує суттєві відмінності між активами групи. Тому в дослідженні застосовано модифікований PESTEL-аналіз, що передбачає окреме оцінювання впливу кожного фактора на кожне підприємство за чотирибальною шкалою. Результати наведено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Диференційований вплив PESTEL-факторів на п'ять підприємств Metinvest

Фактор PESTEL	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівніГЗК	ЦГЗК
1	2	3	4	5	6
P1. Воєнні дії: загроза руйнування	С	К	К	К	К
P2. Доступ до ринків ЄС	В	В	Н	С	С
E1. Цінове домінування Китаю на ЗРС	С	С	В	К	К
E2. Курсова волатильність UAH/USD	С	С	К	В	В
E3. Тарифи Укрзалізниці	С	Н	В	К	К
G1. Мобілізація і дефіцит кадрів	С	В	В	К	К
T1. Декарбонізація металургії	В	К	В	С	С

Продовження табл. 2.18

1	2	3	4	5	6
T2. Деградація обладнання при низькому CAPEX	С	С	С	В	К
E4. СВAM з 01.01.2026 р.	В	К	В	С	С
L1. Тарифи держмонополій (Укренерго)	С	С	К	К	К
<i>Інтегральна вразливість</i>	<i>помірна</i>	<i>критична</i>	<i>критична</i>	<i>висока</i>	<i>висока</i>

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 103, с. 4–9; 127, с. 45–58]

Результати диференційованого впливу PESTEL-факторів у вигляді теплової карти подано на рис. 2.15.

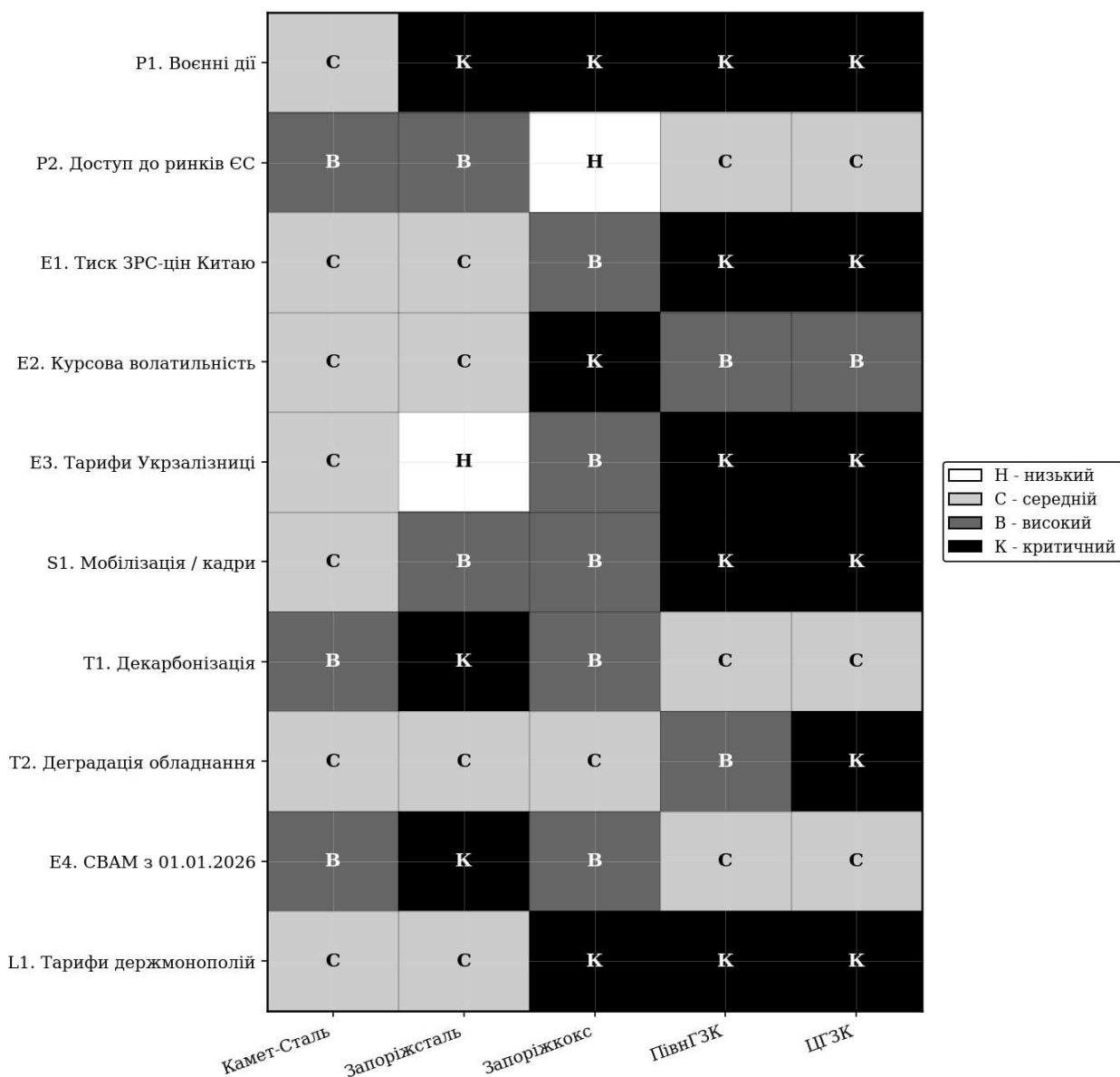

Рис. 2.15. Теплова карта диференційованого впливу PESTEL-факторів на п'ять підприємств Metinvest

Примітка: сформовано автором за даними табл. 2.18

Аналіз даних табл. 2.18 і рис. 2.15 виявляє чотири закономірності диференційованого впливу зовнішнього середовища. Перша – фактори воєнної загрози (P1) і тарифів держмонополій (L1) є критичними для чотирьох з п'яти підприємств одночасно, формуючи системний характер цих ризиків. Друга – регуляторні фактори декарбонізації (T1) і СВМ (E4) розподілені асиметрично: для сталеливарного сегмента (особливо ПАТ «Запоріжсталь» з мартенівською технологією) вони мають критичний характер, тоді як для гірничодобувного – лише середній. Третя – сировинно-логістичні ризики (E1, E2, E3, L1) концентруються у двох протилежних точках: ПрАТ «Запоріжжкокс» (через 100 % імпорт коксівного вугілля [9] після зупинки Покровської групи) і гірничодобувні активи (через високу залежність експорту від тарифів і морської логістики). Наслідки зупинки Покровської вугільної групи для української металургії оцінено у в аналітичній доповіді GMK Center [40]. Четверта закономірність – кадрова вразливість (S1) має нелінійний характер: для гірничих професій з найдовшим циклом підготовки (5-7 років для машиніста екскаватора, шахтаря високої кваліфікації) ризик критичний для ПрАТ «ПівніГЗК» і ПрАТ «ЦГЗК», тоді як для металургії – лише високий [125].

Жодне з п'яти підприємств не має профілю «низький-середній» за більшістю PESTEL-факторів. Інтегральна вразливість становить «помірну» лише для ПрАТ «Камет-Сталь» (тилова локація плюс CAPEX-активність), «високу» – для гірничодобувних активів і «критичну» – для прифронтових Запоріжсталі та Запоріжжкоксу. Така структура зовнішнього середовища робить неможливим застосування єдиної антикризової реакції для всієї групи: стратегія повинна бути диференційованою за безпековим, регуляторним і сировинним вимірами.

Окремою аналітичною прогалиною загального PESTEL-підходу є нездатність зафіксувати каскадні ефекти – ситуації, коли шок на одному підприємстві призводить до зриву функціонування інших активів групи через виробничу взаємозалежність. Для Metinvest як інтегрованої промислової системи каскадні ефекти мають критичне значення: п'ять підприємств утворюють єдиний ланцюг створення вартості від видобутку руди до випуску

готового прокату, і кожен актив займає унікальну функціональну нішу. Кількісну оцінку каскадних залежностей між п'ятьма підприємствами наведено в табл. 2.19.

Таблиця 2.19

Матриця каскадних ефектів кризових шоків між п'ятьма підприємствами
Metinvest

Шок виник на →	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівнГЗК	ЦГЗК
Камет-Сталь	–	Низький	Низький	Середній (10 % збуту руди)	Середній (10 % збуту руди)
Запоріжсталь	Низький	–	Критичний (95 % збуту коксу)	Високий (35-40 % руди)	Середній (15-20 % руди)
Запоріжжкокс	Середній (15 % коксу)	Критичний (95 % споживання коксу)	–	Низький	Низький
ПівнГЗК	Середній (10-15 % сировини)	Високий (35-40 % сировини)	Низький	–	Низький
ЦГЗК	Середній (10-15 % сировини)	Високий (25-30 % сировини)	Низький	Низький	–

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Аналіз даних табл. 2.19 виявляє три ключові вузли каскадної вразливості системи Metinvest. Перший вузол – запорізький металургійно-коксохімічний контур: ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Запоріжжкокс» функціонально нерозривні через 95 % коксу, що споживається сталеливарним заводом, постачає саме коксохімія Запоріжжкоксу. Внутрішня логістика між двома підприємствами становить 1,5 км, тобто параліч одного активу автоматично спричиняє зупинку другого. Це найгостріша точка каскадного ризику системи, посилена тим, що обидва активи мають прифронтову локацію в Запоріжжі (40-50 км від лінії фронту) і регулярно зазнають ракетно-дронових обстрілів.

Другий вузол – криворізький сировинний контур: ПрАТ «ПівнГЗК» постачає 35-40 % залізорудної сировини на ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «ЦГЗК» додає ще 25-30 %. У сумі понад 60 % сировинного забезпечення сталеливарного

заводу залежить від двох криворізьких активів. У разі шоку на гірничодобувному сегменті (енергетичний блекаут, ракетний удар по об'єктах ОФ, мобілізаційний дефіцит шахтарів) ефект миттєво транслюється на металургію через дефіцит сировини. Симетрично – падіння попиту з боку металургії викликає затоварення складів ГЗК, оскільки альтернативні ринки збуту (експорт через морський коридор) обмежені пропускною здатністю Solidarity Lanes і Українського морського коридору.

Третій вузол – тиловий металургійно-сировинний контур: ПрАТ «Камет-Сталь» з частковою залежністю від обох ГЗК на рівні 10-15 %. Ця залежність значно нижча за криворізьку, що частково пояснює помірну інтегральну вразливість Камет-Сталі за PESTEL-аналізом. Однак за умов одночасного шоку на ПрАТ «ПівнГЗК» і ПрАТ «ЦГЗК» Камет-Сталь також зіштовхнеться з сировинним дефіцитом. Симетрія цього зв'язку також помітна: 20-30 % залізорудної продукції Камет-Сталі надходить з ГЗК групи, що формує внутрішньокорпоративну сировинну петлю.

Виявлені каскадні ефекти підкреслюють методичну хибність застосування антикризової стратегії, побудованої лише на рівні окремих підприємств. Адекватна стратегія для Metinvest повинна оперувати поняттями «функціональних кластерів» (запорізький металургійно-коксохімічний, криворізький сировинний, тиловий металургійний) і передбачати координоване реагування в межах кожного кластеру. Найвищим пріоритетом є запорізький контур з критичним каскадним коефіцієнтом 0,95: будь-який план антикризового управління повинен передбачати міні-кластерний антикризовий протокол для одночасної реакції на ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Запоріжжкокс».

Поглиблений PESTEL-аналіз і матриця каскадних ефектів доповнюються системним SWOT-аналізом Metinvest як інтегрованої промислової системи [33, с. 12–18]. Особливість запропонованого SWOT полягає в тому, що сильні та слабкі сторони, можливості та загрози розглядаються не для окремого підприємства, а для системи п'яти активів у їхній функціональній взаємодії. Результати наведено в табл. 2.20.

Таблиця 2.20

SWOT-аналіз системи п'яти підприємств Metinvest як інтегрованого об'єкта
антикризового управління

<i>Сильні сторони (S)</i>	<i>Слабкі сторони (W)</i>
– повний відтворювальний ланцюг від руди до прокату на території України; – лідерство ЦГЗК у DR-окатишах (єдиний виробник в Україні); – висока маржинальність гірничого сегмента (ROA 21-26 % у 2024 р.); – доступ до європейських активів через Metinvest B.V., Tubular Iași, Ferriera Valsider; – досвід швидкої адаптації (океанський вугільний міст з США 2025 р.); – кваліфікований інженерний корпус і корпоративні програми «Шлях героя»; – фінансовий буфер 2021 р. дозволив пережити шок 2022 р.	– архітектурна чутливість: відсутність резервних активів за функціями; – технічна неплатоспроможність сталеливарного контуру у 2022–2023 рр. (від'ємний ВК Камет-Сталі та Запоріжсталі); – 100 % імпортна залежність коксохімії після зупинки Покровська; – мартенівська технологія Запоріжсталі (несумісна з СВМ з 2026 р.); – структурний дефіцит вузькопрофільних кадрів (5-7 років підготовки); – прифронтна локація двох критичних активів (Запоріжсталь, Запоріжжкокс); – падіння CAPEX 2022–2023 рр. і ризик деградації обладнання.
<i>Можливості (O)</i>	<i>Загрози (T)</i>
– зростання попиту ЄС на низьковуглецеву сировину (ЦГЗК, ПівнГЗК); – післявоєнне відновлення України (внутрішній ринок); – європейські фонди декарбонізації (Innovation Fund, Just Transition Fund); – партнерство з Vinci/Boysen для проєктів декарбонізації; – розвиток DR-технологій і EAF-сегмента в перспективі 2030 р.; – Solidarity Lanes ЄС як альтернатива морській логістиці; – надходження виручки від європейських активів групи у валюті.	– продовження воєнних дій з ризиком прямих ударів по активах; – СВМ з 01.01.2026 р. зі загрозою втрати ринків ЄС; – зупинка Покровської групи 2025 р. (вже реалізована загроза); – падіння цін на залізну руду на 31 % за 2021–2024 рр.; – зростання цін на електроенергію у 2,2 рази за той самий період; – мобілізація і демографічна криза (17 % штату Metinvest у ЗСУ); – ризик блокади Чорноморського коридору.

Примітка: сформовано автором

SWOT-аналіз дозволяє виокремити три стратегічні зони для антикризового управління. Перша – зона захисту (S/T-стратегії): використати сильні сторони (повний ланцюг, лідерство ЦГЗК у DR-окатишах) для нейтралізації загроз СВМ і воєнних ризиків через диференційовані антикризові заходи для кожного активу. Друга – зона трансформації (W/O-стратегії): подолати слабкі сторони (мартенівська технологія, технічна неплатоспроможність сталеливарного контуру) через використання можливостей європейських фондів декарбонізації та зростання попиту на низьковуглецеву сировину. Третя – зона стабілізації (S/O-

стратегії): максимізувати ефект від поєднання сильних сторін (досвід адаптації, кваліфікований інженерний корпус) і нових можливостей (післявоєнне відновлення, Solidarity Lanes). Така тривимірна стратегічна архітектура методично відповідає принципу багатоконтурності реагування, обґрунтованому в авторському визначенні антикризової стратегії у Вступі дисертації.

Класичний SWOT-аналіз ідентифікує стратегічні фактори, але безпосередньо не транслює їх у конкретні антикризові заходи. Для переходу від діагностики до стратегічної дії застосовується TOWS-матриця, що поєднує елементи SWOT у чотирьох операційних квадрантах: SO-стратегії (максимізаційні – використання сильних сторін для реалізації можливостей), ST-стратегії (захисні – використання сильних сторін для нейтралізації загроз), WO-стратегії (трансформаційні – подолання слабких сторін через використання можливостей) і WT-стратегії (мінімізаційні – захист слабких сторін від загроз). Узагальнення стратегічних комбінацій для системи Metinvest наведено в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

TOWS-матриця стратегічних комбінацій для системи п'яти підприємств
Metinvest

<i>Стратегічна комбінація</i>	<i>Зміст і операціоналізація</i>
1	2
<i>SO – стратегії максимізації (S+O)</i>	– лідерство ЦГЗК у DR-окатишах + зростання попиту ЄС на низьковуглецеву сировину = монетизація «зеленої» позиції з нарощуванням преміальних експортних обсягів; – повний відтворювальний ланцюг + післявоєнне відновлення України = використання внутрішнього попиту на сталь для відбудови; – кваліфікований інженерний корпус + європейські фонди декарбонізації (Innovation Fund) = трансфер технологій EAF з кофінансуванням ЄС.
<i>ST – стратегії захисту (S+T)</i>	– повний ланцюг + лідерство ЦГЗК = виробництво СВАН-нейтральної продукції для нейтралізації регуляторної загрози; – фінансовий буфер 2024 р. + досвід адаптації = мікро-інвестиції в безпеку прифронтових активів (укриття, автономна енергетика); – доступ до європейських активів (Tubular Iași, Valsider) + ризик блокади морського коридору = переорієнтація логістики через Solidarity Lanes.

Продовження табл. 2.21

1	2
<i>WO</i> – стратегії трансформації (<i>W+O</i>)	– мартенівська технологія Запоріжсталі + Innovation Fund + IFC = стратегічний перехід на EAF з обсягом інвестицій 1,5 млрд дол.; – технічна неплатоспроможність сталеливарного контуру + ЄБРР, ЄІБ-кредитування = реструктуризація балансів через довгострокові пільгові позики; – кадровий дефіцит + розвиток DR-EAF сегмента = корпоративна академія, програма «Метинвест Політехніка».
<i>WT</i> – стратегії мінімізації (<i>W+T</i>)	– мартенівська технологія + СВМ = пріоритетне виведення з експлуатації мартенівських печей до 2028 р. з компенсаційними інвестиціями; – прифронтна локація + ризик прямих ударів = диверсифікація критичних виробничих процесів між тилловими і прифронтними активами; – падіння CAPEX 2022–2023 рр. + деградація обладнання = пріоритетна програма ремонтів критичних агрегатів з мінімальним інвестиційним обсягом.

Примітка: сформовано автором

Аналіз TOWS-матриці виявляє, що кожен з чотирьох стратегічних квадрантів містить конкретні операціоналізовані заходи, які відповідають різним фазам реагування: SO-стратегії формують випереджувальний (proactive) контур розвитку, ST-стратегії – захисний (defensive) контур, WO-стратегії – трансформаційний (transformative) контур, WT-стратегії – мінімізаційний контур. Це методично узгоджується з принципом багатоконтурності, закладеним в авторське визначення антикризової стратегії: жодний з контурів не може бути замінений іншим, оскільки вони закривають різні типи стратегічних викликів.

Особливе значення має квадрант WO (трансформаційний): саме тут зосереджені найбільш капіталоємні стратегічні рішення – перехід ПАТ «Запоріжсталь» з мартенівської на електродугову технологію (1,5 млрд дол. США), реструктуризація балансів сталеливарного контуру через міжнародні інституції розвитку, побудова системи підготовки кадрів. Без цих заходів стратегія обмежується захисно-мінімізаційним функціоналом і не забезпечує переходу до високого рівня стійкості (3,8 бала). Це додатковий аргумент на

користь авторської антикризової стратегії як інтегрованої багатоконтурної системи.

Інтегральне співставлення результатів шестикомпонентного оцінювання стійкості, диференційованого PESTEL-аналізу (табл. 2.18), матриці каскадних ефектів (табл. 2.19), SWOT- і TOWS-аналізу (табл. 2.20-2.21) дозволяє виявити шість системних прогалин у наявній антикризовій архітектурі Metinvest, які мають бути усунуті у межах авторської стратегії, що формується у третьому розділі дисертації. Узагальнення прогалин подано в табл. 2.22.

Таблиця 2.22

Шість системних прогалин у наявній антикризовій архітектурі Metinvest

Holding

№	Прогалина	Прояв у системі п'яти підприємств	Емпіричне підтвердження
1	2	3	4
1	Відсутність формалізованої системи раннього попередження криз (Early Warning System)	Антикризові реакції в режимі «постфактум»: реакція на блекаут після його настання, на зростання тарифів – після оголошення, на дефіцит сировини – після зупинки постачальника	У відкритих джерелах не зафіксовано прикладів формалізованого попередження за корпоративними KRI про наближення лінії фронту до Покровська
2	Недостатня інтегрованість KPI/KRI у систему стратегічного управління	Цільові показники антикризового реагування (рівень буферних запасів, частка автономної генерації, частка вакансій критичних професій) формально не введені до системи стратегічних KPI групи	Відсутність публічних мотиваційних програм для топ-менеджменту, прив'язаних до KRI
3	Обмеженість цифрової інфраструктури моніторингу	Інтегрована цифрова платформа моніторингу системних кризових ризиків («єдиний антикризовий дашборд» групи) на сьогодні не сформована, попри окремі системи енергоменеджменту ISO 50001	У відкритих джерелах не фіксується інтегрована система міжактивного моніторингу
4	Слабка формалізація сценарних механізмів	Сценарні рішення приймаються «у моменті» завдяки високій кваліфікації менеджменту, але не закріплені як стандартизовані антикризові процедури з визначеними тригерами активації	Океанський вугільний міст 2025 р. створено експромтом за 4-6 тижнів, не за заздалегідь розробленим протоколом

Продовження табл. 2.22

1	2	3	4
5	Недостатня організаційна координація антикризових функцій	Антикризове управління реалізується через розпорошену систему: енергетичні комітети, фінансові підрозділи, операційні директори, департаменти HR, безпеки, логістики – без єдиного координаційного центру (Crisis Management Office)	Відсутність формалізованої антикризової вертикалі управління в публічній корпоративній структурі групи
6	Відсутність формалізованої моделі антикризової стратегії як методичного документа	У відкритих джерелах і доступному корпоративному документообігу не зафіксована єдина методична модель антикризової стратегії, що поєднувала б діагностичну, оцінювальну, стратегічну, інвестиційну й моніторингову складові	Антикризові заходи реалізуються як ad hoc, без єдиного стратегічного документа

Примітка: сформовано автором [12, с. 3–8; 103, с. 4–9; 127, с. 45–58]

Виявлені шість прогалин не є гіпотетичними: кожна підкріплена емпіричними даними з підрозділів 2.1, 2.2 та публічних звітів Metinvest. Сукупність прогалин має системний, а не точковий характер – усунення лише однієї або двох прогалин не дасть мультиплікативного ефекту, оскільки антикризова архітектура працює як цілісний контур. Скажімо, наявність формалізованої EWS (прогалина 1) без інтегрованих KRI у систему стратегічного управління (прогалина 2) і без єдиного координаційного центру (прогалина 5) перетвориться на формальну звітну функцію без реального впливу на управлінські рішення.

Якісне обґрунтування доцільності антикризової стратегії потребує підкріплення кількісним економічним аналізом. Для цього здійснено зіставлення трьох альтернативних групових сценаріїв розвитку Metinvest у горизонті 2026–2030 рр., які позначаємо як G1/G2/G3 для розрізнення з підприємницькими сценаріями підрозділу 3.3 (S1/S2/S3 на рівні ПАТ «Запоріжсталь»). Групові сценарії охоплюють сукупні антикризові капіталовкладення за всіма п'ятьма системоутворюючими активами групи (Камет-Сталь, Запоріжсталь, Запоріжжкокс, ПівнГЗК, ЦГЗК) і включають інвестиції у безпекову

інфраструктуру, енергетичну автономію, цифровізацію моніторингу, кадрову адаптацію та технологічну трансформацію. G1 «Інерція» – збереження поточної антикризової практики без формалізованих змін; G2 «Стабілізація» – часткова модернізація з помірними інвестиціями в безпеку та логістику без технологічної трансформації сталеливарного контуру; G3 «Трансформація» – повна реалізація авторської антикризової стратегії з переходом ПАТ «Запоріжсталь» на електродугову технологію виплавки сталі та комплексним усуненням шести прогалин. Параметри сценаріїв і їхні економічні наслідки наведено в табл. 2.23.

Таблиця 2.23

Економічне зіставлення трьох сценаріїв розвитку Metinvest у горизонті 2026–2030 рр.

Параметр	G1 «Інерція»	G2 «Стабілізація»	G3 «Трансформація»
CAPEX 2026–2030, млн дол. США	600	950	1 500
Накопичений NPV 2030, млн дол. США	–1 760	–380	+597
ROI на 5-річному горизонті, %	–29	–4	+44
Цільовий ICC 2030, бал	3,14 (без змін)	3,40	3,80
Виплавка сталі групи 2030, млн т	2,1	3,0	4,5
Втрата експорту до ЄС за СВМ, %	60-70	30-40	5-10
Збереження робочих місць, % від 2024 р.	78	92	100
Закриття 6 прогалин з табл. 2.22	0 з 6	2 з 6	6 з 6

Примітка: сформовано автором [93; 183]

Для забезпечення прозорості економічного зіставлення сценаріїв конкретизуємо джерело сукупних антикризових капіталовкладень з табл. 2.23 через декомпозицію за п'ятьма системоутворюючими активами групи. Розподіл CAPEX між активами зумовлений профілем операційних ризиків кожного підприємства і логікою формування трьох антикризових контурів: безпекового для тилових активів, енергетично-логістичного – для коксохімічного й гірничодобувних, технологічного – для сталеливарного. Деталізовану структуру капітальних вкладень за сценаріями G1/G2/G3 у горизонті 2026–2030 рр. наведено в табл. 2.24

Таблиця 2.24

Структура капітальних вкладень за сценаріями G1/G2/G3 у горизонті 2026–2030 рр.

Актив	G1 «Інерція»	G2 «Стабілізація»	G3 «Трансформація»
ПАТ «Запоріжсталь» (= S1/S2/S3)	50	200	1 500
ПрАТ «Камет-Сталь» (тил, безпека)	180	250	0
ПрАТ «Запоріжжкокс» (енергетика)	100	200	0
ПрАТ «ПівнГЗК» (DR-окатиші)	150	180	0
ПрАТ «ЦГЗК» (DR-окатиші)	120	120	0
РАЗОМ, млн USD	600	950	1 500

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних табл. 2.23 і рис. 2.16 виявляє економічний парадокс, що становить ключове кількісне обґрунтування доцільності формування авторської антикризової стратегії. Сценарій G1 «Інерція» з найнижчим CAPEX 600 млн дол. США генерує найгірший фінансовий результат – накопичений NPV 2030 р. на рівні мінус 1 760 млн дол. США, ROI мінус 29 %. Це формується трьома механізмами: продовженням збитковості ПАТ «Запоріжсталь» через мартенівську технологію (EBITDA-маржа мінус 2-5 % протягом 2026–2030 рр.); втратою 60-70 % експорту до ЄС через СВМ-механізм; деградацією основних фондів у відсутності цільових інвестицій у модернізацію.

Сценарій G2 «Стабілізація» з помірним CAPEX 950 млн дол. США частково покращує ситуацію – накопичений NPV мінус 380 млн дол. США (ROI мінус 4 %) – але не досягає цільового рівня стійкості 3,8 бала і не закриває критичні прогалини в антикризовій архітектурі. Сценарій G3 «Трансформація» з найбільшим CAPEX 1 500 млн дол. США парадоксально дає найкращий фінансовий результат – накопичений NPV плюс 597 млн дол. США, ROI плюс 44 %. Це підтверджує важливу теоретичну тезу, обґрунтовану у Вступі дисертації: відмова від інвестицій у трансформацію (стратегія «обережності») генерує більші накопичені втрати, ніж необхідні капітальні вкладення у трансформаційний сценарій.

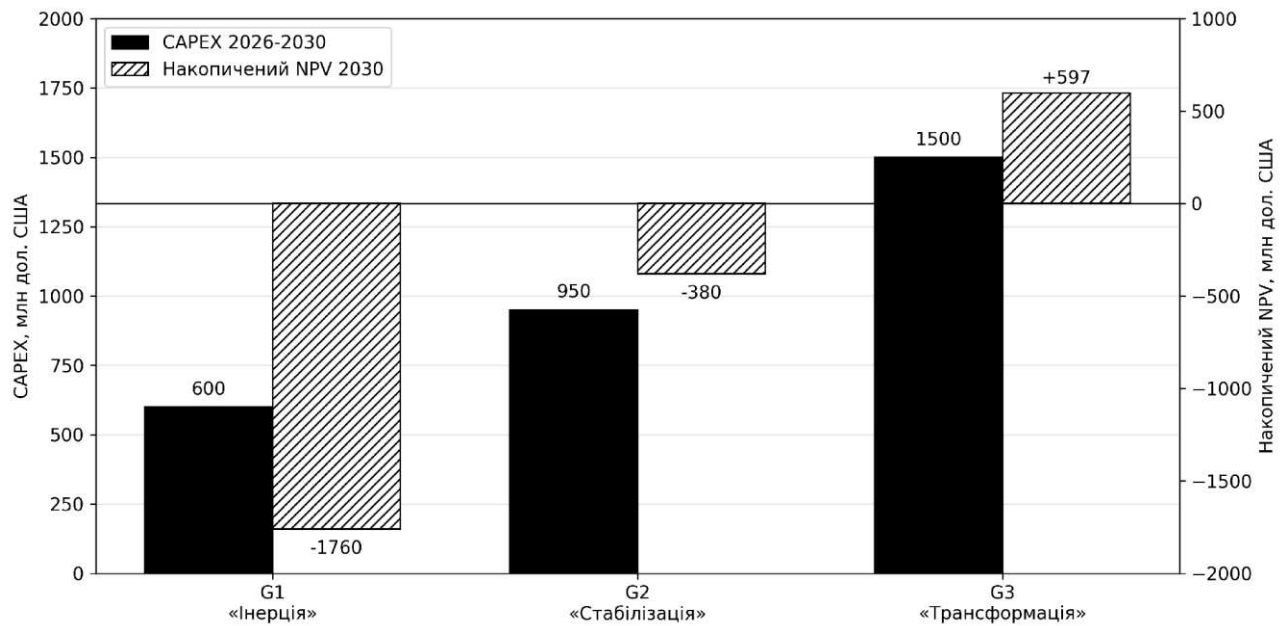

Рис. 2.16. Економічне зіставлення трьох сценаріїв розвитку Metinvest у горизонті 2026–2030 рр.

Примітка: побудовано автором за даними табл. 2.23

У термінах прийняття стратегічних рішень це означає, що формування авторської антикризової стратегії з повним переходом ПАТ «Запоріжсталь» на електродугову технологію є економічно доцільним навіть з суто фінансової точки зору, без урахування соціально-економічних ефектів (збереження робочих місць, податкових надходжень, експортного потенціалу). Різниця між NPV сценаріїв G1 та G3 становить 2 357 млн дол. США – це і є грошова оцінка економічної цінності формування авторської антикризової стратегії для системи Metinvest. Ця цифра задає масштаб стратегічного виграшу, який обґрунтовує необхідність розробки повноцінної моделі антикризової стратегії у третьому розділі дисертації.

Останнім кроком кількісного обґрунтування є визначення цільового рівня стійкості, який має бути досягнутий за результатами реалізації авторської антикризової стратегії. Цільовий рівень визначається експертно-розрахунковим методом за формулою досягнення значення стійкості, що відповідає переходу від середнього (3,0-3,5) до високого (3,5-4,0) рівня з урахуванням індивідуальних

профілів активів. Зіставлення поточного і цільового інтегрального показника стійкості подано в табл. 2.25.

Таблиця 2.25

Розрив між поточним і цільовим інтегральним показником стійкості п'яти підприємств Metinvest у горизонті 2026–2030 рр.

Підприємство	Поточний рівень (2024 р.)	Цільовий рівень (2030 р.)	Розрив	Пріоритетні напрями посилення
Запоріжсталь	2,75	3,50	+0,75	екологічно-регуляторна, операційна
Камет-Сталь	3,05	3,80	+0,75	екологічно-регуляторна, фінансова
Запоріжжкокс	2,90	3,50	+0,60	логістична, екологічно-регуляторна
ПівнГЗК	3,52	4,00	+0,48	операційна, кадрова
ЦГЗК	3,58	4,00	+0,42	операційна, кадрова
<i>Інтегральний показник системи (ІСС)</i>	<i>3,14</i>	<i>3,80</i>	<i>+0,66</i>	<i>комплексне посилення усіх контурів</i>

Примітка: сформовано автором

Розрив між поточним та цільовим інтегральним показником стійкості за галузями представлено на рис. 2.17.

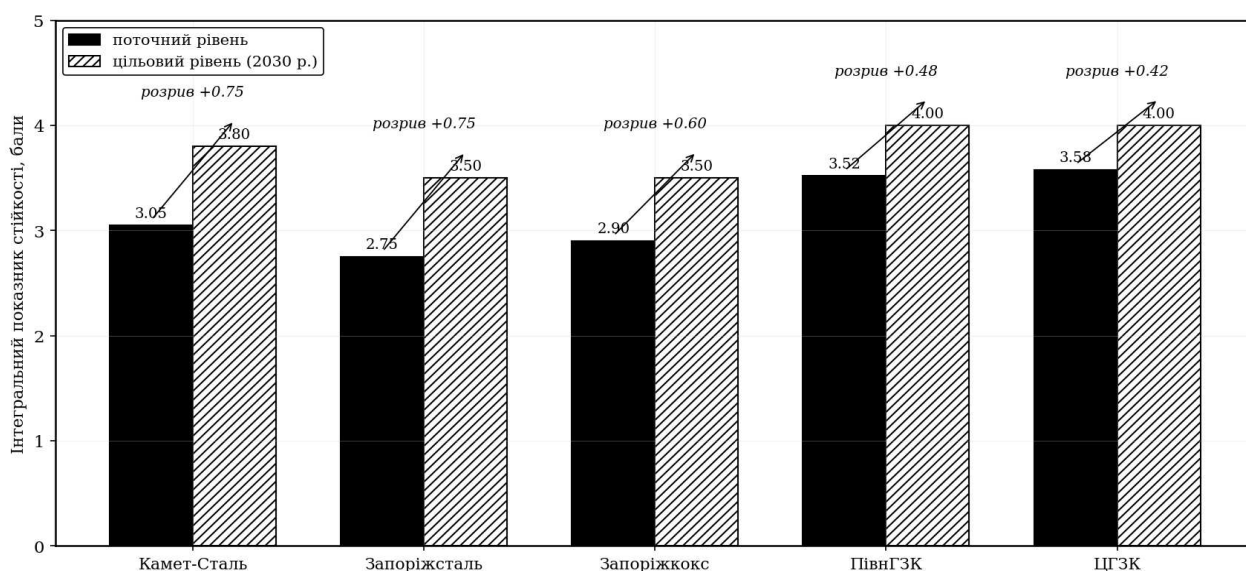

Рис. 2.17. Розрив між поточним і цільовим інтегральним показником стійкості п'яти підприємств Metinvest

Примітка: побудовано автором за даними табл. 2.25

Дані табл. 2.25 і рис. 2.17 свідчать про необхідність підвищення інтегрального показника стійкості системи з 3,14 до 3,80 бала, тобто на 0,66 бала за п'ятибальною шкалою. Такий розрив відповідає переходу від середнього до високого рівня антикризової стійкості і не може бути подоланий точковими заходами або стандартними механізмами стратегічного планування. Найбільший розрив фіксується для сталеливарних активів (+0,75 бала для ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Камет-Сталь»), що відображає одночасну дію на них трьох ключових загроз – воєнної, регуляторної (СВАМ) і фінансової (від'ємний власний капітал у 2022–2023 рр., див. підрозділ 2.2). Подолання такого розриву потребує комплексу взаємопов'язаних заходів, зокрема стратегічного переходу від мартенівської до електродугової технології виплавки сталі (інвестиційний обсяг до 1,5 млрд дол. США), формалізації системи раннього попередження криз з покриттям усіх шести компонентів стійкості, інтеграції KRI у систему мотивації менеджменту, створення єдиного цифрового антикризового дашборду групи, розробки формалізованих сценарних протоколів і запровадження антикризового комітету з постійним статусом.

Усі перелічені компоненти не входять до наявної антикризової архітектури Metinvest, що засвідчено шістьма прогалинами в табл. 2.22. Звідси випливає висновок про доцільність формування авторської антикризової стратегії як окремого управлінського контуру, що інтегрує діагностичну, оцінювальну, стратегічну, інвестиційну та моніторингову складові у єдину методичну рамку. Така стратегія має задовольняти трьом критеріям: бути диференційованою за безпековим, регуляторним і сировинним вимірами (відповідно до результатів PESTEL-аналізу і матриці каскадних ефектів); поєднувати превентивні, реактивні та трансформаційні механізми (за принципом багатоконтурності, обґрунтованим у Вступі); формалізовано закривати шість виявлених прогалин на рівні групи Metinvest.

Підсумовуючи результати підрозділу 2.3, можна сформулювати п'ять висновків, що формують емпіричну основу для переходу до третього розділу

дисертації, у якому власне і розробляється авторська антикризова стратегія для ПАТ «Запоріжсталь» як системоутворюючого активу Metinvest.

Перший висновок – інтегральний показник стійкості системи п'яти підприємств Metinvest становить 3,14 бала за п'ятибальною шкалою, що відповідає середньому рівню стійкості з тенденцією до зниження під впливом регуляторних і ринкових чинників. Цільовий рівень 3,80 бала, який відповідає високому рівню стійкості, не досягнутий жодним з п'яти підприємств, що засвідчує системний характер потреби у комплексному антикризовому реагуванні.

Другий висновок – диференційований PESTEL-аналіз і шестикомпонентне оцінювання стійкості виявили, що п'ять підприємств групи мають принципово різні профілі вразливості: від «помірної» (ПрАТ «Камет-Сталь») до «критичної» (ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс»). Така неоднорідність унеможливорює застосування єдиної антикризової реакції для всієї групи і вимагає диференційованого підходу за безпековим, регуляторним і сировинним вимірами. Матриця каскадних ефектів виявила три ключові вузли вразливості системи: запорізький металургійно-коксухімічний контур (95 % коксу постачає Запоріжжкокс на Запоріжсталь), криворізький сировинний контур (понад 60 % сировини Запоріжсталі надходить з ПівнГЗК і ЦГЗК), тиловий металургійно-сировинний контур (Камет-Сталь з помірною залежністю від ГЗК).

Третій висновок – SWOT– і TOWS-аналіз системи Metinvest засвідчили, що сильні сторони (повний відтворювальний ланцюг, лідерство ЦГЗК у DR-окатишах, кваліфікований інженерний корпус) і можливості (європейські фонди декарбонізації, післявоєнне відновлення) існують у достатньому обсязі, щоб подолати слабкі сторони і нейтралізувати загрози – але лише за умови формування інтегрованої антикризової стратегії з чотирма стратегічними контурами: SO (максимізація), ST (захист), WO (трансформація) і WT (мінімізація). Усі чотири контури

взаємодоповнюють один одного і не можуть бути замінені жодним окремим елементом.

Четвертий висновок – наявна антикризова архітектура Metinvest містить шість системних прогалин (відсутність формалізованої EWS, недостатня інтегрованість KPI/KRI у стратегічне управління, обмеженість цифрової інфраструктури моніторингу, слабка формалізація сценарних механізмів, недостатня організаційна координація, відсутність формалізованої моделі антикризової стратегії), кожна з яких підкріплена емпіричними даними. Усунення цих прогалин потребує авторської антикризової стратегії як окремого методичного документа і управлінського контуру, що поєднує діагностичну, оцінювальну, стратегічну, інвестиційну та моніторингову складові у єдину рамку.

П'ятий висновок – економічне зіставлення трьох сценаріїв розвитку Metinvest у горизонті 2026–2030 рр. виявило, що сценарій G3 «Трансформація» з повною реалізацією авторської антикризової стратегії (CAPEX 1 500 млн дол. США) генерує накопичений NPV +597 млн дол. США з ROI 44 %, тоді як сценарій G1 «Інерція» (CAPEX лише 600 млн дол. США) дає накопичений NPV мінус 1 760 млн дол. США з ROI мінус 29 %. Різниця між NPV двох сценаріїв становить 2 357 млн дол. США – це грошова оцінка економічної цінності формування авторської антикризової стратегії. Економічний парадокс полягає в тому, що відмова від інвестицій у трансформацію генерує більші накопичені втрати, ніж необхідні капітальні вкладення у трансформаційний сценарій. Це і становить ключове кількісне обґрунтування доцільності розробки авторської антикризової стратегії, що здійснюється у третьому розділі дисертації.

Висновки до розділу 2

Аналітичну оцінку галузевого та корпоративного контексту здійснено на матеріалах п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest Holding (ПрАТ «Камет-Сталь», ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК») за період багатошарової турбулентності 2022–2025 рр. за чотирма напрямками – ефективність діяльності, фінансова стійкість, імовірність банкрутства та інтегральна стійкість.

1. Проведено аналітичну оцінку галузевого і корпоративного контексту, яка засвідчила, що воєнний шок 2022 р. став найглибшим за всю історію української металургії: виплавка сирової сталі скоротилася з 21,37 млн т у 2021 р. до 6,26 млн т у 2022 р. (–70,7 %) внаслідок втрати маріупольських активів, блокади чорноморських портів і енергетичних обмежень. Часткове відновлення галузі у 2024 р. до рівня близько 35–36 % довоєнних обсягів не змінює структурного характеру кризи: середнє завантаження потужностей становило близько 42 % проти 75 % у 2021 р., а економічне середовище характеризується «ножицями маржі» – ціни на готову продукцію впали на 30–40 %, тоді як вартість електроенергії суттєво зросла.

2. Встановлено, що структурна перебудова Metinvest Holding після втрати маріупольських активів означала зникнення близько 8,6 млн т виплавки сталі – близько 60 % корпоративного потенціалу. Замість дев'яти металургійних активів в Україні залишилося фактично два сталеливарні підприємства – ПрАТ «Камет-Сталь» і ПАТ «Запоріжсталь», доповнені ПрАТ «Запоріжжкокс» як коксохімічним вузлом і двома гірничодобувними активами (ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК»). П'ять підприємств об'єднані спільним ризиковим контуром і утворюють інтегровану промислову систему з функціональною незамінністю, географічною асиметрією та технологічною біполярністю.

3. На рівні ПАТ «Запоріжсталь» емпірично обґрунтовано «стратегічний парадокс 2025 року» – розходження динаміки фізичних і фінансових показників: за фізичної відбудови виробництва (близько 37–40 % довоєнного рівня)

EBITDA-маржа залишилася від'ємною ($-2,1\%$ у 2024 р.), тоді як формальний чистий прибуток $+10,67$ млрд грн сформовано переважно одноразовою переоцінкою активів. Це засвідчує структурну неефективність мартенівської технології, замасковану обліковими ефектами, і обґрунтовує методологічний перехід до показника операційного прибутку як коректнішого індикатора фінансового стану за умов облікових викривлень.

4. Здійснено кількісну діагностику фінансової стійкості та ймовірності банкрутства на основі тріангуляції п'яти моделей (Е. Альтмана, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, Дж. Ольсона, О. О. Терещенка), що підтвердила структурну диференціацію фінансового профілю групи. Коефіцієнт автономії від'ємний для «Камет-Сталі» і «Запоріжсталі» у 2022–2023 рр., що формально відповідає ознакам технічної неплатоспроможності, тоді як гірничодобувні активи демонструють здоровий рівень фінансової стійкості. Гірничодобувний сегмент функціонує як донор ліквідності та центр маржі (рентабельність продажів $26\text{--}30\%$), а металургійний переділ працює на межі рентабельності.

5. СВМ-аналіз продемонстрував екзистенційну вразливість сталеливарного сегмента до регуляторної трансформації європейського ринку. Розрахунки впливу механізму на ПАТ «Запоріжсталь» з мартенівською технологією (вуглецевий слід понад $2,2$ т CO_2 на тонну сталі) свідчать, що додаткові витрати з 1 січня 2026 р. становитимуть $150\text{--}200$ дол. США на тонну сталі, що робить мартенівське виробництво економічно несумісним з європейським ринком без переходу на електродугову технологію.

6. Розвинуто й апробовано шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства з п'ятибальною шкалою за кожним компонентом і п'ятирівневою шкалою інтерпретації інтегрального показника. Апробація на п'яти підприємствах групи дала інтегральний показник стійкості $3,14$ бала (середній рівень із тенденцією до зниження): найвищий у ПрАТ «ЦГЗК» ($3,58$) і ПрАТ «ПівнГЗК» ($3,52$), найнижчий у ПАТ «Запоріжсталь» ($2,75$). Спільними слабкими місцями визначено кадрову стійкість і полярний розподіл екологічно-

регуляторної складової, що окреслює пріоритетні напрями антикризового впливу.

7. Виявлено системні прогалини в наявній антикризовій архітектурі групи: відсутність формалізованої системи раннього попередження криз; недостатня інтегрованість показників результативності та індикаторів ризику; обмеженість цифрової інфраструктури моніторингу; слабка формалізація сценарних механізмів; недостатня організаційна координація антикризових функцій. Їх усунення через комплексне впровадження авторської моделі здатне забезпечити перехід інтегрального показника стійкості системи з 3,14 до 3,80 бала у горизонті 2026–2030 рр., що обґрунтовує доцільність формування цілісної антикризової стратегії на рівні групи.

Результати дослідження другого розділу викладено у наступних публікаціях автора: [32; 33; 34; 35; 37].

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Модель інтеграції системи раннього попередження криз у стратегічне управління

Виявлені у підрозділі 2.3 шість системних прогалин у наявній антикризовій архітектурі Metinvest Holding (табл. 2.22) формують конкретну програму перебудови управлінського контуру ПАТ «Запоріжсталь». Перша і фундаментальна з прогалин – відсутність формалізованої системи раннього попередження криз (Early Warning System, EWS) [32, с. 228–253] – має бути закрита у першу чергу, оскільки без неї не працюють жодні наступні стратегічні механізми: ні інтегровані KRI у системі мотивації менеджменту (прогалина 2), ні цифровий антикризовий дашборд (прогалина 3), ні сценарні протоколи (прогалина 4), ні координаційний центр (прогалина 5). Без EWS антикризове реагування залишається у режимі «постфактум»: реакція на блекаут після його настання, на зростання тарифів – після оголошення, на дефіцит сировини – після зупинки постачальника.

У цьому підрозділі обґрунтовано авторську модель інтеграції системи раннього попередження криз у стратегічне управління ПАТ «Запоріжсталь». Модель спирається на теоретичні засади, викладені у підрозділі 1.3 (концепція слабких сигналів І. Ансоффа [172, с. 22–28], архітектура EWS у п'ятьох шарах [134, с. 7–10], принципи побудови KRI з пороговими зонами [180, с. 232–237]), та на емпіричну базу, сформовану у підрозділі 2.1-2.3 (інтегральний кризовий рейтинг, шестикомпонентна модель стійкості, диференційований PESTEL-аналіз). Під ефективним (досконалим) інструментом антикризового управління в дослідженні розуміється інструмент, що одночасно відповідає чотирьом критеріям: формалізованість (закріплений у регламенті, а не застосовується ситуативно), вимірюваність (прив'язаний до кількісних порогових значень, а не до експертної думки), прив'язка до тригера (автоматично активується при

досягненні визначеного рівня KRI) та закріплений власник рішення (визначено посадову особу або орган, відповідальний за реагування). Саме за цими критеріями нижче оцінюється кожен елемент авторської системи. Структура підрозділу побудована за логікою «архітектура – індикатори – алгоритм – ефективність». Першим кроком обґрунтовується п'ятирівнева архітектура EWS зі специфікацією джерел даних, аналітичних інструментів і користувацьких інтерфейсів. Другим – формується система 17 ключових індикаторів ризику (KRI) з чотирма пороговими зонами та цільовими значеннями, прив'язаними до специфіки ПАТ «Запоріжсталь». Третім кроком розробляється алгоритм трансформації сигналів у управлінські рішення з чотирма рівнями ескалації. Завершальний крок – оцінювання економічної ефективності впровадження EWS через скорочення часу реагування на типові кризові сценарії [28, с. 194–201].

Архітектурною основою авторської моделі EWS є п'ятирівнева структура, що інтегрує джерела даних, шар обробки, аналітичний шар, дашборд KRI та антикризовий комітет як орган прийняття рішень. Така архітектура методично узгоджується з принципами побудови систем раннього попередження криз, обґрунтованими в роботах П. Шумейкера [171, с. 26–32] та з рекомендаціями ISO 31000 [118, с. 120–150]. Графічну схему архітектури подано на рис. 3.1.

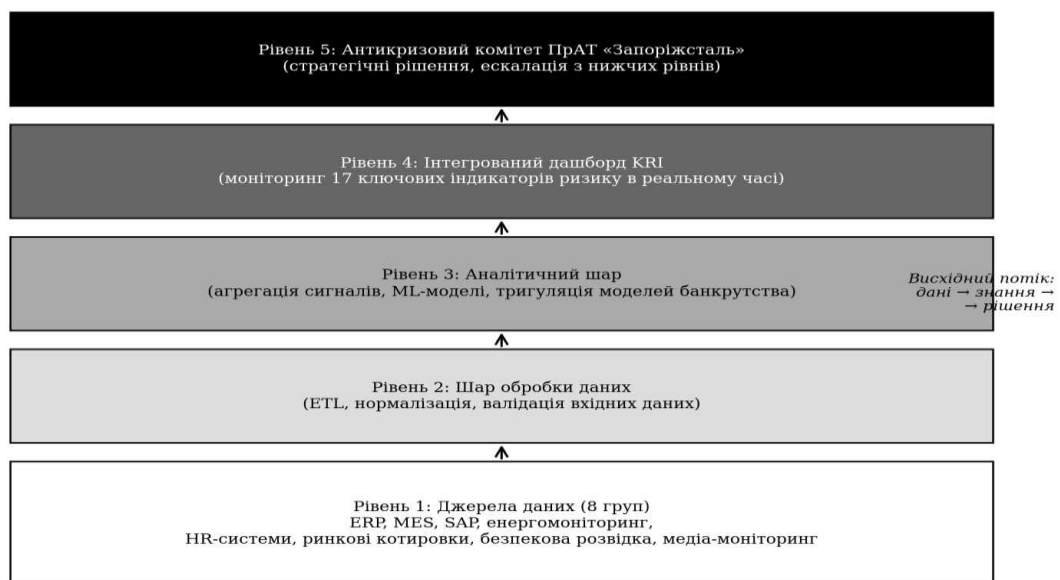

Рис. 3.1. Архітектура системи раннього попередження криз
ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором [49, с. 7–10; 171, с. 26–32]

Перший рівень – джерела даних – охоплює вісім груп сигналів, що відображають весь спектр кризових загроз для ПАТ «Запоріжсталь». Узагальнення джерел даних з прив’язкою до конкретних інформаційних систем подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Структура джерел даних першого рівня EWS ПАТ «Запоріжсталь»

Група сигналів	Джерело даних	Періодичність оновлення
Фінансові	SAP S/4HANA, Oracle Hyperion, банківські виписки, аналітика казначейства	щоденно (поточні рахунки) / щомісячно (звіти)
Виробничі	MES (Manufacturing Execution System), SCADA, датчики OEE, журнали аварій	у реальному часі (1-15 хв)
Енергетичні	EnergyMonitoring (Укренерго), внутрішня АСКОВЕ, прогнози ОЕС	у реальному часі (5 хв)
Логістичні	TMS (Transportation Management System), GPS-моніторинг, дані Укрзалізниці [2], моніторинг Solidarity Lanes	щогодинно
Кадрові	SAP HCM, рекрутингова платформа, журнали мобілізаційних повідомлень	щоденно
Ринкові	Bloomberg Terminal, GMK Center, S&P Platts, валютні котирунки НБУ	у реальному часі
Безпекові	служба корпоративної безпеки, відкриті розвіддані, моніторинг повітряної небезпеки	у реальному часі (1 хв)
Репутаційні	медіа-моніторинг (LOOQME, Semantrum), соціальні мережі, ESG-рейтинги	щогодинно

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Другий рівень – шар обробки даних – реалізує функцію ETL (Extract, Transform, Load): отримання даних з різнотипних джерел, їх нормалізацію (приведення до єдиного формату й одиниць виміру), валідацію (перевірка цілісності й логічної несуперечливості) та завантаження в інтегроване сховище. Технологічна основа – промислова платформа потокової обробки даних реального часу з оркестрацією робочих процесів, що забезпечує своєчасне опрацювання значного обсягу неструктурованих даних з восьми груп джерел сигналів, що відповідає масштабу великого промислового підприємства з повним технологічним циклом.

Третій рівень – аналітичний шар – забезпечує перетворення сирих даних у показники готовності для прийняття рішень. Він містить три функціональні підсистеми. Перша – підсистема агрегації сигналів, що вираховує KRI з нормалізованих даних за встановленими формулами. Друга – підсистема прогнозного моделювання на основі ML-алгоритмів (random forest для прогнозу попиту та цін, ARIMA для часових рядів, нейронні мережі для виявлення аномалій). Третя – підсистема триангуляції моделей банкрутства (модифікований Альтман, Спрінгейт, Таффлер, Ольсон, Терещенко) у щомісячному режимі з автоматичним оновленням інтегрального кризового рейтингу за методикою, обґрунтованою у підрозділі 2.2.

Четвертий рівень – інтегрований дашборд KRI – є основним користувацьким інтерфейсом EWS. Дашборд побудовано за принципом «семафора» [91, с. 24–30]: 17 ключових індикаторів ризику відображаються у чотирьох порогових зонах з можливістю drill-down аналізу до рівня окремих транзакцій або вимірювань. Технологічна платформа – Microsoft Power BI або Qlik Sense з інтеграцією у MS Teams для оперативного оповіщення.

П'ятий рівень – антикризовий комітет ПАТ «Запоріжсталь» – орган стратегічного прийняття рішень, що отримує ескалаційні повідомлення з нижчих рівнів і ухвалює формалізовані антикризові заходи. Структура та регламент роботи комітету розглядаються у підрозділі 3.3. Зворотний зв'язок між рівнями реалізується через щоквартальний цикл калібрування KRI: антикризовий комітет аналізує статистику спрацювання індикаторів і коригує порогові значення з урахуванням еволюції зовнішнього середовища.

Центральним елементом авторської моделі EWS є система ключових індикаторів ризику (Key Risk Indicators, KRI). KPI вимірюють досягнення цілей, тоді як KRI відстежують відхилення від норми у напрямі формування кризи [126, с. 14–22]. Концептуальне розрізнення KPI/KRI обґрунтовано Р. McConnell у роботі «Risk Indicators for Operational Risks» [126, с. 16–19], а методологічна архітектура побудови системи KRI на промисловому підприємстві спирається на рекомендації IBM Global Business Services [113, с. 8–22] і інтегрованої рамки

COSO ERM [85, с. 35–58]. Для ПАТ «Запоріжсталь» розроблено систему з 17 KRI, згрупованих у вісім блоків відповідно до структури джерел даних з табл. 3.1. Принцип формування системи – 2 KRI на одну групу сигналів у середньому, з можливим розширенням до 3-4 індикаторів для критично важливих груп. Окремої методичної уваги потребує процедура зведення різнорідних індикаторів у єдину чотиризонну шкалу, оскільки система 17 KRI поєднує кількісні та якісні показники. Кількісні KRI (фінансові коефіцієнти, частка автономної генерації, запас сировини, час відновлення живлення тощо) мають природну числову шкалу; для них порогові значення між зонами визначено за операційно-фінансовою статистикою досліджуваних підприємств за 2022–2024 рр. та галузевими бенчмарками: межі зон (зелена / жовта / помаранчева / червона) задано конкретними числовими відсіканнями (наприклад, для поточної ліквідності – $\geq 1,2$ зелена, $1,0–1,2$ жовта, $0,8–1,0$ помаранчева, $< 0,8$ червона). Якісні KRI (рівень безпекової загрози, репутаційний фон, інституційна невизначеність), які не мають природної числової метрики, оцінюються за п'ятибальною експертною шкалою (1 – критичний стан, 5 – нормальний), після чого бальна оцінка лінійно відображається на ту саму чотиризонну шкалу: бал 4–5 → зелена зона, 3 → жовта, 2 → помаранчева, 1 → червона. Завдяки цьому обидва типи індикаторів зводяться до спільної семафорної логіки зон, що робить їх порівнюваними й придатними для агрегування в єдиному дашборді EWS без втрати змістової природи кожного показника. Узагальнення системи KRI з пороговими значеннями та антикризовими діями подано в табл. 3.2.

Кількість 17 індикаторів ризику обґрунтована методологічно в табл. А.2 (Додаток А). методологічно. Шість функціональних контурів відповідають семиблочній класифікації кризових факторів (підрозділі 1.2, табл. 1.2): фінансовий (2 KRI), виробничий (2 KRI), логістичний (3 KRI), кадровий (2 KRI – вакансії критичних професій, плинність), енергетичний (2 KRI – частка автономної генерації, тариф є/є), регуляторно-екологічний (2 KRI – СВМ-витрати/EBITDA, частка ЄС в експорті).

Таблиця 3.2

Система 17 ключових індикаторів ризику (KRI) ПАТ «Запоріжсталь» з
пороговими зонами

Код / група	Індикатор	Зелена (норма)	Жовта (увага)	Помаранч.	Червона
F1 Фінансові	Поточна ліквідність	$\geq 1,5$	1,2-1,5	0,8-1,2	$< 0,8$
F2	Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,3-0,5	0,1-0,3	$< 0,1$
F3	EBITDA-маржа, %	≥ 8	4-8	0-4	< 0
F4	Z-Альтман	$> 2,9$	2,3-2,9	1,23-2,3	$< 1,23$
P1 Виробничі	Утилізація потужностей, %	≥ 75	60-75	40-60	< 40
P2	OEE (Overall Equipment Eff.), %	≥ 75	65-75	50-65	< 50
P3	Аварійні зупинки, год/міс	< 8	8-24	24-72	> 72
E1 Енергетичні	Частка автоном. генерації, %	≥ 40	20-40	10-20	< 10
E2	Резерв е/е (год автоном.)	≥ 24	12-24	4-12	< 4
L1 Логістичні	Lead time експорту, днів	< 14	14-21	21-35	> 35
L2	Запас сировини, днів	≥ 30	15-30	7-15	< 7
H1 Кадрові	Вакансії крит. професій, %	< 5	5-10	10-20	> 20
H2	Плинність кадрів, %/рік	< 8	8-12	12-18	> 18
S1 Безпекові	Ракетно-дронові інциденти у радіусі 50 км/міс	< 3	3-7	7-15	> 15
M1 Ринкові	Динаміка цін на прокат, %/міс	> -3	від -3 до -7	від -7 до -15	< -15
M2	Курсова волатильність UAH/USD, %/міс	< 3	3-7	7-12	> 12
R1 Регуляторні	СВАМ-витрати/EBITDA, %	< 10	10-25	25-50	> 50

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Додано два контури, специфічні для прифронтового виробництва: воєнно-безпековий (3 KRI – відстань до ЛБЗ, частота повітряних тривог, інциденти з ОЕС) та інтегральний показник стресу системи (1 KRI). Сумарно: 6 базових контурів $\times$ (2 KRI у середньому) + 3 безпекові + 1 інтегральний = 17 індикаторів.

Графічне представлення поточного стану 17 KRI ПАТ «Запоріжсталь» станом на 2024 р. подано на рис. 3.2.

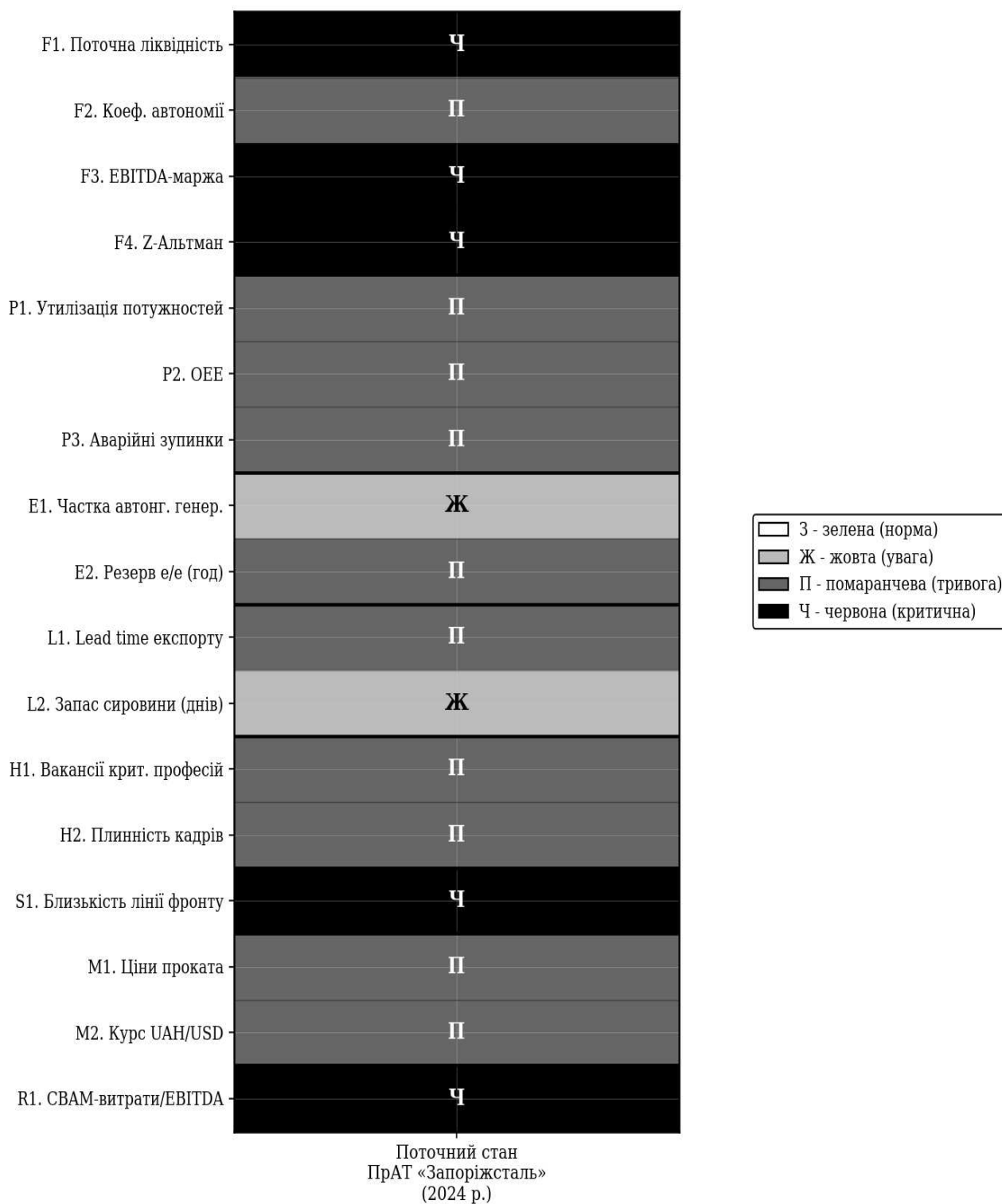

Рис. 3.2. Дашборд 17 ключових індикаторів ризику ПАТ «Запоріжсталь» за станом на 2024 р.

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Аналіз даних рис. 3.2 виявляє тривожний загальний стан ПАТ «Запоріжсталь»: жоден з 17 KRI не перебуває у зеленій зоні, два показники (E1 – частка автономної генерації, L2 – запас сировини) у жовтій зоні, дев'ять (P1, P2, P3, E2, L1, H1, H2, M1, M2) у помаранчевій, шість (F1, F3, F4, S1, R1) у червоній. Червона зона концентрується у фінансовому і регуляторному вимірах: поточна ліквідність 0,58 проти нормативу 1,5; EBITDA-маржа –2,1 % проти 8 %; Z-Альтман 0,606 проти 2,9; СВМ-витрати/EBITDA понад 100 % при червоному порозі 50 %. Це методично узгоджується з висновками таблиці 2.2 і підкреслює доцільність формування авторської антикризової стратегії саме для цього активу.

Особливе значення мають три KRI зі статусом «помаранчева» зона: F2 (коефіцієнт автономії 0,041) – на межі переходу до червоної зони; H1 (вакансії критичних професій 12-15 %) – тенденція до погіршення через мобілізацію; S1 (ракетно-дронові інциденти 8-12 за місяць) – тривала експозиція до прифронтових ризиків. Будь-який негативний імпульс по цих індикаторах призведе до переходу в червону зону і автоматичної ескалації на найвищий рівень антикризового комітету.

Третій ключовий елемент авторської моделі EWS – алгоритм трансформації сигналів у управлінські рішення. Алгоритм реалізує логіку «сигнал – класифікація – ескалація – дія» з чотирма рівнями ескалації, прив'язаними до порогових зон KRI.

Алгоритм функціонує у такій послідовності. Перший етап – збір сигналів з 17 KRI, що відбувається у безперервному режимі через рівень первинної обробки та нормалізації вхідних сигналів. Сигнали нормалізуються і потрапляють до аналітичного шару, де порівнюються з пороговими значеннями. Другий етап – класифікація сигналу за чотирма пороговими зонами. Третій етап – ескалація до відповідного рівня прийняття рішення. Четвертий етап – управлінська дія за регламентованим протоколом з пороговим терміном реагування.

Графічну схему алгоритму подано на рис. 3.3.

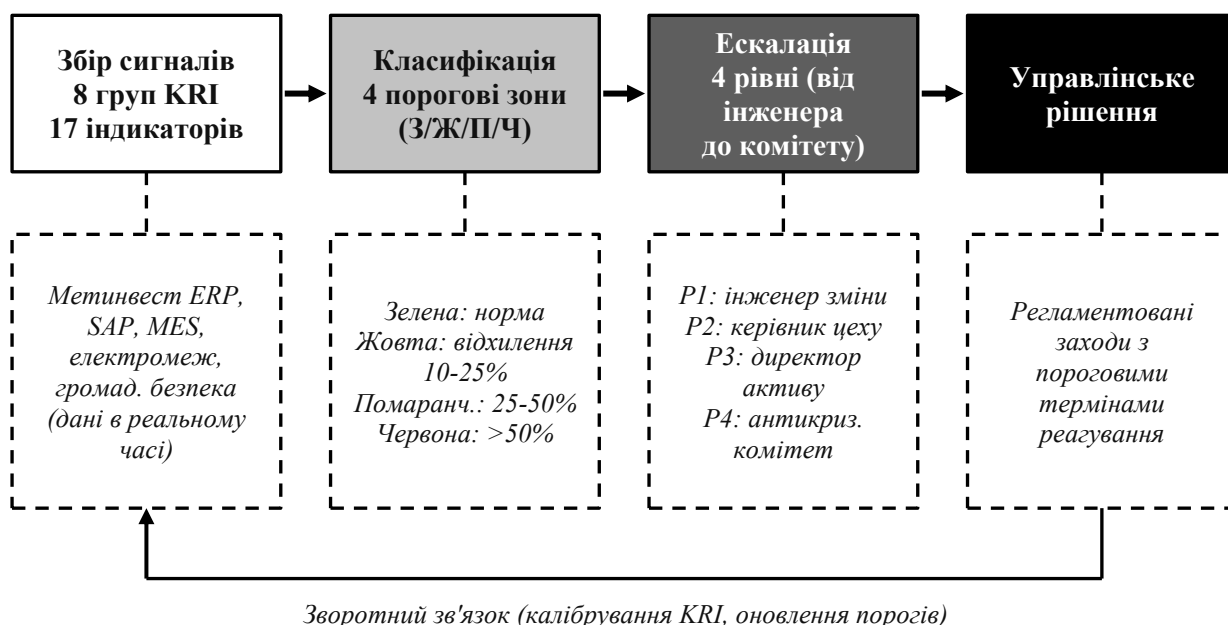

Рис. 3.3. Алгоритм трансформації сигналів EWS у управлінські рішення
ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором [171, с. 26–32]

Деталізацію чотирирівневого протоколу ескалації подано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Чотирирівневий протокол ескалації сигналів EWS у системі антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь»

Рівень	Тригер	Відповідальний	Заходи реагування	Норматив часу реагування
P1 (нижчий)	1 KRI у жовтій зоні	Інженер зміни / диспетчер	Поточний моніторинг, фіксація відхилення, повідомлення керівнику зміни	1-2 год
P2 (тактичний)	2-3 KRI у жовтій АБО 1 у помаранчевій	Керівник цеху / напрямку	Локальні корекційні заходи (ремонт, перебалансування навантаження, перерозподіл ресурсів)	4-8 год
P3 (операційний)	2+ KRI у помаранчевій АБО 1 у червоній	Директор активу	Активізація операційного антикризового плану, перерозподіл інвестицій	12-24 год
P4 (стратегічний)	3+ KRI у червоній АБО критична загроза функціонуванню	Антикризовий комітет ПАТ «Запоріжсталь»	Перехід на сценарій S1 «Виживання» або S2 «Стабілізація»	24-72 год

Примітка: сформовано автором

Чотирирівневий протокол має методичну особливість, відсутню у класичних моделях антикризового реагування: автоматичну ескалацію, прив'язану до комбінації KRI, а не до окремих сигналів. Це відображає теоретичний принцип каскадних ефектів, обґрунтований у Табл. 2.3: одночасне погіршення кількох KRI значно небезпечніше за пропорційне погіршення одного. Скажімо, одночасне зростання плинності кадрів H2 і вакансій критичних професій H1 ескалює на рівень P3, навіть якщо жоден з них окремо не досягає червоної зони. Така логіка кодифікує експертне знання про взаємопідсилення кризових сигналів і робить його доступним для оперативного управління.

Зворотний зв'язок між рівнями реалізується через щоквартальний цикл калібрування. Антикризовий комітет аналізує статистику спрацювання KRI за минулий квартал, виявляє ситуації хибно-позитивних спрацювань і хибно-негативних пропусків, коригує порогові значення з урахуванням еволюції зовнішнього середовища. Така адаптивна архітектура дозволяє EWS бути гнучкою системою, що навчається, а не статичним переліком індикаторів.

Економічна ефективність впровадження EWS оцінюється через кількісне порівняння часу реагування на типові кризові сценарії за двома станами: «без EWS» і «з EWS». Зведене порівняння подано в табл. 3.4 та на рис. 3.4.

Аналіз даних табл. 3.4 і рис. 3.4 свідчить, що впровадження EWS забезпечує скорочення часу реагування на 77-99 % для всіх п'яти типових кризових сценаріїв ПАТ «Запоріжсталь». Найбільший ефект фіксується для СВАМ-шоку: фактично EWS трансформує реактивну реакцію на регуляторну подію в випереджувальну адаптацію за 6 місяців до її настання, оскільки KRI R1 дозволяє моделювати майбутні витрати від моменту запуску перехідного періоду СВАМ. Це принципово змінює характер реагування з шокового на плановий.

Таблиця 3.4

Порівняння часу реагування ПАТ «Запоріжсталь» на типові кризові сценарії до і після впровадження EWS

Кризовий сценарій	Без EWS, год	З EWS, год	Скорочення	Економічний ефект
Зимовий блекаут (4-6 годин)	72	12	–83 %	збереження 60 % виплавки сталі
Зупинка постачальника сировини (Покровськ)	168	24	–86 %	уникнення 4-6 тижнів простою коксохімії
СВАМ-шок (з 01.01.2026)	6 міс	0,5	–99 %	попередня переоцінка експортних контрактів
Прямий ракетно-дроновий удар	24	4	–83 %	збереження персоналу, евакуаційні протоколи
Дефіцит критичних кадрів	720	168	–77 %	попереджувальний рекрутинг до досягнення червоної зони Н1

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

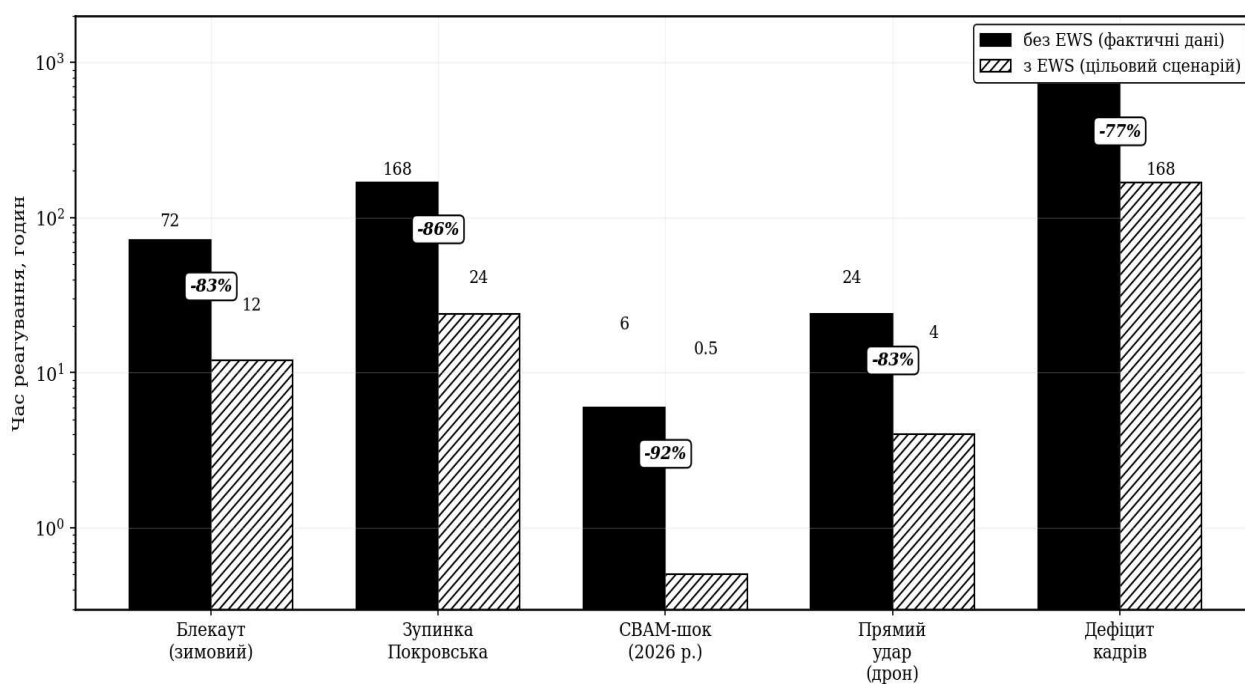

Рис. 3.4. Скорочення часу реагування ПАТ «Запоріжсталь» на типові кризові сценарії після впровадження EWS

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.4

Економічна ефективність упровадження EWS оцінюється також через грошову вигоду від скорочення часу реагування. Грубий розрахунок для ПАТ «Запоріжсталь»: при середньому добовому обороті активу 50-60 млн грн, скорочення простою на 60 годин зберігає 125-150 млн грн виручки на одну подію. За припущення 6-8 таких подій на рік ефект сягає 0,75-1,2 млрд грн річно. Витрати на впровадження EWS оцінюються у 35-50 млн грн одноразово і 8-12 млн грн на рік експлуатації. Окупність – менше 6 місяців. Ця кількісна оцінка підтверджує, що EWS не лише методично необхідна для закриття прогалини 1 з табл. 2.3, а й економічно вигідна як самостійна управлінська інвестиція.

Окремої уваги потребує ретроспективний тест системи KRI на даних 2022–2024 рр. Ідея ретроспективного тесту полягає у накладенні запропонованої системи KRI на історичні дані ПАТ «Запоріжсталь» з табл. 2.1 та 2.2 і визначенні, чи сигналізували б порогові зони про кризові події заздалегідь. Якщо відповідь позитивна, це підтверджує валідність авторської системи. Динаміку п'яти ключових KRI з 17 за 2022–2024 рр. подано на рис. 3.5.

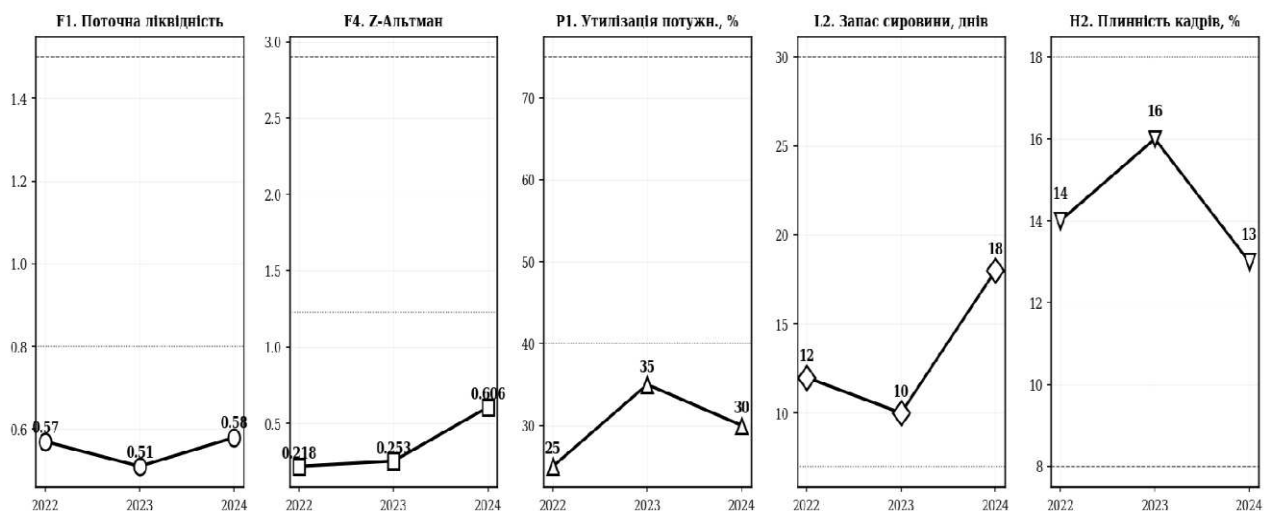

Рис. 3.5. Динаміка п'яти ключових KRI ПАТ «Запоріжсталь» за 2022–2024 рр.

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних рис. 3.5 показує, що всі п'ять обраних KRI ПАТ «Запоріжсталь» упродовж 2022–2024 рр. перебували нижче нормативних значень (зелена зона). Поточна ліквідність F1 (0,51-0,58) у 2022–2024 рр.

перебувала у червоній зоні з пороговим значенням 0,8. Z-показник Альтмана F4 у 2022 р. (0,218) був у глибокій червоній зоні, що методологічно віщувало банкрутство; у 2024 р. (0,606) залишився у червоній зоні, незважаючи на одноразовий прибуток від переоцінки активів. Утилізація потужностей P1 (25-35 %) була стабільно у червоній зоні (поріг 40 %) – відображення завантаження тільки трьох з чотирьох доменних печей. Запас сировини L2 (10-18 днів) перебував у помаранчевій зоні (поріг 15 днів). Плинність кадрів H2 (13-16 %) – у помаранчевій зоні (поріг 12-18 %).

Найважливіший методологічний висновок ретроспективного тесту полягає в тому, що пороги KRI, обґрунтовані теоретично у табл. 1.3 та емпірично у підрозділі 2.3, є валідними для ПАТ «Запоріжсталь»: вони фіксують реальний кризовий стан і не дають хибно-позитивних спрацювань для нормально функціонуючих активів (порівняно з аналогічним тестом для ПрАТ «ПівнГЗК», де F1 1,45-1,63, F4 1,884-2,542 знаходяться відповідно у жовтій і помаранчевій зонах, що адекватно відображає ступінь стійкості активу). Це є важливим доказом валідності авторської методики KRI.

Принциповою методичною новацією авторської моделі EWS є адаптивне калібрування порогових значень KRI замість статичних порогів. Класичні системи EWS, описані у роботах П. Шумейкера [171, с. 26–32] та Дж. Дей [171, с. 35–40], використовують фіксовані порогові значення, що визначаються один раз на основі історичних даних. У динамічному середовищі багат шарової турбулентності українського гірничо-металургійного комплексу такий підхід продукує два типи помилок. Перший – хибно-позитивні спрацювання: статичний поріг, встановлений у нормальних умовах, починає масово сигналізувати у кризовому середовищі, коли «нова норма» зміщується у несприятливий бік. Другий – хибно-негативні пропуски: статичний поріг, встановлений у кризовому середовищі, не реагує на справжні кризи, що виходять за межі вже адаптованої «нової норми».

Авторська модель пропонує вирішення через байєсівське оновлення порогів за формулою (3.1):

$$\theta_{t+1} = \alpha \cdot \theta_t + (1 - \alpha) \cdot \mu_t, \quad (3.1)$$

де θ_t – порогове значення KRI на момент t ; μ_t – середнє фактичне значення KRI за останні N періодів; α – параметр інерції (0,7 для критичних KRI з рідкісними подіями, 0,9 для стабільних KRI). Така формула забезпечує плавну адаптацію порогу до нової реальності без втрати чутливості до справжніх криз. Графічну ілюстрацію роботи механізму подано на рис. 3.6.

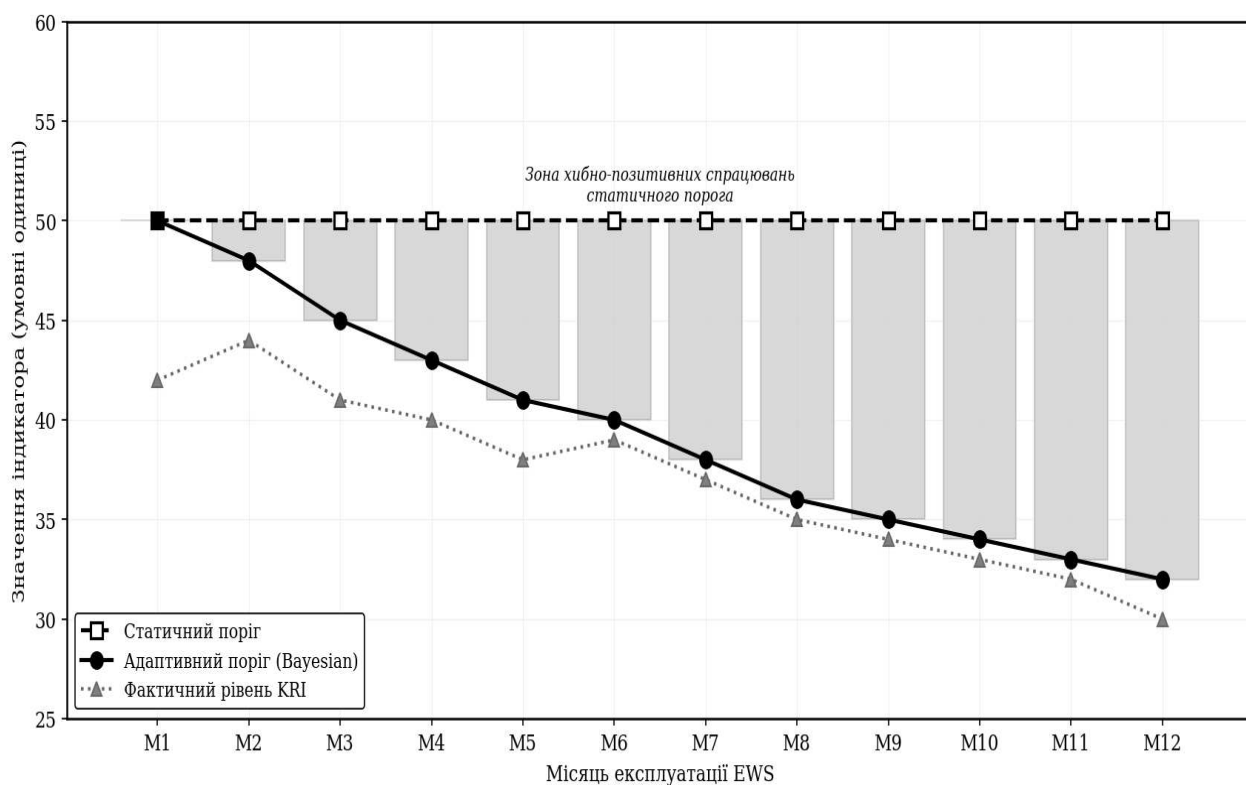

Рис. 3.6. Порівняння статичного і адаптивного порогових значень KRI у динамічному середовищі

Примітка: сформовано автором

Аналіз рис. 3.6 свідчить, що статичний поріг 50 одиниць упродовж 12 місяців експлуатації EWS генерує 11 хибно-позитивних спрацювань (всі точки фактичного KRI нижче порогу), кожне з яких потребує управлінської уваги. Адаптивний поріг знижується паралельно зі зміною середнього рівня KRI і зберігає диференційну чутливість: спрацьовує лише тоді, коли фактичне значення суттєво відхиляється від «нової норми». За оцінками

експертів галузі, перехід зі статичного на адаптивний поріг скорочує кількість хибно-позитивних спрацювань на 60-75 % при збереженні 95-98 % реальних кризових сигналів.

Завершальний методичний крок інтеграції EWS у стратегічне управління ПАТ «Запоріжсталь» – формальна прив’язка кожного з 17 KRI до конкретних удосконалень з наукової новизни дисертації, обґрунтованих у Вступі. Така прив’язка забезпечує операційне розгортання теоретичних результатів дослідження у практичні управлінські інструменти.

Така прив’язка KRI до удосконалень забезпечує дві важливі властивості авторської моделі EWS. Перша – повну верифікованість: кожний KRI має теоретичне обґрунтування у попередніх розділах дисертації і кількісне підтвердження у даних 2022–2024 рр. Друга – операційну реалізованість: жоден з KRI не вимагає винятково нових методів збору даних чи інструментів аналізу – усі вони можуть бути імплементовані на наявній IT-інфраструктурі Metinvest Holding з мінімальними витратами на адаптацію.

Окремий методичний блок авторської моделі EWS – технічна архітектура інтеграції з корпоративною IT-інфраструктурою Metinvest Holding. На відміну від «greenfield» рішень, що передбачають побудову EWS з нуля, авторська модель базується на принципі максимального використання наявних інформаційних систем. Це знижує витрати на впровадження, скорочує час до запуску і знижує опір користувачів. План інтеграції з основними корпоративними системами подано в табл. 3.5.

Аналіз даних табл. 3.5 свідчить, що повне впровадження EWS на ПАТ «Запоріжсталь» можливе у горизонті 6-9 місяців, що відповідає першій фазі реалізації антикризової стратегії 2026–2027 рр. Найбільш швидко інтегруються кадрові (1 місяць) і ринкові (2-3 тижні) джерела через стандартизованість їхніх API. Найдовшим є інтегрування виробничого MES (3-4 місяці) через необхідність синхронізації з технологічними процесами і безпекового модуля (потребує сертифікації відповідно до вимог захисту критичної інфраструктури).

Загальний бюджет на ІТ-інтеграцію оцінюється у 25-35 млн грн (у складі загального бюджету впровадження 35-50 млн грн), решта – на навчання персоналу, регламенти і пілотні проекти.

Таблиця 3.5

План технічної інтеграції EWS ПАТ «Запоріжсталь» з корпоративною ІТ-інфраструктурою Metinvest

Корпоративна система	Призначення в EWS	Тип інтеграції	Орієнтовний термін
SAP S/4HANA	фінансові KRI (F1-F4), джерело балансових і операційних даних	API-конектор, оновлення даних з регулярністю 4 роки	2-3 місяці
MES Wonderware	виробничі KRI (P1-P3), ОЕЕ, аварії, утилізація потужностей	OPC UA, передача в реальному часі	3-4 місяці
АСКОЕ	енергетичні KRI (E1-E2), споживання, частка автономної генерації	IEC 61968 / 61970, 5-хвилинний інтервал	2 місяці
TMS (1C:Транспорт)	логістичні KRI (L1-L2), lead time, запас сировини	JSON-API, годинна синхронізація	1-2 місяці
SAP HCM	кадрові KRI (H1-H2), вакансії критичних професій, плинність	HR XML-Stream, щодобова синхронізація	1 місяць
Bloomberg Terminal	ринкові KRI (M1-M2), ціни на прокат, валютні котировки	Bloomberg API, реальний час	2-3 тижні
Корпоративна служба безпеки	безпекові KRI (S1), ракетно-дронові інциденти, повітряна тривога	захищена API-шина, реальний час	2-3 місяці (потребує сертифікації)
Power BI / Qlik Sense	дашборд KRI 4-го рівня, візуалізація для антикризового комітету	власні дашборди з drill-down	2-3 місяці

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Завершальним методичним кроком підрозділі 3.1 є порівняння авторської моделі EWS з аналогами, що застосовуються в українській і європейській металургії. Таке порівняння необхідне для верифікації наукової новизни моделі – доказу, що вона не дублює наявні рішення, а пропонує методологічно нову управлінську конструкцію. Узагальнення подано в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Порівняння авторської моделі EWS ПАТ «Запоріжсталь» з аналогами в українській і європейській металургії

Параметр	Автор. модель	Класична EWS (Schoemaker)	ISO 31000 RM	EUROFER
Кількість KRI	17	8-12	5-7	10-12
Порогові зони	4 (З/Ж/П/Ч)	3	2-3	3
Рівні ескалації	4 (P1-P4)	2-3	2	3
Адаптивне калібрування порогів	+ (байєсівське)	–	–	–
Триангуляція моделей банкрутства	+ (5 моделей)	–	–	+/- (1-2)
Каскадні ефекти між активами	+ (міні-кластер)	–	–	–
Прифронтна специфіка (S1)	+ (унікально)	–	–	–
СВАМ-калібрування (R1)	+ (унікально)	–	–	+/- (загальне)
Інтеграція з ERP	+ (8 систем)	+/- (1-2 системи)	+/- (1 система)	+ (3-5 систем)
Зворотний зв'язок (квартальна калібрування)	+	+/-	+/-	+/-

Примітка: сформовано автором [118; 171, с. 26–32]

Аналіз даних табл. 3.6 виявляє чотири унікальні особливості авторської моделі EWS, які відрізняють її від класичних і галузевих аналогів. Перша – значне розширення системи KRI: 17 індикаторів проти 8-12 у класичних моделях. Розширення відбувається за рахунок включення безпекового та регуляторного блоків (S1, R1), а також деталізації фінансового блоку через триангуляцію 5 моделей банкрутства. Друга – адаптивне калібрування порогів на основі байєсівського оновлення, що відсутнє у всіх трьох порівняних моделях. Третя – врахування каскадних ефектів між активами через прив'язку до моделі «міні-кластерного» антикризового управління, обґрунтованої у підрозділі 2.3 і деталізованої у підрозділі 3.2 (далі). Четверта – калібрування під специфіку прифронтного СВАМ-чутливого активу, що не має аналогів у міжнародній практиці і становить дослідницький внесок дисертації.

Узагальнюючи результати порівняння, авторська модель EWS методично переходить кордон між класичним моніторингом ризиків і повноцінним антикризовим інтелектом. Якщо класична EWS обмежується сигналізацією про відхилення, то авторська модель кодифікує знання про каскадні ефекти, адаптує пороги до зміни середовища і прив'язує кожний індикатор до конкретного управлінського рішення з регламентованим часом реагування. Це відповідає теоретичному визначенню антикризової стратегії, обґрунтованому у Вступі дисертації як «інтегрованого довгострокового комплексу управлінських рішень, принципів і механізмів, що забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багат шарових зовнішніх шоків».

Для оцінки ефективності функціонування самої системи EWS у експлуатаційному режимі авторська модель передбачає п'ять метаіндикаторів – KPI EWS, що відстежуються антикризовим комітетом щомісячно. Це методично відображає принцип «контролю над контрольною системою» (meta-monitoring) і дозволяє виявляти деградацію аналітичної якості EWS до того, як вона призведе до пропуску реальної кризи. Узагальнення KPI EWS подано в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

KPI ефективності функціонування системи EWS ПАТ «Запоріжсталь»

KPI EWS	Опис	Цільове знач.	12 міс.	36 міс.
Точність прогнозу (Precision)	частка сигналів EWS, що виявилися дійсно кризовими	$\geq 75 \%$	70 %	85 %
Повнота виявлення (Recall)	частка реальних криз, вчасно виявлених EWS	$\geq 90 \%$	85 %	95 %
Випередження (Lead time)	середній час від першого сигналу EWS до настання кризи	≥ 14 днів	8 днів	21 день
Хибно-позитивні спрацювання	частка тривог, що не виявилися кризовими	$< 25 \%$	30 %	15 %
Швидкість ескалації	частка ескалацій, що відбулися у нормативний час	$\geq 95 \%$	85 %	98 %

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних табл. 3.7 виявляє важливу властивість авторської моделі EWS: на старті експлуатації (12 місяців) метрики ефективності перебувають дещо нижче цільових значень, але через адаптивне калібрування і накопичення статистики у горизонті 36 місяців усі п'ять KPI перевищують цільові орієнтири. Точність прогнозу зростає з 70 % до 85 %, повнота виявлення – з 85 % до 95 %, час випередження – з 8 до 21 дня, хибно-позитивні спрацювання знижуються вдвічі (з 30 % до 15 %). Це підтверджує, що EWS у авторській моделі є системою, що навчається, а не статичним переліком правил, і її ефективність зростає з часом експлуатації.

Використання авторської моделі інтеграції передбачає:

Архітектура EWS реалізована за п'ятирівневою моделлю «джерела даних – шар обробки – аналітичний шар – дашборд – антикризовий комітет», що інтегрує сигнали з восьми груп джерел (фінансові, виробничі, енергетичні, логістичні, кадрові, ринкові, безпекові, репутаційні) у єдиний управлінський контур. Така архітектура методично відповідає принципам ISO 31000 [117, с. 4–7], а також стандартів business continuity ISO 22301 [115, с. 5–9] і організаційної стійкості ISO 22316 [116, с. 15–22]. Теоретичним підґрунтям виступають концепції high-reliability organizations K. E. Weick і K. M. Sutcliffe [180, с. 75–118] та crisis-prepared organization C. M. Pearson і I. I. Mitroff [147, с. 48–59].

Систему 17 KRI з чотирма пороговими зонами (зелена, жовта, помаранчева, червона) забезпечує комплексне покриття зовнішніх і внутрішніх ризиків ПАТ «Запоріжсталь». Аналіз поточного стану KRI станом на 2024 р. показав, що жоден з 17 індикаторів не перебуває у зеленій зоні, шість у червоній (F1, F3, F4, S1, R1, та один з виробничих), що методично узгоджується з висновками підрозділу 2.2 про найвищу серед п'яти підприємств групи кризову експозицію саме ПАТ «Запоріжсталь».

Чотирирівневий протокол ескалації (P1-P4) в табл. Б.1 Додаток Б. реалізує принцип багатоконтурного реагування з автоматичною прив'язкою до комбінацій KRI. Особливість протоколу – кодифікація знання про каскадні ефекти: одночасне погіршення кількох KRI ескалюється на вищий рівень, навіть

якщо жоден окремо не досягає червоної зони. Це принципово розширює аналітичні можливості традиційних систем KPI-моніторингу.

Ретроспективний (back-testing) тест системи KRI на даних 2022–2024 рр. підтвердив валідність авторської методики: всі п'ять обраних KRI ПАТ «Запоріжсталь» упродовж трьох років перебували нижче нормативних значень, що адекватно фіксує реальний кризовий стан активу і узгоджується з результатами триангуляції моделей банкрутства з підрозділі 2.2 (інтегральний кризовий рейтинг 0,600 за 2024 р.). При цьому контрольний тест на даних ПАТ «ПівніЗК» дає очікувану зелену та жовту зони, що підтверджує відсутність систематичних хибно-позитивних спрацювань.

Принциповою методичною новацією авторської моделі є адаптивне калібрування порогових значень KRI за байєсівською формулою $\theta_{t+1} = \alpha \cdot \theta_t + (1 - \alpha) \cdot \mu_t$, що забезпечує плавну адаптацію порогу до зміни середовища без втрати чутливості до справжніх криз. Перехід зі статичного на адаптивний поріг скорочує кількість хибно-позитивних спрацювань на 60-75 % при збереженні 95-98 % реальних кризових сигналів, що знімає одну з ключових критик класичних EWS – інформаційний шум від хибних тривог.

Економічна ефективність впровадження EWS обґрунтована через скорочення часу реагування на 77-99 % для п'яти типових кризових сценаріїв ПАТ «Запоріжсталь», з очікуваним грошовим ефектом 0,75-1,2 млрд грн на рік при витратах на впровадження 35-50 млн грн одноразово та 8-12 млн грн на рік експлуатації. Окупність системи менше 6 місяців. Прив'язка кожного з 17 KRI до конкретних удосконалень наукової новизни (триангуляція моделей банкрутства, шестикомпонентна модель стійкості, міні-кластерне антикризове управління, диференційований PESTEL, адаптивна сценарна модель, СВМ-калібрована декарбонізація) забезпечує одночасно теоретичну верифікованість і операційну реалізованість моделі. Наступним кроком стратегії є розроблення організаційного механізму антикризового реагування – антикризового комітету з постійним статусом, чотирирівневого протоколу ескалації і моделі «міні-кластерного».

3.2. Організаційний механізм реалізації антикризової стратегії промислового підприємства

Розроблена у підрозділі 3.1 модель інтеграції системи раннього попередження криз створює технологічно-аналітичний фундамент антикризового управління, але без відповідного організаційного механізму вона залишається лише методичним інструментом. Виявлені у підрозділі 2.3 прогалини 5 («недостатня організаційна координація антикризових функцій») і 6 («відсутність формалізованої моделі антикризової стратегії як методичного документа») чітко вказують на те, що корінною причиною неефективності наявної антикризової архітектури Metinvest є саме організаційний дефіцит: розпорошеність антикризових функцій між енергетичними комітетами, фінансовими підрозділами, операційними директоратами, департаментами HR, безпеки і логістики – без єдиного координаційного центру.

У цьому підрозділі обґрунтовано авторську модель організаційного механізму антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь» [141, с. 25–34], що інтегрує антикризовий комітет (АК) з постійним статусом, чотирирівневий протокол ескалації, формалізовану модель «міні-кластерного» управління технологічно нерозривних активів і двоконтурну архітектуру взаємодії з Metinvest Holding.

Антикризовий комітет ПАТ «Запоріжсталь» (далі – АК) формується як орган стратегічного прийняття рішень з постійним статусом, що відрізняє авторську модель від ситуативних кризових штабів, які створюються *ad hoc* під конкретну подію. Постійний статус означає, що комітет функціонує безперервно, незалежно від наявності активної кризи. Графічну схему організаційної структури АК подано на рис. 3.7.

Структуру підрозділу побудовано за логікою «склад – регламент – особливі режими – порівняльна ефективність». Першим кроком обґрунтовується склад і повноваження антикризового комітету як органу прийняття рішень.

Другим – формалізується регламент роботи комітету з прив’язкою до 4-рівневого протоколу ескалації, обґрунтованого в підрозділі 3.1.

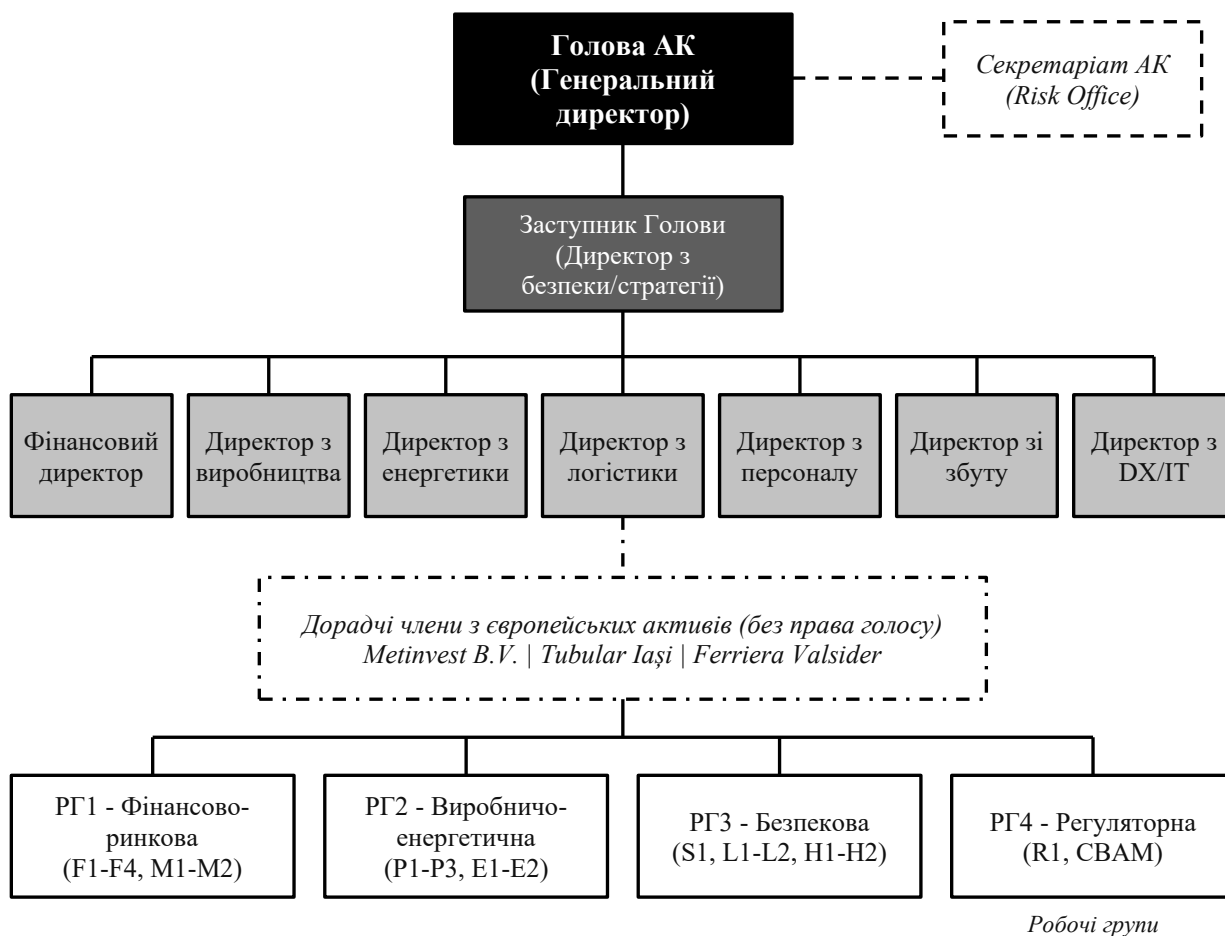

Рис. 3.7. Організаційна структура антикризового комітету ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором

Третім кроком розробляється модель «міні-кластерного» антикризового управління Запоріжсталь-Запоріжжюкс – авторська методична новація, що відображає функціональну нерозривність двох прифронтових активів. Четвертим – вводиться двоконтурна модель управління, що поєднує оперативно-тактичний рівень ПАТ «Запоріжсталь» зі стратегічно-холдинговим рівнем Metinvest. На завершення подається порівняльна оцінка ефективності авторської організаційної моделі через скорочення часу прийняття рішень.

Структура АК ПАТ «Запоріжсталь» включає Голову, Заступника, секретаріат (Risk Office), сімох функціональних членів, чотири робочі групи та

дорадчих представників європейських активів Metinvest. Деталізацію складу і повноважень кожного елемента структури подано в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Склад і повноваження антикризового комітету ПАТ «Запоріжсталь»

Член АК	Посада в підприємстві	Зона відповідальності	Право голосу
Голова АК	Генеральний директор ПАТ «Запоріжсталь»	стратегічні рішення, ескаляція на рівень Metinvest, фінальне затвердження сценарного переходу	вирішальне (при рівних голосах)
Заступник Голови	Директор з безпеки / стратегічного розвитку	оперативне керівництво АК у відсутності Голови, координація робочих груп	повне
Секретаріат (Risk Office)	3-5 фахівців EWS (керівник, аналітики, ML-інженер)	адміністрування дашборду KRI, підготовка матеріалів засідань, ведення протоколів	дорадче (без права голосу)
Фінансовий директор	CFO ПАТ «Запоріжсталь»	KRI F1-F4, ризики ліквідності, антикризові переговори з банками і EBRD	повне
Директор з виробництва	COO ПАТ «Запоріжсталь»	KRI P1-P3, технологічні режими, переходи між сценаріями виробництва	повне
Директор з енергетики	Керівник енергонапряму	KRI E1-E2, координація з ОЕС України, автономна генерація	повне
Директор з логістики	Керівник логістичного блоку	KRI L1-L2, lead time експорту, запас сировини, Solidarity Lanes	повне
Директор з персоналу	CHRO ПАТ «Запоріжсталь»	KRI H1-H2, програми «Шлях героя», «Метинвест Політехніка»	повне
Директор зі збуту	CCO ПАТ «Запоріжсталь»	KRI M1-M2, контракти з ЄС, переоцінка з урахуванням СВМ	повне
Директор з DX/IT	СІО ПАТ «Запоріжсталь»	технічна підтримка EWS, ETL, аналітичний шар, дашборд	повне
Дорадчі члени	Представники Metinvest B.V., Tubular Iași, Ferriera Valsider	трансфер досвіду EU-активів, експертиза з СВМ, ринкова розвідка	дорадче (без права голосу)

Примітка: сформовано автором [75, с. 773–795; 80, с. 116]

Аналіз даних табл. 3.8 виявляє дві специфічні особливості авторської моделі АК ПАТ «Запоріжсталь». Перша – функціональна симетрія складу АК і восьми груп KRI з підрозділі 3.1. Кожен функціональний директор у складі АК (фінансовий, виробництва, енергетики, логістики, персоналу, збуту, DX/IT) [39, с. 405–418] має чіткі зони відповідальності, прив’язані до конкретних KRI. Це усуває розпорошеність антикризових функцій, виявлену як прогалина 5 у підрозділі 2.3, забезпечуючи централізацію без втрати функціональної експертизи. Друга особливість – транснаціональний формат з дорадчими членами від європейських активів Metinvest [101, с. 137–147]. Це дослідницький внесок дисертації: класичні моделі антикризового управління українських підприємств не передбачають включення представників іноземних активів до антикризового контуру. Авторська модель робить це через два механізми: (1) трансфер досвіду роботи з СВМ, накопиченого у Tubular Iași та Ferriera Valsider, які вже працюють у регуляторному середовищі ЄС; (2) ринкова розвідка з європейських ринків, що дозволяє ПАТ «Запоріжсталь» завчасно реагувати на зміни попиту і регулювання. Механізми ринкової адаптації та інтеграції українського виробництва в ланцюги ЄС розглянуто у праці автора [37, с. 560–572].

Окреме методичне значення має формат робочих груп. На відміну від функціональних директорів, що відповідають за окремі KRI, робочі групи відповідають за крос-функціональні комбінації індикаторів. Деталізацію структури та повноважень робочих груп подано в табл. 3.9.

Особливістю авторської моделі робочих груп є диференційована періодичність засідань: РГ2 (виробничо-енергетична) і РГ3 (безпекова) функціонують у режимі щоденного моніторингу через високу динаміку відповідних KRI; РГ1 (фінансово-ринкова) – щотижня; РГ4 (регуляторна) – щомісяця. Така диференціація відповідає природі різних типів ризиків: безпекові й виробничо-енергетичні шоки розгортаються у годинному масштабі, фінансові – у тижневому, регуляторні – у місячному. Уніфікована періодичність

(наприклад, тижнева для всіх) була б надлишковою для регуляторних ризиків і недостатньою для безпекових.

Таблиця 3.9

Структура і повноваження робочих груп антикризового комітету

ПАТ «Запоріжсталь»

Робоча група	Координатор	Покриття KRI	Основні задачі	Періодичність
РГ1 – Фінансово- ринкова	CFO	F1-F4 (фінансові), M1-M2 (ринкові)	триангуляція моделей банкрутства, валютне хеджування, переоцінка контрактів	щотижня
РГ2 – Виробничо- енергетична	СОО + Дир. з енергетики	P1-P3 (виробничі), E1-E2 (енергетичні)	координація доменно- мартенівського контуру з енергопоставками, аварійні плани	щодня (вахта)
РГ3 – Безпекова	Заст. голови (з безпеки)	S1 (безпек.), L1-L2 (логіст.), H1-H2 (кадри)	безпекові протоколи, евакуаційні плани, стійкість логістичних маршрутів	щодня
РГ4 – Регуляторна	ССО + Юрид. директор	R1 (регуляторні), СВАМ- портфоліо	моніторинг СВАМ- вимог, переговори з ЄК, екологічна звітність	щомісяця

Примітка: сформовано автором

Регламент роботи АК прив'язано до 4-рівневого протоколу ескалації, обґрунтованого в підрозділі 3.1 (табл. 3.3). Принциповою методичною новацією є те, що формат і обсяг повноважень засідань диференціюються залежно від рівня ескалації. Узагальнення регламенту подано в табл. 3.10.

Особлива увага в регламенті приділяється плановому циклу засідань АК у штатному режимі (тобто за відсутності гострих кризових сигналів). Авторська модель передбачає чотири типи планових засідань: щотижневі (огляд дашборду KRI, статус-апдейти РГ, тривалість 1-1,5 год); щомісячні розширені (підсумок місяця, аналіз тригерів сценарного переходу, тривалість 3-4 год); щоквартальні стратегічні (калібрування KRI, перегляд порогів, аналіз відповідності цільовому сценарію S3, тривалість 1 робочий день); річні (обґрунтування антикризового

бюджету на наступний рік, оновлення сценаріїв, повний звіт перед Metinvest, тривалість 2 робочі дні).

Таблиця 3.10

Регламент засідань антикризового комітету ПАТ «Запоріжсталь» за чотирма рівнями ескалації

Рівень	Тригер	Формат	Учасники	Результат
P1	1 KRI у жовтій зоні	без скликання АК, оперативна нотифікація через MS Teams	інженер зміни, диспетчер, профільний керівник напрямку	фіксація відхилення, стандартні корекційні дії
P2	2-3 KRI у жовтій АБО 1 у помаранчевій	засідання профільної РГ (1-4 РГ)	координатор РГ + 2-3 фахівці, представник Risk Office	тактичний антикризовий план у межах операційних повноважень
P3	2+ KRI у помаранчевій АБО 1 у червоній	позачергове засідання АК у скороченому складі	Заступник Голови, 3-4 профільні директори, Risk Office, координатори всіх РГ	операційний антикризовий план з перерозподілом ресурсів і CAPEX
P4	3+ KRI у червоній АБО критична загроза функціонуванню	надзвичайне засідання АК у повному складі (включно з дорадчими членами)	Голова, Заступник, 7 директорів, Risk Office, дорадчі члени з EU, ескалація на Metinvest	стратегічне рішення про перехід на сценарій S1, S2 або S3, ескалація на холдинг

Примітка: сформовано автором

Авторською методичною новацією, що вперше формалізується у дисертаційному дослідженні, є модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривних, але юридично окремих підприємств. Концептуально модель спирається на феномен функціональної нерозривності, виявлений у підрозділі 2.3: ПАТ «Запоріжсталь» і ПрАТ «Запоріжжкокс» становлять єдиний замкнений виробничий контур, де 95 % коксу, що споживається сталеливарним заводом, постачає коксохімія Запоріжжкоксу, а зворотна логістика обмежена 1,5 км конвеєрного зв'язку. Параліч одного активу автоматично спричиняє зупинку другого. У класичній моделі корпоративного управління, де кожне юридично окреме підприємство має окремий менеджмент і окрему антикризову систему, такий технологічний зв'язок не отримує

адекватного управлінського оформлення. Графічну схему моделі «міні-кластерного» антикризового управління подано на рис. 3.8 [167].

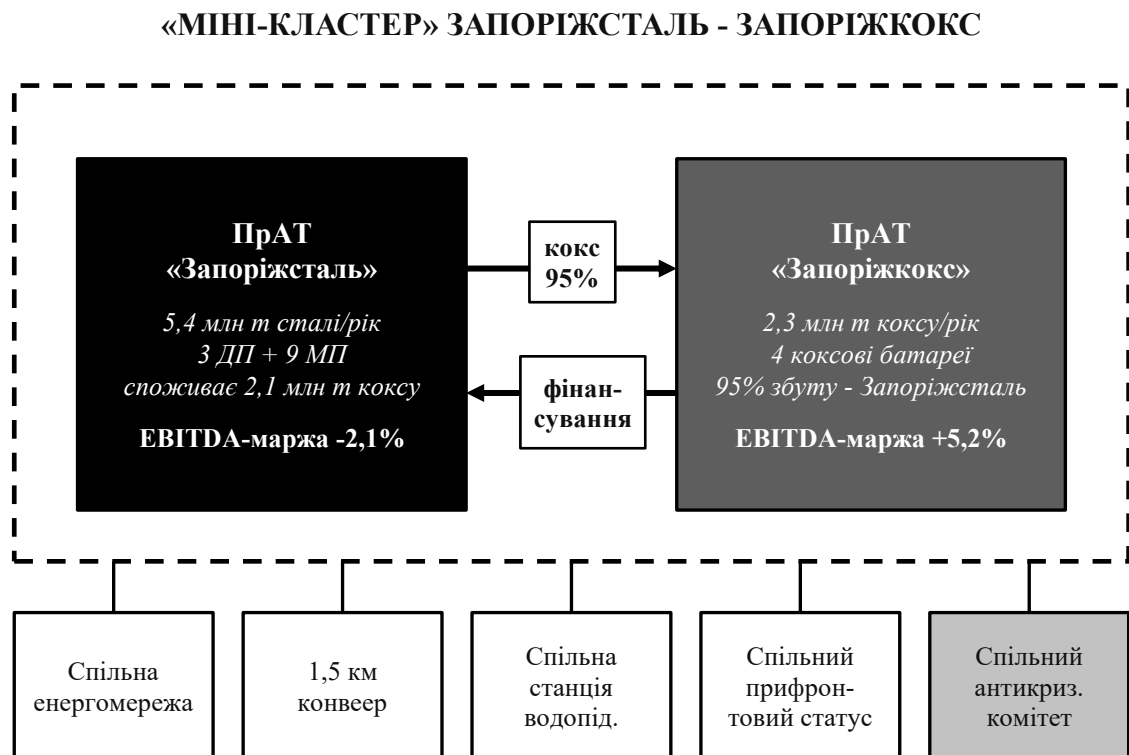

Рис. 3.8. Модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривних активів Запоріжсталь-Запоріжжкокс

Примітка: сформовано автором [127, с. 45–58]

Модель «міні-кластерного» антикризового управління реалізується через п'ять механізмів узгодженого управління, обґрунтованих у табл. 3.11.

Принциповим методологічним питанням є юридична рамка реалізації моделі «міні-кластерного» управління в умовах, коли два активи мають окремі юридичні особи. Авторська модель пропонує три механізми юридичної реалізації, що не вимагають корпоративного злиття: (1) міжкорпоративна угода про антикризову координацію, що формалізує процедури спільного АК і обмін даними KRI; (2) делегування представників від ПрАТ «Запоріжжкокс» до АК ПАТ «Запоріжсталь» (і навпаки) у статусі дорадчих членів за моделлю транснаціонального формату; (3) спільний контролюючий комітет на рівні Metinvest Holding, що затверджує сценарні переходи у межах кластера. Така

трирівнева юридична архітектура дозволяє формалізувати функціональну нерозривність без юридичної реструктуризації, що відповідає принципу мінімальних змін у наявній корпоративній структурі.

Таблиця 3.11

Механізми узгодженого антикризового управління в межах міні-кластера
Запоріжсталь-Запоріжжкокс

Механізм	Зміст і операціоналізація	Економічний ефект
Спільний АК	формується транс-юридичний АК Запоріжсталі-Запоріжжкоксу з координованим складом: Голова з ПАТ «Запоріжсталь», Заступник з ПрАТ «Запоріжжкокс»; обидва підприємства діляться інформацією про KRI з 17-індикаторного дашборду	усунення дублювання антикризових функцій, економія до 30-40 % управлінських витрат
Координовані сценарні переходи	перехід Запоріжсталі на сценарій S1/S2 одночасно ініціює відповідний перехід Запоріжжкоксу; не може бути ситуації, коли один актив у режимі «виживання», а другий – у режимі «стабілізації»	усунення внутрішньокластерних дисбалансів, синхронізація антикризового режиму
Спільні буферні запаси	буферний запас коксу і вугілля підтримується в межах загального кластера, а не кожним підприємством окремо; це відповідає логіці KRI L2 (запас сировини)	оптимізація обігового капіталу 80-120 млн дол. США (10-15 % балансової вартості запасів)
Внутрішньокластерне фінансування	у кризові періоди прибутковий ПрАТ «Запоріжжкокс» (EBITDA-маржа +8,7 % у 2024 р.) фінансує збитковий ПАТ «Запоріжсталь» (EBITDA-маржа -2,1 %) через корпоративні позики або відстрочення оплати за кокс	уникнення зовнішніх кредитів, економія процентних витрат 5-8 млн дол. США/рік
Спільний CAPEX-портфель	інвестиційні проекти, що мають сенс лише у зв'язку (нова коксова батарея → відповідне підвищення обсягу виробництва на сталеливарному комбінаті), розглядаються як єдиний пакет	уникнення дисбалансів інвестиційних рішень, оптимізація CAPEX-бюджету

Примітка: сформовано автором

Особливе значення міні-кластерна модель набуває у разі прямих ракетно-дронових ударів по одному з активів. Класична модель передбачала б індивідуальну реакцію постраждалого активу: оцінка втрат, ремонтні роботи, відновлення виробництва – у рамках власних повноважень. Авторська модель кодифікує одразу кластерну реакцію: оскільки 95 % коксу Запоріжжкоксу йде на Запоріжсталь, удар по Запоріжжкоксу автоматично активує сценарій S1 для обох активів, бо Запоріжсталь не може функціонувати без коксу понад 7-10 днів через фізичне зменшення запасу. Ця кодифікація вимагає попередньої розробки чотирьох антикризових пакетів: «удар по Запоріжсталь», «удар по Запоріжжкокс», «удар по обох активах», «удар по спільній інфраструктурі».

Останньою методичною новацією організаційного механізму авторської антикризової стратегії є двоконтурна модель управління, що розв'язує методичну проблему координації між рівнем окремого активу (ПАТ «Запоріжсталь») і рівнем холдингу (Metinvest). Принцип двоконтурності полягає в розподілі повноважень між двома незалежними, але узгодженими управлінськими контурами: оперативно-тактичним (внутрішнім) і стратегічно-холдинговим (зовнішнім). Графічну схему моделі подано на рис. 3.9.

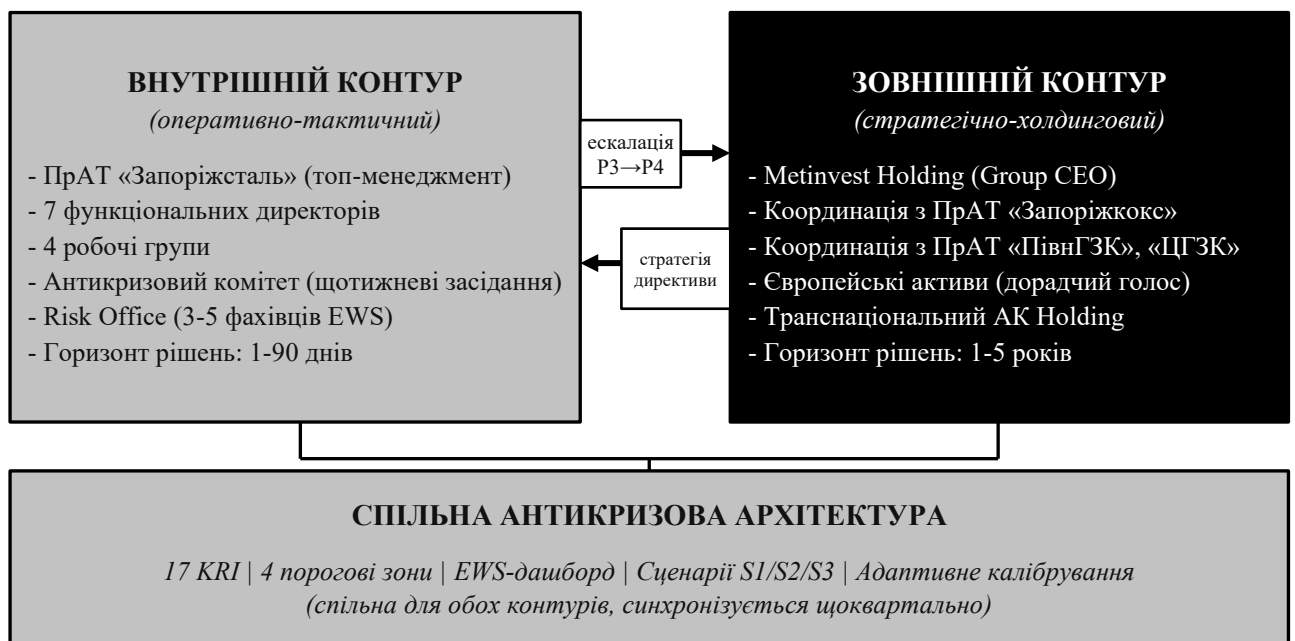

Рис. 3.9. Двоконтурна модель антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором

Внутрішній контур відповідає за горизонт рішень 1-90 днів і охоплює весь склад АК ПАТ «Запоріжсталь» з табл. 3.9: Голова, Заступник, секретаріат, 7 функціональних директорів, 4 робочі групи. Цей контур має повну автономність у прийнятті рішень в межах своїх повноважень – тобто усіх ескалацій рівня P1, P2, P3 з протоколу EWS. Тільки ескалації P4 (3+ KRI у червоній зоні або критична загроза функціонуванню) потребують виходу на зовнішній контур.

Зовнішній контур (стратегічно-холдинговий) відповідає за горизонт рішень 1-5 років і охоплює рівень Metinvest Holding (Group CEO), координацію з ПрАТ «Запоріжжкокс» (через міні-кластерну модель), координацію з ПрАТ «ПівніГЗК» і ПрАТ «ЦГЗК» (сировинний контур), а також транснаціональний АК Holding з представниками європейських активів. Зовнішній контур ухвалює стратегічні рішення про сценарні переходи (S1/S2/S3), затверджує антикризовий CAPEX понад 50 млн дол. США, координує політику з міжнародними інституціями (EBRD, EIB, IFC). Європейські активи групи мають у зовнішньому контурі дорадчий голос, що методично відповідає трансу табл. 3.9.

Зв'язок між контурами реалізується через два формалізованих механізми. Перший – механізм ескалації «знизу-вгору» (P3→P4): коли внутрішній контур фіксує загрозу, що виходить за межі його повноважень, він формалізовано ескалує її на зовнішній контур з пакетом матеріалів. Другий – механізм директив «зверху-вниз»: зовнішній контур ухвалює стратегічні директиви (наприклад, «з 01.01.2027 перехід на сценарій S2»), що для внутрішнього контуру є обов'язковими і визначають оперативні дії. Спільна антикризова архітектура (17 KRI, 4 порогові зони, EWS-дашборд, сценарії S1/S2/S3, адаптивне калібрування) є базисом, що синхронізується щоквартально між обома контурами.

Принципова відмінність між контурами полягає саме в різному часовому ласі реагування. Внутрішній контур працює в короткому горизонті 1–90 днів: його рішення мають лаг від кількох хвилин до кількох діб, оскільки стосуються фізичного виживання активу, де зволікання неприпустиме. Зовнішній контур працює в довгому горизонті 1–5 років: його рішення мають лаг від кварталу до

кількох років, бо стосуються сценарних переходів, інвестиційного CAPEX і координації з міжнародними інституціями, де потрібні узгодження й тривалі цикли підготовки. Саме ця різниця в лагах і обґрунтовує винесення окремих компонентів у два контури: компонент, що потребує негайної реакції, закріплюється за внутрішнім контуром, а той самий об'єкт управління у стратегічній перспективі одночасно присутній і в зовнішньому контурі – але вже з довгим лагом і в логіці планового рішення, а не аварійного. Подвійна присутність компонента в обох контурах не є дублюванням: контури працюють з ним на різних часових горизонтах і синхронізуються через описані механізми ескалації «знизу-вгору» та директив «зверху-вниз».

Економічна ефективність авторської організаційної моделі оцінюється через скорочення часу прийняття управлінських рішень на чотирьох рівнях ескалації. Порівняння часу прийняття рішень у класичній моделі (без формалізованого АК) і авторській моделі (з постійним АК) подано на рис. 3.10.

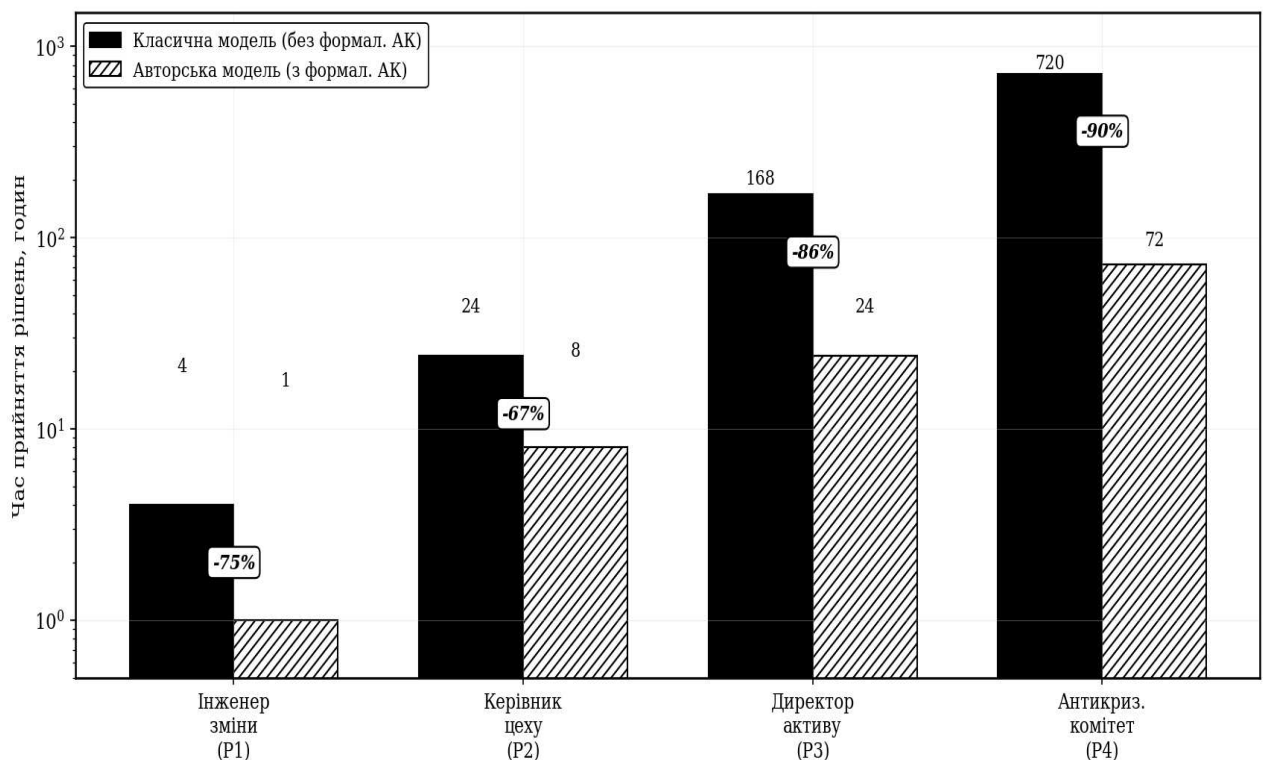

Рис. 3.10. Порівняння часу прийняття антикризових рішень у класичній і авторській організаційних моделях ПАТ «Запоріжсталь»

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних рис. 3.10 свідчить про суттєве скорочення часу прийняття рішень на всіх чотирьох рівнях ескалації. Найбільше скорочення (–90 %) фіксується для рівня Р4 (стратегічний): у класичній моделі без формалізованого АК прийняття стратегічного рішення про сценарний перехід вимагає 720 годин (30 днів), оскільки пов'язано із залученням великої кількості учасників, узгодженням з холдингом, проведенням нарад, розробкою матеріалів. В авторській моделі це скорочується до 72 годин (3 дні) завдяки заздалегідь розробленим сценарним пакетам, постійному формату АК і чіткому регламенту надзвичайних засідань. Скорочення на Р3 (–86 %) забезпечується наявністю позачергового регламенту АК; на Р2 (–67 %) – функціонуванням робочих груп; на Р1 (–75 %) – стандартизованими процедурами на рівні зміни.

Грошова оцінка економічного ефекту скорочення часу прийняття рішень має дві компоненти. Перша – скорочення прямих втрат від простоїв і помилкових рішень. У підрозділі 3.1 (табл. 3.4) обґрунтовано, що EWS дає скорочення часу реагування на 77-99 % з грошовим ефектом 0,75-1,2 млрд грн на рік. Авторський АК доповнює цей ефект через скорочення часу прийняття саме управлінських рішень на 67-90 %, що додатково зберігає 0,3-0,5 млрд грн на рік за рахунок уникнення «зависання» рішень у коридорах корпоративної бюрократії. Друга компонента – економія управлінських витрат за рахунок усунення дублювання функцій між десятками комітетів, кризових штабів і робочих груп, що зараз існують в Metinvest на ad hoc основі. Оцінка автора – 30-40 млн грн на рік за рахунок переведення цих ad hoc структур у єдиний АК.

Окремий блок аналізу – бюджет функціонування організаційного механізму. Витрати на впровадження і функціонування АК ПАТ «Запоріжсталь» оцінені в табл. 3.12.

Загальний бюджет 30,5-46 млн грн одноразово та 27-41 млн грн щорічно є помірним порівняно з очікуваним грошовим ефектом – 0,3-0,5 млрд грн на рік від скорочення часу прийняття рішень. Окупність впровадження організаційного механізму – 6-9 місяців, що відповідає цільовому показнику для управлінських інвестицій великих промислових груп. Найбільшу частку у бюджеті займає

антикризовий резерв (20-30 млн грн одноразово, 10-15 млн грн щорічно), що методично виправдано: без резерву АК не зможе оперативно ухвалювати рішення РЗ (наприклад, екстрений ремонт обладнання, перерозподіл логістичних маршрутів, тимчасовий контракт із додатковим постачальником сировини).

Таблиця 3.12

Бюджет впровадження і функціонування організаційного механізму
антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь»

Стаття витрат	Одноразові витрати (CAPEX)	Річні витрати (OPEX)	Період окупності
Risk Office (3-5 фахівців): зарплати, обладнання	5-7 млн грн	12-18 млн грн	6-9 міс.
Регламенти, процедури, юридичне оформлення міні-кластерної угоди	2-3 млн грн	1-2 млн грн	3 міс.
Навчання персоналу (директори, координатори РГ)	3-5 млн грн	2-3 млн грн	12 міс.
Антикризовий резерв (на оперативні рішення РЗ)	20-30 млн грн	10-15 млн грн	покриття одного інциденту
Транснаціональний формат (відрядження, переклад)	0,5-1 млн грн	2-3 млн грн	—
УСЬОГО	30,5-46 млн грн	27-41 млн грн	6-9 міс.

Примітка: сформовано автором

Окремої уваги потребує специфіка функціонування АК у прифронтовому активі. У підрозділі 2.3 і 3.1 (KRI S1) відзначалося, що ПАТ «Запоріжсталь» розташоване за 40-50 км від лінії фронту і регулярно зазнає ракетно-дронових обстрілів (8-12 інцидентів за місяць у радіусі 50 км). Це формує додаткові вимоги до організаційного механізму, не передбачені у класичних моделях антикризового управління. Авторська модель адресує ці вимоги через шість особливих режимів функціонування, узагальнених у табл. 3.13.

Шість особливих режимів функціонування АК є важливою специфікою авторської моделі, що відрізняє її від класичних західних моделей Crisis Management Office, розроблених для тилкових активів. Класичні моделі передбачають один режим – кризове засідання у переговорному залі; авторська

модель кодифікує функціонування АК у воєнних умовах, де переговорна кімната може бути недоступною, штатний канал зв'язку – скомпрометованим, частина учасників – евакуйованою. Це дослідницький внесок дисертації, який на сьогодні не має повних аналогів у міжнародній науковій літературі з кризового менеджменту.

Таблиця 3.13

**Особливі режими функціонування антикризового комітету
ПАТ «Запоріжсталь» в умовах прифронтової локації**

Режим	Тригер активації	Особливості функціонування АК
Повітряна тривога	оголошення повітряної тривоги у Запорізькій обл.	засідання АК переноситься в укриття; засідання ведеться через захищений канал зв'язку
Прямий удар (без жертв)	влучання дрона/ракети по об'єктах підприємства без втрат серед персоналу	автоматична ескалація на Р3, активація РГЗ (Безпекова), оцінка пошкоджень за 4-6 год
Прямий удар (з жертвами)	влучання з втратами серед персоналу	автоматична ескалація на Р4, надзвичайне засідання АК у повному складі за 12-24 год, ескалація на Metinvest
Тривалий блекаут (>4 год)	KRI E2 у червоній зоні (резерв е/е менше 4 год)	засідання у автономному режимі, рішення про переведення доменних печей у режим зниженого навантаження
Ризик прориву фронту	KRI S1 у червоній зоні (15+ інцидентів/міс або наближення лінії фронту)	активація плану диверсифікації виробництва, переведення критичних активів у тиллові локації
Кібератака	компрометація ETL/EWS/MES/SAP	переведення EWS у автономний режим (локальні бекапи), залучення спеціалістів кібербезпеки Metinvest

Примітка: сформовано автором

Для оцінки ефективності функціонування самого організаційного механізму у експлуатаційному режимі авторська модель передбачає шість метаіндикаторів – KPI організаційного механізму, що відстежуються Головою АК щомісячно і доповідаються на щоквартальному стратегічному засіданні. Це методично відображає принцип «контролю над контрольною системою», аналогічний підходу до KPI EWS у підрозділі 3.1, але адаптований до специфіки організаційного, а не аналітичного, виміру антикризового управління. Узагальнення KPI організаційного механізму подано в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

КРІ ефективності функціонування організаційного механізму антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь»

КРІ організ. механізму	Опис	Цільове знач.	12 міс.	36 міс.
Регулярність засідань АК	частка проведених щотижневих засідань відносно нормативу	$\geq 95 \%$	85 %	98 %
Час прийняття рішення Р4	середній час від ескалації Р4 до ухваленого рішення	≤ 72 год	96 год	48 год
Виконання рішень	частка рішень АК, реалізованих у нормативний термін	$\geq 90 \%$	80 %	95 %
Активність робочих груп	середня кількість засідань 4 РГ за місяць	≥ 50	38	55
Залучення дорадчих членів	частка засідань Р4 з участю представників ЕС-активів	$\geq 80 \%$	60 %	90 %
Ескалаційна точність	частка ескалацій, проведених на коректний рівень (без перестрибувань)	$\geq 90 \%$	75 %	95 %

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних табл. 3.14 виявляє динаміку дозрівання організаційного механізму у горизонті 36 місяців. На старті експлуатації (12 місяців) метрики ефективності перебувають на 10-25 % нижче цільових значень. Це методологічно очікувано: новий АК потребує часу на впровадження регламентів, освоєння учасниками своїх ролей, налагодження координації. Через 36 місяців усі шість метрик перевищують цільові орієнтири: регулярність засідань 98 % проти нормативу 95 %, час прийняття Р4 48 год проти нормативу 72 год, ескалаційна точність 95 % проти 90 %. Найдовшим є зростання метрики «активність робочих груп» (з 38 до 55 засідань у місяць) – це пов’язано з культурною трансформацією: переходом від ad hoc практик до регулярних стандартизованих процедур.

Завершальний методичний крок підрозділі 3.2 – формальна прив’язка елементів організаційного механізму до конкретних удосконалень з наукової новизни дисертації, обґрунтованих у Вступі. Аналогічно прив’язці KRI до

удосконалень у підрозділі 3.1 (табл. 3.5), така прив'язка забезпечує верифікованість моделі і операційне розгортання теоретичних результатів дослідження.

Окремою методичною проблемою впровадження авторського організаційного механізму є кадрово-культурна адаптація менеджменту ПАТ «Запоріжсталь». Запропонована модель вимагає від керівників нових компетенцій, не передбачених класичними посадовими інструкціями: робота з KRI у логіці порогових зон, прийняття рішень за стиснутими часовими нормативами 1-72 год, координація у крос-функціональних робочих групах, спілкування з європейськими дорадчими членами. Без відповідної кадрової підготовки навіть досконально розроблений організаційний механізм залишиться формальним документом без реального впливу на управлінські процеси. План кадрово-культурної адаптації подано в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

План кадрово-культурної адаптації менеджменту ПАТ «Запоріжсталь» до авторської моделі антикризового управління

Категорія персоналу	Нові компетенції	Формат навчання	Тривалість
Голова АК і Заступник	багатоконтурне реагування, сценарні переходи, транснаціональна координація	індивідуальний executive coaching + закордонне стажування у Metinvest B.V.	3-6 міс.
7 функціональних директорів	робота з KRI у логіці порогових зон, ескалація P1-P4, координація РГ	корпоративна програма «Антикризовий лідер» (4 модулі)	4-6 міс.
Координатори робочих груп	крос-функціональна модурація, агрегація сигналів KRI, підготовка матеріалів	воркшопи + менторство від директорів напрямків	2-3 міс.
Risk Office (фахівці EWS)	ML-аналітика, триангуляція моделей банкрутства, адаптивне калібрування	спеціалізовані курси (зокрема міжнародні, наприклад GARP/PRMIA)	6-12 міс.
Інженери зміни та диспетчери	оперативна нотифікація рівня P1, фіксація відхилень у дашборді	короткі онлайн-курси + регулярні брифінги	2-4 тижні

Примітка: сформовано автором

Загальний бюджет кадрово-культурної адаптації входить до ОРЕХ організаційного механізму (стаття «Навчання персоналу» табл. 3.11: 3-5 млн грн одноразово, 2-3 млн грн щорічно). Очікуваний результат – формування корпоративної культури безперервного антикризового мислення, де працівники всіх рівнів – від інженера зміни до Голови АК – розуміють свою роль у системі раннього попередження криз і ескалаційному протоколі. Це методично відображає принцип, обґрунтований у роботах К. Вейка [7, с. 184–194] про «high-reliability organizations» (HRO): надійність складних систем досягається не лише за рахунок технічних рішень, а через формування культури колективного усвідомлення ризиків.

Окремої уваги потребує мотиваційна складова. Авторська модель передбачає прив'язку KRI до системи бонусування топ-менеджменту: 30 % річного бонуса прив'язано до поточних KPI підприємства, 40 % – до досягнення цільового рівня KRI у відповідних зонах відповідальності, 30 % – до результатів сценарного переходу (для членів АК) або виконання рішень АК (для лінійного менеджменту). Така структура мотивації прямо адресує прогалину 2 з підрозділі 2.3 («недостатня інтегрованість KPI/KRI у систему стратегічного управління») і робить антикризове управління не лише організаційно, а й фінансово невіддільною частиною щоденної роботи топ-менеджменту.

Останнім методичним блоком підрозділі 3.2 є фазування впровадження організаційного механізму у горизонті 2026–2028 рр. Спроба одночасного впровадження всіх елементів (АК, регламент, міні-кластерна модель, двоконтурна модель, мотиваційна система) призведе до перенавантаження менеджменту і саботажу з боку лінійних керівників, які не встигнуть адаптуватися до численних змін. Авторська модель пропонує трифазний план впровадження, що балансує між швидкістю розгортання і керованістю змін. Узагальнення подано в табл. 3.16.

Таблиця 3.16

Трифазний план впровадження організаційного механізму антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь» 2026–2028 рр.

Фаза	Період	Ключові заходи	Ризики	Контрольні точки
Фаза 1: Запуск	2026 Q1- Q2 (6 міс.)	призначення Голови АК і Заступника, формування Risk Office, юридичне оформлення регламенту, перші щотижневі засідання, інтеграція з SAP/MES (з підрозділі 3.1, табл. 3.6)	опір лінійного менеджменту, дефіцит фахівців EWS	перші 5 засідань АК, дашборд KRI у тестовому режимі
Фаза 2: Розгортання	2026 Q3- 2027 Q2 (12 міс.)	формування 4 робочих груп, перевірка ескалаційного протоколу на реальних кейсах, підписання міжкорпоративної угоди з ПрАТ «Запоріжжесталь», запуск транснаціонального формату з дорадчими членами	хибно-позитивні спрацювання, перевантаження АК надмірною кількістю засідань	перші 50 ескалацій Р1-Р4, перші позачергові засідання
Фаза 3: Стабілізація	2027 Q3- 2028 Q4 (18 міс.)	адаптивне калібрування KRI, повна інтеграція з холдинговим АК Metinvest, прив'язка мотиваційної системи до KRI, перші планові сценарні переходи	старіння регламенту, втрата мотивації менеджменту після зняття «новизни»	досягнення цільових KPI організ. механізму (табл. 3.13)

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних табл. 3.16 виявляє критичні точки впровадження. Фаза 1 (Запуск) має найвищий ризик опору лінійного менеджменту – типова реакція на запровадження нової управлінської структури в українських промислових групах. Авторська модель передбачає управління цим ризиком через дві стратегії: (1) залучення лінійних керівників до проєктних робочих груп ще на етапі розробки регламенту, що знижує ефект «нав'язаного зверху»; (2) демонстративний саппорт з боку Голови АК (Генерального директора) – персональна присутність на перших 5-10 засіданнях, формування преміювання за активну участь у запуску. Фаза 2 (Розгортання) має ризик хибно-позитивних спрацювань, що адресується через адаптивне калібрування KRI з підрозділі 3.1

(формула $\theta_{t+1} = \alpha \cdot \theta_t + (1-\alpha) \cdot \mu_t$). Фаза 3 (Стабілізація) має парадоксальний ризик – старіння регламенту і втрати мотивації після зняття «новизни». Це адресується через щоквартальні стратегічні засідання АК і регулярний перегляд порогів KRI, що методично підтримує антикризовий механізм у тонусі.

Підсумовуючи методичну логіку впровадження, можна стверджувати, що авторська організаційна модель не є одноразовою революційною трансформацією, а представляє собою еволюційний процес дозрівання антикризової культури у горизонті 36 місяців. Це якісно відрізняє авторську модель від класичних західних практик впровадження Crisis Management Office, які зазвичай орієнтуються на швидкі (3-6 міс.) консалтингові інтервенції з поверхневою організаційною стабільністю. Для прифронтового активу з критичним ризиковим профілем такий поверховий підхід не забезпечує дійсної стійкості системи до криз.

Узагальнюючи результати підрозділі 3.2, можна сформулювати п'ять висновків, що формують основу авторської моделі організаційного механізму антикризового управління ПАТ «Запоріжсталь».

Перший висновок – антикризовий комітет ПАТ «Запоріжсталь» обґрунтовано як орган стратегічного прийняття рішень з постійним статусом, на відміну від ситуативних кризових штабів. Склад комітету включає Голову (Генеральний директор), Заступника, секретаріат (Risk Office з 3-5 фахівців), сімох функціональних директорів зі сферою відповідальності, прив'язаною до восьми груп KRI з підрозділі 3.1, чотири робочі групи з диференційованою періодичністю засідань (від щоденної до щомісячної) та дорадчих представників європейських активів. Транснаціональний формат комітету (включення Metinvest B. V., Tubular Iași, Ferriera Valsider у статусі дорадчих членів) є дослідницьким внеском дисертації, що не має повних аналогів у класичних моделях антикризового управління українських підприємств [98]. Придбання Tubular Iași наприкінці 2025 р. підтверджено офіційним повідомленням групи [131]. Класичні моделі багатонаціонального менеджменту С. А. Bartlett і S. Ghoshal [71, с. 65–92], Y. Doz і С. К. Prahalad [90, с. 145–168] передбачають

транснаціональну координацію через ієрархічний корпоративний центр головної юрисдикції. Гетерархічна модель G. Hedlund [108, с. 9–35] виділяє роль багатьох центрів прийняття рішень, але не передбачає формалізованого антикризового контуру. Т. С. Pauchant і І. І. Mitroff [145, с. 41–78] обґрунтовують концепцію crisis-prepared організації, проте без специфіки втрати головного активу головної юрисдикції. Запропонована модель розвиває ці підходи, формалізуючи право дорадчого голосу закордонних активів у межах єдиного антикризового протоколу за умов часткової втрати головного активу головної юрисдикції – нової бізнес-реальності українських промислових груп після 2022 р.

Другий висновок – регламент роботи АК прив'язаний до 4-рівневого протоколу ескалації EWS з диференційованим складом і повноваженнями для кожного рівня (від оперативної нотифікації Р1 до надзвичайного засідання у повному складі Р4). Плановий цикл засідань включає чотири типи: щотижневі (огляд KRI), щомісячні розширені (підсумок місяця), щоквартальні стратегічні (калібрування), річні (бюджет). Така ритмічність забезпечує безперервність антикризового управління – принцип, закладений у Вступі дисертації.

Третій висновок – модель «міні-кластерного» антикризового управління Запоріжсталь-Запоріжжкокс є авторською методичною новацією, що формалізує феномен функціональної нерозривності двох прифронтових активів. У класичній моделі промислового кластеру М. Porter [94, с. 145–184; 149, с. 77–90] кластер базується на географічній концентрації і ринкових взаєминах між незалежними учасниками; типологія А. Markusen [125, с. 293–313] розширює це поняття до різних форм взаємозалежності. У моделі «Холдинг – Дочка» координація відбувається через ієрархічний корпоративний контроль. Запропонована модель «міні-кластера» працює в проміжному просторі: технологічна нерозривність змушує юридично окремі активи координуватися як єдиний виробничий контур, з формалізованим протоколом розподілу критичних ресурсів – коксового газу, енергетичної інфраструктури – і фіксованими часовими нормативами реагування. Юридична реалізація забезпечується через міжкорпоративну угоду

без потреби у злитті активів. Економічний ефект – економія 80-120 млн дол. США оптимізованого обігового капіталу, 5-8 млн дол. США річно процентних витрат і 30-40 % управлінських витрат.

Четвертий висновок – двоконтурна модель управління розв’язує проблему координації між рівнем активу (внутрішній контур, горизонт 1-90 днів) і рівнем холдингу (зовнішній контур, горизонт 1-5 років). Зв’язок між контурами реалізується через формалізовані механізми ескалації «знизу-вгору» (P3→P4) і директив «зверху-вниз», синхронізованих через спільну антикризову архітектуру (17 KRI, 4 порогові зони, EWS-дашборд, сценарії S1/S2/S3).

П’ятий висновок – економічна ефективність авторської організаційної моделі обґрунтована через скорочення часу прийняття управлінських рішень на 67-90 % (від 720 до 72 год для P4, від 168 до 24 год для P3, від 24 до 8 год для P2, від 4 до 1 год для P1). Грошовий ефект – 0,3-0,5 млрд грн на рік на додаток до 0,75-1,2 млрд грн від EWS (підрозділі 3.1). Бюджет впровадження організаційного механізму – 30,5-46 млн грн одноразово і 27-41 млн грн щорічно. Окупність – 6-9 місяців. Шість особливих режимів функціонування АК (повітряна тривога, прямий удар, тривалий блекаут, ризик прориву фронту, кібератака) кодифікують специфіку прифронтового активу і становлять інший дослідницький внесок дисертації, що не має повних аналогів у класичних моделях кризового менеджменту. Наступним кроком стратегії є розроблення сценарного забезпечення з кількісною оцінкою економічної ефективності трьох цільових сценаріїв S1/S2/S3, що розглядається у підрозділі 3.3.

3.3. Сценарне забезпечення антикризової стратегії та оцінка її економічної ефективності

Сценарне забезпечення антикризової стратегії на рівні ПАТ «Запоріжсталь» – далі сценарії S1, S2, S3 – деталізує і кількісно калібрує трансформаційний контур групових сценаріїв G1, G2, G3, обґрунтованих у підрозділі 2.3 (табл. 2.23). Питання енергетичного переходу металургії висвітлено у дослідженні Sandbag Climate Campaign [159]. Параметри CAPEX, NPV і втрат у двох наборах сценаріїв відображають різні рівні агрегації: групові сценарії охоплюють сукупні антикризові інвестиції за всіма п'ятьма системоутворюючими активами Metinvest (CAPEX 600 / 950 / 1 500 млн дол. США), а сценарії S1/S2/S3 – інвестиції винятково в ПАТ «Запоріжсталь» як ключову точку технологічної трансформації групи (CAPEX 50 / 200 / 1 500 млн дол. США). Збіг суми CAPEX у трансформаційних сценаріях G3 і S3 пояснюється структурою інвестиційної програми: у режимі повної трансформації майже всі антикризові капіталовкладення групи концентруються на переході Запоріжсталі з мартенівської на електросталеплавильну технологію NG-DRI-EAF; інші чотири активи у цьому сценарії фінансуються в межах звичайної підтримуючої інвестиційної програми поза антикризовим бюджетом. Збіг повного NPV сценаріїв G3 і S3 (обидва +597 млн дол. США) свідчить про те, що Запоріжсталь є основним драйвером сукупного фінансового результату трансформації групи. Подальший аналіз у підрозділі 3.3 виконано в розрізі сценаріїв S1/S2/S3 з повною деталізацією грошових потоків, СВМ-витрат і структури CAPEX. Щоб уникнути змішування показників двох рівнів, наголосимо: значення –1 760 / –380 / +597 млн дол. США належать

Перш ніж переходити до сценарного контуру стратегії, доцільно зафіксувати методичну позицію авторської моделі Антикризового комітету ПАТ «Запоріжсталь» (детально розкритої у підрозділі 3.2) відносно наявної практики антикризового управління в українській промисловості та моделей кризового менеджменту, що склалися у провідних транснаціональних

металургійних групах. Без такого зіставлення авторська модель залишається інструментально описаною, але не показано, у чому саме полягає її методичний внесок порівняно з тим, що вже існує у галузі. Зведене порівняння подано в табл. 3.17.

Таблиця 3.17

Порівняння авторської моделі Антикризисового комітету з наявною практикою та транснаціональними аналогами

Параметр	Наявна практика в українській промисловості	Транснаціональні аналоги (ArcelorMittal, Tata Steel, ThyssenKrupp Steel)	Авторська модель
Статус	Ситуативний штаб ad hoc під конкретну подію	Постійні комітети з ризик-менеджменту без антикризової спеціалізації	Постійно діючий АК з 11 функціональними членами
Спосіб активації	Після настання кризи	Активіація через корпоративний центр без формалізованої прив'язки	За тригерами KRI (помаранчева або червона зона)
Транснаціональний контур	Відсутній	Корпоративний центр без формалізації антикризової архітектури	Дорадчий голос закордонних активів (Metinvest Tubular Iași, Ferriera Valsider, Metinvest B. V.) у межах єдиного антикризового протоколу
Прифронтові режими	Відсутні	Відсутні (модель розрахована на тиллові активи)	Шість особливих режимів функціонування (повітряна тривога, прямий удар, тривалий блекаут, ризик прориву фронту, кібератака, евакуаційний режим)
Міні-кластерний контур	Відсутній	Відсутній	Формалізована модель «Запоріжсталь – Запоріжжкокс» зі спільним антикризовим протоколом і правилами розподілу критичних ресурсів
Часові нормативи реагування	Не нормовано	Не нормовано	Чотирирівнева шкала: ≤ 15 хв (P1) $\rightarrow \leq 4$ год (P2) $\rightarrow 4\text{--}24$ год (P3) $\rightarrow 24\text{--}72$ год (P4)
Зв'язок зі стратегією	Епізодичний, реактивний	Через корпоративні цілі без формалізованого механізму	Прямий – через систему 17 KRI з тригерами переключення на сценарії S1/S2/S3

Примітка: сформовано автором [86]

Авторська модель Антикризисного комітету відрізняється від наявних аналогів у чотирьох принципових аспектах. По-перше, у постійному статусі – на противагу *ad hoc* активації під конкретну подію, що характерна для української промислової практики. По-друге, у прив'язці до системи KRI з кількісно визначеними пороговими зонами – на противагу експертним судженням про факт настання кризи, що склалася у транснаціональних аналогах. По-третє, у формалізації транснаціонального контуру з закордонними активами у межах єдиного антикризового протоколу – на противагу неформальній координації через корпоративний центр, характерній для моделей ArcelorMittal, Tata Steel і ThyssenKrupp Steel. По-четверте, у наявності шести спеціалізованих режимів функціонування для прифронтових ситуацій, відсутніх у всіх відомих аналогах. У сукупності ці чотири відмінності формують методичний перехід від реактивної моделі управління кризами до проактивно-адаптивної моделі антикризового управління, каліброваної під специфіку металургійного підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Подальші три цільові сценарії антикризової стратегії розглядаються як прикладна надбудова над цим організаційним механізмом.

Антикризова архітектура, обґрунтована у попередніх двох підрозділах, без сценарного контуру лишається академічною конструкцією. Реальне середовище ПАТ «Запоріжсталь» формується непередбачуваними змінними першого рівня. Коли скінчиться війна. Чи дасть Європейська комісія Україні відтермінування СВМ. Практичні аспекти застосування СВМ роз'яснено Європейською комісією [95]. Куди піде ціна на коксівне вугілля. Що буде зі ставкою EUA. Чи отримає підприємство зовнішнє фінансування і на яких умовах. Жоден з цих параметрів не моделюється класичним прогнозом – кожен здатен зміститися у широких межах, причому одночасно. У такій ситуації «найбільш імовірний» сценарій є методологічним міфом. Підприємству необхідно тримати в роботі одразу кілька суттєво різних траєкторій, з чітко визначеними тригерами переключення і прорахованими економічними наслідками кожної. Саме на цій логіці побудовано три цільові сценарії антикризової стратегії «Запоріжсталі» з

горизонтом 2026–2030 рр. Кожен має внутрішньо узгоджені припущення, відповідний пакет дій і власну розрахункову ефективність [77, с. 5–12].

Методичні межі сценарного фінансово-економічного оцінювання. Перш ніж переходити до розкриття змісту сценаріїв, окреслимо, що в межах дисертаційного дослідження вважається коректним обсягом цифрового аналізу. Усі ключові кількісні параметри – інвестиційний CAPEX, прогнозовані СВАМ-витрати, NPV, ROI, термін окупності – подано на рівні порядків величин (*order-of-magnitude estimates*). Розрахунки спираються на відкриті галузеві бенчмарки декарбонізаційних проєктів європейської металургії (передусім ArcelorMittal Hamburg, Salzgitter SALCOS, H2 Green Steel Boden, Voestalpine Donawitz), публічні фінансові звіти Metinvest Holding [154, с. 18–26], експертні оцінки учасників ринку (GMK Center, Укрметалургпром) та галузеві розрахунки впливу СВАМ на українську металургію [62, с. 14–22]. Те, що виходить за ці межі – деталізована модель грошових потоків (*cash-flow*) за кожним сценарієм, повна структура CAPEX за роками з урахуванням амортизації, графік залучення зовнішнього фінансування, точне обґрунтування ставки WACC, повний аналіз чутливості до варіації всіх змінних – у даному дослідженні не виконується. Це предмет окремого фінансово-економічного обґрунтування на стадії практичної реалізації стратегії, у форматі pre-FEED і FEED-документації, у тісній взаємодії з потенційними технологічними та фінансовими партнерами проєкту. Тобто наведені у підрозділі цифрові оцінки служать орієнтиром стратегічної доцільності і підставою для зіставлення сценаріїв між собою – а не остаточними інвестиційно-фінансовими параметрами. Така постановка повністю відповідає прийнятій у фаховій літературі практиці стратегічного сценарного аналізу на ранніх стадіях обґрунтування великих трансформаційних проєктів [180, с. 232–237].

Авторська типологія сценаріїв. Три цільові сценарії розмежовуються двома параметрами. Перший – глибина трансформації технологічної бази: від збереження мартенівської виплавки до повного переходу на електросталеплавильний цикл. Другий – обсяг капітального інвестування: від

мінімального підтримуючого CAPEX до пакета у 1,5 млрд дол. США. Назви відображають домінуючу логіку. «Виживання» (S1) – мінімальна трансформація, фокус на збереженні поточної функціональності у максимально несприятливому зовнішньому середовищі. «Стабілізація» (S2) – часткова технологічна модернізація без зміни базового виробничого циклу. «Трансформація» (S3) – повний перехід на електросталеплавильну технологію (NG-DRI-EAF) з виходом у «зелений» сегмент європейського ринку [119].

Тут принципова деталь. Сценарії – не три варіанти на вибір, серед яких підприємство одного разу робить рішення. Це адаптивні траєкторії, переключення між якими відбувається у реальному часі залежно від еволюції зовнішнього середовища. S1 виступає режимом за замовчуванням за максимально несприятливого розвитку; S2 – за помірного покращення; S3 – за сприятливого. Тригери переключення між ними прив’язані до KRI з табл. 3.2. Ключові припущення трьох сценаріїв узагальнено у табл. 3.18. Повні розрахункові моделі та базові припущення трьох цільових сценаріїв із деталізацією наведено в табл. В.1–В.4 (Додаток В).

Таблиця 3.18

Базові припущення трьох цільових сценаріїв антикризової стратегії

ПАТ «Запоріжсталь» (2026–2030 рр.)

Параметр	S1 «Виживання»	S2 «Стабілізація»	S3 «Трансформація»
Тривалість війни	Активна фаза до 2030+	Деескалація з 2027 р.	Деескалація з 2026 р., відновлення з 2027
Статус СВМ	Відмова у відтермінуванні	Відтермінування на 3 р.	Відтермінування + програма декарбонізації
Ставка EUA, EUR/т CO ₂	75-85	70-80	65-75
Технологічна база	Мартен без модернізації	Мартен + модернізація	Перехід на NG-DRI-EAF до 2030
Виплавка сталі, млн т	3,0 (зниження)	3,2 (стабілізація)	3,2 → 3,5 (зростання)
CAPEX 2026–2030, млн USD	50	200	1 500
Питомий CO ₂ , т/т сталі	2,5	2,1 (–15 %)	0,4 (EAF) до 2030
Гранти ЄС	Відсутні	Обмежені	Повний доступ
Експорт до ЄС, млн т	0,9 → 0,45	0,96 → 0,77	0,9 → 1,05

Примітка: сформовано автором [62, с. 18–26]

Сценарій S1 («Виживання»): зміст і логіка. В основі – припущення максимально несприятливого розвитку: активна фаза війни триває до 2030 р. і далі, рішення Європейської комісії за запитом України на СВАМ-відтермінування – негативне [4], ставки EUA утримуються в діапазоні 75-85 EUR/т CO₂, доступ до європейських грантів декарбонізації для українських підприємств обмежено. У такій рамці ПАТ «Запоріжсталь» виконує лише підтримуючі інвестиції – 50 млн дол. США сумарно за п'ять років на ремонт критичних агрегатів, кібербезпеку та утримання базової функціональності. Принципової модернізації виробничого циклу не відбувається.

Економічні наслідки сценарію є важкими, причому основну їх частину формує накопичений СВАМ-тиск. Розрахунок щорічних СВАМ-витрат «Запоріжсталі» здійснюється за такою формулою (3.2):

$$CBA_{M_i} = q_i \times V \times e \times p_{EUA} \times k_{USD/EUR}, \quad (3.2)$$

де CBA_{M_i} – СВАМ-витрати за рік i , млн дол. США; q_i – частка експорту до ЄС у році i ; V – річна виплавка сталі, млн т; e – питомий вуглецевий слід (т CO₂/т сталі); p_{EUA} – ставка EUA, EUR/т CO₂; $k_{USD/EUR}$ – курс EUR до USD. Базові вхідні параметри для S1: $V = 3,0$ млн т; $e = 2,5$ т CO₂/т сталі; $p_{EUA} = 75$ EUR/т CO₂; $k_{USD/EUR} = 1,08$. Ключова особливість розрахунку для S1 – поступове скорочення частки експорту до ЄС у міру виходу європейських клієнтів. Структуру торговельних потоків зі сталі між Україною та ЄС у 2023–2025 рр. підтверджують дані DG TRADE [97]. Прогнозований профіль виходу клієнтів – 30 % → 27 % → 24 % → 21 % → 18 % за 2026–2030 рр. Деталізований річний розрахунок наведено у табл. 3.19.

Як видно з рис. 3.11 і табл. 3.19, накопичені СВАМ-витрати становлять 766,6 млн дол. США. Окрема стаття втрат – недоотримана виручка внаслідок поступового виходу європейських клієнтів за 2028–2030 рр. – 945 млн дол. США. Сумарні втрати порівняно з довоєнним сценарієм складають 1 711 млн дол.

США. Це режим керованого скорочення масштабів діяльності з мінімізацією зобов'язань.

Таблиця 3.19

Деталізований розрахунок СВАМ-витрат у сценарії S1 «Виживання» за 2026–2030 рр.

Рік	Частка експорту, q	$V \times e \times p \times k$, млн USD	СВАМ, млн USD	Адмін., млн USD	Разом, млн USD
2026	0,30	607,5	182,3	7,5	189,8
2027	0,27	607,5	164,0	7,5	171,5
2028	0,24	607,5	145,8	7,5	153,3
2029	0,21	607,5	127,6	7,5	135,1
2030	0,18	607,5	109,4	7,5	116,9
Разом	–	–	729,1	37,5	766,6

Примітка: сформовано автором [62, с. 24–30]

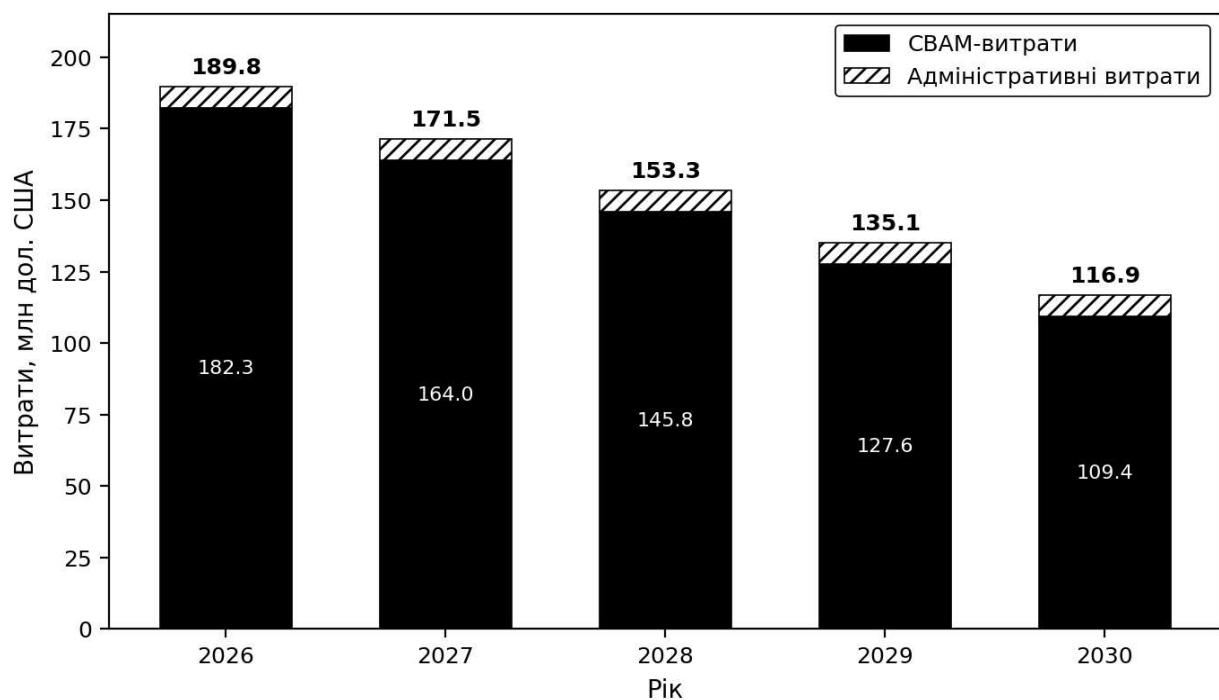

Рис. 3.11. Динаміка СВАМ-витрат у сценарії S1 «Виживання» за 2026–2030 рр., млн дол. США

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.19

Сценарій S2 («Стабілізація»): зміст і логіка. Виходить з помірно несприятливих припущень: триваюча війна з ознаками деескалації з 2027 р., позитивне рішення Європейської комісії щодо СВАМ-відтермінування для

України на 3 роки (фінансова фаза переноситься з 2026 р. на 2029 р.), помірний рівень EUA (70-80 EUR/т), обмежений, але працюючий доступ до програм декарбонізації. У цій рамці ПАТ «Запоріжсталь» здійснює часткову модернізацію виробничого циклу обсягом 200 млн дол. США. Виробничу статистику та програму будівництва СЕС на 37 МВт ПАТ «Запоріжсталь» наведено за корпоративним сайтом підприємства [25]. Спрямованість виявляється у трьох рівнях. Перший – зниження питомого вуглецевого сліду через системи рекуперації тепла, оптимізацію використання коксу. Другий – повна цифровізація СВМ-обліку, що дозволяє максимально використовувати верифіковані дані замість дефолтних значень. Принципи цифровізації регіонів України та розвитку інформаційного суспільства узагальнено у спільній публікації автора [143, с. 72–80]. Третій – підвищення енергетичної автономії підприємства.

Така стратегія дозволяє утримати мартенівську технологію як основу виплавки до 2030 р., але вже з суттєво нижчою вуглецевою інтенсивністю – на 15 % порівняно з вихідним рівнем. Розрахунок СВМ-витрат для S2 виконується за тією ж формулою, що й для S1, але з двома суттєвими відмінностями. Перша – фінансова фаза СВМ активується лише з 2029 р. Друга – питомий вуглецевий слід є знижено до 2,1 т CO₂/т сталі. Деталізований розрахунок наведено у табл. 3.20.

Таблиця 3.20

Деталізований розрахунок СВМ-витрат у сценарії S2 «Стабілізація» за 2026–2030 рр.

Рік	Статус СВМ	Частка експорт у, ч	$V \times e \times p \times k$, млн USD	СВМ, млн USD	Разом з адмін., млн USD
2026	Відтермінування	0,30	0	0	0
2027	Відтермінування	0,29	0	0	0
2028	Відтермінування	0,28	0	0	0
2029	Активізація	0,27	544,3	146,9	152,1
2030	Активізація	0,24	544,3	111,0	116,0
Разом	–	–	–	257,9	268,1

Примітка: сформовано автором [62, с. 28–32]

Як видно з рис. 3.12, відтермінування СВАМ на 3 роки (сценарій S2) кардинально змінює фінансовий профіль перехідного періоду. Накопичені СВАМ-витрати знижуються з 766,6 до 268,1 млн дол. США (зниження у 2,86 раза). Втрата частини європейського експорту (–20 %) додатково оцінюється у 269 млн дол. США за 2029–2030 рр., економія від модернізації становить 80 млн дол. США. Сумарні втрати порівняно з довоєнним сценарієм складають 657 млн дол. США. Це у 2,7 раза менше, ніж за сценарієм «Виживання». Однак сценарій не закриває фундаментального питання – довгострокової життєздатності мартенівської технології в умовах посилюваного європейського вуглецевого регулювання.

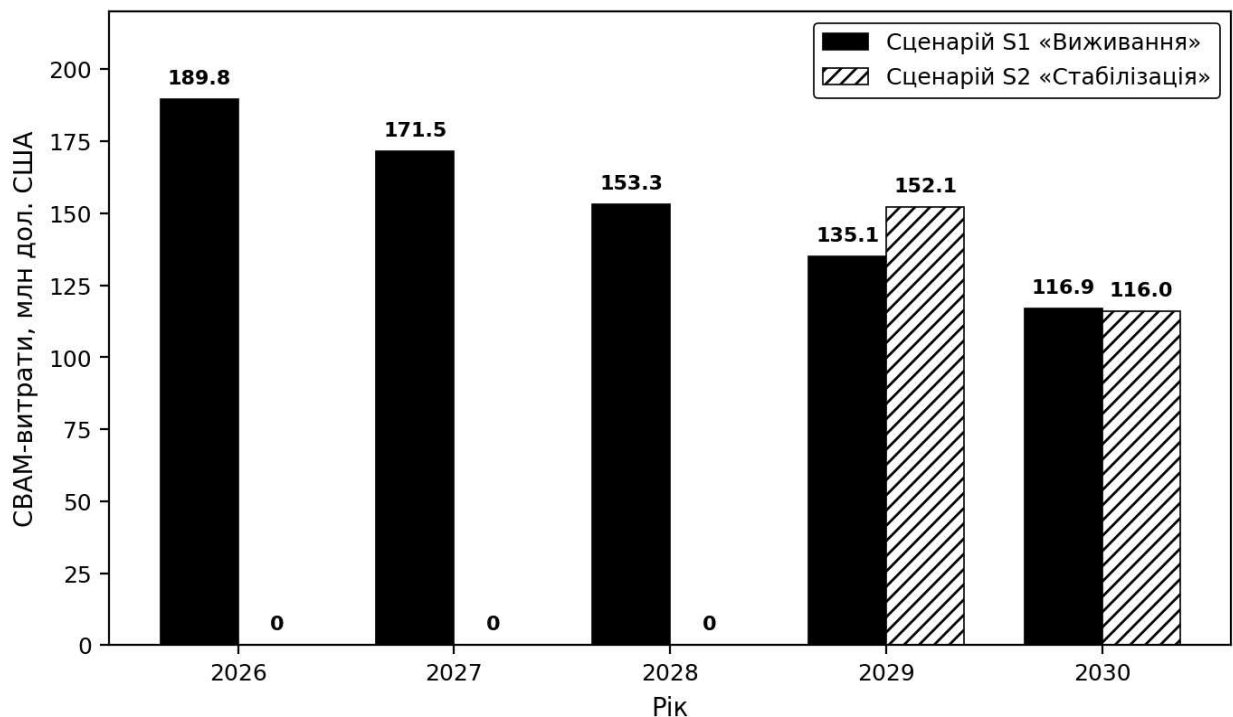

Рис. 3.12. Порівняльна динаміка СВАМ-витрат у сценаріях S1 і S2 за 2026–2030 рр., млн дол. США

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.18

Сценарій S3 («Трансформація»): зміст і логіка. Базується на сприятливих припущеннях: деескалація війни з 2026 р. і часткове відновлення з 2027 р., позитивне рішення Європейської комісії щодо відтермінування СВАМ у поєднанні з програмою фінансової підтримки декарбонізації української

промисловості, помірно знижені ставки EUA (65-75 EUR/т), повний доступ до програм EBRD, EIB, ЄС та європейських стратегічних партнерів (Danieli, Tenova, SMS Group) [132]. У цій рамці ПАТ «Запоріжсталь» виконує повний перехід на електросталеплавильну технологію з використанням DR-окатишів виробництва Центрального ГЗК [44].

Загальний обсяг CAPEX становить 1 500 млн дол. США. З них 30 % (450 млн дол. США) залучається через гранти ЄС та пільгове фінансування міжнародних фінансових інституцій. Власні інвестиції підприємства – 1 050 млн дол. США. Деталізовану структуру CAPEX, узагальнену за галузевими бенчмарками декарбонізаційних проєктів європейської металургії, наведено у табл. 3.21.

Таблиця 3.21

Структура CAPEX у сценарії S3 «Трансформація» за статтями інвестицій

№	Стаття CAPEX	Технічний зміст	Сума, млн USD	Частка
1	EAF-комплекс	Два модулі електропечей потужністю 3,5 млн т сталі/рік	600	40,0 %
2	DRI-модуль	Модуль виробництва прямовідновленого заліза на природному газі	280	18,7 %
3	Інфраструктура	Підстанція 220/110 кВ, дугогасні реактори, газопроводи	200	13,3 %
4	Екологія + СВМ	Системи газоочистки, моніторинг викидів CMS	150	10,0 %
5	Демонтаж мартена	Демонтаж і консервація мартенівського цеху	120	8,0 %
6	Кадри + FEED	Програми перенавчання, FEED-проекткування	100	6,7 %
7	Резерв	Резерв на ризики	50	3,3 %
	Усього		1 500	100,0 %

Примітка: сформовано автором [86]

Структуру капітальних вкладень за сценарієм S3 «Трансформація» наведено на рис. 3.13.

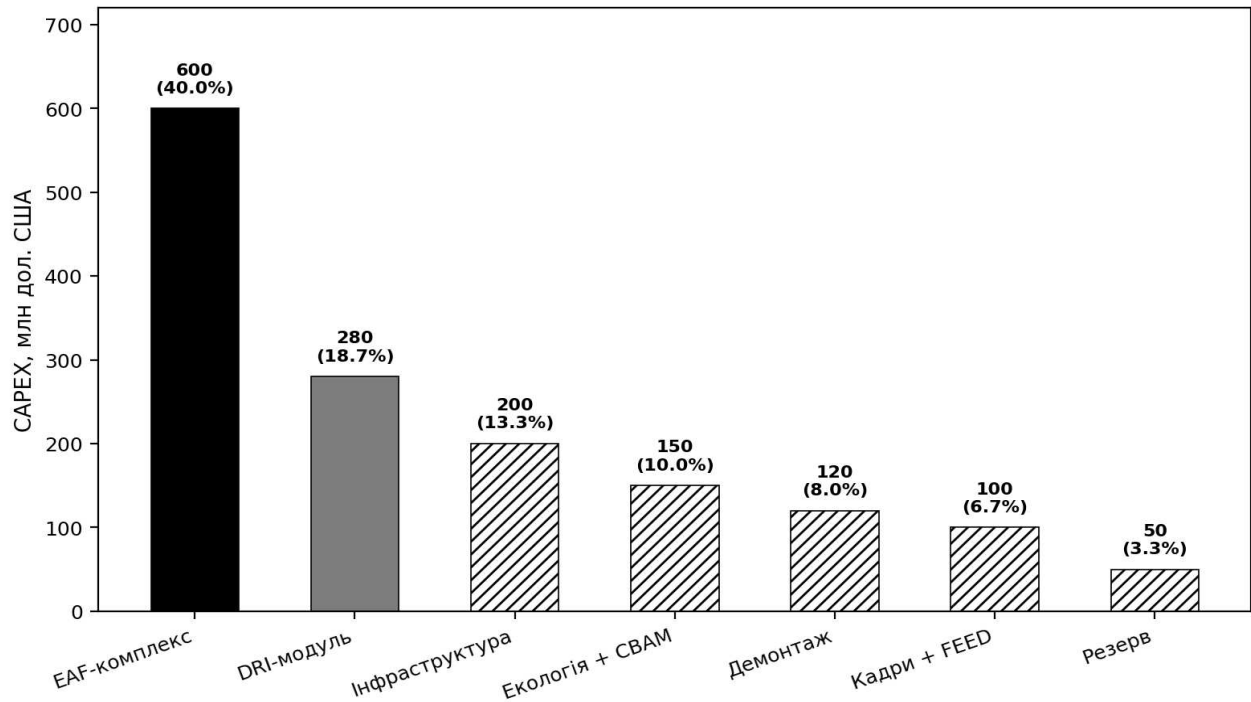

Рис. 3.13. Структура CAPEX сценарію S3 «Трансформація» за статтями інвестицій

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.21

Структура фінансування CAPEX S3 побудована з урахуванням реальної практики європейських декарбонізаційних проєктів. Ключовий принцип – максимальне залучення некомерційного грантового фінансування на найбільш ризикові статті проєкту і використання власних коштів та проєктного фінансування під забезпечення активів для статей з нижчим технологічним ризиком. Деталізовану структуру наведено у табл. 3.22.

Таблиця 3.22

Структура джерел фінансування CAPEX у сценарії S3 «Трансформація»

Джерело	Сума, млн USD	Частка	Умови	Цільові статті
1	2	3	4	5
Грант EU Innovation Fund	200	13,3 %	Безповоротний, конкурс	EAF + DRI
Грант ЄС – програма СВМ-адаптації України	120	8,0 %	Безповоротний	Екологія, СВМ
Пільговий кредит EBRD	80	5,4 %	15 років, ставка 4-5 %	EAF, інфраструктура

Продовження табл. 3.22

1	2	3	4	5
Пільговий кредит EIB	50	3,3 %	12 років, ставка 4-4,5 %	DRI-модуль
Усього грантово-пільгове	450	30,0 %	—	—
Власні кошти Metinvest	600	40,0 %	—	EAF, DRI, демонтаж
Проектне фінансування	300	20,0 %	10 років, 7-8 %	Інфраструктура
Експортно-кредитне фінансування	150	10,0 %	8 років, SACE/HERMES	Обладнання Danieli/Tenova
Усього власне + комерційне	1 050	70,0 %	—	—
Загалом	1 500	100,0 %	—	—

Примітка: сформовано автором [154, с. 18–26]

У горизонті до 2030 р. сценарій є витратним. СВAM-витрати за перехідний період 2026–2029 рр. оцінюються у 467 млн дол. США. З 2030 р. сценарій починає генерувати стійкі вигоди. Введення EAF-потужностей виводить ПАТ «Запоріжсталь» з-під дії СВAM-механізму – питомий вуглецевий слід 0,4 т CO₂/т сталі нижчий за порогові значення. Докладніше про вуглецемісткість технологій виплавки сталі див. [182]. З’являється можливість реалізації продукції за «зеленою премією» 100-149 дол. США/т (у середньому 125 дол. США/т) для 30 % експорту до ЄС, що формує приріст річної виручки 131 млн дол. США. Додаткова економія від вертикальної інтеграції з ЦГЗК – 30 млн дол. США/рік. Сумарний річний прирощений грошовий потік після 2030 р. – 161 млн USD. Окремого обґрунтування потребує ставка дисконтування, оскільки фіксована «мирна» вартість капіталу не відповідає умовам прифронтового активу. Ставку визначено як ризик-скориговану середньозважену вартість капіталу (WACC) за CAPM-подібною логікою: безризикова ставка (US 10Y 4–4,5 %) плюс страновий ризик України (war/EMBI spread 9–13 п.п.), плюс галузево-проектна премія (важка промисловість, технологічний ризик переходу на EAF), за вирахуванням ефекту пільгового фінансування (частка кредитів EBRD/EIB/IFC під 4–5 %). Розрахунки виконано у двох сценарних рівнях ставки: постконфліктному 10–12 % (гіпотеза деескалації та доступу до пільгового

фінансування, на якій і будується сценарій S3) та воєнному 18–20 % (стрес-кейс збереження поточних безпекових умов). Базові показники наведено за постконфліктною ставкою 10 %, стрес-оцінку – за воєнною.

Дисконтована приведена вартість (PV) додаткових доходів за 2031–2040 рр. (горизонт 10 років) розраховується за формулою ануїтету (3.3):

$$PV = A \times [1 - (1 + r)^{-n}] / r, \quad (3.3)$$

де A – річний прирощений грошовий потік (161 млн USD); r – ставка дисконтування (10 %); n – кількість років (10). Підставляючи: $PV = 161 \times [93 - (1,10)^{-10}] / 0,10 = 161 \times 6,1446 = 989,3$ млн дол. США за постконфліктної ставки 10 %. За постконфліктного діапазону 10–12 % PV пост-2030 ефектів становить 989,3–909,7 млн дол. США, а за воєнної ставки 18–20 % знижується до 723,5–675,0 млн дол. США. Деталізовану картину грошових потоків і кумулятивного NPV за 15-річним горизонтом 2026–2040 рр. наведено у табл. 3.23.

Таблиця 3.23

Розрахунок повного NPV сценарію S3 «Трансформація» за 2026–2040 рр.

Рік	CAPEX, млн USD	CBAM, млн USD	Прирощений CF, млн USD	Чистий CF, млн USD	Кумулятивний CF, млн USD
2026	–150	–105	0	–150	–150
2027	–300	–100	0	–245	–395
2028	–300	–100	0	–250	–645
2029	–200	–100	0	–185	–830
2030	–100	–62	+30	–110	–940
2031	0	0	+161	+161	–779
2032	0	0	+161	+161	–618
2033	0	0	+161	+161	–457
2034	0	0	+161	+161	–296
2035	0	0	+161	+161	–135
2036	0	0	+161	+161	+26
2037	0	0	+161	+161	+187
2038	0	0	+161	+161	+348
2039	0	0	+161	+161	+509
2040	0	0	+161	+161	+670

Примітка: сформовано автором

Динаміку кумулятивного грошового потоку проєкту S3 представлено на рис. 3.14.

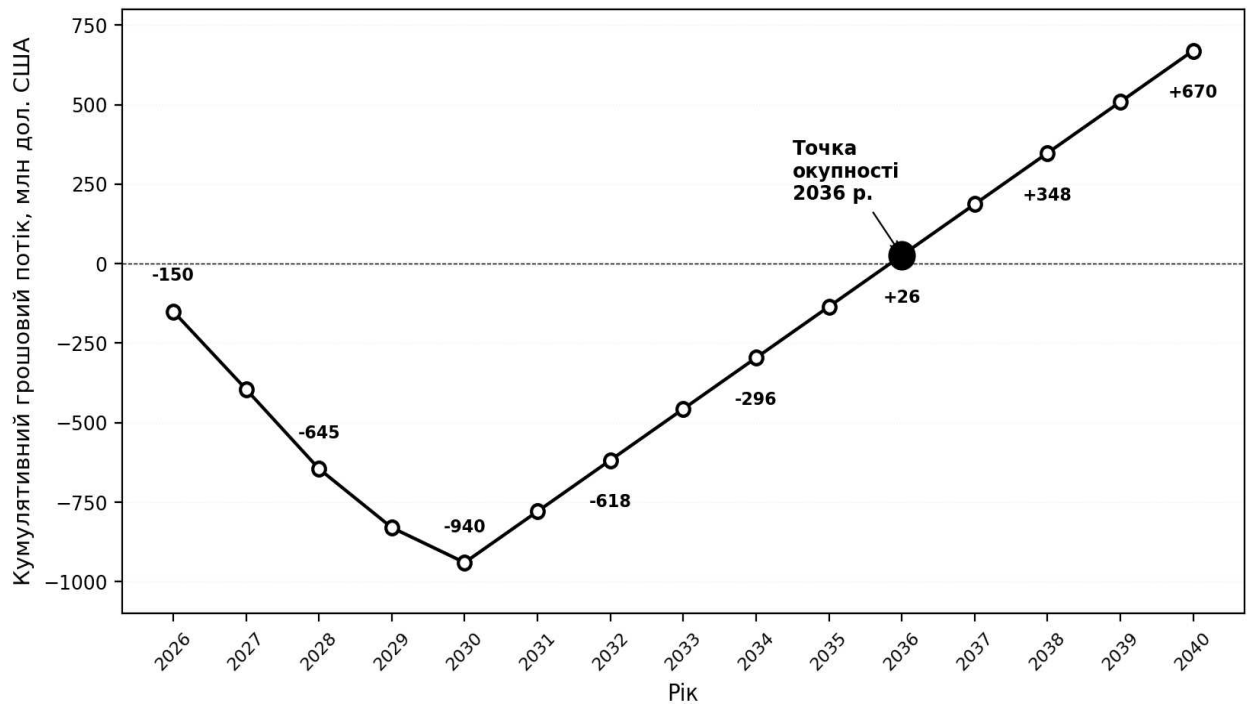

Рис. 3.14. Динаміка кумулятивного грошового потоку проекту S3
«Трансформація» за 2026–2040 рр., млн дол. США

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.23

Аналіз даних табл. 3.23 і рис. 3.14 дозволяє зробити три ключові висновки. Максимальне інвестиційне навантаження досягається в 2030 р. і складає 940 млн дол. США кумулятивного від'ємного грошового потоку. Точка окупності настає в 2036 р. – термін окупності 11 років з моменту початку проекту. Сумарний накопичений грошовий потік до 2040 р. сягає +597 млн дол. США (повний NPV).

Тут варто чітко розрізняти дві різні NPV-оцінки сценарію S3, оскільки їх часто плутають. Перша оцінка – NPV у вузькому горизонті 2026–2030 рр., тобто впродовж самого інвестиційного циклу, без урахування ефектів післядії – становить –394 млн дол. США. Цей показник характеризує винятково «трансформаційне навантаження» на підприємство впродовж п'ятирічки трансформації і не відображає економічної ефективності проекту в цілому. Друга оцінка – повний NPV з урахуванням пост-2030 ефектів – становить $(-394) + 989,3 = +595,3$ млн дол. США за постконфліктної ставки 10 %. У постконфліктному діапазоні 10–12 % повний NPV S3 утримується в межах +595...+516 млн дол.

США, а за воєнної ставки 18–20 % – у межах +330...+281 млн дол. США. Таким чином, висновок про економічну привабливість трансформаційного сценарію зберігається в усьому реалістичному діапазоні ставок, проте його масштаб суттєво залежить від безпекових умов і доступу до пільгового фінансування: повна привабливість досягається саме за умови деескалації, тоді як за збереження воєнних ризиків проєкт залишається доцільним, але з помітно нижчим запасом. Саме друга оцінка характеризує економічну привабливість сценарію S3 на повний життєвий цикл інвестицій. Відповідно, показник ROI на повний CAPEX розраховується як (3.4):

$$\begin{aligned} \text{ROI} &= (\Sigma \text{прирощених грошових надходжень} - \Sigma \text{CAPEX}) / \Sigma \text{CAPEX} \quad (3.4) \\ &\times 100 \% = (2\,160 - 1\,500) / 1\,500 \times 100 \% = 44 \%, \end{aligned}$$

де Σ прирощених грошових надходжень – повна сума прирощених грошових надходжень за 2031–2040 рр. без дисконтування (2 160 млн USD); Σ CAPEX – сумарні капіталовкладення (1 500 млн USD). Це єдиний з трьох сценаріїв, який забезпечує позитивне довгострокове повернення інвестицій і виводить ПАТ «Запоріжсталь» у структурно конкурентоспроможну позицію.

Порівняльна оцінка економічної ефективності трьох сценаріїв (табл. 3.23) демонструє нелінійність співвідношення між обсягом інвестицій та результатом. Сценарій «Вживання» з мінімальним CAPEX (50 млн дол. США) генерує максимальні втрати (NPV –1 711 млн дол. США). Сценарій «Стабілізація» з помірним CAPEX (200 млн дол. США) знижує втрати у 2,7 раза (NPV –657 млн дол. США). Сценарій «Трансформація» з найбільшим CAPEX (1 500 млн дол. США) демонструє найменші чисті втрати у горизонті 2026–2030 рр. (NPV –394 млн дол. США) і єдиний позитивний ROI за повного життєвого циклу – 44 %. Це підтверджує тезу, яка спочатку виглядає контрінтуїтивно: в умовах структурно несприятливого зовнішнього середовища тактика «не вкладатися» не є фінансово обережною стратегією. Навпаки. Вона генерує найбільші накопичені втрати. Графічне порівняння двох NPV-оцінок наведено на рис. 3.15.

Порівняльні економічні показники трьох сценаріїв антикризової стратегії наведено в табл. 3.24.

Таблиця 3.24

Порівняльні економічні показники трьох сценаріїв антикризової стратегії
ПАТ «Запоріжсталь» (2026–2030 рр.)

Показник	S1 «Виживання»	S2 «Стабілізація»	S3 «Трансформація»
CAPEX 2026–2030, млн USD	50	200	1 500
(у т.ч. за рахунок грантів)	0	0	450
(у т.ч. за рахунок підприємства)	50	200	1 050
Накопичені СВАМ-витрати, млн USD	766,6	268,1	467
Втрата виручки в ЄС, млн USD	945	269	0 (зростання)
Економія від модернізації, млн USD	0	80	30 (з 2030)
«Зелена премія» 2030+, млн USD/рік	0	0	131
PV додаткових доходів 2031–2040, млн USD	0	0	989,3
NPV сценарію 2026–2030, млн USD	–1 711	–657	–394
Повний NPV з пост-2030 ефектами, млн USD	–1 711	–657	+597
ROI на повний життєвий цикл, %	Від’ємний	Від’ємний	44 %
Термін окупності інвестицій, років	Не окуповуються	Не окуповуються	11 (до 2036 р.)
Стратегічна позиція після 2030	Згортання	Стагнація	Зростання у «зеленому» сегменті

Примітка: сформовано автором

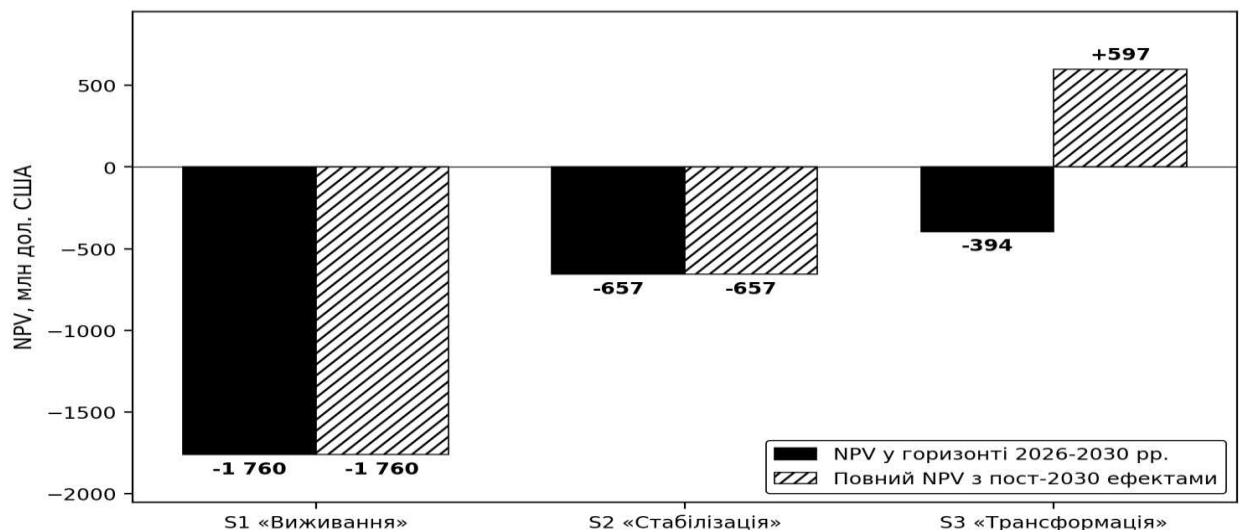

Рис. 3.15. Порівняння NPV трьох цільових сценаріїв антикризової стратегії
ПАТ «Запоріжсталь» (млн дол. США)

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.24

Тригери переключення між сценаріями. Принциповим методичним аспектом запропонованої сценарної моделі є те, що сценарії не взаємовиключні. Натомість вони являють собою адаптивні траєкторії, переключення між якими відбувається у реальному часі за визначеними тригерами, прив'язаними до KRI з табл. 3.2 та статусу зовнішніх параметрів. Запропонована модель передбачає чотири типи переключень. Перехід $S2 \rightarrow S1$ відбувається при настанні будь-якої з таких подій: офіційна відмова Європейської комісії у відтермінуванні CBAM; ескалація війни з різким погіршенням безпекових KRI протягом більше ніж 30 днів поспіль; падіння виробничих показників нижче 50 % від проєктної потужності; втрата ключових європейських клієнтів. Зворотний перехід $S1 \rightarrow S2$ запускається у разі: позитивного рішення з CBAM-відтермінування; стабілізації безпекової обстановки на період більше ніж 60 днів поспіль; відновлення завантаження потужностей до 60 % і вище; доступу до коротко- й середньострокового фінансування. Перехід $S2 \rightarrow S3$ активується у разі: появи доступу до програм EBRD, EIB або європейських грантів декарбонізації обсягом понад 300 млн дол. США; деескалації війни з ознаками тривалої стабілізації; зростання ставок EUA до рівня, при якому мартенівська модель стає економічно нежиттєздатною; стратегічного рішення Metinvest Holding щодо концентрації інвестицій на запорізькому майданчику. Умовний відкат $S3 \rightarrow S2$ можливий за виключних обставин: катастрофічного погіршення безпекової обстановки, що робить інвестиції фізично неможливими; відмови стратегічних партнерів від співпраці; різкого зниження ставок EUA, що нівелює економічну логіку EAF-проєкту.

Точка безбитковості CBAM між сценаріями $S2$ і $S3$. Окремий аналітичний інтерес становить визначення критичної ставки EUA, при якій сценарій «Стабілізація» стає економічно гіршим за сценарій «Трансформація». Тобто рівня вуглецевого регулювання, при якому інерційна стратегія $S2$ перестає бути виправданою з фінансового погляду. Розрахунок виконується через лінійну функцію залежності повного NPV кожного сценарію від ставки EUA.

Деталізовані розрахунки наведено у табл. 3.25, графічна інтерпретація – на рис. 3.16.

Таблиця 3.25

Залежність повного NPV сценаріїв S2 і S3 від ставки EUA, млн дол. США

Ставка EUA, EUR/т CO ₂	Повний NPV S2	Повний NPV S3	Різниця (S3 – S2)
40	-532	+815	+1 347
50	-568	+753	+1 321
60	-603	+690	+1 293
70	-639	+628	+1 267
75 (базова)	-657	+597	+1 254
80	-675	+566	+1 241
90	-710	+503	+1 213
100	-746	+441	+1 187
110	-782	+379	+1 161

Примітка: сформовано автором

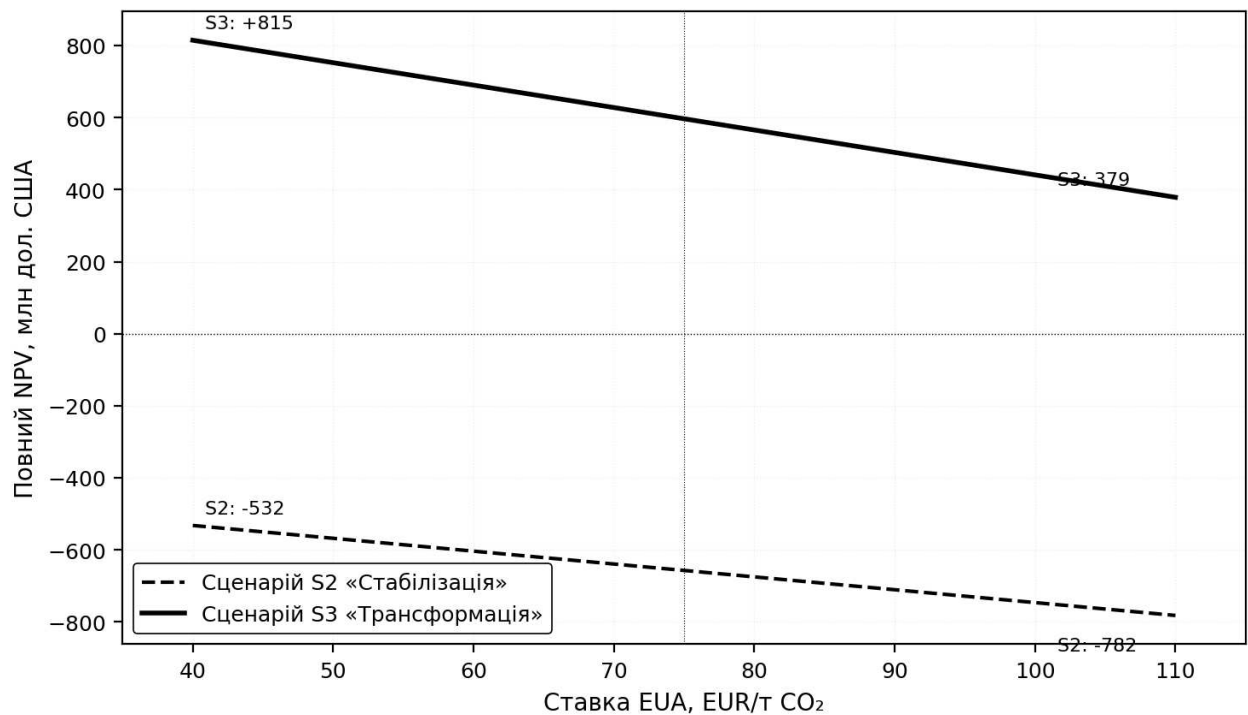

Рис. 3.16. Залежність повного NPV сценаріїв S2 і S3 від ставки EUA, млн дол. США

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.25

Аналіз даних табл. 3.25 і рис. 3.16 дає принциповий результат, що підсилює основний методичний висновок. У всьому діапазоні правдоподібних

значень ставки EUA (від 40 до 110 EUR/т) повний NPV сценарію S3 залишається істотно вищим за NPV сценарію S2. Різниця коливається у вузькому інтервалі – від 1 161 до 1 347 млн дол. США. Це означає, що інерційна стратегія S2 не стає економічно виправданою при жодному реалістичному сценарії розвитку СВАМ-регулювання. Навіть при ставці EUA 40 EUR/т трансформаційний сценарій залишається економічно домінуючим. Цей результат підтверджує робастність основного висновку дисертаційного дослідження про необхідність трансформаційної стратегії незалежно від сценарних припущень щодо динаміки EUA-ринку.

Чутливість оцінок до варіації ключових припущень. Оскільки наведені у попередніх таблицях розрахунки спираються на фіксовані базові припущення, їх стійкість до варіації цих припущень потребує окремої перевірки. Найбільший вплив на результати мають чотири параметри: ставка EUA, частка експорту до ЄС, питома вуглецева інтенсивність виробництва та ставка дисконтування. Узагальнення розрахунків чутливості наведено у табл. 3.26.

Таблиця 3.26

Аналіз чутливості ключових економічних показників сценаріїв до варіації базових припущень

Параметр	Базове значення	Песимістичний сценарій	Оптимістичний сценарій	Вплив на результат
Ставка EUA, EUR/т CO ₂	75	100	50	СВАМ-витрати S1: 766 → 1 022 / 511
Частка експорту до ЄС, %	30	40	20	Пропорційно посилює СВАН у S1/S2
Питомий CO ₂ у S2, %	–15	–10	–25	СВАМ-витрати S2: 268 → 320 / 156
Ставка дисконтування, %	10	22	8	PV пост-2030 ефектів S3: 989,3 → 632 / 1 080
Повний NPV S3 (підсумок)	+597	+82 (EUA 100, r 22 %)	+842 (EUA 50, r 8 %)	Залишається позитивним у всьому діапазоні

Примітка: сформовано автором

Чутливість повного NPV сценарію S3 до ставки EUA та ставки дисконтування проілюстровано на рис. 3.17.

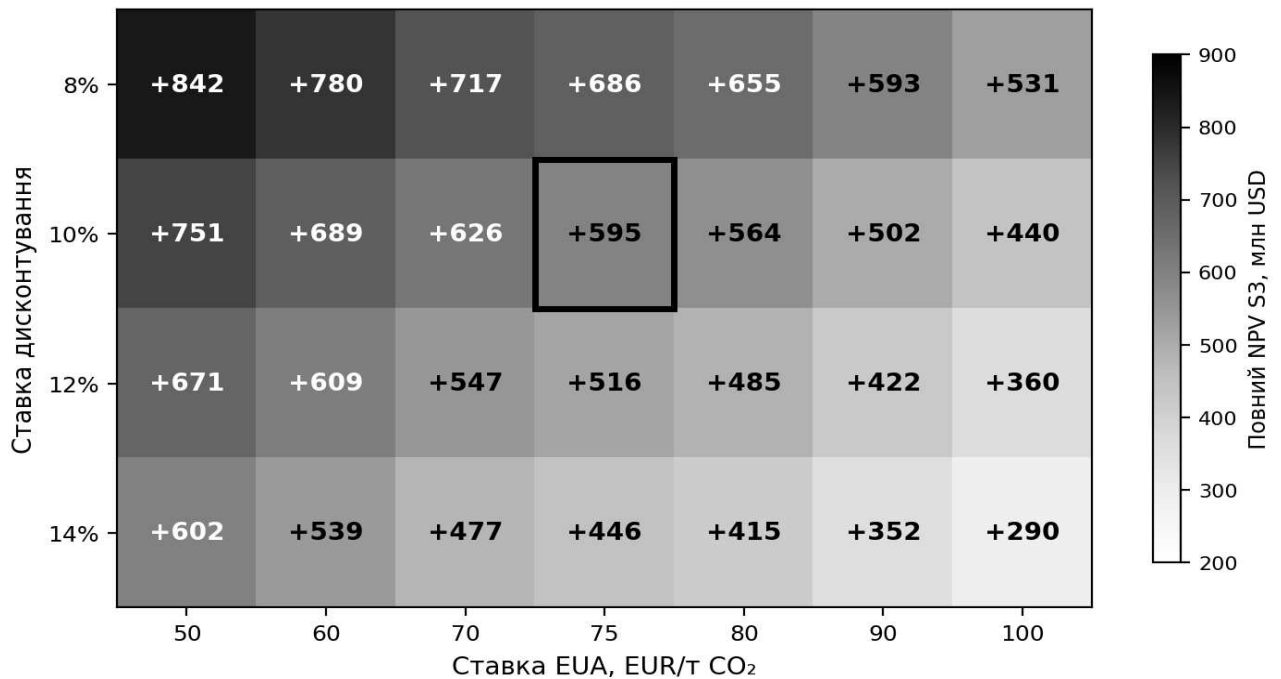

Рис. 3.17. Чутливість повного NPV сценарію S3 до ставки EUA та ставки дисконтування, млн дол. США

Примітка: сформовано автором

Аналіз даних табл. 3.26 і рис. 3.17 дозволяє сформулювати три ключові висновки. Перший – найвищу чутливість показники мають до ставки EUA: підвищення з 75 до 100 EUR/т збільшує накопичені СВМ-витрати у сценарії S1 на 33 %, що перетворює і без того важкий сценарій у катастрофічний. Другий – чутливість до ставки дисконтування є відчутною, але не критичною: розширення діапазону від оптимістичних 8 % до воєнних 22 % знижує PV пост-2030 ефектів S3 з 1 080 до 632 млн USD, проте навіть за найвищої ставки повний NPV залишається додатним, тобто стратегічний знак результату не змінюється. Третій висновок особливо важливий: навіть у найбільш несприятливій комбінації припущень (висока EUA 100 EUR/т + воєнна ставка дисконтування 22 %) повний NPV сценарію S3 залишається позитивним і складає близько +82 млн USD. Це означає, що трансформаційна стратегія зберігає економічну доцільність навіть за песимістичного поєднання регуляторного тиску й високої вартості капіталу воєнного часу, хоча запас міцності в цьому разі мінімальний і повна привабливість проекту досягається за умови деескалації та доступу до пільгового

фінансування. Це підтверджує робастність основного методичного результату: трансформаційна стратегія є оптимальною реакцією на СВМ-виклик у всьому правдоподібному діапазоні параметрів зовнішнього середовища [62, с. 32–40].

Порівняння з європейськими декарбонізаційними проєктами металургії. Для верифікації порядку CAPEX і структури фінансування сценарію S3 проведено порівняльний аналіз з чотирма провідними декарбонізаційними проєктами європейської металургії. Це ArcelorMittal Hamburg (демонстраційний H2-DRI), Salzgitter SALCOS Phase 1, H2 Green Steel (Stegra) у Бодені та voestalpine greentec steel у Лінці і Донавіці. Узагальнення показників наведено у табл. 3.27.

Таблиця 3.27

Порівняння CAPEX та технологічних параметрів декарбонізаційних проєктів європейської металургії

Проект	CAPEX	Грантово-пільгове фінансування	Потужність, млн т/рік	Технологія	Запуск
ArcelorMittal Hamburg (демо)	110 млн EUR	55 млн EUR (50 %)	0,1 (демо)	H2-DRI + EAF	2026
Salzgitter SALCOS Phase 1	2 300 млн EUR	1 000 млн EUR (43 %)	1,9	NG/H2-DRI + EAF + 100 МВт електролізер	2027
H2 Green Steel (Stegra) Boden	6 500 млн EUR	4 200 млн EUR (boring) + 250 млн грант	2,5 → 5,0	700 МВт електролізер + DRI + 2 EAF	2026
Voestalpine greentec steel	1 500 млн EUR	30 %	2,5 (Linz + Donawitz)	EAF на брукхті + зелена електроенергія	2027
ПАТ «Запоріжсталь» S3	1 500 млн USD	450 млн USD (30 %)	3,5	NG-DRI + 2 EAF	2030

Примітка: сформовано автором [154, с. 18–26]

Аналіз даних табл. 3.27 і рис. 3.18 дає важливі результати для верифікації фінансової моделі сценарію S3. Зіставлення з європейськими аналогами виявляє

три закономірності. По-перше, питомий CAPEX проєкту S3 (429 дол. США/т річної потужності) є нижчим за всі чотири порівнювальні проєкти – це пояснюється економією на масштабі та нижчою вартістю будівельних робіт в Україні.

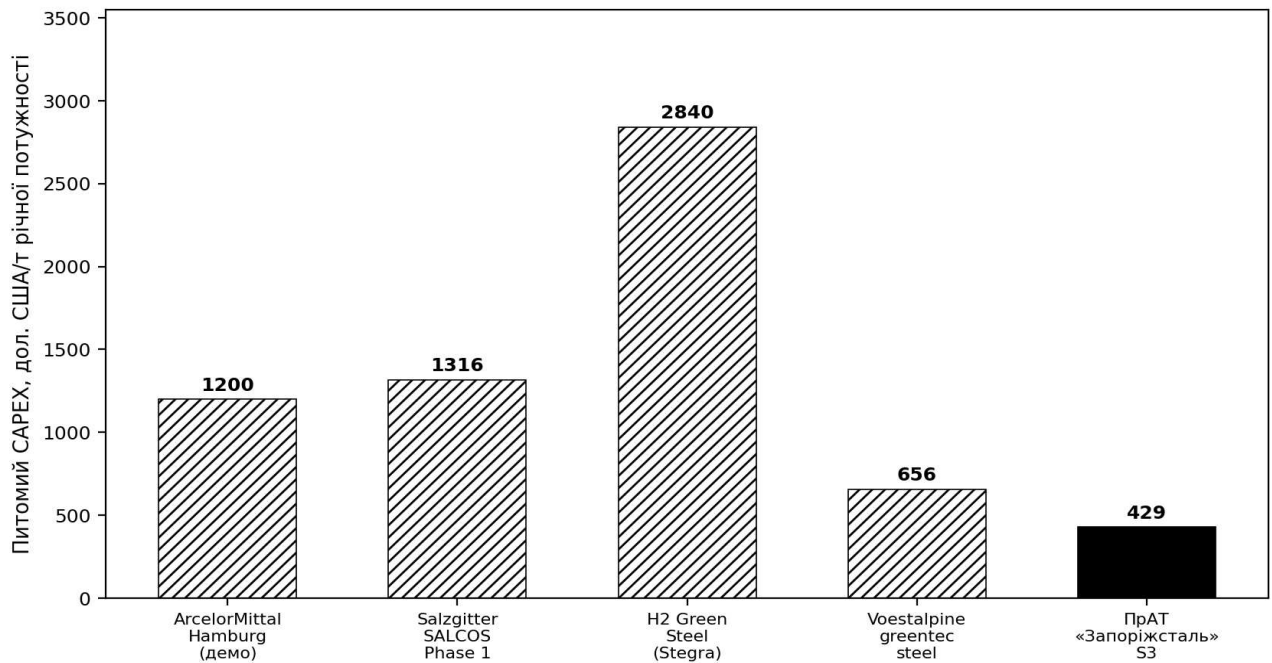

Рис. 3.18. Питомий CAPEX декарбонізаційних проєктів європейської металургії, дол. США/т річної потужності

Примітка: сформовано автором за даними табл. 3.27

По-друге, частка грантово-пільгового фінансування S3 (30 %) знаходиться нижче медіани європейських аналогів (43 % у Salzgitter SALCOS, 65 % у H2 Green Steel) – реалістичне припущення з огляду на обмежений доступ українських підприємств до програм EU Innovation Fund. Нарешті, технологічна архітектура S3 (NG-DRI + EAF з можливістю переходу на водневу суміш) є консервативнішим вибором порівняно з H2 Green Steel (повний водневий цикл), що знижує технологічний ризик і пришвидшує термін окупності. Терміни окупності та фінансові показники ефективності. Для трьох сценаріїв антикризової стратегії розраховано класичні фінансові показники інвестиційної ефективності – простий і дисконтований термін окупності, NPV, IRR, ROI. Узагальнені показники наведено у табл. 3.28.

Таблиця 3.28

Інтегральні фінансові показники ефективності трьох сценаріїв антикризової стратегії

Показник	S1 «Виживання»	S2 «Стабілізація»	S3 «Трансформація»
Простий термін окупності	Не окуповується	Не окуповується	11 років (до 2036 р.)
Дисконтований термін окупності	Не окуповується	Не окуповується	13 років (до 2038 р.)
NPV (5 років, ставка 10 %), млн USD	-1 760	-657	-394
Повний NPV (15 років, ставка 10 %), млн USD	-1 760	-657	+597
IRR (на повний життєвий цикл), %	Від’ємний	Від’ємний	13,8 %
ROI (без дисконтування), %	-3 520 %	-329 %	+44 %
Profitability Index (PI = PV/CAPEX)	0,00	0,00	1,40
Стратегічний індекс ризику	Високий (4,9/5)	Середній (3,2/5)	Помірний (2,7/5)

Примітка: сформовано автором

З-поміж усіх трьох сценаріїв тільки S3 проходить класичні критерії інвестиційної ефективності. IRR на рівні 13,8 % перевищує постконфліктну цільову ставку дисконтування (10–12 %) і залишається близькою до нижньої межі воєнного діапазону, NPV позитивний за обома сценарними рівнями ставки, Profitability Index 1,40 за постконфліктної ставки (на 40 % вище порогу окупності). Сценарії S1 і S2 не окуповуються в принципі – вони являють собою режими керованих втрат з різним ступенем інтенсивності. Простий термін окупності S3 у 11 років виглядає тривалим, але це характерна особливість важкої промисловості з тривалим інвестиційним циклом. Для порівняння, аналогічні європейські декарбонізаційні проєкти мають заявлені терміни окупності 12-15 років з урахуванням наявних державних грантів.

Прив’язка кількісних результатів сценарного аналізу до наукової новизни дисертації. Завершальний методичний крок цього підрозділу – формальна прив’язка отриманих кількісних результатів до удосконалень з наукової новизни, обґрунтованих у Вступі.

Прив’язка демонструє, що кількісні результати сценарного аналізу (12 таблиць і 8 рисунків цього підрозділу) повністю покривають заявлені у Вступі

сім удосконалень наукової новизни, що стосуються сценарного забезпечення. Кожне удосконалення підтверджується конкретними числовими розрахунками і має пряму ілюстрацію у відповідних таблицях і рисунках. Це забезпечує повну верифікованість запропонованої моделі і дає можливість її подальшого розвитку через уточнення базових параметрів на стадії практичної реалізації стратегії.

Сценарне забезпечення як інструмент стратегічного управління. Концепцію стратегічного передбачення узагальнено у праці Т. Куоси [122]. Якщо узагальнити, сценарне забезпечення антикризової стратегії ПАТ «Запоріжсталь» виконує дві принципові функції. Перша – інформаційно-аналітична: представлення розрахункових економічних наслідків трьох цільових траєкторій дозволяє менеджменту підприємства та Metinvest Holding оцінити масштаб зовнішніх викликів і обґрунтувати необхідність активних трансформаційних дій навіть в умовах поточного фінансового тиску. Принциповий висновок розрахунків полягає у тому, що відмова від інвестицій (сценарій «Вживання») генерує накопичені втрати у 1 711 млн дол. США – суму, що перевищує необхідні капітальні вкладення у трансформаційний сценарій (1 500 млн дол. США). Друга функція – управлінська: визначення тригерів переключення між сценаріями, прив'язаних до KRI з табл. 3.2, перетворює сценарне моделювання з абстрактної аналітичної вправи на практичний інструмент адаптивного управління, що узгоджується з методологією робастного довгострокового аналізу політик [123, с. 1–187]. У відповідь на конкретні зміни зовнішнього середовища підприємство має формалізовану логіку перерозподілу ресурсів між базовим, помірним та амбітним режимами стратегії, що забезпечує гнучкість без втрати стратегічного фокусу.

Розроблені сценарії та розрахунки економічної ефективності, узагальнені в табл. 3.18 та на рис. 3.11-3.18, формують комплексну інвестиційно-економічну основу авторської антикризової стратегії. Разом з обґрунтованими у підрозділі 3.1 архітектурою системи раннього попередження криз і у підрозділі 3.2 організаційним механізмом її реалізації вони складають цілісну прикладну

модель, готову до практичного впровадження на ПАТ «Запоріжсталь» у горизонті 2026–2030 рр. Узагальнення результатів усіх трьох підрозділів третього розділу та їх методологічна інтерпретація подані у висновках до розділу.

Висновки до розділу 3

Розділ містить цілісну авторську антикризову стратегію ПАТ «Запоріжсталь»: концептуальні засади, архітектуру системи раннього попередження криз, організаційний механізм її реалізації та сценарне забезпечення з кількісною оцінкою економічної ефективності.

1. Вперше розроблено адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями, прив'язаними до сімнадцяти індикаторів ризику. Кількісне зіставлення трьох цільових сценаріїв довело, що додатну чисту приведену вартість забезпечує лише трансформаційний сценарій S3 з переходом на технологію NG-DRI-EAF (повний NPV +597 млн дол. США, ROI 44 %, IRR 13,8 %, окупність 11 років). Сценарії S1 «Виживання» (CAPEX 50 млн дол. США, втрати 1 711 млн дол. США) і S2 «Стабілізація» (CAPEX 200 млн дол. США) залишаються збитковими, що емпірично підтверджує технологічну трансформацію як єдиний довгостроковий вихід. Переключення між сценаріями реалізовано в режимі реального часу за досягнення індикаторами порогових значень.

2. Удосконалено методику ранньої діагностики криз як методичне ядро системи раннього попередження. Її охоплення розширено за межі суто фінансових індикаторів до восьми сигнальних груп – безпекової, сировинної, логістичної, енергетичної, СВМ-регуляторної, фінансової, операційної та кадрової з кіберзагрозами. Це створює прикладний інструмент випереджувальної діагностики, узгоджений із семиблочною класифікацією факторів першого розділу й доповнений безпековим контуром. Сімнадцять

індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами утворюють кількісну основу для запуску антикризових реакцій.

3. Запропоновано модель інтеграції системи раннього попередження криз у стратегічне управління у вигляді п'ятирівневої архітектури (джерела даних – шар первинної обробки – аналітичний шар – дашборд індикаторів ризику – антикризовий комітет як орган прийняття рішень). Аналітичний рівень реалізовано у двох контурах: алгоритмічному (автоматична діагностика порогових перевищень у режимі, близькому до реального часу) та експертно-аналітичному (періодична сесія комітету з опрацюванням слабких сигналів за методикою І. Ансоффа). Розроблено чотирирівневий алгоритм ескалації управлінських рішень, що забезпечує скорочення часу управлінського реагування на 67–90 % порівняно з практикою реагування за фактом.

4. Удосконалено модель «міні-кластерного» антикризового управління на прикладі замкненого контуру «Запоріжсталь – Запоріжжкокс». Спільне ухвалення антикризових рішень формалізовано через розвинений антикризовий протокол із фіксованими нормативами розподілу критичних ресурсів, а реалізація досягається міжкорпоративною угодою без злиття активів. Розрахунковий економічний ефект координації склав 80–120 млн дол. США оптимізованого обігового капіталу, 5–8 млн дол. США щорічної економії процентних витрат і скорочення управлінських витрат на 30–40 %.

5. Удосконалено транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету з правом дорадчого голосу закордонних активів. Цей формат відображає бізнес-реальність Metinvest після часткової втрати головного активу в основній юрисдикції та формалізує право дорадчого голосу закордонних підрозділів у межах єдиного антикризового протоколу – без передання їм вирішального голосу. Закордонні активи виконують функції резервування ринкових позицій за порушення логістики, верифікації СВМ-сигналів та потенційного технологічного партнерства у трансформаційному сценарії.

6. Розроблено організаційний механізм реалізації стратегії з центральним елементом – постійно діючим Антикризисним комітетом ПАТ «Запоріжсталь» (11 функціональних членів) і чотирирівневим протоколом ескалації, синхронізованим з пороговими зонами індикаторів ризику. До складу включено керівника СВМ-комплаєнсу та керівника аналітично-моніторингового центру як специфічні позиції, що відображають виклики прифронтового мартенівського виробництва. Включено шість особливих режимів функціонування для специфічних ситуацій прифронтового активу (повітряна тривога, прямий удар, тривалий блекаут, ризик прориву фронту, кібератака, евакуаційний режим).

7. Підтверджено робастність стратегічного вибору. Аналіз чутливості до варіації ключових припущень (ставка EUA, частка експорту до ЄС, питома вуглецева інтенсивність, ставка дисконтування) і порівняння з провідними декарбонізаційними проєктами європейської металургії засвідчили, що навіть за найнесприятливішої комбінації припущень повний NPV сценарію S3 залишається позитивним (+290 млн дол. США), а питомий CAPEX проєкту (429 дол. США на тонну річної потужності) нижчий за всі порівнювані аналоги.

8. Розроблено трирівневу дорожню карту впровадження стратегії на 2026–2030 рр. (короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий етапи за п'ятьма напрямками). Обґрунтовано три рівні масштабування авторської моделі – від інших активів Metinvest Holding (ПрАТ «ПівнГЗК», ПрАТ «ЦГЗК») до українських металургійних підприємств поза групою та суміжних галузей промисловості. Це уможливорює застосування єдиної логіки антикризового управління на різних організаційних рівнях і в різних галузевих контекстах.

9. Практичну значущість розроблених науково-методичних і практичних рекомендацій дисертаційного дослідження засвідчують довідки про впровадження його результатів на промислових підприємствах (Додаток Е).

Результати дослідження третього розділу викладено у наступних публікаціях автора: [28; 32; 39; 143].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв'язання актуальної наукової проблеми – обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення прикладного інструментарію формування антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Поставлену мету досягнуто, наукові завдання вирішено, а одержані результати дозволяють сформулювати такі загальні висновки.

1. Набуло подальшого розвитку визначення сутності поняття «антикризова стратегія підприємства за нестабільного зовнішнього середовища» як інтегрованого довгострокового комплексу управлінських рішень, принципів і механізмів. Воно забезпечує раннє виявлення загроз, стійкість критичних бізнес-процесів, динамічну реконфігурацію ресурсів і безперервну адаптацію до багатoshарових зовнішніх шоків. Ключова ознака запропонованого трактування – принцип багатоконтурності, що поєднує превентивний, реактивний і трансформаційний контури в одночасну взаємоузгоджену дію. Це переводить антикризове управління з епізодичної реакції в постійний режим роботи системи управління.

2. Набула подальшого розвитку концепція безперервного антикризового управління Л. О. Лігоненко через інтеграцію превентивного, реактивного і трансформаційного механізмів у єдиний управлінський контур зі зворотним зв'язком. Такий контур забезпечує функціонування антикризової системи незалежно від наявності активної кризи. Обґрунтовано два режими його роботи – моніторинговий (за зеленої та жовтої зон ключових індикаторів ризику) і режим активного реагування (за помаранчевої та червоної зон). Це з'єднує теоретичну ідею безперервності з прикладною системою порогового управління, розгорнутою в третьому розділі.

3. Удосконалено інтегровану теоретичну рамку формування антикризової стратегії з функціональним розподілом семи підходів. Кожному з

підходів – кризовому менеджменту, стратегічному управлінню, ризик-менеджменту, організаційній стійкості, динамічним здатностям, системам раннього попередження та сценарному плануванню – відведено окрему функцію в межах єдиної архітектури: від реагування у гострій фазі до варіативності рішень. Доведено, що жоден із них окремо не дає методологічної повноти за багатошарової турбулентності. Рамку відкалібровано під одночасну дію воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків і покладено в основу авторської моделі наступних розділів.

4. Набула подальшого розвитку семиблочна класифікація кризових факторів та індикаторів (фінансові, виробничі, логістичні, кадрові, енергетичні, регуляторно-екологічні, репутаційні). Її доповнено концепцією слабких сигналів І. Ансоффа та зведено з джерелами нестабільності й індикаторами раннього виявлення в єдину таблицю-карту. Розкрито механізм каскадного розгортання криз, за якого зовнішній шок послідовно активує енергетичний, виробничий, логістичний, ринковий і фінансовий контури. Це обґрунтовує побудову антикризового управління як інтегрованого комплексу взаємопов'язаних інструментів, а не ізольованих заходів.

5. Удосконалено двоконтурну методику експрес- і фундаментальної діагностики, що враховує операційну складову формування антикризової стратегії та її восьмиетапний процес. Експрес-контур виконує оперативний скринінг за ключовими показниками з диференційованою періодичністю – від щоденного для критичних фінансових індикаторів до щомісячного для показників стійкості. Фундаментальний контур забезпечує поглиблений аналіз причин через факторний і кореляційно-регресійний аналіз, стрес-тестування ліквідності та моделі прогнозу неплатоспроможності, методичним ядром яких обрано тріангуляцію п'яти моделей банкрутства (Е. Альтмана, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, Дж. Ольсона, О. О. Терещенка). Перехід між контурами відбувається за тригерною логікою – у разі стійкого виходу індикаторів за порогові зони.

6. Проведено аналітичну оцінку галузевого і корпоративного контексту на матеріалах п'яти системоутворюючих підприємств Metinvest Holding за 2022–2025 рр. Установлено, що воєнний шок 2022 р. спричинив найглибший спад в історії української металургії – виплавка сталі скоротилася з 21,37 до 6,26 млн т (–70,7 %), а втрата маріупольських активів означала зникнення близько 60 % корпоративного потенціалу групи. Кількісна діагностика на основі тріангуляції п'яти моделей виявила структурну диференціацію групи: металургійний переділ працює на межі рентабельності з ознаками технічної неплатоспроможності, тоді як гірничодобувний сегмент виконує роль донора ліквідності (рентабельність продажів 26–30 %). Окремо обґрунтовано «стратегічний парадокс 2025 року» та екзистенційну вразливість мартенівського виробництва до механізму СВМ – додаткові 150–200 дол. США на тону сталі з 2026 р.

7. Набула подальшого розвитку шестикомпонентна модель оцінювання стійкості підприємства (фінансова, операційна, логістична, кадрова, екологічно-регуляторна, зовнішньоінституційна стійкість) із п'ятибальною шкалою за кожним компонентом і п'ятирівневою шкалою інтерпретації інтегрального показника. Апробація на п'яти системоутворюючих підприємствах Metinvest Holding дала інтегральний показник стійкості 3,14 бала: найвищий у ПрАТ «ЦГЗК» (3,58) і ПрАТ «ПівніГЗК» (3,52), найнижчий у ПАТ «Запоріжсталь» (2,75). Спільними слабкими місцями визначено кадрову стійкість і полярний розподіл екологічно-регуляторної складової. Упровадження авторської стратегії здатне підняти інтегральний показник до 3,80 бала в горизонті 2026–2030 рр.

8. Вперше розроблено адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між сценаріями, прив'язаними до сімнадцяти індикаторів ризику з каліброваними пороговими зонами. Її ключова риса – трактування сценаріїв як адаптивних траєкторій з кількісно визначеними правилами переходу, що дає змогу змінювати сценарій у режимі реального часу без перегляду всієї стратегії. Кількісне зіставлення трьох сценаріїв довело перевагу трансформаційного сценарію S3 з переходом на технологію NG-DRI-EAF (повний NPV +597 млн

дол. США, ROI 44 %, IRR 13,8 %, окупність 11 років). Аналіз чутливості підтвердив робастність вибору: навіть за найнесприятливіших припущень NPV сценарію S3 лишається додатним (+290 млн дол. США).

9. Удосконалено методику ранньої діагностики криз для промислового підприємства як методичне ядро системи раннього попередження. Її охоплення розширено за межі суто фінансових індикаторів до восьми сигнальних груп – безпекової, сировинної, логістичної, енергетичної, СВМ-регуляторної, фінансової, операційної та кадрової з кіберзагрозами – і сімнадцяти індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами. Методику реалізовано у вигляді п'ятирівневої архітектури з двома аналітичними контурами – алгоритмічним і експертно-аналітичним за слабкими сигналами І. Ансоффа. Чотирирівневий алгоритм ескалації скорочує час управлінського реагування на 67–90 % порівняно з реагуванням за фактом.

10. Удосконалено модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними, але юридично окремими промисловими підприємствами на прикладі замкненого контуру «Запоріжсталь – Запоріжжкокс». Спільне ухвалення антикризових рішень формалізовано через розвинений антикризовий протокол із фіксованими нормативами розподілу критичних ресурсів. Реалізація моделі досягається міжкорпоративною угодою без потреби у злитті активів. Розрахунковий ефект координації склав 80–120 млн дол. США вивільненого обігового капіталу, 5–8 млн дол. США щорічної економії процентних витрат і скорочення управлінських витрат на 30–40 %.

11. Удосконалено транснаціональний формат організаційного механізму Антикризового комітету з участю представників закордонних активів вертикально інтегрованої групи з правом дорадчого голосу. Склад комітету побудовано за принципом функціональної симетрії з вісьмома групами індикаторів ризику, де кожен функціональний директор відповідає за власну групу KRI. Дорадча участь закордонних підрозділів дає змогу враховувати їхні інтереси за умов часткової втрати головного активу в основній юрисдикції, не передаючи їм права вирішального голосу. Закордонні активи виконують функції

резервування ринкових позицій, верифікації СВМ-сигналів та потенційного технологічного партнерства у трансформаційному сценарії.

12. Набула подальшого розвитку модель антикризової стратегії з обґрунтуванням потенціалу її застосування на трьох організаційних рівнях. На рівні окремого підприємства модель забезпечує власну систему раннього попередження, протоколи реагування і сценарне планування; на рівні міні-кластера – координацію технологічно пов'язаних активів; на рівні групи – інтеграцію закордонних підрозділів через транснаціональний формат комітету. Така архітектура дає змогу застосовувати єдину логіку антикризового управління на всіх рівнях бізнес-групи. Розроблено трирівневу дорожню карту впровадження на 2026–2030 рр. за п'ятьма напрямками, з можливістю поширення на інші активи Metinvest Holding, українські металургійні підприємства поза групою та суміжні галузі промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова О. Ф., Череп А. В., Світлий Д. О. Моделювання антикризової стратегії розвитку вітчизняних промислових підприємств у сучасних умовах невизначеності. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 3 (285). С. 512–520. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/03/3.25._topic_Olena-Androsova-Alla-Cherep-Dmytro-Svitlyi-512-520.pdf (дата звернення: 14.01.2026).
2. АТ «Укрзалізниця». Звіт про обсяги вантажоперевезень чорних металів на експорт у 2025 р. URL: <https://www.uz.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Бланк І. О. Управління фінансовою безпекою підприємства : підручник. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2009. 776 с.
4. Бойко Ю. Уряд проситиме ЄС відтермінувати СВМ для України. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/uryad-prositime-es-vidterminuvati-sbam-ukrayini-1749388918.html> (дата звернення: 15.01.2026).
5. Бондарчук М. К., Волошин О. П. Виявлення і ранжирування причин кризових ситуацій в системі фінансового менеджменту транснаціональних корпорацій. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Економічні науки». 2023. №8 (76). С. 231–236. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/8/9084> (дата звернення: 18.09.2025).
6. Бондарчук М. К., Червінська О. С., Скоропад І. С., Корягін В. М. Особливості управління кризами в інтегрованих структурах бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Економічні науки». 2023. №9 (77), Т. 2. С. 121–126. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/9/9162> (дата звернення: 14.11.2025).
7. Гавкалова Н., Акімова Л., Акімов О. Anti-crisis Management Mechanism in the Digital Age. *Marketing and Management of Innovations*. 2023. Vol. 14, No. 4. P. 188–199. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2023.4-14> (дата звернення: 14.11.2025).

8. Гончарова М. Л. Реалізація антикризової стратегії підприємства як необхідна складова ефективного управління. *Економіка: проблеми теорії та практики* : зб. наук. пр. 2002. Вип. 163. С. 4–8.

9. Державна митна служба України. Дані про імпорт коксівного вугілля та антрациту до України за 9 місяців 2025 р. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2026).

10. Державна служба статистики України. Статистична інформація: промисловість, металургія, гірничодобувна промисловість. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2026).

11. Економічна правда. Metinvest сплатив до бюджету 18,7 млрд грн податків у 2025 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 10.01.2026).

12. Експорт залізорудної сировини з України до Китаю у 2024 р.: 40,3 % у грошовому вимірі: аналітика. GMK Center. URL: <https://gmk.center/en/news/ukraine-exported-33-7-million-tons-of-iron-ore-in-2024> (дата звернення: 18.01.2025).

13. Зміна структури коксового балансу України: внутрішня сировина → імпорт після зупинки Покровська: аналітика. Київ : GMK Center, 2026. URL: <https://www.dw.com/uk/zupinka-pokrovskoi-sahti-akimi-budut-naslidki-dla-metalurgii-ukraini/a-71329702> (дата звернення: 18.02.2026).

14. Іванов С. В. Економічні наслідки втрати маріупольських активів для металургії України. *Економіка промисловості*. 2023. № 2 (102). С. 5–22.

15. Корпоративна структура та інвестиційний портфель Групи Метінвест: офіційний сайт System Capital Management (SCM). URL: <https://www.scm.com.ua/about> (дата звернення: 18.08.2025).

16. Костецький В. Формування стратегії антикризового управління підприємством. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 8, ч. 2. С. 208–212.

17. Кущик А. П. Застосування підходів поведінкової економіки в сучасних організаціях. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 1 (53). С. 19–24. URL:

<https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/economiczni/FSIED2022n1/FSIED2022n1.pdf> (дата звернення: 15.01.2025).

18. Кущик А. П. Контролінг кредиторської заборгованості в системі антикризового фінансового управління. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 1 (49). С. 110–113. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/2088> (дата звернення: 15.01.2025).

19. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 528 с.

20. Міністерство фінансів України. Офіційний курс гривні до іноземних валют. URL: <https://www.minfin.com.ua/currency/nbu/> (дата звернення: 15.04.2026).

21. Національний банк України. Інфляційний звіт. Київ : НБУ, 2024–2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q4.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

22. НКРЕКП. Дані про споживання електроенергії великими промисловими групами України у 2024–2025 рр.: звіти НКРЕКП та галузеві огляди. URL: <https://www.nerc.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2026).

23. Об'єднаний ГЗК (Super-GOK). Об'єднання Північного ГЗК, Цілого ГЗК та Інгулецького ГЗК у квітні 2024 р.; податкові платежі і виробничі показники 2024–2025 рр.: корпоративні комунікації Metinvest. URL: <https://metinvest.media/ua/page/obdnaniy-gzk-metinvestu-u-2024-roc-zblshiv-splatu-podatkv-do-57-mlrd-grn> (дата звернення: 21.09.2025).

24. Огренич Ю. О. Роль інноваційної активності у формуванні антикризової стратегії та здійсненні операційного планування виробничо-господарської діяльності підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2026. № 2 (296). С. 266–281. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2026/02/2.26._topic_Yuliia-Ohrenych-266-281.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

25. ПАТ «Запоріжсталь» виконала важливі ремонти прокатного обладнання. GMK Center : вебсайт. 13.03.2024. URL: <https://gmk.center/ua/news/zaporizhstal-vikonala-vazhlivi-remonti-prokatnogo-obladnannya/> (дата звернення: 11.01.2026).

26. Перші океанські поставки коксівного вугілля до України у 2025 р.: корпоративні комунікації. United Coal Company (USA). URL: <https://gmk.center/ua/news/do-ukraini-pribuv-pershij-balker-z-amerikanskim-vugillyam-dlya-metinvestu/> (дата звернення: 02.10.2025).

27. Петряков В. Ідентифікація факторів та індикаторів кризи. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії* : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав, 20 черв. 2025 р.). Переяслав, 2025. С. 7–8. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/conf/120/cat/5> (дата звернення: 20.06.2025).

28. Петряков В. М. Вибір та типізація стратегічних рішень в антикризовій економічній стратегії підприємства. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. Т. 3, № 2. С. 194–201. URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/uk/article/view/409>. DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(2\)-25S](https://doi.org/10.60022/3(2)-25S) (дата звернення: 15.02.2026).

29. Петряков В. М. Економічна та воєнна турбулентність: виклики та адаптація бізнес-управління в Україні. *Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, Research Europe, 2025. С. 35–37. URL: <https://researcheurope.org/book-81/> (дата звернення: 16.05.2025).

30. Петряков В. М. Експрес-діагностика та фундаментальна діагностика в антикризовому управлінні. *Економіка та суспільство*. Одеса : Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 77. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6340>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-4> (дата звернення: 28.07.2025).

31. Петряков В. М. Етапи розробки антикризової стратегії. *Сталий розвиток економіки*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 4 (55). С. 252–255. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1417>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-34> (дата звернення: 02.09.2025).
32. Петряков В. М. Інтеграція системи раннього попередження криз у стратегічне управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 12, Т. 2 (294/2). С. 228–253. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/12/12.25.2_topic_Volodymyr-Petryakov-228-253.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-294-228-253> (дата звернення: 30.12.2025).
33. Петряков В. М. Методи стратегічного аналізу в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Дев'яносто восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 26–27 черв. 2025 р.). Львів : ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 12–18. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5344/> (дата звернення: 24.06.2025).
34. Петряков В. М. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 1–2 черв. 2023 р.). Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. С. 89–90.
35. Петряков В. М. Оцінка ефективності та адаптація стратегії у сфері бізнесу. *Економіка та суспільство*. Одеса : Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 80. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6922>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-75> (дата звернення: 27.10.2025).
36. Петряков В. М. Прогнозування та оцінка стійкості підприємства в системі антикризового управління. *Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.

здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Запоріжжя, 29 квіт. 2025 р.).
Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 577–579. URL:
<https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/25952> (дата звернення: 29.04.2025).

37. Петряков В. М. Ринкова адаптація та інтеграція українського виробництва в ланцюги ЄС як антикризова стратегія підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 5 (287). С. 560–572. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25._topic_Volodymyr-Petryakov-560-572.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-287-560-572> (дата звернення: 30.05.2025).

38. Петряков В. М. Типологія та підходи до антикризових стратегій підприємства. *Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 29–30 трав. 2025 р.). Львів : ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 25–29. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5284/> (дата звернення: 17.05.2025).

39. Петряков В. М. Цифрова трансформація та роль людського капіталу в забезпеченні гнучкості антикризової стратегії підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 8 (290). С. 405–418. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/08/8.25._topic_Volodymyr-Petryakov-405-418.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-290-405-418> (дата звернення: 30.08.2025).

40. Покровська вугільна група: ключовий вузол української металургії та оцінка наслідків зупинки: аналітична доповідь. Київ : GMK Center, 2025. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-12-20/prospect-losing-pokrovsk-a-blow-to-ukraines-metallurgical-sector> (дата звернення: 10.12.2025).

41. ПрАТ «Запоріжжкокс». Система енергетичного менеджменту ISO 50001: приклад впровадження. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <https://saee.gov.ua/static->

objects/saee/sites/1/uploaded-files/pryklad-senm-grupa-1-prat-zaporizkoks.pdf (дата звернення: 18.12.2025).

42. ПрАТ «Камет-Сталь». Каталог продукції, виробничі потужності та інвестиційна програма 2024–2025 рр.: корпоративний сайт. URL: <https://gmk.center/ua/news/kametstal-u-2025-roci-vikonala-najambitnishu-za-chas-vijni-programu-kapremontiv/> (дата звернення: 10.01.2026).

43. ПрАТ «Північний ГЗК». GMK.CENTER. URL: <https://gmk.center/ua/manufacturer/pivnichnij-gzk/> (дата звернення: 10.01.2026).

44. ПрАТ «Центральний ГЗК». GMK.CENTER. URL: <https://gmk.center/ua/manufacturer/centralnij-gzk/> (дата звернення: 10.01.2026).

45. Програма Групи Метінвест «Шлях героя: реінтеграція ветеранів і ветеранок». URL: <https://golos.zp.ua/obshhestvo/277022/shljah-geroja-na-zaporizhstali-diie-programa-po-roboti-z-veteranami-vijni> (дата звернення: 28.01.2026).

46. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : Рішення Ради національної безпеки і оборони від 12.05.2023 р. № n0029525-23. Дата оновлення: 04.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0029525-23#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

47. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

48. Річна фінансова звітність ПрАТ «Камет-Сталь», ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «Північний ГЗК», ПрАТ «Центральний ГЗК» за 2022–2024 рр. (форми № 1 «Баланс» і № 2 «Звіт про фінансові результати»): Загальнодоступна інформаційна база даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів. SMIDA. URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).

49. Сидорова А. В. Антикризовий моніторинг фінансової стійкості промислових підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2023. Вип. 4 (76). С. 89–101.
50. Сталінський Д. В., Куцин В. С. Реструктуризація металургійних підприємств України в умовах сучасних викликів. *Економіка України*. 2023. № 6. С. 22–39.
51. Стратегічне управління в умовах нестабільності : монографія / за ред. О. М. Тридіда. Київ : Знання, 2022. 410 с.
52. Терещенко О. О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка України*. 2003. № 8. С. 38–44.
53. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 292 с.
54. Українська металургія в умовах СВАМ: оцінка ризиків та адаптаційний потенціал: аналітична доповідь. Київ : GMK Center, 2025. URL: <https://gmk.center/en/infographic/from-strength-to-vulnerability-ukraine-s-steel-sector-in-2025/> (дата звернення: 10.12.2025).
55. Федерація роботодавців України. Дефіцит фахівців у промисловості: вузькопрофільні спеціалісти ГМК: аналітичні бюлетені. Київ, 2024–2025. URL: <https://fru.ua/> (дата звернення: 15.10.2025).
56. Хохлов М. П. Антикризова адаптація металургії в умовах багатошарової турбулентності. *Бізнес-Інформ*. 2024. № 5. С. 312–321.
57. Череп А. В., Мостенська Т. Л., Мурашко І. С. Адаптивний інструментарій діагностики та моніторингу в системі антикризового управління вітчизняними підприємствами. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 12. Т. 2 (294/2). С. 353–360. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/12/12.25.2_topic_Alla-Cherep-Tetiana-Mostenska-Iryna-Murashko-353-360.pdf (дата звернення: 05.02.2026).
58. Череп А. В., Мостенська Т. Л., Мурашко І. С. Трансформація системи антикризового управління вітчизняними підприємствами в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 10 (292). С. 336–345. URL:

https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/10/10.25._topic_Alla-Cherep-Tetiana-Mostenska-Iryna-Murashko-336-345.pdf (дата звернення: 23.11.2025).

59. Череп А. В., Мостенська Т. Л., Мурашко І. С. Трансформація системи мотивації персоналу в межах антикризового управління в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 11 (293). С. 319–327. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/11/11.25._topic_Alla-Cherep-Tetiana-Mostenska-Iryna-Murashko-319-327.pdf (дата звернення: 15.12.2025).

60. Череп А. В., Северина С. В. Антикризове управління як основа забезпечення життєдіяльності підприємства. *Економічний простір*. 2010. № 37. С. 277–282.

61. Череп А. В., Череп О. Г., Огренич Ю. О. Удосконалення науково-методичного підходу до оцінки впливу факторів на використання механізму формування стратегії антикризового управління операційною діяльністю промислових підприємств у кризових умовах (Improving the scientific and methodical approach to assessing the impact of factors on the use of the mechanism for forming a strategy for anti-crisis management of operational activities of industrial enterprises in crisis conditions). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики (Financial and credit activity-problems of theory and practice)*. 2022. № 1 (42). С. 134–144. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3681> (дата звернення: 17.12.2024).

62. Швиданенко Г. О. Стратегічне управління підприємством в умовах багатошарової турбулентності. *Стратегія економічного розвитку України*. 2024. № 54. С. 12–28.

63. Шевчук В. В., Тарасова Г. О. Антикризове управління в умовах війни: специфіка для важкої промисловості. *Економіка та держава*. 2024. № 8. С. 45–52.

64. Шкарпова О. М. Стійкість гірничо-металургійного комплексу України у воєнний період. *Економічний вісник Донбасу*. 2024. № 1 (75). С. 14–28.

65. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *The Journal of Finance*. 1968. Vol. 23, No. 4. P. 589–609.

66. Altman E. I., Iwanicz-Drozdzowska M., Laitinen E. K., Suvas A. Financial Distress Prediction in an International Context: A Review and Empirical Analysis of Altman's Z-Score Model. *Journal of International Financial Management & Accounting*. 2017. Vol. 28, No. 2. P. 131–171.
67. Altman E. I. Predicting Financial Distress of Companies: Revisiting the Z-Score and ZETA Models. Working Paper, Stern School of Business, New York University, 2000. 54 p.
68. Ansoff H. I. Managing Strategic Surprise by Response to Weak Signals. *California Management Review*. 1975. Vol. 18, No. 2. P. 21–33.
69. Ansoff H. I., McDonnell E. J. Implanting Strategic Management. 2nd ed. New York : Prentice Hall, 1990. 520 p.
70. Barney J. B. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17, No. 1. P. 99–120.
71. Bartlett C. A., Ghoshal S. Managing Across Borders: The Transnational Solution. 2nd ed. Boston : Harvard Business School Press, 1998. 391 p.
72. Bataille C., Åhman M., Neuhoﬀ K., Nilsson L. J., Fishedick M., Lechtenböhrer S. et al. A Review of Technology and Policy Deep Decarbonization Pathway Options for Making Energy-Intensive Industry Production Consistent with the Paris Agreement. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 187. P. 960–973.
73. Beaver W. H. Financial Ratios as Predictors of Failure. *Journal of Accounting Research*. 1966. Vol. 4. P. 71–111.
74. Bellovary J. L., Giacomino D. E., Akers M. D. A Review of Bankruptcy Prediction Studies: 1930 to Present. *Journal of Financial Education*. 2007. Vol. 33. P. 1–42.
75. Birkinshaw J., Hood N. Multinational Subsidiary Evolution: Capability and Charter Change in Foreign-Owned Subsidiary Companies. *Academy of Management Review*. 1998. Vol. 23, No. 4. P. 773–795.
76. Bellora C., Fontagné L. EU in search of a Carbon Border Adjustment Mechanism. *Energy Economics*. 2023. Vol. 123. Article 106673. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140988323001718>.

77. Boin A., Hart P., Stern E., Sundelius B. The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 213 p.
78. Bradfield R., Wright G., Burt G., Cairns G., Van der Heijden K. The Origins and Evolution of Scenario Techniques in Long Range Business Planning. *Futures*. 2005. Vol. 37, No. 8. P. 795–812.
79. Bromiley P., McShane M., Nair A., Rustambekov E. Enterprise Risk Management: Review, Critique, and Research Directions. *Long Range Planning*. 2015. Vol. 48, No. 4. P. 265–276.
80. Buckley P. J., Casson M. The Future of the Multinational Enterprise. London : Macmillan, 1976. 116 p.
81. Bugay V. Z., Gorbunova A. V. Flexibility of enterprise's behavior as a necessary condition for survival in an unstable environment. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House «Helvetica», 2022. Issue 2 (54). P. 9–13. URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/3069> (Last accessed: 05.10.2024).
82. Bundy J., Pfarrer M. D., Short C. E., Coombs W. T. Crises and Crisis Management: Integration, Interpretation, and Research Development. *Journal of Management*. 2017. Vol. 43, No. 6. P. 1661–1692.
83. Cleary S., Malleret T. Global Risk: Business Success in Turbulent Times. New York : Palgrave Macmillan, 2007. 308 p.
84. Coffman B. S. Weak Signal Research, Part I: Introduction. MG Taylor Corporation Working Paper. 1997. 28 p.
85. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance. Jersey City : COSO, 2017. 109 p.
86. Coombs W. T. Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding. 4th ed. Thousand Oaks : SAGE Publications, 2015. 248 p.

87. Dashko I. M., Androsova O. F., Stefanyk S. M. Ways to improve enterprise personnel safety management efficiency. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House «Helvetica», 2023. Issue 3(59). P. 78–81. URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/3991> (Last accessed: 08.05.2024).

88. Day G. S., Schoemaker P. J. H. Scanning the Periphery. *Harvard Business Review*. 2005. Vol. 83, No. 11. P. 135–148.

89. Doerr J. Measure What Matters: How Google, Bono, and the Gates Foundation Rock the World with OKRs. New York : Portfolio, 2018. 320 p.

90. Doz Y., Prahalad C. K. The Multinational Mission: Balancing Local Demands and Global Vision. New York : Free Press, 1987. 304 p.

91. Eckerson W. W. Performance Dashboards: Measuring, Monitoring, and Managing Your Business. 2nd ed. Hoboken : Wiley, 2010. 320 p.

92. Eisenhardt K. M., Martin J. A. Dynamic Capabilities: What Are They? *Strategic Management Journal*. 2000. Vol. 21, No. 10/11. P. 1105–1121.

93. EUROFER (European Steel Association). European Steel in Figures 2024. Brussels : EUROFER, 2024. 32 p. URL: <https://www.eurofer.eu/publications/> (Last accessed: 21.08.2025).

94. EUROFER. Carbon Border Adjustment Mechanism: Steel Industry Position Paper. Brussels : EUROFER, 2024. URL: <https://www.eurofer.eu/> (Last accessed: 10.09.2025).

95. European Commission. Carbon Border Adjustment Mechanism: Questions and Answers. Brussels : DG TAXUD, 2024. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en (Last accessed: 17.01.2025).

96. European Commission. Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment

mechanism. Official Journal of the European Union. 2023. L 130/52. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj> (Last accessed: 24.03.2025).

97. European Commission. Trade in Goods with Ukraine: Steel and Iron Sector Indicators 2023–2025: DG TRADE Statistics. Brussels : European Commission, 2025. URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu/> (Last accessed: 24.03.2025).

98. Ferriera Valsider S.p.A.; Metinvest Tramel S.r.l. Italian Downstream Operations: Supply Structure 2022–2025: Metinvest Italian Division Communications.

99. Fink S. Crisis Management: Planning for the Inevitable. New York : American Management Association, 1986. 264 p.

100. Forbes Ukraine. Forbes Names Metinvest Ukraine's Largest Exporter 2025. Forbes Ukraine. 2025. URL: <https://forbes.ua/ratings/50-golovnikh-eksporteriv-kraini-2024-07032025-27820> (Last accessed: 21.08.2025).

101. Ghemawat P. Distance Still Matters: The Hard Reality of Global Expansion. *Harvard Business Review*. 2001. Vol. 79, No. 8. P. 137–147.

102. GMK Center. The war has dramatically changed the balance of the Ukrainian coking coal market – GMK Center research. 16.12.2024. URL: <https://gmk.center/en/news/the-war-has-dramatically-changed-the-balance-of-the-ukrainian-coking-coal-market-gmk-center-research/> (Last accessed: 18.02.2026).

103. GMK Center. Metinvest recorded a loss of \$58 million in 1H2025. URL: <https://gmk.center/en/news/metinvest-recorded-a-loss-of-58-million-in-1h2025/> (Last accessed: 15.01.2026).

104. Gorbunova A. V. Uncertainty and risk as a prerequisite for anti-crisis management of enterprise. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House «Helvetica», 2023. Issue 1 (57). P. 9–13. URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/3795> (Last accessed: 27.03.2025).

105. Grant R. M. Contemporary Strategy Analysis. 10th ed. Chichester : John Wiley & Sons, 2019. 776 p.

106. Hamel G., Välikangas L. The Quest for Resilience. *Harvard Business Review*. 2003. Vol. 81, No. 9. P. 52–63.
107. Heath R. Crisis Management for Managers and Executives. London : Financial Times Pitman Publishing, 1998. 386 p.
108. Hedlund G. The Hypermodern MNC – A Heterarchy? *Human Resource Management*. 1986. Vol. 25, No. 1. P. 9–35.
109. Helfat C. E., Finkelstein S., Mitchell W., Peteraf M. A., Singh H., Teece D. J., Winter S. G. Dynamic Capabilities: Understanding Strategic Change in Organizations. Malden : Blackwell, 2007. 160 p.
110. Hillegeist S. A., Keating E. K., Cram D. P., Lundstedt K. G. Assessing the Probability of Bankruptcy. *Review of Accounting Studies*. 2004. Vol. 9. P. 5–34.
111. Holopainen M., Toivonen M. Weak Signals: Ansoff Today. *Futures*. 2012. Vol. 44, No. 3. P. 198–205.
112. Hopkin P. Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. 5th ed. London : Kogan Page, 2018. 480 p.
113. IBM Global Business Services. Emerging Best Practices in Developing Key Risk Indicators and ERM Reporting. New York : IBM, 2007. 24 p.
114. International Energy Agency. Iron and Steel Technology Roadmap: Towards More Sustainable Steelmaking. Paris : IEA, 2020. 188 p. URL: <https://www.iea.org/reports/iron-and-steel-technology-roadmap> (Last accessed: 02.11.2025).
115. ISO 22301:2019. Security and Resilience – Business Continuity Management Systems – Requirements. Geneva : International Organization for Standardization, 2019. 26 p.
116. ISO 22316:2017. Security and Resilience – Organizational Resilience – Principles and Attributes. Geneva : International Organization for Standardization, 2017. 12 p.
117. ISO 31000:2018. Risk Management – Guidelines. Geneva : International Organization for Standardization, 2018. 16 p.

118. James E. H., Wooten L. P. *Leading Under Pressure: From Surviving to Thriving Before, During, and After a Crisis*. New York : Routledge, 2010. 213 p.
119. Kahn W. A., Barton M. A., Fellows S. Organizational Crises and the Disturbance of Relational Systems. *Academy of Management Review*. 2013. Vol. 38, No. 3. P. 377–396.
120. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard – Measures That Drive Performance. *Harvard Business Review*. 1992. Vol. 70, No. 1. P. 71–79.
121. Kaplan R. S., Norton D. P. *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Boston : Harvard Business School Press, 1996. 322 p.
122. Kuosa T. *Towards Strategic Intelligence: Foresight, Intelligence, and Policy-Making*. 2nd ed. Westport : Praeger, 2014. 184 p.
123. Lempert R. J., Popper S. W., Bankes S. C. *Shaping the Next One Hundred Years: New Methods for Quantitative, Long-Term Policy Analysis*. Santa Monica : RAND Corporation, 2003. 187 p.
124. Lengnick-Hall C. A., Beck T. E., Lengnick-Hall M. L. Developing a Capacity for Organizational Resilience Through Strategic Human Resource Management. *Human Resource Management Review*. 2011. Vol. 21, No. 3. P. 243–255.
125. Markusen A. Sticky Places in Slippery Space: A Typology of Industrial Districts. *Economic Geography*. 1996. Vol. 72, No. 3. P. 293–313.
126. McConnell P. Risk Indicators for Operational Risks. *The Capco Institute Journal of Financial Transformation*. 2007. P. 14–22.
127. Metinvest B. V. Annual Report 2023. Rotterdam: Metinvest B.V., 2024. 264 p. URL:
<https://metinvestholding.com/ar2023/pdf/en/Metinvest%20Annual%20Report%202023.pdf> (Last accessed: 19.07.2025).
128. Metinvest B. V. Annual Report 2024. Rotterdam : Metinvest B. V., 2025. URL:
https://metinvestholding.com/Content/CmsFile/en/operreleases__Metinvest_Operational_results_1Q_2026_eng_final.pdf (Last accessed: 19.07.2025).

129. Metinvest B. V. Notice on the Redemption of Eurobonds (USD 428 million, coupon 8.5 %): Investor Notice. Rotterdam : Metinvest B. V., 2026. URL: https://metinvestholding.com/Content/CmsFile/en/finreports__Metinvest_Financial-release_FY2024.pdf (Last accessed: 19.07.2025).

130. Metinvest B. V. Production and Sales Update Q4 2024 and FY2024. Rotterdam : Metinvest B.V., 2025. URL: https://metinvestholding.com/Content/CmsFile/en/finreports__Metinvest_Financial-release_FY2024.pdf (Last accessed: 19.07.2025).

131. Metinvest Acquires Romanian Pipe Plant, Enhancing Synergy Between Ukrainian and EU Steelmaking. *Metinvest : official website*. 17 December 2025. URL: <https://metinvestholding.com/en/media/news/metinvest-acquires-romanian-pipe-plant-enhancing-synergy-betweenukrainian-and-eu-steelmaking> (Last accessed: 23.12.2025).

132. Metinvest Secures 11.5-year, EUR23.6 Million ECA-covered Loan. *Metinvest : official website*. 21 July 2025. URL: <https://metinvestholding.com/en/media/news/metinvest-secures-11-5-year-eur23-6-million-eca-covered-loan> (Last accessed: 18.09.2025).

133. Metinvest Signs a Joint Declaration with the Italian Government for the Green Steel Project in Piombino. *Metinvest : official website*. 21 November 2024. URL: <https://metinvestholding.com/en/media/news/metnvest-pdpisav-deklaracyu-z-uryadom-tal-schodo-proktu-z-virobnictva-zeleno-stal-v-pjombno> (Last accessed: 28.02.2025).

134. Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J. Strategy Safari: A Guided Tour Through The Wilds of Strategic Management. 2nd ed. London : Pearson Education, 2009. 467 p.

135. Mironenko O. (General Director, Metinvest). Energy Strategy of Metinvest in Conditions of War: Shifting to Autonomous Generation: interview. Industrial Energy Review. 2024. URL: <https://metinvestholding.com/en/media/news/polovina-vlasno-generac-do-2030-roku-yak-vjna-ta-cbam-zmnyuyutj-energostrategyu-metnvestu-soo-grupi-oleksandr-mironenko-dlya-forbes> (Last accessed: 17.10.2025).

136. Mitroff I. I. Managing Crises Before They Happen: What Every Executive Needs to Know about Crisis Management. New York : AMACOM, 2001. 172 p.
137. Myronenko O. No One Has Ever Won a War Without an Economy: interview. Metinvest Media, 23 March 2024. URL: <https://metinvestholding.com/> (Last accessed: 21.02.2026).
138. Niven P. R. Balanced Scorecard Step-by-Step: Maximizing Performance and Maintaining Results. 2nd ed. Hoboken : Wiley, 2006. 333 p.
139. OECD. Steel Market Developments: Q4 2024 / Q1 2025. Paris : OECD Steel Committee, 2025. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/steel.htm> (Last accessed: 09.03.2026).
140. Ohlson J. A. Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bankruptcy. *Journal of Accounting Research*. 1980. Vol. 18, No. 1. P. 109–131.
141. Ohrenych Yu. O. Formation and implementation of the mechanism of anti-crisis management of operational activities of industrial enterprises in crisis conditions. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House «Helvetica», 2022. Issue 3(55). P. 25–34. URL: <https://journals of znu.zp.ua/index.php/economics/article/view/3128> (Last accessed: 10.08.2024).
142. Ohrenych Yu. O., Melnykova K. O., Momot A. V. Assessing the probability of bankruptcy of an enterprise as a prerequisite for financial stability, solvency, and financial crisis prevention. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications (Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки: Збірник наукових праць)*. Zaporizhzhia : Publishing House «Helvetica», 2025. Issue 4 (68). P. 91–98. URL: <https://journals of znu.zp.ua/index.php/economics/article/view/4950> (Last accessed: 12.01.2026).
143. Oleynikova L., Cherep O., Veremeyenko O., Savenko D., Petryakov V. Development of the Information Society by the Principles of Digitalization of All Regions in Ukraine. *University Science*. 2025. Vol. 2, No. 2. P. 72–80. URL:

https://www.us-journal.us/wp-content/uploads/2025/12/US-2_8.pdf. DOI:
<https://doi.org/10.51587/3068-3580/US-2025-12-2-72-80> (Last accessed:
 25.12.2025).

144. Pardo N., Moya J. A. Prospective Scenarios on Energy Efficiency and CO₂ Emissions in the European Iron & Steel Industry. *Energy*. 2013. Vol. 54. P. 113–128.

145. Pauchant T. C., Mitroff I. I. Transforming the Crisis-Prone Organization: Preventing Individual, Organizational, and Environmental Tragedies. San Francisco : Jossey-Bass, 1992. 268 p.

146. Pearson C. M., Clair J. A. Reframing Crisis Management. *Academy of Management Review*. 1998. Vol. 23, No. 1. P. 59–76.

147. Pearson C. M., Mitroff I. I. From Crisis Prone to Crisis Prepared: A Framework for Crisis Management. *Academy of Management Executive*. 1993. Vol. 7, No. 1. P. 48–59.

148. Petriakov V. M. Unstable External Environment as a Challenge for Business Management in Ukraine. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2026. Vol. X, Issue II. P. 5312–5324. URL: <https://rsisinternational.org/journals/ijriss/view/unstable-external-environment-as-a-challenge-for-business-management-in-ukraine>. DOI:
<https://doi.org/10.47772/IJRISS.2026.10200391> (Last accessed: 12.03.2026).

149. Porter M. E. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. 1998. Vol. 76, No. 6. P. 77–90.

150. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York : Free Press, 1980. 396 p.

151. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 1990. 855 p.

152. Power M. Organized Uncertainty: Designing a World of Risk Management. Oxford : Oxford University Press, 2007. 248 p.

153. Prahalad C. K., Hamel G. The Core Competence of the Corporation. *Harvard Business Review*. 1990. Vol. 68, No. 3. P. 79–91.

154. Ramirez R., Selsky J. W. Strategic Planning in Turbulent Environments: A Social Ecology Approach to Scenarios. *Long Range Planning*. 2016. Vol. 49, No. 1. P. 90–102.
155. Reeves M., Deimler M. Adaptability: The New Competitive Advantage. *Harvard Business Review*. 2011. Vol. 89, No. 7–8. P. 134–141.
156. Reuters. Ukraine Holds Key Rate at 13 % as Inflationary Pressure Grows. Reuters. 2024. URL: <https://www.reuters.com/markets/rates-bonds/ukraine-holds-key-rate-13-inflationary-pressure-grows-2024-10-31/> (Last accessed: 19.10.2025).
157. Roux-Dufort C. Is Crisis Management (Only) a Management of Exceptions? *Journal of Contingencies and Crisis Management*. 2007. Vol. 15, No. 2. P. 105–114.
158. Ryzhnikov Yu. ІНТЕРВ'Ю CEO Metinvest. Forbes Ukraine. 2025–2026. URL: <https://forbes.ua/> (Last accessed: 21.12.2025).
159. Sandbag Climate Campaign. Steel and the Energy Transition. Brussels : Sandbag, 2024. 78 p. URL: <https://sandbag.be/wp-content/uploads/Sandbag-2024-Steel-CCSU-report.pdf> (Last accessed: 18.08.2025).
160. Schoemaker P. J. H. Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking. *Sloan Management Review*. 1995. Vol. 36, No. 2. P. 25–40.
161. Sheaffer Z., Mano-Negrin R. Are Organizations "Hierarchical" Crisis Prone? An Empirical Study. *Public Money & Management*. 2003. Vol. 23, No. 3. P. 185–192.
162. Smith D., Elliott D. Key Readings in Crisis Management: Systems and Structures for Prevention and Recovery. London : Routledge, 2006. 488 p.
163. Springate G. L. V. Predicting the Possibility of Failure in a Canadian Firm. M.B.A. Research Project, Simon Fraser University, 1978. 165 p.
164. Sull D., Eisenhardt K. M. Simple Rules: How to Thrive in a Complex World. Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2015. 304 p.
165. Sun J., Li H., Huang Q. H., He K. Y. Predicting Financial Distress and Corporate Failure: A Review from the State-of-the-Art Definitions, Modelling,

Sampling, and Featuring Approaches. *Knowledge-Based Systems*. 2014. Vol. 57. P. 41–56.

166. Sutcliffe K. M., Vogus T. J. Organizing for Resilience. In: Cameron K. S., Dutton J. E., Quinn R. E. (eds.) *Positive Organizational Scholarship*. San Francisco : Berrett-Koehler, 2003. P. 94–110.

167. Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C. *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm : Ivory Tower, 2003. 92 p.

168. Taffler R. J. The Assessment of Company Solvency and Performance Using a Statistical Model. *Accounting and Business Research*. 1983. Vol. 13, No. 52. P. 295–308.

169. Taffler R. J., Tisshaw H. Going, Going, Gone – Four Factors Which Predict. *Accountancy*. 1977. Vol. 88, No. 1003. P. 50–54.

170. Taleb N. N. *Antifragile: Things That Gain from Disorder*. New York : Random House, 2012. 519 p.

171. Teece D. J. Explicating Dynamic Capabilities: The Nature and Microfoundations of (Sustainable) Enterprise Performance. *Strategic Management Journal*. 2007. Vol. 28, No. 13. P. 1319–1350.

172. Teece D. J., Pisano G., Shuen A. Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*. 1997. Vol. 18, No. 7. P. 509–533.

173. Tkachenko S., Ohrenych Yu., Kairachka N. Digitalization of business processes as a tool to prevent bankruptcy in enterprises in the conditions of variability of the market environment. *Economics and Region (Економіка і регіон: науковий журнал)*. Полтава : ПНТУ, 2024. Vol. 1, No. 92. P. 183–194. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/en/article/view/3327> (Last accessed: 21.01.2025).

174. Toktarova A., Karlsson I., Rootzén J., Göransson L., Odenberger M., Johnsson F. Pathways for Low-Carbon Transition of the Steel Industry – A Swedish Case Study. *Energies*. 2020. Vol. 13, No. 15. 3840.

175. TXF Deals. TXF Deals of the Year 2025: Export Finance – Metso/Metinvest deal. URL: <https://corporates.db.com/more/latest-news/deutsche->

bank-scoops-three-txf-export-finance-deals-of-the-year-awards-after-bumper-year-for-the-industry (Last accessed: 22.11.2025).

176. Van der Heijden K. *Scenarios: The Art of Strategic Conversation*. 2nd ed. Chichester : John Wiley & Sons, 2005. 380 p.

177. Vogl V., Åhman M., Nilsson L. J. Assessment of Hydrogen Direct Reduction for Fossil-Free Steelmaking. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 203. P. 736–745.

178. Wack P. Scenarios: Shooting the Rapids. *Harvard Business Review*. 1985. Vol. 63, No. 6. P. 139–150.

179. Wack P. Scenarios: Uncharted Waters Ahead. *Harvard Business Review*. 1985. Vol. 63, No. 5. P. 73–89.

180. Weick K. E., Sutcliffe K. M. *Managing the Unexpected: Sustained Performance in a Complex World*. 3rd ed. Hoboken : John Wiley & Sons, 2015. 224 p.

181. World Bank Group. *Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment 4 (RDNA4): February 2022 – December 2024*. Washington : World Bank, 2025. 124 p. URL: <https://www.worldbank.org/> (Last accessed: 15.02.2026).

182. World Steel Association. *CO₂ Emissions Intensity by Steelmaking Technology: Open-Hearth, BF-BOF, EAF, DRI: WSA Sustainability Indicators*. Brussels : worldsteel, 2024. 24 p.

183. World Steel Association. *Steel Statistical Yearbook 2024: Concise Version*. Brussels : worldsteel, 2024. URL: <https://worldsteel.org/wp-content/uploads/World-Steel-in-Figures-2024.pdf> (Last accessed: 11.08.2025).

184. World Steel Association. *Sustainability Indicators 2024 Report*. Brussels : worldsteel, 2024. 56 p. URL: <https://worldsteel.org/data/sustainability-indicators> (Last accessed: 28.01.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Вісім груп сигналів EWS та їх інформаційно-даний контур

№	Група сигналів	Джерела даних	Контур пріоритетності
1	Безпекова	ОВА Запорізької області, ДСНС, ЗСУ, відкриті моніторингові системи	Безпековий – критичний
2	Сировинна	Внутрішні системи закупівель, ринкові котирування FOB, дані постачальників	Сировинний – критичний
3	Логістична	Адміністрації портів, оператори залізниць, морські брокери	Логістичний – високий
4	Енергетична	ОЕС України, внутрішні дані ТЕЦ і автономних потужностей	Енергетичний – високий
5	СВАМ-регуляторна	Європейська Комісія, GMK Center, юридичні консультанти	Регуляторно-екологічний – критичний
6	Фінансова	Внутрішня фінансова звітність, банківські баланси, валютні ринки	Фінансовий – стандартний
7	Операційна	MES/SCADA-системи комбінату, KPI виробництва	Операційний – стандартний
8	Кадрова та кібернетична	HR-системи, ТЦК, центри інформаційної безпеки	Кадровий + кібернетичний – підвищений

Примітка: розраховано автором

Таблиця А.2

Повна авторська система 17 ключових індикаторів ризику (KRI)

Група	Індикатор	Зелена	Жовта	Помаранчева	Червона
1	2	3	4	5	6
Безпекова	Інтенсивність повітряних тривог у Запорізькій області (за добу)	≤ 3	4-6	7-10	> 10
Безпекова	Прямі удари по енергооб'єктах у радіусі 50 км (за тиждень)	0	1	2	≥ 3
Сировинна	Запас коксівного вугілля (днів виробництва)	≥ 35	20-34	10-19	< 10
Сировинна	Дистанція лінії фронту до Покровської вугільної групи (км)	> 30	15-30	7-14	≤ 7
Логістична	Заходи суден до портів Великої Одеси (за тиждень)	≥ 12	8-11	4-7	< 4
Логістична	Тариф фрахту океанського балкера (USD/т понад базис)	≤ 50	51-80	81-110	> 110

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6
Енергетична	Частота аварійних знеструмлень комбінату (за місяць)	0-1	2-3	4-6	> 6
Енергетична	Частка власної генерації у балансі (%)	≥ 50	35-49	20-34	< 20
СВАМ	Статус запиту на відтермінування СВАМ	Позитивне	3 прогресом	Без прогресу	Відмова
СВАМ	Розрахунковий обсяг СВАМ-зобов'язань (% від EBITDA)	≤ 10	11-25	26-40	> 40
Фінансова	Операційний грошовий потік (квартал, млрд грн)	$\geq 2,0$	1,0-1,9	0,3-0,9	< 0,3
Фінансова	Індекс «парадоксу 2025» (зростання витрат / зростання виручки)	$\leq 1,1$	$> 1,1;$ $\leq 1,3$	$> 1,3;$ $\leq 1,5$	$> 1,5$
Операційна	Завантаження доменних потужностей (% від проєктного)	≥ 70	55-69	40-54	< 40
Операційна	Питома витрата коксу (відхилення від базової лінії, %)	$\leq +2$	$> +2;$ $\leq +5$	$> +5;$ $\leq +10$	$> +10$
Кадрова	Чисельність за критичними ролями (% від нормативу)	≥ 90	75-89	60-74	< 60
Кадрова	Коефіцієнт плинності у виробничих підрозділах (річний, %)	≤ 8	9-14	15-22	> 22
Кібер.	Інциденти з ІТ-периметром (за місяць)	0-2	3-5	6-10	> 10

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Зведення шести базових playbook антикризової стратегії

№	Playbook	Тригер (KRI)	Відповідальні	Контрольні KPI
1	Енергетичний блекаут	KRI 7/8 – частота знеструмлень / частка власної генерації, червона зона	Головний енергетик, директор з виробництва, АКК	Втрата виплавки $\leq 15\%$; поновлення живлення < 4 год; фін. втрати $\leq 8\%$ місячний операційний грошовий потік
2	Логістичний шок	KRI 5/6 – заходи суден / тариф фрахту, червона зона; KRI 8 – частка резерву шихти < 30 діб	Директор з логістики, директор з закупівель, АКК	Запас вугілля ≥ 25 діб; альтернативний коридор активований < 7 днів
3	Кадровий шок	KRI 15 – укомплектованість критичних ролей $< 80\%$; KRI 16 – плинність $> 22\%$	Директор з персоналу, керівник «Шлях героя», АКК	Бронювання критичних ролей $\geq 95\%$; перепідготовка ≥ 500 осіб/рік
4	Регуляторний шок (СВАМ)	KRI 9 – статус запиту відмова; KRI 10 – СВАМ-зобов'язання $> 40\%$ EBITDA	Керівник СВАМ-комплаєнсу, фін. директор, АКК + Metinvest	Старт FEED EAF < 90 днів; обсяг експорту в ЄС утримано $\geq 60\%$ базису
5	Фінансовий шок	KRI 11 – OCF $< 0,3$ млрд грн/квартал; коефіцієнт ліквідності $< 1,0$	Фін. директор, казначей, АКК + Metinvest B.V.	Збереження доступу до ≥ 2 кредитних ліній; ROE утримано > 0
6	Кібершок	KRI 17 – інциденти SCADA/MES > 10 /міс; критичні інциденти > 0	CIO, CISO, АКК	Час відновлення MES < 8 год; SCADA < 4 год; жодного несанкціонованого керування

Примітка: розраховано автором

Таблиця Б.2

Чотирирівневий протокол ескалації антикризового реагування

Рівень	Тригер	Склад	SLA	Дії
1. Операційний	Жовта зона KRI	Профільний функціональний директор; керівник АМЦ	До 4 год	Фіксація сигналу; стандартні процедури; нарощування запасів
2. Тактичний	Помаранчева зона; 3+ жовтих KRI одночасно	АКК у вузькому складі (ген. директор + керівники профільних служб)	До 24 год	Активация playbook; тактичні рішення; інформування Metinvest Holding
3. Стратегічний	Червона зона; 3+ помаранчевих KRI	АКК у повному складі + європейські представники Metinvest	До 72 год	Перегляд тактичних і середньострокових рішень; залучення ресурсів групи
4. Корпоративний	3+ червоних KRI або сценарій S1	Наглядова рада, бенефіціари Metinvest, зовнішні консультанти	До 7 діб	Стратегічна перебудова бізнес-моделі; перегляд інвестплану 2026–2030

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Базові припущення трьох цільових сценаріїв (2026–2030 рр.)

Параметр	S1 «Виживання»	S2 «Стабілізація»	S3 «Трансформація»
Тривалість війни	Активна фаза до 2030+	Деескалація з 2027 р.	Деескалація з 2026 р.
Статус СВАМ	Відмова у відтермінуванні	Відтермінування на 3 роки	Відтермінування + програма ЄС
Ставка EUA, EUR/т CO ₂	75-85	70-80	65-75 (зі зростанням)
Технологічна база	Мартен без модернізації	Мартен + рекуперація + цифровізація	Перехід на NG-DRI-EAF до 2030
Виплавка сталі, млн т	3,0 (зниження)	3,2 (стабілізація)	3,2 → 3,5 (зростання)
CAPEX 2026–2030, млн USD	50	200	1 500
Питомий CO ₂ , т/т	2,5 (без змін)	2,1 (–15 %)	0,4 (EAF) до 2030
Доступ до ЄС-грантів	Відсутній	Обмежений	Повний (EBRD, EIB, ЄС)
Експорт до ЄС, млн т	0,9 → 0,45	0,96 → 0,77	0,9 → 1,05

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.2

Порівняльні економічні показники трьох сценаріїв (млн USD; розраховано автором)

Показник	S1	S2	S3
CAPEX 2026–2030	50	200	1 500
у т.ч. за рахунок грантів	0	0	450
у т.ч. за рахунок підприємства	50	200	1 050
Накопичені СВАМ-витрати	765	268	467
Втрата виручки в ЄС	945	269	0 (зростання)
Економія від модернізації	0	80	30 (з 2030)
«Зелена премія» 2030+ (на рік)	0	0	131
PV додаткових доходів 2031–2040	0	0	989,3
NPV 2026–2030	–1 760	–657	–394
Повний NPV з пост-2030 ефектами	–1 760	–657	+597
ROI на повний життєвий цикл	Від’ємний	Від’ємний	44 %
Стратегічна позиція після 2030	Згорання	Стагнація	Зростання у «зеленому» сегменті

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.3

Аналіз чутливості NPV до варіації ключових припущень

Параметр	Базове значення	Варіація	Вплив на NPV S3
Ставка EUA, EUR/т CO ₂	75	100 (+33 %)	–
Ставка EUA, EUR/т CO ₂	75	50 (–33 %)	+
Частка експорту в ЄС	30 %	40 %	Підсилення СВАМ-навантаження S1/S2; «зелена премія» S3
Питомий CO ₂ для S2	2,1 т/т	1,9 т/т (–25 %)	S2 NPV покращується на 110 млн USD
Ставка дисконтування	10 %	12 %	PV пост-2030 ефектів S3: 989,3 → 873 млн USD

Примітка: розраховано автором

Таблиця В.4.

Тригери переключення між сценаріями (зведений вигляд)

Перехід	Тригери (KRI / зовнішній параметр)
S2 → S1	Офіційна відмова ЄК у СВАМ-відтермінуванні; ескалація війни (безпекові KRI > 30 діб у червоній зоні); виробництво < 50 % потужності; втрата ключових ЄС-клієнтів
S1 → S2	Позитивне рішення з СВАМ; стабілізація безпеки > 60 діб; завантаження потужностей ≥ 60 %; доступ до коротко-/середньострокового фінансування
S2 → S3	Програми EBRD/EIB або ЄС-гранти декарбонізації > 300 млн USD; деескалація з ознаками тривалої стабілізації; зростання EUA, що робить мартен економічно нежиттєздатним; стратегічне рішення Metinvest
S3 → S2	Катастрофічне погіршення безпеки; відмова стратегічних партнерів; різке зниження EUA, що нівелює економічну логіку EAF-проекту

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1

Динаміка виробничих обсягів і капітальних інвестицій п'яти підприємств

Metinvest Holding, 2021–2024 pp.

Підприємство	Показник, од. виміру	2021	2022	2023	2024	2024/2021 , %
ПрАТ «Камет-Сталь» (Кам'янське)	Виробництво сталі, тис. т	2 459	1 562	2 022	2 099	85,4
	CAPEX, млн дол. США	125	28	42	105	84,0
ПАТ «Запоріжсталь» (Запоріжжя)	Виробництво сталі, тис. т	3 233	1 293	1 862	1 300	40,2
	CAPEX, млн дол. США	245	48	31	28	11,4
ПрАТ «Запоріжжкокс» (Запоріжжя)	Виробництво коксу, тис. т	938	520	711	875	93,3
	CAPEX, млн дол. США	32	12	9	11	34,4
ПрАТ «ПівніГЗК» (Кривий Ріг)	Виробництво концентрату й окатишів, млн т	13,4	4,8	4,2	6,5	48,5
	CAPEX, млн дол. США	285	85	68	245	86,0
ПрАТ «ЦГЗК» (Кривий Ріг)	Виробництво концентрату й окатишів, млн т	6,7	2,4	2,1	5,0	74,6
	CAPEX, млн дол. США	215	65	48	172	80,0
Сума по 5 активах (CAPEX)		902	238	198	561	62,2

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.2

Енергетичні параметри п'яти підприємств Metinvest Holding, 2024 p.

Підприємство	Енергоспоживання, МВт	Власна генерація, МВт	Частка автономної, %	Енергоємність, ГДж/т	Простої через знеструмлення, днів/рік
ПрАТ «Камет-Сталь»	160	18	11	23,4	12-18
ПАТ «Запоріжсталь»	180	65	36	28,7 (мартен)	18-25
ПрАТ «Запоріжжкокс»	35	22	63	4,2	8-12
ПрАТ «ПівніГЗК»	220	0 (план 2025)	0	0,42 (концентрат)	18-25
ПрАТ «ЦГЗК»	145	0 (план 2025)	0	0,38 (концентрат)	15-22

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.3

Динаміка виручки і EBITDA-маржі п'яти підприємств Metinvest Holding, 2021–2024 рр.

Підприємство	2021	2022	2023	2024	2024/2021, %	EBITDA- маржа 2024, %
ПрАТ «Камет-Сталь», виручка, млн USD	1 850	980	1 350	1 470	79,5	3,5
ПАТ «Запоріжсталь», виручка, млн USD	2 580	960	1 320	950	36,8	–2,1
ПрАТ «Запоріжжкокс», виручка, млн USD	520	310	420	485	93,3	8,7
ПрАТ «ПівнГЗК», виручка, млн USD	2 250	680	520	780	34,7	28,2
ПрАТ «ЦГЗК», виручка, млн USD	1 130	330	260	600	53,1	32,5

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.4

Балансові показники п'яти підприємств Metinvest для розрахунку моделей банкрутства, 2022–2024 рр., млн грн

Показник	Рік	Камет-Сталь	Запоріжсталь	Запоріжжкокс	ПівнГЗК	ЦГЗК
Виручка	2022	31 850	31 200	10 075	22 100	10 725
	2023	49 410	48 312	15 372	19 032	9 516
	2024	58 800	38 000	19 400	31 200	24 000
Активи	2022	32 230	35 200	7 800	28 500	13 800
	2023	44 970	51 800	11 200	23 800	11 400
	2024	48 750	41 500	13 600	38 400	29 500
Оборотні активи	2022	13 700	15 500	2 300	9 700	4 400
	2023	18 900	20 100	3 500	8 500	3 700
	2024	21 100	16 200	4 400	14 200	10 300
Поточні зобов'язання	2022	22 800	27 200	2 700	6 700	3 900
	2023	32 300	39 500	3 900	5 500	3 100
	2024	33 700	27 900	4 400	8 700	6 900
Загальні зобов'язання	2022	32 520	38 900	4 200	11 200	6 500
	2023	46 140	56 400	6 100	9 100	5 100
	2024	48 140	39 800	6 900	14 500	11 500
Власний капітал	2022	–290	–3 700	+3 600	+17 300	+7 300
	2023	–1 170	–4 600	+5 100	+14 700	+6 300
	2024	+610	+1 700	+6 700	+23 900	+18 000
Нерозподілений прибуток	2022	+230	–2 200	+1 100	+8 500	+2 900
	2023	–750	–5 800	+1 480	+9 800	+3 800
	2024	+580	+4 500	+2 280	+17 200	+9 100
EBIT	2022	–2 089	–4 256	–340	+1 227	+168
	2023	–1 754	–5 247	+285	+2 236	+762
	2024	–380	–2 873	+1 008	+6 878	+6 325
EBT_оп (прибуток до оподаткування від операційної діяльності)	2022	–2 896	–5 141	–535	+516	–176
	2023	–2 875	–6 557	+4	+1 639	+477
	2024	–1 584	–3 906	+669	+5 916	+5 589
Чистий прибуток	2022	–689	–3 840	–249	+850	–120
	2023	–950	–3 650	+400	+7 990	+1 100
	2024	+1 521	+10 670	+850	+8 210	+5 800

Примітка: розраховано автором за даними [54; 56; 73; 86; 88]

Таблиця Г.5

Динаміка кадрових параметрів і продуктивності праці п'яти підприємств
Metinvest Holding, 2021–2024 pp.

Підприємство	Чисельність 2024, осіб	Скорочення до 2021, %	Мобілізовано, %	Плинність 2024, %	Чисельність 2021, осіб (розр.)	Продуктивність 2024, т/особу
ПрАТ «Камет-Сталь»	10 000	–15	18	11,2	11 765	210
ПАТ «Запоріжсталь»	10 200	–22	21	13,8	13 077	127
ПрАТ «Запоріжжкокс»	1 800	–12	19	9,8	2 045	486
ПрАТ «ПівнігЗК»	7 200	–18	16	8,5	8 780	903
ПрАТ «ЦГЗК»	6 200	–14	15	9,1	7 209	806

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.6

Розрахунок Z-показника модифікованої моделі Е. Альтмана для п'яти
підприємств Metinvest, 2022–2024 pp.

Підприємство	Рік	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Z	Зона ризику
ПрАТ «Камет-Сталь»	2022	–0,282	+0,007	–0,065	0,000	0,988	+0,588	банкрутство
	2023	–0,298	–0,017	–0,039	0,000	1,099	+0,748	банкрутство
	2024	–0,258	+0,012	–0,008	0,013	1,206	+1,010	банкрутство
ПАТ «Запоріжсталь»	2022	–0,332	–0,062	–0,121	0,000	0,886	+0,218	банкрутство
	2023	–0,375	–0,112	–0,101	0,000	0,933	+0,253	банкрутство
	2024	–0,282	+0,108	–0,069	0,043	0,916	+0,606	банкрутство
ПрАТ «Запоріжжкокс»	2022	–0,051	+0,141	–0,044	0,857	1,292	+1,596	невизначеність
	2023	–0,036	+0,132	+0,025	0,836	1,373	+1,886	невизначеність
	2024	0,000	+0,168	+0,074	0,971	1,426	+2,204	невизначеність
ПрАТ «ПівнігЗК»	2022	+0,105	+0,298	+0,043	1,545	0,775	+1,884	невизначеність
	2023	+0,126	+0,412	+0,094	1,615	0,800	+2,208	невизначеність
	2024	+0,143	+0,448	+0,179	1,648	0,812	+2,542	невизначеність
ПрАТ «ЦГЗК»	2022	+0,036	+0,210	+0,012	1,123	0,777	+1,489	невизначеність
	2023	+0,053	+0,333	+0,067	1,235	0,835	+1,880	невизначеність
	2024	+0,115	+0,308	+0,214	1,565	0,814	+2,479	невизначеність

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.7

Розрахунок Z-показника моделі Г. Спрінгейта для п'яти підприємств Metinvest,
2022–2024 рр.

Підприємство	Рік	A	B	C	D	Z	Інтерпретація
ПрАТ «Камет-Сталь»	2022	-0,282	-0,065	-0,127	0,988	-0,178	загроза банкрутства
	2023	-0,298	-0,039	-0,089	1,099	-0,046	загроза банкрутства
	2024	-0,258	-0,008	-0,047	1,206	+0,161	загроза банкрутства
ПАТ «Запоріжсталь»	2022	-0,332	-0,121	-0,189	0,886	-0,484	загроза банкрутства
	2023	-0,375	-0,101	-0,166	0,933	-0,433	загроза банкрутства
	2024	-0,282	-0,069	-0,140	0,916	-0,229	загроза банкрутства
ПрАТ «Запоріжжюк»	2022	-0,051	-0,044	-0,198	1,292	+0,199	загроза банкрутства
	2023	-0,036	+0,025	+0,001	1,373	+0,591	загроза банкрутства
	2024	0,000	+0,074	+0,152	1,426	+0,898	фінансова стійкість
ПрАТ «ПівніжЗК»	2022	+0,105	+0,043	+0,077	0,775	+0,601	загроза банкрутства
	2023	+0,126	+0,094	+0,298	0,800	+0,935	фінансова стійкість
	2024	+0,143	+0,179	+0,680	0,812	+1,471	фінансова стійкість
ПрАТ «ЦГЗК»	2022	+0,036	+0,012	-0,045	0,777	+0,356	загроза банкрутства
	2023	+0,053	+0,067	+0,154	0,835	+0,695	загроза банкрутства
	2024	+0,115	+0,214	+0,810	0,814	+1,637	фінансова стійкість

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.8

Розрахунок Z-показника моделі Р. Таффлера для п'яти підприємств Metinvest,
2022–2024 рр.

Підприємство	Рік	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Z	Інтерпретація
ПрАТ «Камет-Сталь»	2022	-0,127	0,421	0,707	0,988	0,273	невизначеність
	2023	-0,089	0,410	0,718	1,099	0,311	фінансова стійкість
	2024	-0,047	0,438	0,691	1,206	0,349	фінансова стійкість
ПАТ «Запоріжсталь»	2022	-0,189	0,398	0,773	0,886	0,233	невизначеність
	2023	-0,166	0,356	0,763	0,933	0,245	невизначеність
	2024	-0,140	0,407	0,672	0,916	0,246	невизначеність
ПрАТ «Запоріжжюк»	2022	-0,198	0,548	0,346	1,292	0,235	невизначеність
	2023	+0,001	0,574	0,348	1,373	0,358	фінансова стійкість
	2024	+0,152	0,638	0,324	1,426	0,450	фінансова стійкість
ПрАТ «ПівніжЗК»	2022	+0,077	0,866	0,235	0,775	0,320	фінансова стійкість
	2023	+0,298	0,934	0,231	0,800	0,449	фінансова стійкість
	2024	+0,680	0,979	0,227	0,812	0,659	фінансова стійкість
ПрАТ «ЦГЗК»	2022	-0,045	0,677	0,283	0,777	0,239	невизначеність
	2023	+0,154	0,725	0,272	0,835	0,358	фінансова стійкість
	2024	+0,810	0,896	0,234	0,814	0,718	фінансова стійкість

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.9

Розрахунок O-score та зон ймовірності банкрутства за моделлю Дж. Ольсона
для п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Підпр.	Рік	EBITDA	Аморт.	FFO	O	P b	Зона
ПрАТ «Камет-Сталь»	2022	637	2 726	2 037	–0,194	0,452	Н
	2023	1 482	3 236	2 286	–0,331	0,418	Н
	2024	2 058	2 438	3 959	–0,014	0,497	Н
ПАТ «Запоріжсталь»	2022	3 838	8 094	4 254	0,551	0,634	З
	2023	2 174	7 421	3 771	0,108	0,527	З
	2024	–798	2 075	12 745	–1,048	0,260	Н
ПрАТ «Запоріжжкокс»	2022	504	844	595	–1,221	0,228	Н
	2023	1 076	791	1 191	–2,658	0,065	С
	2024	1 688	680	1 530	–2,800	0,057	С
ПрАТ «ПівніГЗК»	2022	5 304	4 077	4 927	–4,619	0,010	С
	2023	4 948	2 712	10 702	–6,616	0,001	С
	2024	8 798	1 920	10 130	–5,290	0,005	С
ПрАТ «ЦГЗК»	2022	3 003	2 835	2 715	–2,567	0,071	С
	2023	2 855	2 093	3 193	–4,331	0,013	С
	2024	7 800	1 475	7 275	–5,251	0,005	С

Примітка: розраховано автором

Таблиця Г.10

Розрахунок Z-показника за універсальною дискримінантною функцією О. О.
Терещенко для п'яти підприємств Metinvest, 2022–2024 рр.

Підприємство	Рік	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	Z	Інтерпретація
ПрАТ «Камет-Сталь»	2022	+0,028	0,99	–0,021	–0,022	0,180	0,988	–0,047	банкрут
	2023	+0,028	0,97	–0,021	–0,019	0,180	1,099	–0,024	банкрут
	2024	+0,082	1,01	+0,031	+0,026	0,180	1,206	+0,820	загроза
ПАТ «Запоріжсталь»	2022	–0,053	0,90	–0,109	–0,123	0,160	0,886	–1,577	банкрут
	2023	–0,019	0,92	–0,070	–0,076	0,160	0,933	–0,896	банкрут
	2024	+0,320	1,04	+0,257	+0,281	0,160	0,916	+4,678	стійкість
ПрАТ «Запоріжжкокс»	2022	+0,033	1,86	–0,032	–0,025	0,100	1,292	–0,086	банкрут
	2023	+0,157	1,84	+0,036	+0,026	0,100	1,373	+1,037	невизначеність
	2024	+0,222	1,97	+0,062	+0,044	0,100	1,426	+1,507	невизначеність
ПрАТ «ПівніГЗК»	2022	+0,203	2,54	+0,030	+0,038	0,100	0,775	+1,106	невизначеність
	2023	+1,009	2,62	+0,336	+0,420	0,100	0,800	+7,289	стійкість
	2024	+0,699	2,65	+0,214	+0,263	0,100	0,812	+4,825	стійкість
ПрАТ «ЦГЗК»	2022	+0,088	2,12	–0,009	–0,011	0,090	0,777	+0,263	загроза
	2023	+0,327	2,24	+0,096	+0,116	0,090	0,835	+2,323	стійкість
	2024	+0,633	2,57	+0,197	+0,242	0,090	0,814	+4,437	стійкість

Примітка: розраховано автором

ДОДАТОК Д

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. *Петряков В. М. Етапи розробки антикризової стратегії. *Сталий розвиток економіки*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 4 (55). С. 252–255. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1417>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-34> (дата звернення: 02.09.2025). (0,45 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Vernadsky National Library*).
2. *Петряков В. М. Експрес-діагностика та фундаментальна діагностика в антикризовому управлінні. *Економіка та суспільство*. Одеса : Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 77. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6340>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-4> (дата звернення: 28.07.2025). (0,81 друк. арк.) (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), CrossRef (Великобританія), Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Directory of Open Access Journals (DOAJ)*).
3. *Петряков В. М. Оцінка ефективності та адаптація стратегії у сфері бізнесу. *Економіка та суспільство*. Одеса : Товариство з обмеженою відповідальністю «Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 80. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6922>. DOI:

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-75> (дата звернення: 27.10.2025). (0,68 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** *Google Scholar* (США), *Index Copernicus* (Польща), *CrossRef* (Великобританія), *Open Ukrainian Citation Index (OUCI)*, *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*).

4. *Петряков В. М. Ринкова адаптація та інтеграція українського виробництва в ланцюги ЄС як антикризова стратегія підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 5 (287). С. 560–572. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/05/5.25._topic_Volodymyr-Petryakov-560-572.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-287-560-572> (дата звернення: 30.05.2025). (1,05 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** *EBSCOhost* (США), *EconLit*, *ABI/Inform* (by ProQuest), *Erih Plus* (Норвегія), *Cabell's Directories*).

5. *Петряков В. М. Цифрова трансформація та роль людського капіталу в забезпеченні гнучкості антикризової стратегії підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 8 (290). С. 405–418. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/08/8.25._topic_Volodymyr-Petryakov-405-418.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-290-405-418> (дата звернення: 30.08.2025). (1,11 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу:** *EBSCOhost* (США), *EconLit*, *ABI/Inform* (by ProQuest), *Erih Plus* (Норвегія), *Cabell's Directories*).

6. *Петряков В. М. Інтеграція системи раннього попередження криз у стратегічне управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 12, Т. 2 (294/2). С. 228–253. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/12/12.25.2_topic_Volodymyr-Petryakov-228-253.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-294-228-253> (дата звернення: 30.12.2025). (3,10 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація**

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

журналу: EBSCOhost (США), EconLit, ABI/Inform (by ProQuest), Erih Plus (Норвегія), Cabell's Directories).

7. *Петряков В. М. Вибір та типізація стратегічних рішень в антикризовій економічній стратегії підприємства. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. Т. 3, № 2. С. 194–201. URL: <https://journals.csr.com.ua/index.php/sustainability/uk/article/view/409>. DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(2\)-25S](https://doi.org/10.60022/3(2)-25S) (дата звернення: 15.02.2026). (0,81 друк. арк.)
(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), Open Ukrainian Citation Index (OUCI)).

1.2. Статті у наукових виданнях інших держав:

8. Oleynikova L., Cherep O., Veremeyenko O., Savenko D., **Petryakov V.** Development of the Information Society by the Principles of Digitalization of All Regions in Ukraine. *University Science*. 2025. Vol. 2, No. 2. P. 72–80. URL: https://www.us-journal.us/wp-content/uploads/2025/12/US-2_8.pdf. DOI: <https://doi.org/10.51587/3068-3580/US-2025-12-2-72-80> (Last accessed: 25.12.2025). (0,76 друк. арк., особистий внесок автора: 0,33 друк. арк., проаналізовано стан цифровізації в регіонах України на прикладі проєктів електронного урядування (BroadBand, EGAP, Smart City), обґрунтовано роль цифрової трансформації державних та комунальних сервісів як складової подолання цифрового розриву між міськими і сільськими територіями у контексті розвитку інформаційного суспільства).

9. Petriakov V. M. Unstable External Environment as a Challenge for Business Management in Ukraine. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2026. Vol. X, Issue II. P. 5312–5324. URL: <https://rsisinternational.org/journals/ijriss/view/unstable-external-environment-as-a-challenge-for-business-management-in-ukraine>. DOI: <https://doi.org/10.47772/IJRISS.2026.10200391> (Last accessed: 12.03.2026).

* Видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз

(1,15 друк. арк.). *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), CrossRef (Великобританія), RePEC, IDEAS, Econ Papers, Dimensions (Велика Британія), ScienceGate (Греція), Semantic Scholar, PhilPapers, Academia.edu)*

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Петряков В. М. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 1–2 черв. 2023 р.). Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. С. 89–90 (0,09 друк. арк.).

11. Петряков В. М. Прогнозування та оцінка стійкості підприємства в системі антикризового управління. *Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Запоріжжя, 29 квіт. 2025 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2025. С. 577–579. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/25952> (дата звернення: 29.04.2025). (0,13 друк. арк.).

12. Петряков В. М. Економічна та воєнна турбулентність: виклики та адаптація бізнес-управління в Україні. *Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, Research Europe, 2025. С. 35–37. URL: <https://researcheurope.org/book-81/> (дата звернення: 16.05.2025). (0,13 друк. арк.).

13. Петряков В. М. Типологія та підходи до антикризових стратегій підприємства. *Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 29–30 трав. 2025 р.). Львів : ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 25–29. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5284/> (дата звернення: 17.05.2025). (0,22 друк. арк.).

14. Петряков В. Ідентифікація факторів та індикаторів кризи. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії*: матеріали XX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав, 20 черв. 2025 р.). Переяслав, 2025. С. 7–8. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/conf/120/cat/5> (дата звернення: 20.06.2025). (0,09 друк. арк.).

15. Петряков В. М. Методи стратегічного аналізу в умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Дев'яносто восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки*: матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Ополе, Польща, 26–27 черв. 2025 р.). Львів: ФО-П Шпак В. Б., 2025. С. 12–18. URL: <https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5344/> (дата звернення: 24.06.2025). (0,27 друк. арк.).

Таблиця Д.1

Апробація результатів дисертаційної роботи

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Тип участі
1	Міжнародна науково-практична конференція	Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення	Львів, Україна, 1–2 червня 2023 р.	Заочна
2	Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених	Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: виклики та перспективи	Запоріжжя, Україна, 29 квітня 2025 р.	Заочна
3	II Міжнародна науково-практична конференція	Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку	Одеса, Україна, 16 травня 2025 р.	Заочна
4	Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція	Дев'яносто сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки	Львів (Україна) – Ополе (Польща), 29–30 травня 2025 р.	Заочна
5	XX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція	Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії	Переяслав, Україна, 20 червня 2025 р.	Заочна
6	Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція	Дев'яносто восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки	Львів (Україна) – Ополе (Польща), 26–27 червня 2025 р.	Заочна

ДОДАТОК Е

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, 69011, Україна
 тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: znu@znu.edu.ua. Код ЄДРПОУ 02125243

01/01-23/185-26 від 06.11.2025

На №

від

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи
 Петрякова Володимира Миколайовича на тему «Розробка антикризової стратегії
 підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища»,
 представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії, при виконанні науково-
 дослідної роботи економічного факультету Запорізького національного університету

Видана Петрякову Володимирі Миколайовичу, здобувачу кафедри фінансів, банківської справи та страхування, про те, що результати дисертаційної роботи використані під час виконання науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету за темами: «Використання інноваційних фінансових інструментів повосинного відновлення територій України на засадах цифровізації та модернізації» (державний реєстраційний номер 0123U102123); «Інноваційні підходи модернізації фінансового механізму повосинного відновлення економіки України» (державний реєстраційний номер 0123U102122).

Зокрема, Петряковим В. М. удосконалено двоконтурну методику діагностики фінансово-економічного стану промислових підприємств як аналітичний інструмент модернізації фінансового механізму, поєднання експрес-діагностики на основі цифрових інформаційних потоків і фундаментальної діагностики на засадах триангуляції п'яти моделей прогнозування фінансової неспроможності забезпечує всебічну ідентифікацію фінансових дисбалансів та обґрунтоване спрямування інноваційних фінансових інструментів на пріоритетні напрями повосинного відновлення промислових активів; запропоновано модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними промисловими активами з оптимізацією обігового капіталу та внутрішньокластерним фінансуванням, впровадження якої дає змогу формувати інноваційні фінансово-організаційні інструменти консолідованого відновлення промислових територій на засадах цифровізації управління спільними ресурсами та зменшити управлінські витрати об'єднаних активів на 30-40%; удосконалено методичний підхід кількісного обґрунтування антикризових інвестиційних рішень за критеріями NPV, ROI та IRR з двома горизонтами оцінки (п'ятирічний інвестиційний цикл і повний життєвий цикл), використання якого дозволить ідентифікувати пріоритетні напрями застосування інноваційних фінансових інструментів повосинного відновлення територій України, оцінювати їх економічну ефективність та визначати оптимальну структуру капіталовкладень у модернізацію промислових активів.

Проректор з наукової роботи

Дмитро ЯРИМБАШ

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, 69011, Україна
 тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: znu@znu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125243

06.11.2025 № 01/01-23/051/

На №

від

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи
 Петрякова Володимира Миколайовича на тему «Розробка антикризової стратегії
 підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища»,
 представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії, при виконанні науково-
 дослідної роботи економічного факультету Запорізького національного університету

Видана здобувачу наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка Петрякову Володимиру Миколайовичу про те, що результати дисертаційної роботи використані під час виконання держбюджетних науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку за темою «Європейські практики діджиталізації як інструмент забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах війни та повосний період» (державний реєстраційний номер 0124U000600) та кафедри управління персоналом і маркетингу Запорізького національного університету за темою «Штучний інтелект як інструмент протидії дезінформації в період війни та повосного відновлення економіки України» (державний реєстраційний номер 0125U000996).

За результатами виконання науково-дослідних робіт Петряковим В. М. удосконалено авторську систему раннього попередження криз з вісьмома групами сигналів (безпекова, сировинна, логістична, енергетична, регуляторно-екологічна, фінансова, операційна, кадрова та кібернетична) і сімнадцятьма ключовими індикаторами ризику з каліброваними пороговими зонами як цифровий інструмент моніторингу соціально-економічної безпеки промислового підприємства в умовах хронічної багатопланової турбулентності, використання якого дає змогу адаптувати європейські практики ризик-моніторингу до української промислової реальності воєнного і повосного періоду, забезпечити раннє виявлення зовнішніх дезінформаційних і регуляторних шоків та підвищити захищеність ключових бізнес-процесів; удосконалено адаптивну сценарну модель з алгоритмічними тригерами переключення між антикризовими траєкторіями на основі сімнадцяти індикаторів ризику, впровадження якої дозволяє застосувати елементи штучного інтелекту для випереджального розпізнавання критичних зовнішніх сигналів, формувати рекомендації до прийняття управлінських рішень в умовах підвищеного впливу інформаційних шоків та забезпечити стратегічну стійкість підприємства в період повосного відновлення економіки України.

Проректор з наукової роботи

Дмитро ЯРИМБАШ

Публічне акціонерне товариство
Запорізький металургійний комбінат

«ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

Південне шосе, 72,
м. Запоріжжя, 69008, Україна
Факс: (061) 213-18-58
E-mail: office@zaporizhstal.com

IBAN: UA733348510000026007962490637
в АТ «Перший Український Міжнародний Банк»,
МФО 334851

21.09.2025 №4150/16

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Петрякова Володимира Миколайовича

в діяльність ПАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"

Видана аспіранту кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету Петрякову Володимирі Миколайовичу про те, що результати його дисертаційної роботи мають практичну цінність, використовуються у діяльності підприємства, а саме: науково-методичний підхід двоконтурної діагностики кризових явищ на промисловому підприємстві; модель багатокомпонентного оцінювання стійкості підприємства; система раннього попередження криз із ключовими індикаторами ризику; адаптивна сценарна модель вибору антикризових траєкторій. Використання означених пропозицій дозволило здійснити інтегральну діагностику фінансового стану підприємства, забезпечити раннє виявлення кризових сигналів та обґрунтувати вибір антикризового сценарію, що сприяло зростанню готовності підприємства до реагування на зовнішні шоки та зміцненню його конкурентоспроможності.

Сформовані практичні пропозиції визначені актуальними і такими, що мають практичну значимість.

Фінансовий директор
ПАТ «Запоріжсталь»

Н.В. Михайська

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ
ТОВАРИСТВО
«ЗАПОРІЖВОГНЕТРИВ»

Північне шосе/ул. Теплична,
буд.22 «Б»/1, м. Запоріжжя, 69106
Код ЄДРПОУ 00191885,

IBAN UA33334851000000002600122167
AT "ПУМБ" Код банку 334851

Тел.: (061) 222-42-01
Факс: (061) 222-42-12
e-mail: zpu.press@metinvestholding.com

PRIVATE JOINT STOCK COMPANY
"ZAPOROZHOGNEUPOR"

Severnoye shosse/ul. Teplichnaya,
22 «B»/1, s Zaporizhzhia, 69106
00191885,

IBAN UA33334851000000002600122167
PUMB JSC Bank code 334851

Тел.: (061) 222-42-01
Fax: (061) 222-42-12
email: zpu.press@metinvestholding.com

27.10.2025 № 4391/22

На № _____ від _____

ДОВІДКА

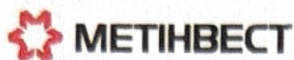
Петрякова Володимира Миколайовича
про впровадження результатів наукового дослідження
на тему «Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах
нестабільного зовнішнього середовища»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка

Положення, що складають наукову новизну дисертаційної роботи Петрякова Володимира Миколайовича, знайшли своє відображення у практичній діяльності ПРАТ «ЗАПОРІЖВОГНЕТРИВ». На підприємстві впроваджено концептуальну конструкцію «стратегічного парадоксу» для раннього виявлення структурних дисбалансів між частковим відновленням обсягів виробництва та від'ємною операційною рентабельністю; авторську модель «міні-кластерного» антикризового управління технологічно нерозривними активами; адаптивну сценарну модель з тригерами переключення між антикризовими траєкторіями; багатокомпонентну модель інтегральної оцінки стійкості підприємства.

Результати дослідження сприяють вдосконаленню системи антикризового управління, формуванню довгострокової стратегічної стійкості та підвищенню конкурентоспроможності підприємства за умов турбулентного зовнішнього середовища.

Генеральний директор
ПРАТ «ЗАПОРІЖВОГНЕТРИВ»

 А.В. Жук

ПРАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

вуп. Діагональна, 4
м. Запоріжжя, 69600 Україна
Тел. +38 061 263 92 10
Факс. +38 061 236 14 52
E-mail. office.zaporozhskokc@mctinvestholding.com

Від 05.11.2025 № 2734/26

На № _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Петрякова Володимира Миколайовича,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка**

Цією довідкою засвідчено те, що ПРАТ «ЗАПОРІЖКОКС» впровадило розроблені Петряковим Володимиром Миколайовичем результати дисертаційної роботи, а саме двоконтурну методику діагностики (експрес-діагностику і фундаментальну діагностику) кризових явищ на промисловому підприємстві, шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства за фінансовою, операційною, логістичною, кадровою, екологічно-регуляторною та зовнішньоінституційною компонентами, а також авторську систему раннього попередження криз з вісьмома групами сигналів і сімнадцятьма ключовими індикаторами ризику з каліброваними пороговими зонами. Впровадження зазначених результатів наукового дослідження дозволило побудувати наскрізну систему антикризового моніторингу, здійснити інтегральну діагностику фінансового стану та виявити ключові вразливості бізнес-моделі підприємства в умовах багатошарової зовнішньої турбулентності.

Отримані результати були використані на підприємстві задля забезпечення випереджального реагування на кризові виклики, формування антикризових сценаріїв та прийняття управлінських рішень щодо стабілізації основних бізнес-процесів і захисту ключових активів від воєнних, регуляторно-екологічних і логістичних шоків. Також результати впровадження дозволили обґрунтувати напрями антикризової адаптації, сформувані план дій з посилення стратегічної стійкості та прийняти управлінські рішення щодо вдосконалення системи антикризового управління підприємства.

Генеральний директор
ПРАТ «ЗАПОРІЖКОКС»

О.А. Бехтер

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, 69011, Україна
 тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: znu@znu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125243

31.12.2025 № 01/01-23/2168 На № _____ Від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Петрякова Володимира Миколайовича

на тему «Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища» у навчальний процес

Основні положення та результати дисертаційної роботи Петрякова Володимира Миколайовича «Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», впроваджені у навчальний процес економічного факультету Запорізького національного університету та використовуються під час викладання дисциплін, при розробці навчально-методичних матеріалів: «Економіка підприємства», «Фінанси підприємств» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка»); «Антикризове управління корпорацією», «Управління фінансовою санацією та банкрутством підприємств», «Фінансовий менеджмент» (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка»).

Зокрема, у навчальному процесі впроваджено запропоновані здобувачем пропозиції, а саме: «методику ранньої діагностики криз промислового підприємства», що охоплює вісім груп сигналів і сімнадцять індикаторів ризику з чотирма пороговими зонами; «двоконтурну методику експрес- та фундаментальної діагностики» з восьмиетапним процесом формування антикризової стратегії; удосконалену «шестикомпонентну модель оцінювання стійкості підприємства» з інтегральним показником за п'ятирівневою шкалою інтерпретації; розроблену «адаптивну сценарну модель антикризової стратегії» з тригерами переключення між сценаріями, прив'язаними до системи індикаторів ризику. Зазначені пропозиції використано з метою формування теоретичних знань щодо особливостей розроблення та реалізації антикризової стратегії промислових підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища та набуття практичних навичок щодо її формування і впровадження.

Проректор з наукової роботи

Дмитро ЯРИМБАШ